ENIGME ENIGME ENIGME

ZECHARIA SITCHIN

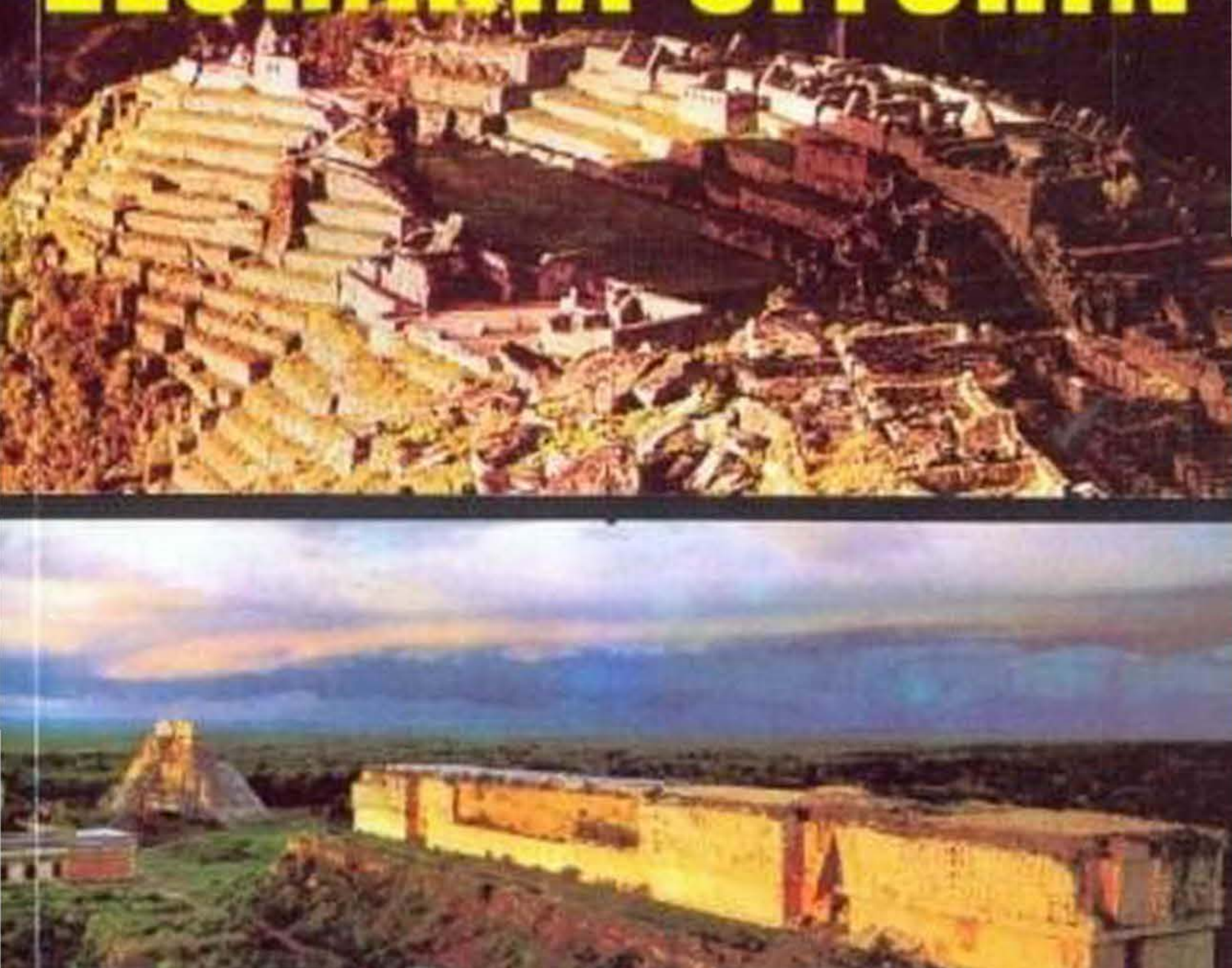

REGATELE PIERDUTE

ALDO PRESS

ZECHARIA SITCHIN

REGATELE PIERDUTE

Aldo Press

Zecharia Sitchin
The Lost Realms

Editor Aldo Press, Bucureşti

Copyright © 1990 by Zecharia Sitchin

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale
ZECHARIA, SITCHIN
Regatele pierdute / Zecharia Sitchin; trad.: Claudia Rada. - Bucureşti: Aldo Press
304 p.; 20 cm
Bibliogr.
ISBN 973-9307-87-6

I. Rada, Claudia (trad.)

001.94

Prefaţă

În analele Europei, descoperirea Lumii Noi poartă marca El Dorado şi a neîncetatei goane după aur. Dar conchistadorii nu şi-au dat seama că reluau o căutare care avusese loc cu multe milenii înainte în aceste ţinuturi noi!

Cronicile şi legendele vorbesc despre zgârcenie, jaf şi distrugere din capriciu şi conţin mărturii ale uimirii care i-a încercat pe europeni atunci când au găsit aici civilizaţii atât de asemănătoare cu cele din Lumea Veche: regate şi curţi regale, oraşe şi incinte sacre, artă şi poezie, temple înalte până la cer, preoţi - şi simbolul crucii, credinţa într-un Atoatecreator. Şi mai erau şi legendele despre zeii albi cu barbă care plecaseră, dar care promiseseră că se vor întoarce.

Enigmaticii mayaşi, azteci si incaşi şi misterioşii lor strămoşi i-au uimit pe conchistadori şi ii mai uimesc încă pe specialişti şi pe profani, 5 secole mai târziu.

Cum, când şi unde au apărut astfel de civilizaţii în Lumea Nouă? Să fie doar o coincidenţă faptul că, pe măsură ce aflăm mai mult despre aceste civilizaţii, ele par să fi fost modelate după cele din Orientul Apropiat?

Opinia noastră este că nu vom găsi răspuns la această întrebare decât dacă acceptăm ca pe un fapt, nu ca pe un mit, prezenţa pe pământ a zeilor Anunnaki, „Cei Care S-au Pogorât Din Cer Pe Pământ".

Această carte prezintă dovezile.

1
El Dorado

În zilele noastre Toledo este un oraş liniştit de provincie, situat cam la o oră de mers cu maşina la sud de Madrid; cu toate acestea, rar se întâmplă ca turiştii ce vin în Spania să-l rateze, deoarece înăuntrul zidurilor sale s-au păstrat monumente ale unor diverse culturi şi lecţii de istorie.

Conform legendelor locale, istoria sa începe cu două milenii înainte de Christos, iar întemeierea sa este atribuită descendenţilor biblici ai lui Noe. Mulţi sunt de părere că numele său vine din cuvântul ebraic *toledoth* ("istoriile generaţiilor"); vechile sale case şi magnificele temple sunt mărturii ale creştinizării Spaniei - ascensiunea şi căderea maurilor, stăpânirea lor musulmană şi nimicirea splendidei moşteniri evreieşti.

Pentru Toledo, ca şi pentru Spania şi toate celelalte teritorii, 1492 a fost un an crucial, deoarece atunci au avut loc trei evenimente istorice, şi toate trei în Spania. Denumirea geografică a acestui pământ era "Iberia" - iar singura explicaţie posibilă a acestui termen se găseşte în cuvântul *ibri* (ebraic), sub care erau cunoscuţi primii colonişti. Regatele măcinate de războaie au pierdut marea majoritate a teritoriului Peninsulei Iberice în favoarea musulmanilor, şi au fost unite pentru prima oară cu adevărat atunci când Ferdinand de Aragon şi Izabela de Castilia s-au căsătorit în 1469. La zece ani de la căsătorie au lansat o campanie militară pentru alungarea maurilor şi instaurarea catolicismului în Spania. În ianuarie 1492 maurii au fost definitiv învinşi, o dată cu căderea Granadei, iar Spania a devenit pământ creştin. În luna martie a aceluiaşi an regele şi regina au semnat un edict pentru expulzarea din Spania, până la 31 iulie în acelaşi an, a tuturor evreilor care nu se vor fi convertit la creştinism până la acea dată. Iar în luna august din acelaşi an, Cristofor Columb - Cristobal Colon pentru spanioli - a pornit pe mări sub pavilion spaniol pentru a găsi o cale spre India pe la vest.

A zărit pământ în ziua de 12 octombrie 1492. S-a întors în Spania în ianuarie 1493. Ca dovadă a reuşitei sale a adus patru "indieni"; pentru a demonstra că solicitarea lui, de a se organiza o a doua expediţie, mai importantă, sub comanda sa, era justificată, a adus cu el nenumărate fleacuri de aur luate de la localnici şi o sumedenie de poveşti despre un oraş, un oraş aurit, unde oamenii purtau brăţări de aur la mâini şi la picioare şi îşi împodobeau gâtul, urechile şi nasurile tot cu aur, tot acest aur provenind dintr-o mină fabuloasă de lângă oraş.

Din primele cantităţi de aur aduse din lumea nouă, Izabela - care era atât de pioasă, încât i se spunea "cea catolică" - a poruncit să se construiască o CUSTODY sofisticată şi a donat-o Catedralei din Toledo, sediul tradiţional al clericilor Spaniei catolice. Aşa se face că astăzi oamenii care vizitează Trezoreria catedralei - o sală înconjurată de un grilaj masiv şi plină cu obiecte preţioase donate Bisericii de-a lungul secolelor - pot să vadă, dar nu să şi atingă, primul aur pe care Columb l-a adus din America.

În zilele noastre se recunoaşte că expediţia avea şi alte scopuri, pe lângă aflarea unui nou drum spre India. Conform unor dovezi convingătoare, Columb ar fi fost un evreu forţat să se convertească; e posibil ca susţinătorii săi financiari, la rândul lor convertiţi, să fi văzut în expediţie o modalitate de a evada către pământuri mai libere. Ferdinand şi Izabela visau să descopere râurile Paradisului şi tinereţea veşnică. Columb însuşi avea ambiţii secrete pe care nu le-a divulgat decât în parte în jurnalele sale personale. Se considera omul care va adeveri vechile profeţii cu privire la o nouă eră care va începe cu descoperirea unor pământuri noi "la marginea lumii".

Era totuşi suficient de realist pentru a recunoaşte că, dintre toate informaţiile pe care le adusese în urma primei călătorii, cele referitoare la aur se bucurau de cea mai mare atenţie. A spus că "Domnul îi va arăta" locul misterios "unde s-a născut aurul", şi, astfel, a reuşit să-i convingă pe Ferdinand şi pe Izabela să-i ofere o flotă mult mai mare pentru a doua expediţie, apoi pentru a treia. Cu toate acestea, cei doi monarhi trimiseseră deja tot felul de funcţionari şi oameni mai puţin vizionari, dar mai înclinaţi către acţiune, care supravegheau mersul lucrurilor şi se amestecau în operaţiunile şi deciziile amiralului. Conflictele inevitabile au culminat cu aducerea lui Columb în Spania în lanţuri, sub pretextul că nu se purtase bine cu oamenii lui. Deşi regele şi regina l-au eliberat imediat şi i-au despăgubit cu bani, ei împărtăşeau punctul de vedere potrivit căruia Columb era un bun amiral, dar un guvernator ineficient, care nu putea smulge de la indieni informaţiile privind locul unde se afla de fapt Oraşul de Aur.

Columb a luptat împotriva acestor obstacole tot cu ajutorul vechilor profeţii şi al citatelor biblice. A strâns toate textele într-o carte, Cartea Profeţiilor, pe care a prezentat-o regelui şi reginei. Dorea să-i convingă că menirea Spaniei era aceea de a domni peste Ierusalim, şi că el, Columb, e cel ales pentru a duce destinul la îndeplinire, prin aflarea locului unde s-a născut aurul.

Ferdinand şi Izabela credeau cu tărie în Sfânta Scriptură, aşa că au fost de acord să-l lase pe Columb să pornească încă o dată pe mare, convinşi mai ales de argumentul lui că gura fluviului pe care îl descoperise (fluviul Orinoco în zilele noastre) era a unuia dintre cele patru râuri ale Paradisului, şi, după cum spuneau Scripturile, unul dintre acele râuri înconjura pământul Havila, "de unde venea aurul." Această ultimă călătorie a fost presărată cu mai multe greutăţi şi dezamăgiri decât oricare dintre celelalte trei.

Chinuit de artrită, o umbră a omului care fusese odinioară, Columb s-a întors în Spania în ziua de 7 noiembrie 1504. Înainte de sfârşitul acelei luni, regina Izabela a murit, şi, cu toate că regele Ferdinand avea o slăbiciune pentru Columb, a luat hotărârea ca alţii să treacă la acţiune pe baza ultimului raport întocmit de el, în care fuseseră adunate toate dovezile referitoare la prezenţa unei surse importante de aur în lumea nouă.

"Hispaniola va dărui majestăţilor voastre atotputernice tot aurul de care au nevoie", îi asigurase Columb pe sponsorii săi regali în privinţa insulei pe care şi-o împart astăzi Haiti şi Republica Dominicană. Într-adevăr, coloniştii spanioli i-au folosit pe indienii băştinaşi ca muncitori sclavi şi au reuşit să extragă aur în cantităţi fabuloase: în mai puţin de două decenii, trezoreria Spaniei a primit din Hispaniola aur în valoare de 500.000 de ducaţi.

Se pare că experienţa Spaniei în Hispaniola avea să se repete la nesfârşit pe teritoriul unui continent imens. În decursul acelor do-

uă decenii, pe măsură ce băştinaşii mureau sau fugeau şi minele de aur se epuizau, euforia spaniolilor s-a transformat în dezamăgire şi disperare, şi au ancorat cu şi mai multă îndrăzneală pe coaste din ce în ce mai puţin cunoscute, în căutare de bogăţii. Una dintre destinaţiile timpurii era peninsula Yucatán. Primii spanioli care au ajuns acolo în 1511 erau supravieţuitorii unui naufragiu; dar în 1517 un convoi special format din trei vapoare sub conducerea lui Francisco Hernandez de Cordoba a pornit din Cuba spre Yucatán cu scopul de a face rost de sclavi. Spre uimirea lor, au găsit clădiri din piatră, temple şi statui de zeiţe; spre nenorocul localnicilor (care din câte au înţeles spaniolii îşi spuneau *"maya"*) spaniolii "au găsit şi unele obiecte de aur pe care le-au luat."

Informaţiile referitoare la venirea spaniolilor şi cucerirea Yucatán-ului se bazează în principal pe raportul intitulat *Relacion de las cosas de Yucatán*, întocmit de călugărul Diego de Landa în anul 1566 (traducerea în limba engleză îi aparţine lui William Gates şi poartă titlul *Yucatán înainte şi după cucerire*). Din câte spune Diego de Landa, Hernandez şi oamenii lui au văzut în decursul acestei expediţii o piramidă în trepte impozantă, idoli şi statui de animale şi un mare oraş în interior. Cu toate acestea, indienii pe care au încercat să-i captureze au opus o rezistenţă îndârjită şi nu au fost înspăimântaţi nici de tunurile de pe vapoare. Spaniolii au suferit pierderi grele - Hernandez însuşi a fost rănit - şi au fost nevoiţi să se retragă. Şi totuşi, pe drumul de întoarcere spre Cuba, Hernandez a recomandat organizarea altor expediţii, deoarece "acel pământ e bun şi bogat, având aur."

Un an mai târziu o altă expediţie a pornit din Cuba spre Yucatán. Au debarcat pe insula lui Cozumel şi au descoperit Noua Spanie, Panuco şi provincia Tabasco (aşa au fost denumite noile pământuri). Înarmati cu diverse mărfuri pentru a face schimb si nu doar cu arme, spaniolii au întâlnit de această dată atât indieni ostili, cât şi prietenoşi. Au văzut mai multe edificii şi monumente de piatră, au simţit săgeţile şi suliţele cu vârfuri ascuţite din piatră obsidiană şi au privit obiecte realizate cu măiestrie, multe din piatre, obişnuite sau semipreţioase; altele străluceau ca aurul, dar la o examinare mai atentă s-au dovedit a fi din alamă. Contrar aşteptărilor lor, obiectele din aur erau foarte puţine, iar în zonă nu se afla nici o mină sau vreo altă sursă de aur sau de alte metale.

De unde provenea atunci aurul, aşa puţin cât era? Din schimburile comerciale, spuneau maya, din nord-vest. Acolo, în pământul aztecilor, se găseşte aur din plin.

Descoperirea şi cucerirea pământului aztecilor, situat în zona muntoasă din inima Mexicului, se leagă de numele lui Hernando Cortés. În 1519, acesta a plecat din Cuba în fruntea unei veritabile armada alcătuite din 11 vapoare, şase sute de oameni şi un mare număr de cai de rasă. A înaintat încet de-a lungul coastei peninsulei Yucatán, oprindu-se, debarcând şi pornind din nou. În zona unde influenţa Maya pălea încetul cu încetul şi începea stăpânirea aztecă şi-a instalat tabăra şi a denumit locul Veracruz (nume sub care este cunoscut şi astăzi).

În acest loc, spre marea uluială a spaniolilor, au apărut trimişii regelui aztec, prezentând salutări şi încărcaţi cu daruri nemaivăzute. Conform spuselor unui martor ocular, Bernal Diaz del Castillo (*Historia verdadera de la conquista de la Nueva Espana*, tradusă în limba engleză de A. P. Maudslay), printre daruri se afla "un disc asemenea soarelui, mare cât o roată de căruţă, pe care se aflau tot felul de imagini, toate din aur fin, şi un alt lucru minunat, despre care cei ce l-au cântărit mai târziu spuneau că valora peste zece mii de dolari." Venea apoi o altă roată, şi mai mare, "reprezentând luna, făcută din argint foarte strălucitor", un coif plin cu boabe de aur şi o pălărie din penele unei păsări rare quetzal (piesă care încă se păstrează la Museum für Völkerkunde din Viena).

Trimişii le-au explicat că acestea erau cadourile conducătorului lor, Moctezuma, pentru Quetzalcoatl, zeul sub formă de "şarpe înaripat" al aztecilor; un binefăcător cu suflet mare care fusese obligat cu mult timp în urmă de către Zeul Războiului să părăsească pământul aztecilor. Împreună cu un grup de discipoli s-a îndreptat spre Yucatán, apoi a pornit pe mare către est, făgăduind că se va întoarce în ziua sa de naştere în anul "1 trestie." În calendarul aztec, un ciclu de ani lua sfârşit o dată la cincizeci şi doi de ani, prin urmare anul întoarcerii promise, "Anul 1 al trestiei", nu putea să apară decât o dată la cincizeci şi doi de ani. în calendarul creştin aceştia erau anii 1363, 1415, 1467 şi 1519, exact anul în care Cortés şi-a făcut apariţia la poarta regatului aztec venind dinspre est.

Cortés avea barbă şi purta coif, ca şi Quetzalcoatl (unii pretindeau şi că zeul ar fi avut pielea albă), astfel încât se părea că profeţiile s-au adeverit.

Cadourile oferite de conducătorul aztec nu erau alese la întâmplare. Ele erau mai degrabă încărcate de semnificaţii. Grămada de boabe de aur fusese dăruită deoarece aurul era un metal nobil, care le aparţinea zeilor. Discul de argint reprezentând luna fusese dăruit deoarece unele legende pretindeau că Quetzalcoatl a pornit pe mări şi s-a întors în ceruri, făcând din lună sălaşul său. Pălăria cu pene şi veşmintele bogat împodobite trebuiau purtate de zeul care se întorsese. Iar discul aurit era un calendar sacru reprezentând ciclul de cincizeci şi doi de ani, care înfăţişa Anul întoarcerii. Ştim că era un astfel de calendar, deoarece au fost descoperite şi altele, asemănătoare lui, făcute însă din piatră, nu din aur curat (fig. 1).

Nu ştim dacă spaniolii au înţeles tot acest simbolism. Şi chiar dacă l-au înţeles, nu l-au respectat. Pentru ei, obiectele reprezentau un singur lucru, şi anume dovada bogăţiilor care îi aşteptau în regatul aztec. Aceste obiecte de neînlocuit s-au aflat printre comorile nepreţuite aduse în Sevilla din Mexic în ziua de 9 decembrie

Fig.1

1519, la bordul primului vapor încărcat cu bogăţii pe care l-a trimis Cortés în Spania. Regele spaniol Carlos I, nepotul lui Ferdinand şi suveran peste alte teritorii europene, asemenea împăratului Carol V peste Sfântul Imperiu Roman, se afla pe atunci în Flandra, iar vaporul a fost trimis mai departe spre Bruxelles. Comoara mai includea, pe lângă darurile simbolice, şi figurine aurite reprezentând raţe, câini, tigri, lei şi maimuţe, precum şi un arc de aur şi săgeţi. Dar cel mai impresionant dintre toate era "discul soarelui", având 195 cm în diametru şi gros cât patru monede autentice. Marele pictor şi artist Albrecht Dürer, care a văzut tezaurul adus din Lumea Nouă a Aurului, scria că "aceste lucruri erau toate atât de preţioase, încât au fost evaluate la 100.000 de guldeni. N-am văzut de când sunt obiecte care să-mi bucure sufletul mai mult decât acestea. Deoarece am văzut printre ele uimitoare obiecte de artă şi m-a uluit ingeniozitatea subtilă a oamenilor din acele pământuri îndepărtate. Pur şi simplu nu pot să exprim în cuvinte ce am simţit când am văzut acele lucruri cu ochii mei."

Dar oricare ar fi fost valoarea unică artistică, religioasă, culturală sau istorică a "acelor lucruri", pentru regele Carol ele reprezentau în primul şi în primul rând aur - aur cu care îşi putea finanţa războaiele împotriva duşmanilor interni şi externi. Aşa că nu a mai pierdut timpul şi a ordonat ca acestea şi toate celelalte obiecte viitoare făcute din metale preţioase să fie topite la sosire şi transformate în lingouri de aur sau argint.

În Mexic, Cortés şi oamenii lui au adoptat aceeaşi atitudine. Înaintând încet şi învingând rezistenţa pe care au întâlnit-o în cale, fie prin armele superioare, fie prin diplomaţie şi trădare, spaniolii au ajuns în capitala aztecă Tenochtitlan - astăzi oraşul Ciudad de Mexico - în noiembrie 1519. Oraşul se afla în mijlocul unui lac şi nu se putea ajunge la el decât pe nişte drumuri usor de cucerit. Totusi, încrezători încă în profeţia Zeului ce urma să se întoarcă, Moctezuma şi nobilii săi au ieşit în întâmpinarea lui Cortés şi a alaiului său. Doar Moctezuma purta sandale; toţi ceilalţi erau desculţi, arătându-se astfel umili în faţa zeului alb. Moctezuma i-a poftit pe spanioli în splendidul său palat; numai aur unde vedeai cu ochii, până şi tacâmurile şi vesela erau din aur, iar spaniolilor li s-a arătat şi un depozit plin cu obiecte de artă din aur. Spaniolii au recurs la un şiretlic,

l-au capturat pe Moctezuma şi l-au ţinut prizonier, cerând o răscumpărare în aur pentru eliberarea lui. Nobilii au trimis atunci emisari prin tot regatul să colecteze răscumpărarea; s-au strâns suficiente obiecte de aur pentru a umple un vapor care a ridicat pânzele spre Spania (vapor care a fost ulterior capturat de francezi, ceea ce a dus la izbucnirea războiului.)

După ce obţinuse aur prin înşelăciune şi îi slăbise pe azteci, semănând neînţelegerea între ei, Cortés plănuia să îl elibereze pe Moctezuma şi să-l lase să guverneze în continuare ca omul lui de paie. Dar adjunctul lui şi-a pierdut răbdarea şi a ordonat masacrarea tuturor nobililor şi comandanţilor azteci. În învălmăşeala care a urmat Moctezuma a fost omorât, iar spaniolii s-au trezi în mijlocul unei lupte pe viaţă şi pe moarte. Cortés s-a retras din oraş după ce a suferit pierderi grele; a revenit abia in august 1521, cu întăriri din Cuba şi după lupte îndelungate. Atunci stăpânirea spaniolă s-a impus definitiv asupra aztecilor zdrobiţi, de la care s-a luat aur de 600.000 pesos care a fost topit şi transformat în lingouri.

E posibil ca Mexicul, în timpul cuceririi, să fi fost Lumea Nouă a Aurului; dar, o dată ce obiectele de aur create şi strânse de-a lungul secolelor, chiar al mileniilor, au fost luate, a devenit limpede că Mexic nu era pământul biblic al Havilei, şi nici Tenochtitlan legendarul Oraş al Aurului. Şi astfel, fuga după aur, la care nici aventurierii, nici regele nu erau pregătiţi să renunţe, s-a îndreptat spre alte locuri din Lumea Nouă.

Spaniolii îşi stabiliseră o bază în Panama, pe coasta Pacificului, şi de acolo organizau expediţii şi trimiteau agenţi în America Centrală şi de Sud. Acolo au auzit legenda fascinantă despre El Dorado - prescurtare de la „el hombre dorado", Omul Aurit. Era un rege al cărui regat era atât de bogat în aur, încât era uns în fiecare dimineaţă din cap până-n picioare cu o pastă sau un ulei în care se amestecase praf de aur. Seara se scălda în lac şi se spăla de aur şi de ulei, iar dimineaţa lua totul de la capăt. Domnea într-un oraş care se afla pe o insulă de aur, în mijlocul unui lac.

Conform unei cronici intitulate *Elejias de Varones Ilustres de Indias*, Francisco Pizarro, aflat în Panama, a auzit prima relatare concretă despre El Dorado de la unul dintre căpitanii lui, în varianta

următoare: se spunea că un indian din Columbia a auzit de o ţară "bogată în aur şi smaralde. Printre obiceiurile lor se număra şi acesta: regele lor îşi da jos veşmintele şi se urca pe o plută, se oprea în mijlocul lacului şi aducea ofrande zeilor. Corpul său era uns de sus până jos cu ulei parfumat în care se amestecase pulbere fină de aur, astfel încât strălucea ca o rază de soare." Mulţi pelerini veneau să vadă ritualul şi să aducă drept ofrande bijuterii preţioase din aur şi smaralde rare, precum şi alte podoabe de-ale lor, pe care le aruncau în lacul sfânt.

Într-o altă variantă se sugera că lacul sfânt e undeva în nordul Columbiei, iar regele aurit ar fi cel care duce "imensa cantitate de aur şi smaralde" în mijlocul lacului. Acolo, acţionând în numele mulţimii aflate pe mal care ovaţiona şi cânta la instrumente muzicale, azvârlea comoara în lac, ca ofrandă adusă zeului lacului. O altă versiune atribuia lacului numele de Manoa, susţinând că s-ar afla în pământul Biru - Peru pentru spanioli.

Vestea despre El Dorado s-a răspândit ca fulgerul printre europenii din Lumea Nouă şi cu timpul şi în Europa. Zvonurile s-au transformat repede în cuvânt scris; prin Europa au început să circule tot felul de broşuri şi cărţi, descriind pământul şi lacul, oraşul şi regele pe care nimeni nu le văzuse încă, şi chiar ritualul de aurire a regelui în fiecare dimineaţă (figura 2).

Fig.2

În timp ce unii, precum Cortés, care a pornit spre California sau alţii, care au pornit spre Venezuela, căutaseră doar în locuri alese de ei, Francisco Pizarro şi subalternii lui s-au bazat în întregime pe relatările indienilor. Unii au plecat într-adevăr spre Columbia, răscolind adâncurile lacului Guatavita - căutare care a durat cu întreruperi aproape patru secole; au scos la iveală obiecte de cult din aur şi au lăsat în urma lor generaţii de căutători de comori, ferm convinşi că, dacă lacul ar putea fi complet secat, bogăţiile din aur ar fi recuperate.

Alţii, printre care Pizarro însuşi, au luat Peru drept locul cu pricina. În urma a două expediţii lansate de la baza din Panama şi desfăşurate de-a lungul coastei Pacificului s-au descoperit destule obiecte din aur care să justifice o amplă desfăşurare de forţe în Peru. După ce a obţinut în acest scop un hrisov regal, precum şi titlurile de Căpitan general şi Guvernator (al provinciei care urma să fie cucerite), Pizarro a pornit spre Peru în fruntea a două sute de oameni. Toate acestea se întâmplau în 1530.

Cum se aşteptau ei să cucerească cu o forţă atât de mică o ţară întinsă, apărată de mii de războinici credincioşi stăpânului lor, Inca, pe care îl considerau întruparea unui zeu? Planul lui Pizarro era să repete strategia folosită cu succes de Cortés: să-l înşele pe conducător, să-l captureze, să obţină aur drept răscumpărare, apoi să-l elibereze ca rege de formă.

Spaniolii au fost plăcut surprinşi să descopere, după ce au debarcat, că incaşii - aşa cum li se spunea acum şi locuitorilor - se aflau în mijlocul unui război civil. Au aflat că, după moartea Stăpânului Inca, primul născut al "celei de-a doua soţii" a atacat legitimitatea la succesiune a unui fiu născut de prima soţie a lui Inca. Când fiul celei de-a doua soţii, pe nume Atahualpa, a aflat de spaniolii care înaintau, a hotărât să-i lase să avanseze spre interior (şi astfel departe de vapoare şi întăriri), pentru a duce la bun sfârşit cucerirea capitalei, Cuzco. În clipa în care au ajuns într-un oraş mare din Anzi, spaniolii au trimis la el soli încărcaţi cu daruri şi însărcinaţi să poarte negocieri de pace. Aceştia au propus ca cei doi conducători să se întâlnească în piaţa oraşului, neînarmaţi şi fără pază, ca manifestare a bunei lor voinţe. Atahualpa a fost de acord. Dar atunci când a ajuns în piaţă, spaniolii i-au atacat escorta şi l-au luat prizonier.

Spaniolii au cerut o răscumpărare importantă pentru a-l elibera: o cameră mare să fie umplută cu aur, mai exact până unde ar putea ajunge un om care ar ţine mâna întinsă spre tavan. Atahualpa a înţeles că trebuie umplută cu obiecte din aur, şi a fost de acord. La ordinele sale, tot felul de obiecte au fost scoase din temple şi palate: pahare, ulcioare, tăvi, vaze de toate formele şi mărimile, podoabe printre care imitaţii de plante şi animale, precum şi plăcuţele de pe pereţii clădirilor publice. Timp de câteva săptămâni, au

fost aduse comori pentru a umple camera. Dar atunci spaniolii au pretins că încăperea trebuia de fapt umplută cu aur în stare brută, nu cu obiecte care ocupau atât de mult spaţiu; astfel încât mai bine de o lună fierarii incaşi s-au ocupat cu topirea obiectelor de artă în lingouri.

De parcă istoria insista să se repete, Atahualpa a avut aceeaşi soartă ca Moctezuma. Pizarro a vrut să-i dea drumul şi să-l lase în continuare să domnească; dar subordonaţii zeloşi şi reprezentanţii Bisericii creştine au organizat un simulacru de proces în care Atahualpa a fost acuzat de idolatrie şi de uciderea fratelui său, celălalt pretendent la tron, şi condamnat la moarte.

Conform unei cronici din acea vreme, răscumpărarea obţinută pentru regele incaş reprezenta echivalentul a 1.326.539 de pesos de oro ("greutăţi de aur") - aproximativ 5.600 kg - avere care a fost rapid împărţită între Pizarro şi oamenii lui, după ce au pus deoparte a cincea parte, care i se cuvenea regelui. Şi, cu toate că fiecare om primise mai mult decât sperase vreodată, nu era nimic în comparaţie cu ceea ce avea să urmeze.

Atunci când invadatorii au intrat în capitala Cuzco, au văzut temple şi palate care erau literalmente acoperite şi umplute cu aur. În palatul regal se aflau trei camere pline cu podoabe de aur şi cinci cu podoabe de argint, precum şi o comoară de 100.000 de lingouri de aur cântărind în jur de 2,25 kg fiecare; o parte din preţiosul metal aştepta să fie transformată în obiecte de artă. Jilţul de aur, prevăzut cu o rezemătoare de picioare din aur, era rabatabil, astfel încât regele putea sta întins, şi cântărea 25.000 de pesos (aproximativ 112 kg); până şi braţele jilţului erau poleite cu aur. Peste tot se aflau capele şi încăperi funerare ridicate în amintirea strămoşilor, pline cu statuete şi reprezentări de păsări, peşti şi animale mici, cercei pentru urechi şi platoşe. Pereţii templului celui mare (căruia spaniolii îi spuneau Templul Soarelui) erau acoperiţi cu plăcuţe din aur. Grădina templului era o grădină artificială, unde toate - copacii, tufişurile, florile, păsările, fântâna - erau din aur. În curte se afla un lan de porumb unde fiecare tulpină era făcută din argint şi fiecare ştiulete din aur; lanul se întindea pe o suprafaţă de 90 x 180 de metri - 16.200 de metri pătraţi de porumb din aur!

În Peru, victoriile obţinute cu uşurinţă de cuceritorii spanioli au

fost curând înlocuite de lupte crâncene cu populaţia Inca, iar bogăţia iniţială de inflaţia nimicitoare. Pentru incaşi, ca şi pentru azteci, aurul era un dar sau un bun al zeilor, nu un mijloc de schimb. Nu îl foloseau niciodată ca pe o marfă sau în loc de bani. Pentru spanioli, aurul era un mijloc prin care puteau obţine tot ce le poftea inima. Doldora de aur, dar lipsiţi de articole de folosinţă zilnică şi chiar de bunuri elementare, spaniolii au început curând să dea şaizeci de pesos de aur pe o sticlă de vin, 100 de pesos pe o haină şi 10.000 de pesos pe un cal.

Cu toate acestea, în Europa, cantităţile de aur, argint şi pietre preţioase au dus la o febră a aurului şi au încurajat şi mai mult speculaţiile referitoare la El Dorado. Indiferent cât de multe comori s-ar fi adus, se încetăţenise convingerea că El Dorado nu fusese încă găsit, dar că cineva avea să-l găsească, cu condiţia să fie perseverent, norocos şi să interpreteze corect indiciile şi hărţile enigmatice ale indienilor. Exploratorii germani erau convinşi că oraşul de aur se află pe cursul superior al fluviului Orinoco în Venezuela, sau poate în Columbia. Alţii erau de părere că trebuia mers de-a lungul altui fluviu, poate chiar Amazonul din Brazilia. Probabil cel mai romantic dintre toţi a fost Sir Walter Raleigh, care a pornit din Plymouth în anul 1595 pentru a găsi legendarul Manoa şi a împodobi cu aurul lui glorios coroana Reginei Elisabeta.

În viziunea sa, Manoa era un

El Dorado imperial, acoperit cu aur!
Umbre de care -
În pofida schimbărilor frământate,
Toate, manifestări ale sorţii capricioase –
Oamenii se agaţă cu arzătoare speranţă
Ce nu vrea să piară

La fel ca alţii înaintea lui şi după el, încă vedea El Dorado - pe regele acestuia, oraşul, pământul – ca pe un vis ce trebuia împlinit, "o speranţă arzătoare ce nu vrea să piară". În această privinţă, toţi cei care plecau în căutarea lui El Dorado erau o verigă dintr-un lanţ care s-a format înainte de faraoni şi continuă şi astăzi cu verighetele noastre şi tezaurele naţionale.

Şi totuşi, acei visători, acei aventurieri au fost cei care, în goana lor după aur, au dezvăluit omului din Occident popoarele şi civilizaţiile necunoscute din cele două Americi, şi au reînnodat astfel, fără să ştie, legături care existaseră în vremuri de mult uitate.

De ce căutarea lui El Dorado a continuat cu atâta înverşunare atât de multă vreme, chiar după descoperirea incredibilelor comori de aur şi argint din Mexic şi Peru, pentru a nu mai aminti ţinuturile mai mici care au fost jefuite? Această căutare permanentă şi neostoită se poate pune pe seama convingerii că sursa acelor bogăţii nu fusese descoperită încă.

Spaniolii i-au chestionat în detaliu pe băştinaşi cu privire la sursa comorilor acumulate şi au urmat neobosiţi fiecare indiciu. Au înţeles destul de repede că aceasta nu se afla în Caraibe şi nici în Yucatán; Maya le spuseseră, de altfel, că cea mai mare parte a aurului au obţinut-o prin schimburi cu vecinii lor de la sud şi de la vest, şi le-au explicat că au învăţat arta prelucrării aurului de la populaţiile stabilite înaintea lor (pe care savanţii din zilele noastre le-au identificat sub numele de *tolteci*). În dialectele locale, aurului i se spunea *teocuitlatl*, cuvânt a cărui semnificaţie literală era "secreţia zeilor", adică sudoarea şi lacrimile lor.

În capitala aztecă, spaniolii au aflat că aurul era într-adevăr considerat metalul zeilor şi că cine îl fura comitea o faptă foarte gravă. Aztecii i-au indicat tot pe tolteci ca fiind cei care i-au iniţiat în arta prelucrării aurului. Şi pe tolteci cine îi învăţase? Marele zeu Quetzalcoatl, au răspuns aztecii. În rapoartele destinate regelui Spaniei, Cortés scria că îl chestionase îndelung pe regele aztec Moctezuma cu privire la sursa aurului. Moctezuma i-a spus că aurul provine din trei provincii din imperiul său, una de pe coasta Pacificului, una de pe coasta golfului şi una în interior, spre sud-vest, unde se aflau minele. Cortés şi-a trimis oamenii să cerceteze cele trei surse indicate. Peste tot au descoperit că indienii obţineau de fapt aurul din albia râurilor sau culegeau pepitele răspândite pe pământ în urma ploilor care aduceau aurul la vale. Acolo unde existau mine, acestea se pare că funcţionaseră doar în trecut; indienii pe care i-au întâlnit spaniolii nu lucrau în mine. "Nu mai erau mine active", scria Cortés în raportul său. "S-au găsit pepite pe pământ; sursa

principală era nisipul din albia râurilor. Aurul era păstrat sub formă de praf în tuburi mici de nuia sau de pânză, sau era topit în oale mici şi transformat în lingouri." După ce era gata, era trimis mai departe în capitală şi înapoiat zeilor cărora le aparţinuse dintotdeauna.

Deşi majoritatea experţilor în minerit şi metalurgie acceptă concluziile lui Cortés - respectiv că aztecii nu se ocupau decât cu exploatarea la suprafaţă (adunând pepite de aur şi praf de aur de pe pământ şi din albiile râurilor) şi nu cu mineritul propriu-zis, care presupune săparea de puţuri şi tuneluri în crestele munţilor – problema este departe de a fi rezolvată. Invadatorii spanioli şi inginerii minieri din secolele următoare pomeneau mereu de minele de aur preistorice descoperite în diverse zone din Mexic. De vreme ce pare de necrezut ca reprezentanţii primei populaţii stabilite în Mexic, toltecii, ale cărei începuturi se situează cu câteva secole înainte de Cristos, să fi avut o tehnică minieră superioară tehnicii populaţiei aztece stabilite mai târziu (deci presupusă a fi mai avansată), aşazisele "mine preistorice" au fost considerate de cercetători drept puţuri vechi începute şi abandonate de spanioli. Exprimând punctul de vedere de la începutul acestui secol, Alexander del Mar afirmă în cartea sa *O istorie a metalelor preţioase* că "în ceea ce priveşte mineritul preistoric, trebuie să plecăm de la premisa că aztecii nu cunoşteau fierul, prin urmare mineritul subteran... nici nu intră în discuţie." Deşi astfel de rapoarte reuşiseră să se strecoare şi în publicaţiile oficiale, Del Mar credea că puţurile erau "vechi lucrări situate lângă locul unor erupţii vulcanice sau depozite de lavă, considerate mărturii ale unei istorii bogate." "Această concluzie, susţinea el, nu este deloc întemeiată".

Cu toate acestea, aztecii nu erau de aceeaşi părere. Ei susţineau că strămoşii lor toltecii cunoşteau nu doar tehnica prelucrării aurului, ci şi locul ascuns unde se află acesta şi îl puteau extrage din munţii stâncoşi. Manuscrisul aztec cunsocut drept *Codice Matritense de la Real Academia* (volumul VIII), tradus de Miguel Leon-Portilla (*Gândirea şi cultura aztecă*) îi descrie astfel pe toltec: "Toltecii erau oameni îndemânatici; toate lucrările lor erau meşteşugite, exacte, bine făcute şi admirabile... Erau pictori, sculptori, lucrători în pietre preţioase, în pene, olari, ţesători, pricepuţi la

toate. Au descoperit pietrele preţioase verzi, turcoazele; cunoşteau turcoazele şi minele de turcoaze. Au găsit minele de turcoaze şi munţii care ascundeau argint şi aur, cupru şi cositor şi metalul lunii."

Majoritatea istoricilor sunt de acord că toltecii au venit în ţinutul muntos din centrul Mexicului în secolele dinaintea erei creştine - cu cel puţin o mie de ani, poate cu o mie cinci sute de ani înainte de venirea aztecilor. Cum era posibil ca ei să cunoască şi să extragă prin minerit aur şi alte metale şi pietre preţioase precum turcoazele, iar cei care au venit după ei – aztecii – să nu facă altceva decât să adune pepite de pe pământ? Şi cine le destăinuise toltecilor secretele mineritului?

Răspunsul, după cum am văzut, este Quetzalcoatl, zeul reprezentat ca un şarpe înaripat.

Misterul comorilor de aur strânse şi capacitatea limitată a aztecilor de a le extrage aveau să se repete pe pământul incaş.

În Peru, ca şi în Mexic, băştinaşii obţineau aur adunând praful şi pepitele aduse la vale de râuri. Dar producţia anuală obţinută prin aceste metode nu putea în nici un caz să explice imensele comori găsite la incaşi. Ne putem face o idee despre dimensiunea acestor comori din registrele spaniole ţinute la Sevilla, portul oficial prin care intrau în Spania bogăţiile aduse din Lumea Nouă. Arhivele Indiilor - care mai pot fi consultate - consemnează intrarea, în decursul a cinci ani, între 1521 - 1525, a 134.000 de pesos de aur. În următorii cinci ani (prada din Mexic!) cantitatea era de 1.038.000 pesos. Între 1531 - 1535, când transporturile din Peru au început să le fie superioare celor din Mexic, cantitatea a crescut la 1 650 000 de pesos. Între 1536 - 1540, când Peru a reprezentat sursa principală, aurul adus cântărea 3.007.000 de pesos, iar aurul adus din 1550 pe parcursul a zece ani a cântărit în total aproximativ 11.000.000 de pesos.

Unul dintre cronicarii de seamă ai acelei perioade, Pedro de Cieza de Leon (*Cronici din Peru*) raporta că în anii care au urmat cuceririi, spaniolii au "extras" din imperiul incaş în jur de 15.000 de arrobas de aur în fiecare an şi 50.000 de arrobas de argint; echivalând cu peste 16,8 tone de aur şi peste 560 tone de argint anual!

Deşi Cieza de Leon nu menţionează în decursul câtor ani s-au "extras" aceste cantităţi fabuloase, cifrele prezentate de el ne dau o idee despre cantităţile de metale preţioase pe care spaniolii le puteau jefui din ţinuturile incaşe.

Cronicarii relatează că, după răscumpărarea iniţială obţinută de la regele incaş, după jefuirea bogăţiilor din Cuzco şi distrugerea unui templu sacru din Pachacamac situat pe coastă, spaniolii au devenit experţi în "extragerea" aurului şi din alte provincii, în cantităţi la fel de mari. Pe tot cuprinsul teritoriului incaş, palatele şi templele erau bogat decorate cu aur. O altă sursă erau mormintele care conţineau obiecte din aur. Spaniolii au aflat că incaşii aveau obiceiul să sigileze casele nobililor şi conducătorilor decedaţi, lăsând acolo corpurile lor mumificate înconjurate de toate obiectele preţioase care le aparţinuseră în timpul vieţii. Spaniolii mai credeau, şi cu temei, că indienii duseseră în ascunzători diverse comori de aur; unele erau îngrămădite în peşteri, altele erau îngropate, altele fuseseră aruncate în lacuri. Şi mai erau şi aşa-numitele *huacas*, locuri venerate unde se desfăşurau ritualurile religioase şi unde aurul era strâns în grămezi şi pus la dispoziţia adevăraţilor lui stăpâni, zeii.

Cronicile ţinute la cincizeci de ani după cucerire, şi chiar cele din secolele şaptesprezece şi optsprezece abundă în poveşti despre comori, ale căror ascunzători, de cele mai multe ori, au fost divulgate de indieni sub tortură. Aşa a găsit Gonzalo Pizarro comoara ascunsă a unui nobil incaş ce domnise cu un secol în urmă. Un oarecare Garcia Gutiérrez de Toledo a dat peste o serie de movile care acopereau comori sacre, din care s-a extras aur în valoare de peste un milion de pesos între 1566 - 1592. Iar în 1602, Escobar Corchuelo obţinea din huaca La Tosca aur evaluat la 60.000 de pesos. Mai mult, când apele râului Moche au fost deviate, s-a descoperit o comoară în valoare de 600.000 de pesos, cronicarii susţin că printre obiecte se afla şi "un idol mare din aur".

Doi exploratori care au scris în urmă cu un secol şi jumătate (M.A. Ribero şi J.J. von Tschudi, *Antichităţi peruviene*), şi care din acest motiv cunoşteau mai bine întâmplările decât cei de astăzi, descriau astfel lucrurile: "În a doua jumătate a secolului al şaisprezecelea, într-un interval scurt de douăzeci şi cinci de ani, spaniolii au dus din Peru în ţara natală peste patru sute de milioane de du-

caţi de aur şi argint şi putem fi siguri că cea mai mare parte din această cantitate nu reprezintă decât prada luată de cuceritori; nu luăm în calcul cantităţile imense de metale preţioase îngropate de băştinaşi pentru a le ascunde de lăcomia cotropitorilor străini, precum faimosul lanţ de aur pe care Huayna Capac l-a comandat în cinstea primului său născut, Inti Cusi Huallapa Huascar, şi despre care se spune că a fost aruncat în lacul Urcos." (Despre lanţ se spunea că e lung de 210 metri şi gros cât încheietura mâinii.) "Nu sunt luate în calcul nici cele unsprezece mii de lame încărcate cu vaze de aur, pline la rândul lor cu praf de aur, cu care nefericitul Atahualpa a vrut să-şi cumpere viaţa şi libertatea, şi pe care şefii convoiului le-au îngropat în Puna de îndată ce au aflat de noua pedeapsă la care fusese condamnat în chip mişelesc monarhul lor adorat."

Faptul că aceste imense cantităţi erau rezultatul jefuirii bogăţiilor acumulate, şi nu al producţiei continue este confirmat nu doar de cronici, ci şi de cifre. În câteva decenii, după ce comorile vizibile şi ascunse au fost epuizate, cantităţile de aur care intrau în Sevilla au scăzut la doar 2,7–3,15 tone de aur pe an. În acel moment spaniolii, cu ajutorul uneltelor lor de fier, au început să-i recruteze pe băştinaşi pentru lucrul în mine. Munca era atât de aspră, încât până la sfârşitul secolului pământul a fost aproape depopulat, iar Curtea Spaniolă a impus restricţii asupra exploatării forţei de muncă locale. Au fost descoperite şi exploatate zăcăminte importante de argint, precum cele de la Potosi, dar cantitatea obţinută nu a mai egalat niciodată şi nici nu poate explica bogăţiile imense strânse înainte de venirea spaniolilor.

Căutând un răspuns la această enigmă, Ribero şi von Tschudi au scris: "Aurul era metalul cel mai preţuit al peruanilor, iar aceştia îl aveau într-o cantitate mai mare decât oricine altcineva. Comparând abundenţa sa din perioada incaşă cu cantitatea pe care, în decursul a patru secole spaniolii au extras-o din mine şi râuri, devine limpede că indienii aveau ştiinţă de filoane din acest preţios metal pe care cuceritorii şi urmaşii lor nu au reuşit niciodată să le descopere." (Au prezis şi că "va veni ziua în care Peru va da la o parte vălul care acoperă bogăţii mai minunate decât cele care sunt oferite în prezent în California." Iar când febra aurului de la

sfârşitul secolului al nouăsprezecelea a pus din nou stăpânire pe Europa, mulţi experţi în minerit au ajuns să creadă că aşa-numitul "filon-mamă", cea mai importantă sursă de aur de pe Pământ, va fi găsit în Peru.)

Ca şi în Mexic, opinia general împărtăşită cu privire la ţinutul Anzilor era (în cuvintele lui Del Mar) că "metalele preţioase obţinute de peruani înainte de cucerirea spaniolă fuseseră dobândite aproape în întregime din aur adus de râuri. Nu au fost găsite puţuri. S-au făcut câteva săpături în crestele dealurilor cu bucăţi ascuţite din aur sau argint." Această afirmaţie este adevărată în ceea ce-i priveşte pe incaşii din Anzi (şi pe aztecii din Mexic); dar pe pământul Anzilor, ca şi în Mexic, problema mineritului preistoric - scoaterea metalului din stânci bogate în vâne de aur - nu a fost rezolvată.

Posibilitatea ca, în urmă cu mult timp înainte de incaşi cineva să fi avut acces la filoanele importante de aur (aflate în locuri pe care incaşii nu le-au dezvăluit sau pe care nici nu le ştiau) oferă o explicaţie plauzibilă pentru bogăţiile acumulate. Într-adevăr, conform unuia dintre studiile contemporane cele mai documentate în această privinţă, (S.K. Lothrop, *Comoara incaşă descrisă de istoricii spanioli*), "minele moderne sunt amplasate pe locul unor mine aborigene. S-a relatat de multe ori despre puţuri vechi şi s-au găsit unelte primitive şi chiar cadavrele unor mineri decedaţi în mină."

Acumularea de aur de către băştinaşii americani, indiferent prin ce metodă, ridică o altă întrebare fundamentală: De ce?

Cronicarii şi cercetătorii contemporani, după secole de studii, au căzut de acord asupra faptului că acele popoare nu foloseau aurul în viaţa de toate zilele, ci doar pentru a împodobi templele zeilor şi pe cei care îi conduceau pe oameni în numele zeilor. Aztecii depuneau la picioarele spaniolilor tot aurul lor, având convingerea fermă că aceştia erau zeii care se întorseseră. Incaşii, care la început au văzut şi ei în venirea spaniolilor împlinirea promisiunii zeilor de a se întoarce de peste mări, nu puteau înţelege mai târziu de ce spaniolii ajunseseră atât de departe şi se purtau atât de rău în numele unui metal pe care Omul nu îl putea folosi la nimic. Toţi cercetătorii susţin că aztecii nu foloseau aurul în scopuri monetare şi nici nu îi ataşau o valoare comercială. Cu toate acestea, percepeau de la popoarele supuse lor un tribut în aur. De ce?

În ruinele unei culturi preincaşe, la Chimu, pe coasta peruană, marele explorator din secolul al nouăsprezecelea Alexander von Humboldt (de profesie inginer minier) a descoperit o grămadă de aur îngropată alături de morţi în morminte. Descoperirea metalului l-a făcut să-şi pună întrebarea de ce a fost aurul îngropat alături de cei morţi, dacă se credea că nu are nici o întrebuinţare practică. Să fie pentru că ar fi avut nevoie de el într-o altă viaţă - sau pentru că li se alăturau strămoşilor lor şi puteau folosi aurul aşa cum făcuseră strămoşii lor cândva?

Cine adusese aceste obiceiuri şi credinţe, şi când?

Cine înrădăcinase această credinţă în valoarea aurului şi plecase apoi în căutarea surselor sale?

Singurul răspuns pe care l-au primit spaniolii a fost: "zeii".

Aurul s-a format din lacrimile zeilor, spuneau incaşii.

Indicându-i pe zei, evocau fără să ştie cuvintele Domnului biblic prin gura profetului Haggai:

Argintul este al meu
şi aurul este al meu,
Aşa spune Domnul Atotputernic. .

Noi credem că această afirmaţie deţine secretele zeilor, oamenilor şi vechilor civilizaţii din America.

2
Pământul pierdut al lui Cain?

Atunci când spaniolii au intrat în capitala aztecă Tenochtitlan, aceasta era o metropolă impresionantă. Din relatările lor se desprinde imaginea unui oraş mare, dacă nu chiar mai mare decât majoritatea oraşelor europene din acea vreme, bine organizat şi administrat. Situat pe o insulă de pe Lacul Texcoco, în valea centrală din ţinutul muntos, era înconjurat de apă şi străbătut de canale - o adevărată Veneţie din Lumea Nouă. Drumurile lungi şi late care legau oraşul de continent i-au impresionat puternic pe spanioli, şi la fel numeroasele canoe care navigau pe canale, străzile mişunând de oameni, pieţele pline de negustori şi mărfuri din toate colţurile regatului.

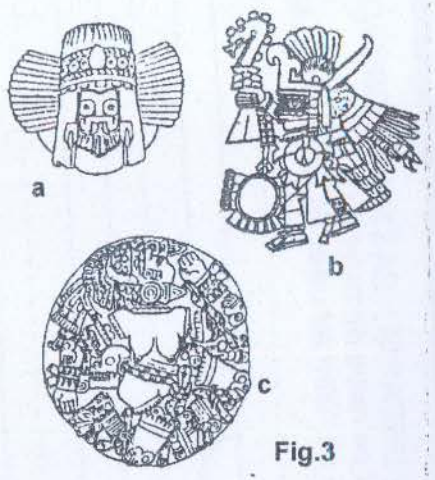

Fig.3

Palatul regal avea multe camere, era plin de bogăţii şi înconjurat de grădini unde se aflau colivii pentru păsări şi o grădină zoologică. Festivităţile şi parăzile militare se desfăşurau într-o piaţă mare, care zumzăia de activitate.

Dar inima oraşului şi a imperiului era vastul său centru religios - un dreptunghi imens cu o suprafaţă de peste 90.000 mp, înconjurat de un zid construit sub forma unor şerpi încolăciţi. În interiorul acestei incinte erau zeci de edificii; cel mai impresionant dintre ele era Marele Templu, cu cele două turnuri ale sale şi templul semicircular din Quetzalcoatl. În zilele noastre marea piaţă şi catedrala din Mexico City sunt amplasate pe locul vechii incinte sacre, asemenea multor altor străzi şi clădiri alăturate. În urma unor săpături efectuate în 1978 s-au descoperit multe porţiuni din Marele Templu, care astăzi pot fi vizitate, iar în ultimii ani s-au obţinut suficiente informaţii pentru a permite o reconstrucţie fidelă a incintei aşa cum era în perioada sa de glorie.

Marele Templu avea forma unei piramide în trepte, ridicându-se treptat până la o înălţime de aproximativ 48 de metri. Baza măsura 45 m lungime pe 45 m lăţime. Templul reprezenta o culminare a mai multor faze de construcţie. Asemenea unei păpuşi ruseşti, structura exterioară fusese construită peste una anterioară mai mică, iar aceasta înglobă la rândul ei o alta. În total erau şapte astfel de structuri care se înglobau una pe alta. Arheologii au identificat straturile până la Templul II, care fusese construit în jurul anului 1400 înainte de Christos. Acela, la fel ca ultimul, avea deja cele două turnuri gemene caracteristice în vârf.

Reprezentând o adorare dublă stranie, turnul din partea de nord era un altar închinat lui Tlaloc, zeul furtunilor şi al cutremurelor (figura 3a). Turnul de la sud era închinat zeităţii tribale aztece Hui-

tzilopochtli, zeul războiului. În general era înfăţişat ţinând în mână arma magică numită Şarpele de Foc (figura 3b), cu care biruise patru sute de zei mărunţi.

Două scări monumentale duceau în vârful piramidei pe partea sa de vest, câte una pentru fiecare turn-altar. Fiecare era decorată la bază cu două capete înspăimântătoare de şerpi, cioplite din piatră, unul fiind şarpele de Foc al lui Huitzilopochtli, iar celălalt Şarpele de Apă, care îl simboliza pe Tlaloc. La baza piramidei oamenii care au făcut săpăturile au găsit un disc mare şi gros de piatră, pe care era reprezentat corpul dezmembrat al zeiţei Coyolxauhqui (figura 3c). Conform folclorului aztec, ea era sora lui Huitzilopochtli şi fusese astfel pedepsită chiar de mâna acestuia, în timpul răscoalei celor patru sute de zei la care participase şi ea. Se pare că soarta ei a stat la baza credinţei aztece conform căreia Huitzilopochtli trebuie domolit prin jertfirea inimilor smulse din piept ale victimelor omeneşti.

Motivul turnurilor gemene a fost continuat în incinta sacră, prin ridicarea a două piramide terminate cu turnuri, câte una pe fiecare parte a Marelui Templu, şi a altor două mai în spate, spre vest. Ultimele două flancau templul lui Quetzalcoatl. Acesta avea o formă neobişnuită de piramidă în trepte în partea din faţă, dar o structură circulară în trepte în partea din spate care urca în spirală şi se termina într-un turn circular cu dom conic (figura 4). Mulţi sunt de părere că acest templu era folosit ca observator solar. A.F. Aveni (*Astronomy in Ancient Mesoamerica*) a stabilit în 1974 că în momentele echinocţiului (21 martie şi 21 septembrie), atunci când soarele răsare la est exact la Ecuator, se putea vedea răsăritul de pe turnul templului lui Quetzalcoatl aflat între cele două turnuri ale Marelui Templu. Iar acest lucru era posibil doar pentru că arhitecţii incintei sacre au construit templele de-a lungul unei axe arhitecturale care nu se alinia conform punctelor cardinale, ci devia spre sud-est cu 7°; această deviaţie compensa poziţia geografică a oraşului Tenochtitlan (la nord de Ecuator) şi permitea contemplarea răsăritului soarelui între cele două turnuri în acele date importante.

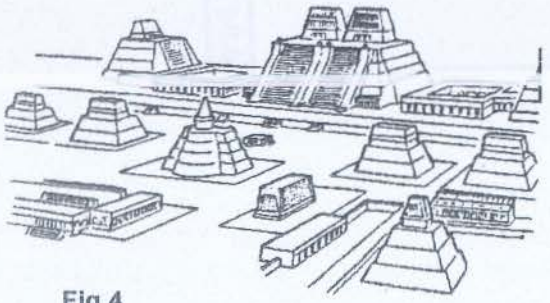

Fig.4

Fig.5

Deşi este posibil ca spaniolii să nu fi fost conştienţi de această caracteristică sofisticată a incintei sacre, scrierile pe care le-au lăsat stau mărturie despre uimirea lor atunci când au găsit nu doar un popor cu o cultură, dar şi cu o civilizaţie atât de asemănătoare cu a lor. Aici, dincolo de oceanul înspăimântător, într-un ţinut după toate aparenţele izolat de lumea civilizată, se afla un stat condus de un rege - exact ca în Europa. Curtea regală era plină de nobili, funcţionari şi curtezani. Trimişii veneau şi plecau. De la triburile vasale se percepea tribut, iar cetăţenii cinstiţi plăteau impozite. Arhivele regale înregistrau în scris istoriile triburilor, dinastiile, averile. Aveau o armată cu organ de comandă ierarhic şi cu arme perfecţionate. Aveau arte şi meşteşuguri, muzică şi dans. Aveau festivaluri legate de anotimpuri şi zile sfinte împământenite prin religie - o religie de stat, la fel ca în Europa. Şi mai aveau o incintă sacră cu temple şi capele şi rezidenţe, înconjurată de un zid - la fel ca Vaticanul din Roma - condusă de o ierarhie de preoţi care, la fel ca în Europa acelor vremuri, nu erau numai păstrătorii credinţei şi interpreţii voinţei divine, ci şi păstrătorii tainelor ştiinţei. Dintre acestea, astrologia, astronomia şi misterele calendaristice erau cele mai de seamă.

Unii cronicari spanioli din acea vreme, vrând să contracareze stânjenitoarele impresii favorabile despre cei care ar fi trebuit să fie indieni sălbatici, i-au atribuit lui Cortés o mustrare pe care acesta i-ar fi făcut-o lui Moctezuma pentru că adorau "idoli care nu sunt zei, ci demoni"; o influenţă malefică pe care Cortés s-a oferit să o contracareze construind în vârful unei piramide un altar cu o cruce şi cu "imaginea Maicii noastre" (Bernal Diaz del Castillo, *Historia verda-*

dera). Dar spre uimirea spaniolilor, aztecii cunoşteau până şi simbolul crucii, despre care credeau că posedă o semnificaţie celestă, înfăţişându-l drept emblema scutului lui Quetzalcoatl (figura 5).

Mai mult, prin labirintul acestui panteon cu numeroase zeităţi se întrezărea o credinţă într-un Zeu suprem, Creatorul a tot ce există. Unele dintre rugăciunile adresate lui sunau chiar familiar; iată câteva versete dintr-o rugăciune aztecă, traduse în spaniolă din limba băştinaşă *nahuatl*:

Tu eşti în ceruri,
Tu susţii munţii...
Tu eşti peste tot, veşnic.
Tu eşti cel implorat, tu eşti cel rugat.
Gloria ta este nemărginită.

Şi totuşi, în pofida asemănărilor uimitoare, civilizaţia aztecă se caracteriza printr-o particularitate tulburătoare. Nu era doar "idolatria", din care mulţimea de călugări şi de padres făceau un *casus belli*, şi nici măcar obiceiul barbar de a smulge inimile din pieptul prizonierilor, oferindu-le drept sacrificiu lui Huitzilopochtli (obicei care din câte se pare fusese introdus abia în 1486 de regele dinaintea lui Moctezuma). Era, mai degrabă, toată această civilizaţie, ca şi cum ar fi fost rezultatul unui progres a cărui înaintare fusese oprită, sau o cultură superioară importată acoperind, ca o spoială, o structură de bază primitivă.

Edificiile erau impresionante şi ingenios dispuse, dar nu erau construite din pietre finisate, ci din cărămizi nearse, simple pietre ţinute laolaltă de mortar. Comerţul era înfloritor, dar se baza pe schimb. Tributul se percepea în natură; impozitele se plăteau în servicii personale – nu cunoşteau banii. Ţesăturile se toceau pe gherghefuri rudimentare, bumbacul era tors pe fusuri de argilă asemănătoare celor găsite în Lumea Antică, în ruinele Troiei (2000 înainte de Cristos) şi în şantierele arheologice din Palestina (3000 de ani înainte de Cristos). Prin uneltele şi armele lor, aztecii se aflau în epoca de piatră, fiind lipsiţi cu desăvârşire de unelte de metal, deşi cunoşteau meşteşugul prelucrării aurului. Pentru a tăia foloseau aşchii de piatră obsidiană asemănătoare sticlei (iar unul dintre obiectele aztece descoperite frecvent era cuţitul obsidian, cu

care li se smulgea prizonierilor inima din piept...).

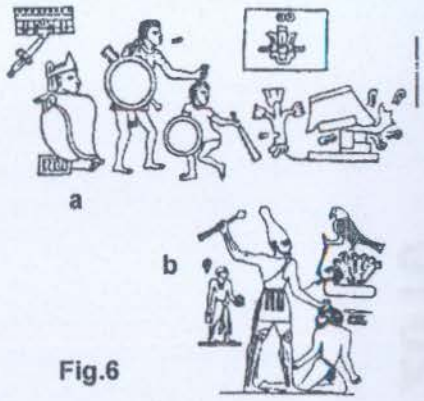

Fig.6

Întrucât s-a presupus că celelalte popoare din cele două Americi nu aveau un sistem de scriere, aztecii păreau mai avansaţi cel puţin din acest punct de vedere, deoarece aveau unul. Dar scrierea lor nu era nici alfabetică, nici fonetică; era o serie de imagini, precum desenele dintr-o bandă desenată (figura 6a). Prin comparaţie, în Orientul apropiat antic scrierea apărută cu aproximativ 3800 de ani înainte de Cristos (în Sumer) sub forma pictogramelor a suferit rapide modificări, prin stilizare, devenind o scriere cuneiformă; aceasta a evoluat către o scriere în care semnele înlocuiau silabele, iar la sfârşitul mileniului 2 înainte de Cristos într-un alfabet complet. Scrierea hieroglifică a apărut în Egipt la începutul regatului de acolo, aproximativ 3100 înainte de Cristos, şi a evoluat rapid într-un sistem de scriere hieroglifică.

Studiile de specialitate, precum cel al Ameliei Hertz (*Revue de Synthèse Historique*, vol. 35), au ajuns la concluzia că sistemul aztec de scriere prin imagini era similar cu cea mai timpurie scriere egipteană, precum cea găsită pe tableta de piatră a regelui Narmer (figura 6b), pe care unii îl consideră primul rege care a întemeiat o dinastie în Egipt, în urmă cu patru milenii şi jumătate. Amelia Hertz a găsit o altă asemănare ciudată între aztecii din Mexic şi primele dinastii din Egipt: în ambele cazuri metalurgia cuprului nu se dezvoltase încă, pe când prelucrarea aurului era atât de avansată, încât meşterii puteau să încrusteze turcoaze (o piatră semipreţioasă apreciată în ambele ţări) în obiectele de aur.

Muzeul Naţional de Antropologie din Mexico City - unul dintre cele mai bune din lume în acest domeniu - prezintă moştenirea arheologică a ţării într-o clădire în formă de U. Aceasta constă din porţiuni sau coridoare conectate şi îl poartă pe vizitator în timp şi

spaţiu, din originile preistorice până în timpurile aztece, şi de la sud şi nord la est şi vest. Porţiunea centrală este rezervată aztecilor şi reprezintă mândria arheologilor mexicani, deoarece numele de "azteci" li s-a dat acestor locuitori abia mai târziu. Ei îşi spuneau *mexica*, împrumutând acest nume nu doar capitalei (construită pe locul vechii capitale aztece Tenochtitlan), ci şi întregii ţări.

Sala Mexica, după cum este denumită, este prezentată în muzeu ca fiind "cea mai importantă sală... Dimensiunile sale grandioase au rolul de a oferi un cadru măreţ pentru cultura poporului mexican." Printre sculpturile monumentale de piatră se numără şi imensul Calendar de Piatră (vezi figura 1), cu o greutate de aproximativ 25 de tone, statui uriaşe ale diferiţilor zei şi zeiţe, şi un disc de piatră greu şi gros de formă rotundă. Efigii mai mici din piatră şi argilă, unelte de ceramică, arme, ornamente din aur şi alte obiecte rămase de la azteci, precum şi modelul la scară redusă al incintei sacre umplu această sală impresionantă.

Contrastul dintre obiectele primitive de argilă şi lemn şi efigiile groteşti, pe de o parte, şi sculpturile impresionante din piatră şi monumentala incintă sacră, pe de alta, este uimitor şi inexplicabil, având în vedere că aztecii veniseră în Mexic în urmă cu doar patru secole. Cum se poate explica prezenţa laolaltă a două asemenea civilizaţii? Căutând răspunsul în istoria cunoscută, descoperim că aztecii erau un trib nomad, relativ înapoiat care a invadat o vale locuită de triburi cu o cultură mai avansată. La început şi-au câştigat existenţa servind triburile locale, mai ales în calitate de mercenari. Cu timpul au reuşit să le supună, împrumutând de la ele nu doar cultura, ci şi pe meşteri. Aztecii îl venerau şi ei pe zeul Huitzilopochtli şi au adoptat tot panteonul vecinilor lor, inclusiv pe zeul ploii Tlaloc şi pe zeul binefăcător Quetzalcoatl, zeul meşteşugurilor, al scrisului, matematicilor, astronomiei şi măsurării timpului.

Însă legendele sau ceea ce oamenii de ştiinţă numesc "miturile migrării" pun evenimentele într-o lumină diferită - în principal stabilind originea întâmplărilor mult mai devreme. Aceste informaţii nu se bazează doar pe tradiţiile orale, ci şi pe diverse cărţi denumite codice. Unele, precum *Codex Boturini*, relatează că străvechea vatră a triburilor aztece era Azt-lan (Locul Alb). Acesta a fost sălaşul primului cuplu patriarhal, reprezentat de Itzac-mixcoatl (Şarpele

alb din nori) şi soţia sa Ilan-cue (Bătrâna). Din copiii lor au descins triburile care vorbeau limba *nahuatl*, printre care şi aztecii. Şi toltecii descindeau din Itzac-mixcoatl, dar mama lor era altă femeie; astfel că ei nu erau decât pe jumătate fraţi cu aztecii.

Nimeni nu poate spune cu exactitate unde se afla Aztlan. Dintre numeroasele studii care tratează acest aspect, (şi care includ şi teorii ce îl situează pe teritoriul legendarei Atlantide) unul dintre cele mai bune este al lui Eduard Seler, *Wo lag Aztlan, die Heimat der Azteken?* Se pare că era un loc asociat cu cifra şapte, deoarece câteodată i se spunea Aztlan al celor şapte peşteri. În codice se spunea despre el şi că putea fi recunoscut prin cele şapte temple: o piramidă în trepte impozantă dispusă central înconjurată de alte şase mai mici.

În ampla sa lucrare *Historia de las cosas de la Nueva Espana*, călugărul Bernardino de Sahagun, cu ajutorul unor texte originale scrise în limba locală *nahuatl* după cucerire, se ocupă de migraţia multitribală din Aztlan. Erau şapte triburi în total, care au plecat din Aztlan în bărci. Cărţile cu poze îi înfăţişează trecând pe lângă un semn de hotar a cărui pictogramă rămâne o enigmă. Sahagun oferă diverse nume pentru punctele de popas de-a lungul drumului şi numeşte destinaţia "Panotlan". Aceasta înseamnă, pur şi simplu, "Locul Sosirii de pe Mare", dar, mulţumită unor diverse indicii, oamenii de ştiinţă au conchis că era ceea ce numim noi azi Guatemala.

Triburile care au venit aveau patru înţelepţi care să-l îndrume şi să-l conducă deoarece aduseseră cu ei manuscrise rituale şi ştiau şi secretele calendarului. De acolo triburile s-a îndreptat spre Sălaşul şarpelui - Nor şi se pare că în timpul drumului s-au împrăştiat. În cele din urmă, unii dintre ei, printre care şi aztecii şi toltecii, au ajuns într-un loc, pe numele său Teotihuacan, unde erau două piramide, una în cinstea Soarelui şi cealaltă în cinstea Lunii.

Regii guvernau din Teotihuacan şi erau îngropaţi acolo, deoarece însemna alăturarea de zei în viaţa de apoi. Nu se ştie cu exactitate cât timp a trecut până la următoarea migraţie, dar la un moment dat triburile au început să părăsească oraşul sfânt. Primii care au plecat au fost toltecii, care s-au apucat să-şi construiască propriul oraş, Tollan. Ultimii care au plecat au fost aztecii. În pere-

grinările lor au ajuns în multe locuri, dar nu s-au stabilit nicăieri. În timpul ultimei lor migraţii aveau un şef al cărui nume era Mexitli, care însemna "Cel Uns". Aici, conform unor oameni de ştiinţă (de exemplu Manuel Orozoco y Berra, *Ojeada sobre cronologia Mexicana*) se află originea denumirii tribale Mexica ("Poporul uns").

Aztecii/Mexica au primit semnalul pentru pornirea în ultima migraţie de la zeul lor Huitzilopochtli, care le-a promis că vor găsi un pământ unde sunt "case cu aur şi argint, bumbac multicolor şi o mie de feluri de cacao." Trebuiau doar să meargă în direcţia indicată, până când vor vedea un vultur căţărat pe un cactus care creşte dintr-o stâncă înconjurată de apă. Trebuiau să se stabilească acolo şi să-şi spună "Mexica", deoarece erau un popor ales, ursit să domnească peste alte triburi.

Şi aşa au ajuns aztecii - conform legendelor, pentru a doua oară - în valea din Mexic. Au ajuns la Tollan, cunoscut şi ca "Locul din mijloc". Deşi băştinaşii erau strămoşii lor, nu i-au întâmpinat cu braţele deschise. Timp de aproape două secole aztecii au trăit pe malurile mlăştinoase ale lacului central. După ce au acumulat mai multe cunoştinţe şi au devenit mai puternici, şi-au construit propriul oraş, Tenochtitlan.

Semnificaţia numelui era "Oraşul lui Tenoch." Unii cred că i se spunea astfel deoarece pe conducătorul aztec din acea vreme, întemeietorul de fapt al oraşului, îl chema Tenoch. Dar se ştie că aztecii se considerau deja a fi tenochas, adică descendenţii lui Tenoch, astfel încât alţii sunt de părere că Tenoch este numele unui strămoş tribal, o figură paternală legendară care existase în urmă cu foarte multă vreme.

Oamenii de ştiinţă susţin în prezent că poporul Mexica sau Tenochas a venit în vale în jurul anului 1140 după Cristos şi a înfiinţat Tenochtitlan în 1325. şi-au stabilit supremaţia după o serie de alianţe cu unele triburi şi de războaie cu altele. Unii cercetători se îndoiesc de faptul că aztecii ar fi pus bazele unui imperiu veritabil. Cert este că, atunci când au venit spaniolii, aztecii reprezentau puterea dominantă în Mexicul central, domnind peste aliaţi şi subjugând duşmanii. Ultimii serveau drept sursă de prizonieri pentru sacrificii; cucerirea spaniolă a fost uşurată de răscoala lor împotriva opresorilor azteci.

Asemenea evreilor biblici, care îşi stabileau originile până la cuplurile patriarhale şi chiar la începutul omenirii, aztecii, toltecii şi celelalte triburi care vorbeau limba *nahuatl* au legende ale creaţiei cu teme similare. Dar, în timp ce Vechiul Testament condensa sursele sumeriene detaliate prin desemnarea unei singure entităţi multiple (Elohim) din mulţimea de divinităţi participante la procesul de creaţie, poveştile în limba *nahuatl* păstrau conceptele egiptene şi sumeriene referitoare la mai multe divinităţi acţionând fie împreună, fie separat.

Credinţele tribale, care predominau din sud-vestul Statelor Unite în partea de nord a statului Nicaragua de azi, până în sud - Mesoamerica - spuneau că la începutul începutului a fost un zeu bătrân, Creator al Tuturor Lucrurilor, al Cerului şi Pământului, al cărui sălaş se afla în cerul cel mai înalt, al doisprezecelea cer. Sursele lui Sahagun îi indicau pe tolteci ca iniţiatori ai acestei legende:

Iar toltecii ştiau
Că cerurile sunt multe.
Ei spuneau că sunt douăsprezece ceruri suprapuse;
Acolo domneşte adevăratul zeu împreună cu soaţa sa
El este Zeul Ceresc, Stăpânul Dualităţii;
Soaţa sa este Stăpâna Dualităţii.
Iată ce înseamnă:
El este rege, el este stăpân, el este deasupra celor douăsprezece ceruri.

Această strofă seamănă uimitor cu credinţele religioase mesopotamiene referitoare la cer, care îl aşază în fruntea panteonului pe Anu ("Stăpânul Cerului"), acesta, împreună cu soţia sa Antu ("Stăpâna Cerului") locuia pe cea mai îndepărtată planetă, a douăsprezecea din sistemul nostru solar. Sumerienii o înfăţişau ca pe o planetă incandescentă, al cărei simbol era crucea (figura 7a). Simbolul a fost apoi adoptat de toate popoarele din lumea antică şi a devenit în timp emblema omniprezentă a discului înaripat (figura 7 b, c). Scutul lui Quetzalcoatl (figura 7d) şi simbolurile înfăţişate pe monumentele mexicane timpurii (figura 7e) seamănă în mod bizar.

Zeii Străvechi despre care existau legende în limba *nahuatl*

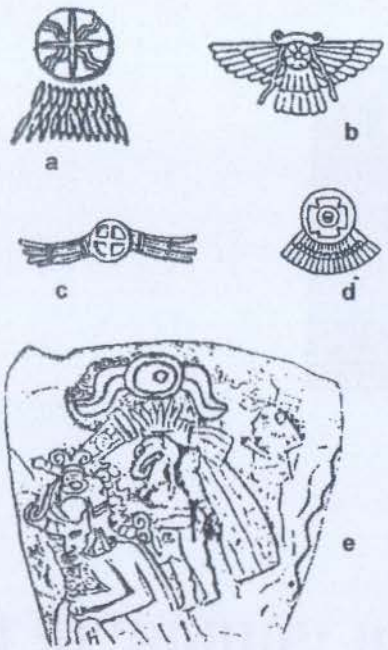

Fig.7

erau reprezentaţi ca oameni cu barbă (figura 8), aşa cum se cuveneau să fie strămoşii lui Quetzalcoatl cel cu barbă. Ca şi în teogoniile din Mesopotamia şi Egipt, erau tot felul de poveşti despre perechi cereşti şi fraţi care se însurau cu surorile lor. De cea mai mare importanţă pentru azteci erau cei patru fraţi cereşti Tlatlauhqui, Tezcatlipoca-Yaotl, Quetzalcoatl şi Huitzilopochtli, în ordinea naşterii lor. Ei reprezentau cele patru puncte cardinale şi cele patru elemente primordiale: Pământul, Vântul, Focul, Apa - o teorie asupra "originii tuturor lucrurilor" bine cunoscută în toate cele patru colţuri ale lumii antice. Aceşti patru zei reprezentau şi culorile roşu, negru, alb şi albastru, şi cele patru rase ale omenirii, care erau adesea înfăţişate (ca pe prima pagină a *Codex Ferjervary-Mayer*) în culori adecvate laolaltă cu simbolurile lor, copaci şi animale.

Această recunoaştere a celor patru ramuri separate ale Omenirii este interesantă şi poate chiar semnificativă având în vedere diferenţa dintre ea şi conceptul mesopotamian biblic al împărţirii între asiatici - africani - europeni, care îşi are originea în descendenţii lui Noe: Shem-Ham-Japher. Triburile Nahuatl au adăugat un al patrulea popor, de culoare roşie – poporul din cele două Americi.

Poveştile în limba *nahuatl* pomeneau de certuri şi chiar războaie între zei; printre acestea se numără şi o confruntare în timpul căreia Huitzilopochtli a învins patru sute de zei mai mărunţi şi o luptă între Tezcatlipoca-Yaotl şi Quetzalcoatl. Astfel de războaie pentru a pune stăpânire pe Pământ şi pe resursele sale au fost descrise în folclorul ("miturile") tuturor popoarelor antice. Poveştile hitite şi indoeuropene despre războaiele dintre Teshub sau Indra cu fraţii lor au ajuns în Grecia prin Asia Mică. Canaaniţii semiţi şi fenicienii au consemnat războaiele duse de Baal cu fraţii săi, în timpul cărora Baal a ucis sute de "fii mai mărunţi ai zeilor", după ce l-a momit să vină la un banchet dat în cinstea victoriei sale.

Iar în ţara lui Ham din Africa textele egiptene vorbeau despre dezmembrarea lui Osiris de către fratele său Seth şi despre războaiele lungi şi grele care au urmat între Seth şi Horus, fiul şi răzbunătorul lui Osiris.

Erau oare zeii mexicanilor propria creaţie sau erau ei amintiri ale unor credinţe şi poveşti care îşi aveau sursa în Orientul Apropiat? Răspunsul va veni pe măsură ce vom examina şi alte aspecte referitoare la poveştile Nahuatl despre creaţie şi preistorie.

Pentru a duce mai departe comparaţia noastră, Creatorul tuturor lucrurilor era un zeu care "dăruieşte viaţă şi moarte, soartă bună şi soartă rea." Cronicarul Antonio de Herrera y Tordesillas (*Historia general*) scria că "indienii îl invocă atunci când au vreun necaz, ridicându-şi privirea spre cer acolo unde cred că sălăşluieşte el." Acest zeu a creat mai întâi Cerul şi Pământul; apoi a făurit din lut un bărbat şi o femeie, dar aceştia nu au rezistat. După multă trudă, a creat o pereche de oameni din cenuşă şi metale, şi cu urmaşii lor a fost populată lumea. Dar toţi aceşti bărbaţi şi femei au fost nimiciţi într-un potop, în afară de un oarecare preot şi soţia sa care s-au salvat într-un trunchi de copac scobit, luând cu ei seminţe şi animale. Preotul a descoperit pământ trimiţând înainte păsările. După spusele altui cronicar, călugărul Grigorio Garcia, potopul a durat un an şi o zi; în tot acest timp pământul a fost acoperit de ape şi lumea întreagă era un haos.

Fig.8

Legendele, imaginile şi sculpturile în piatră precum Piatra calendarului împărţeau întâmplările istorice îndepărtate sau preistorice care au afectat omenirea şi pe strămoşii triburilor Nahuatl în patru epoci sau "Sori". Aztecii considerau că epoca lor era cea mai recentă dintre cele cinci, Vârsta celui de-al Cincilea Soare. Fiecare dintre cei patru sori precedenţi îşi aflase sfârşitul în urma unei catastrofe, fie naturală (de

exemplu potopul), fie pricinuită de războaiele dintre zei.

Despre marea Piatră aztecă a Calendarului (descoperită în interiorul incintei sacre) se crede că reprezintă o consemnare în piatră a celor cinci epoci. Simbolurile de jur-împrejurul modelului central şi imaginea centrală însăşi au constituit subiectul a numeroase studii. Primul inel interior înfăţişează în mod clar cele douăzeci de semne pentru cele douăzeci de zile din calendarul aztec. Cele patru figuri dreptunghiulare care înconjoară modelul central sunt recunoscute ca fiind glifele reprezentând cele patru epoci trecute, precum şi nenorocirile care au pus capăt fiecăreia dintre ele: Apa, Vântul, Cutremurele şi Furtunile, şi Jaguarul.

Poveştile despre cele patru epoci sunt valoroase pentru informaţiile pe care le oferă despre lungimea acestora şi principalele evenimente din timpul lor. Deşi versiunile diferă, sugerând o lungă tradiţie orală, toate sunt de acord asupra unui lucru: prima epocă a luat sfârşit în urma unei inundaţii, a unui potop care a înghiţit Pământul. Omenirea a supravieţuit doar pentru că un cuplu, Nene şi soţia lui, Tata, au reuşit să se salveze într-un trunchi de copac scobit.

Această epocă a fost epoca Uriaşilor cu Părul Alb. Al doilea Soare era cunoscut sub numele de "Tzoncuztique", "Vârsta de Aur", căreia i-a pus capăt Şarpele Vântului. În fruntea celui de-al Treilea Soare s-a aflat Şarpele de Foc; a fost vârsta Oamenilor cu Părul Roşu. Conform cronicarului Ixtlilxochitl, erau supravieţuitori ai celei de-a doua ere, care ajunseseră cu corabia de la răsăritul Lumii Noi, stabilindu-se într-o zonă denumită Botonchan. Acolo I-au întâlnit pe uriaşii care de asemenea supravieţuiseră primei ere şi au devenit sclavii lor.

Al Patrulea Soare a fost al Poporului cu Cap Negru. În timpul acelui ere Quetzalcoatl şi-a făcut apariţia în Mexic. Era înalt, avea un chip luminos, barbă şi purta o haină lungă. Bastonul lui, de forma unui şarpe, era vopsit în negru, alb şi roşu; era încrustat cu pietre preţioase şi împodobit cu şase stele. (Poate nu este o coincidenţă faptul că bastonul episcopului Zumarraga, primul episcop din Mexic, a fost astfel lucrat încât să semene cu al lui Quetzalcoatl.) În timpul acestei epoci a fost construită capitala toltecilor, Tollan. Quetzalcoatl, cel mai mare înţelept şi învăţat, a introdus învăţătura,

meşteşugurile, legile şi socotirea timpului conform ciclului de cincizeci şi doi de ani.

Spre sfârşitul celui de-al Patrulea Soare au început războaiele între zei. Quetzalcoatl a plecat, luând-o spre răsărit, spre locul de unde venise cândva. Razboaiele dintre zei au adus haosul pe pământ; numărul animalelor sălbatice îl depăşea pe cel al oamenilor, iar Tollan a fost abandonat. Peste cinci ani au venit triburile Chichimeca, alias aztece; şi a început Al Cincilea Soare, epoca aztecă.

De ce li se spunea epocilor "Sori" şi cât timp au durat? Motivul este neclar, iar lungimea diverselor epoci fie nu este menţionată, fie diferă în funcţie de versiune. O variantă care pare corectă şi care este uimitor de plauzibilă, după cum vom demonstra, este *Codex Vaticano-Latino 3738*. Conform acestuia, primul soare a durat 4.008 ani, al doilea 4.010, al treilea 4.081. Al patrulea "a început în urmă cu 5.042 de ani," nespecificând momentul când a luat sfârşit. Chiar de ar fi aşa, conform acestei surse evenimentele au avut loc 17.141 de ani înainte de momentul consemnării lor în scris.

Pentru un popor presupus primitiv, acesta reprezintă un interval de timp destul de mare, iar oamenii de ştiinţă, deşi sunt de acord că evenimentele din al Patrulea Soare conţin elemente istorice, au tendinţa de a lua drept mituri epocile mai îndepărtate. Cum se explică atunci poveştile despre Adam şi Eva, despre potopul planetar, supravieţuirea unui cuplu - episoade (în cuvintele lui H.B. Alexander, *Latin-American Mythology*) "care amintesc în chip izbitor de povestea creaţiei din a doua carte a Genezei şi de cosmogonia babiloniană similară?" Unii savanţi sugerează că textele scrise în limba *nahuatl* oglindesc oarecum ceea ce indienii auziseră deja de la spaniolii cucernici. Dar nu toate codicele au fost scrise după cucerire; prin urmare, asemănările biblico-mesopotamiene nu pot fi explicate decât dacă presupunem că triburile mexicane aveau unele legături ancestrale cu Mesopotamia.

Mai mult, orarul mexican în *nahuatl* corelează evenimentele şi momentele cu o precizie ştiinţifică şi istorică uimitoare. Plasează potopul la sfârşitul Primului Soare, cu 13.133 de ani înainte de momentul scrierii codicelui, respectiv în jurul anului 11600 înainte de Cristos. În cartea mea *A douăsprezecea planetă* am tras concluzia că un potop planetar a înghiţit într-adevăr Pământul în jurul anului

11000 înainte de Cristos. O astfel de coincidenţă, nu doar asupra evenimentului în sine, ci şi asupra datei, sugerează că poveştile aztece nu se bazează exclusiv pe mituri.

Suntem nedumeriţi în egală măsură de unele afirmaţii din aceste istorisiri, conform cărora a patra eră a fost era "poporului cu capete negre" (epocile anterioare fuseseră denumite epoca uriaşilor cu părul alb şi epoca poporului cu părul roşu). Acesta este termenul exact pe care îl foloseau sumerienii în textele lor pentru a se descrie pe ei înşişi. Să considere oare cronicile aztece Al Patrulea Soare drept epoca în care sumerienii au apărut pe scena mondială? Începuturile civilizaţiei sumeriene se situează în jurul anului 3800 înainte de Cristos; se pare că nu ar trebui să mai fim surprinşi acum de faptul că, prin stabilirea începutului celei de-a Patra Epoci în anul 5026 înainte de propria epocă, aztecii o situează de fapt în jurul anului 3500 înainte de Cristos - dată uimitor de exactă pentru începutul epocii "oamenilor cu capetele negre".

Explicaţia prin feedback sugerată (conform căreia aztecii le-ar fi spus spaniolilor ceea ce auziseră prima oară tot de la spanioli) nu se dovedeşte valabilă în cazul sumerienilor. Lumea occidentală a descoperit moştenirea marii civilizaţii sumeriene la patru secole după cucerirea spaniolă.

Trebuie să conchidem că triburile Nahuatl cunoşteau aceste poveşti atât de asemănătoare cu Geneza chiar de la sursă. Dar cum?

Întrebarea îi preocupase foarte mult pe spanioli înşişi. Ei au descoperit cu uimire în Lumea Nouă nu doar o civilizaţie, foarte asemănătoare cu a Europei, dar şi "un mare număr de oameni". "Au fost însă de-a dreptul uluiti de aluziile biblice din textele aztece. Au încercat să găsească o explicaţie, iar răspunsul a fost simplu: aceştia erau urmaşii celor Zece Triburi Pierdute ale lui Israel, care au fost exilate de asirieni în 722 după Cristos şi au dispărut apoi fără urmă (în Regatul Iudeilor nu au mai rămas decât două triburi, Iuda şi Beniamin).

Primul care a prezentat această explicaţie în mod detaliat într-un manuscris - chiar dacă nu era autorul ei - a fost călugărul dominican Diego Duran, care a venit în Noua Spanie în 1542, la vârsta

de cinci ani. Cele două cărţi ale sale, una cunoscută sub titlul în limba engleză *Book of the Gods and Rites and the Ancient Calendar* şi *Historia de las Indias de Nueva Espana* au fost traduse în engleză de D. Heyden şi F. Horcasitas. În această a doua carte, Duran, după ce expune numeroasele asemănări, îşi prezintă convins concluzia cu privire la băştinaşii "din Indii şi din partea continentală a acestei Noi Lumi", respectiv că aceştia "sunt evrei şi israeliţi". Teoria sa era confirmată, spune el, "de firea lor. Aceşti băştinaşi fac parte din cele zece triburi ale lui Israel pe care Shalmanaser, regele asirienilor, le-a capturat şi le-a dus în Asiria."

Duran relatează despre conversaţiile purtate cu indieni bătrâni, în cursul cărora a aflat tradiţii tribale dintr-o vreme când existau "bărbaţi înalţi cât muntele care au apărut şi au pus stăpânire pe ţară... Aceşti uriaşi, negăsind nici un mod de a ajunge la Soare, au hotărât să construiască un turn atât de înalt, încât vârful lui să atingă Cerul." O astfel de poveste, atât de asemănătoare cu povestea biblică a Turnului lui Babel, este semnificativă ca şi cea referitoare la o migraţie asemănătoare unui exod.

Nu este de mirare că, pe măsură ce astfel de relatări se înmulţeau, teoria celor zece triburi pierdute devenea principala favorită în secolele şaisprezece şi şaptesprezece. Se presupunea că israeliţii, în peregrinarea lor spre răsărit, prin pământurile asiriene şi dincolo de ele, au ajuns în America.

Teoria celor zece triburi pierdute, susţinută în perioada sa de glorie şi de curţile regale din Europa, a fost ridiculizată de oamenii de ştiinţă de mai târziu. Conform teoriilor actuale, omul a sosit prima oară în Lumea Nouă venind din Asia, pe un pod de gheaţă format peste Alaska în urmă cu aproximativ 20.000 - 30.000 de ani în urmă, împrăştiindu-se treptat spre sud. Mărturii considerabile, constând din unelte, evaluări lingvistice, etnologice şi antropologice sugerează influenţe de dincolo de Pacific, din India, Asia de sud-est, China, Japonia, Polinezia. Savanţii le explică prin sosirea periodică a acestor popoare în cele două Americi; dar afirmă cu tărie că aceste migraţii au avut loc în timpul epocii creştine, cu numai câteva secole înainte de cucerire şi în nici un caz înainte de era noastră.

Deşi savanţii de renume continuă să minimalizeze orice mărturii ale unor contacte transatlantice între Lumea Veche şi Lumea

Nouă, ei nu exclud complet nici posibilitatea unor contacte cu popoarele de dincolo de Pacific, o eventuală explicaţie pentru legendele din cele două Americi atât de asemănătoare cu cele biblice. Într-adevăr, legendele despre un potop global şi despre crearea omului din lut sau altă materie asemănătoare sunt teme mitologice universale şi un posibil traseu spre cele două Americi venind dinspre Orientul Apropiat (unde îşi aveau originea legendele) ar fi putut fi Asia de sud-est şi insulele din Pacific.

Dar în versiunea în limba *nahuatl* există elemente care indică mai degrabă o sursă îndepărtată decât una relativ recentă înainte de cucerire. Unul dintre aceste elemente îl reprezintă faptul că legendele în *nahuatl* despre facerea omului corespund unei versiuni mesopotamiene foarte vechi care nu a fost menţionată nici măcar în Cartea Genezei!

În fapt, în Biblie nu există una, ci două versiuni asupra apariţiei omului; ambele pleacă de la variante mesopotamiene anterioare. Dar ambele ignoră o a treia versiune şi probabil cea mai veche, în care omul nu era alcătuit din lut, ci din sângele unui zeu. În textul sumerian pe care se bazează această versiune, zeul Ea împreună cu zeiţa Ninti "au pregătit o baie purificatoare." "Un singur zeu să fie amestecat în ea",a poruncit el; "din carnea şi sângele lui, Ninti să amestece lutul." Din acest amestec au fost creaţi bărbaţii şi femeile.

Ni se pare foarte semnificativ că această versiune - care nu este inclusă în Biblie - este cea care a fost reluată într-un mit aztec. Textul este cunoscut drept *Manuscrisul din 1558* şi conform lui, după sfârşitul dezastruos al celui de-al Patrulea Soare, zeii s-au adunat în Teotihuacan:

De îndată ce zeii s-au adunat, au spus:
"Cine va locui pe Pământ?
Cerul a fost deja dat în stăpânire
şi pământul a fost dat în stăpânire;
Dar cine, o zei, cine va locui pe Pământ?"

Zeii adunaţi acolo erau "preocupaţi". Dar lui Quetzalcoatl, zeul înţelepciunii şi al ştiinţei, i-a venit o idee. A plecat spre Mictlan, Tărâmul Morţilor, şi i-a înştiinţat pe cei doi zei care îl guvernau: "Am venit după oasele preţioase pe care le ţineţi aici." Quetzalcoatl biruie încercările şi vicleniile şi pune în cele din urmă mâna pe "oasele preţioase":

A adunat oasele preţioase;
Oasele bărbatului au fost puse laolaltă de o parte,
Oasele femeii au fost puse laolaltă de cealaltă parte.
Quetzalcoatl le-a luat şi le-a pus într-o desagă.

A dus oasele uscate până la Tamoanchan, "Locul originii noastre" sau "Locul de unde ne tragem". Acolo a dăruit oasele zeiţei Cihuacoatl ("Femeia şarpe"), zeiţa vrăjilor.

Ea a măcinat oasele
şi le-a pus într-un tub subţire de pământ.
Quetzalcoatl şi-a sacrificat bărbăţia peste ele.

Sub privirile celorlalţi zei, ea a amestecat oasele măcinate cu sângele zeului ; din amestecul asemănător lutului a fost creat Macehuales. Omenirea a fost recreată!

În legendele sumeriene, creatorul Omului era zeul Ea ("Cel a cărui casă este apă"), cunoscut şi sub numele de Enki ("Zeul Pământ"), la care toate epitetele şi simbolurile făceau aluzie ca la un artizan, un făuritor - toate cuvintele care îşi găseau echivalent lingvistic în termenul "şarpe". Tovarăşa sa în acest ritual, Ninti ("Ea cea care dă viaţă"), era zeiţa medicinei - un meşteşug al cărui simbol a fost încă din antichitate şarpele încolăcit. Imaginile sumeriene de pe sigiliile sulurilor le prezintă pe cele două zeităţi într-un cadru asemănător cu un laborator, înconjurate de sticle şi de tot felul de alte obiecte (figura 9a).

Este cu adevărat uimitor că aceste detalii se regăsesc în legendele în limba *nahuatl* - un zeu al cunoaşterii, şarpele înaripat, o zeiţă cu puteri magice, Femeia şarpe; o baie de humă în care ţărâna este amestecată cu substanţa esenţială a unui zeu (sângele) şi crearea Omului, a bărbatului şi a femeii din acest amestec. Şi mai uimitor este faptul că mitul a fost descris într-o cronică *nahuatl*

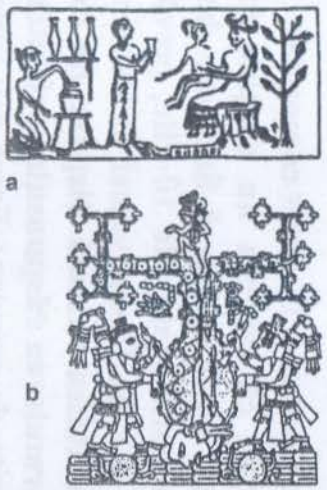

Fig.9

găsită în zona locuită de tribul mixtec. Înfăţişează un zeu şi o zeiţă amestecând un element care curge într-o sticlă uriaşă sau într-un vas cu sângele unui zeu care curge în sticlă; din amestec, rezultă un om (figura 9b).

În urma corelării acestor date cu celelalte date referitoare la sumerieni şi cu terminologia, apar indicii privind legături ce datează dintr-o epocă foarte îndepărtată. Se pare că aceste mărturii pun sub semnul întrebării teoriile actuale despre primele migraţii ale omului spre cele două Americi. Prin aceasta nu vrem doar să sugerăm - aşa cum s-a sugerat la începutul secolului XX la Congresele internaţionale ale americanologilor - că migraţia nu a avut loc dinspre Asia prin strâmtoarea Bering, ci mai ales să afirmăm că a avut loc din Australia/Noua Zeelandă via Antarctica spre America de Sud - idee reluată recent după descoperirea în nordul statului Chile, lângă graniţa cu Peru, a unor mumii umane vechi de 9.000 de ani.

Problema pe care o ridică ambele teorii se referă în special la modul în care bărbaţi, femei şi copii au străbătut mii de kilometri de pământ îngheţat. Ne întrebăm cum ar fi fost posibil acest lucru în urmă cu 20.000 - 30.000 de ani; mai mult, ne întrebăm de ce s-ar fi întreprins o asemenea călătorie. Ce motiv ar fi putut avea bărbaţii, femeile şi copiii să străbată mii de kilometri de pământ îngheţat, în aparenţă fără speranţa de a găsi ceva, dacă nu tot ţinuturi îngheţate - în afară de cazul în care ar fi ştiut de existenţa unui ţinut al făgăduinţei dincolo de gheaţă?

Dar cum ar fi putut ei să ştie ce se află dincolo de gheaţa nesfârşită, dacă nu fuseseră înainte acolo, nici ei, nici altcineva înaintea lor - deoarece ei erau primii care traversau oceanul în America?

În legenda biblică a exodului din Egipt, Domnul descrie Pământul Făgăduinţei ca pe un "pământ cultivat cu grâu şi orz, viţă,

smochini şi rodii, un pământ cu măslini şi miere... Un pământ ale cărui pietre sunt din fier şi din ai cărui munţi nu poţi scoate arama." Zeul aztec le descria supuşilor lui Pământul Făgăduinţei ca pe un ţinut unde se găseau "case cu aur şi argint, bumbac multicolor şi o mie de feluri de cacao". S-ar fi încumetat primii călători spre America să pornească într-o aventură nemaiîntâlnită dacă nu i-ar fi îndemnat cineva - zeul lor - să se ducă şi nu le-ar fi spus ce vor găsi acolo? Iar dacă acea zeitate nu ar fi fost o simplă entitate teologică, ci una prezentă fizic, ar fi reuşit să-i ajute pe drumeţi să înfrunte dificultăţile călătoriei, tot aşa cum Domnul biblic îi ajutase pe israeliţi?

Cu aceste gânduri în minte, privind motivele pentru care s-ar fi pornit într-o asemenea călătorie imposibilă, am citit şi recitit legendele *nahuatl* despre migraţie şi cei Patru Sori. De vreme ce Primul Soare luase sfârşit o dată cu potopul, acea epocă trebuie să fi fost perioada finală a ultimei Ere Glaciare, deoarece am tras concluzia în cartea noastră *A douăsprezecea planetă* că potopul a fost cauzat de alunecarea blocului de gheaţă antarctic în oceane, ceea ce a dus la sfârşitul brusc al ultimei ere glaciare, în jurul anului 11000 înainte de Cristos.

Oare legendarului loc de origine al triburilor *nahuatl* i se spunea "Sălaşul Alb" din simplul motiv că aşa şi era - un pământ acoperit cu gheaţă? Oare de aceea Primul Soare a fost considerat timpul "uriaşilor cu părul alb"? Oare relatările aztece despre epoca Primului Soare în urmă cu 17.141 de ani se referă de fapt la o migraţie care a avut loc în America în jurul anului 15000 înainte de Cristos, când gheaţa forma un pod care unea America de Lumea Veche? Mai mult, să nu fi traversat ei podul de gheaţă, ci să fi venit, conform legendelor triburilor *nahuatl*, cu bărcile de-a curmezişul Oceanului Pacific?

Legendele referitoare la venirea preistorică de peste mări şi ancorarea pe coasta Pacificului nu se întâlnesc doar la popoarele mexicane. Mai la sud popoarele din Anzi aveau amintiri asemănătoare, care circulau sub formă de legende. Una dintre acestea, legenda lui Namylap, poate fi pusă în legătură cu prima stabilire pe acele coaste a popoarelor venite din altă parte. Aici ni se povesteşte despre o flotă mare alcătuită din ambarcaţiuni construite din lemn de plută şi stuf (în genul celor folosite de Thor Heyerdahl pen-

tru a sugera ambarcaţiunile de război sumeriene din stuf). În barca din fruntea flotei se afla o piatră verde care putea rosti cuvintele zeului oamenilor şi care îl ghida pe şeful migranţilor, Namylap, spre plaja aleasă. Zeitatea care vorbea prin intermediul idolului verde i-a învăţat pe oameni să lucreze pământul, să construiască şi să meşterească.

Unele versiuni ale legendei idolului verde propuneau Capul Santa Elena din Ecuador drept loc de ancorare; acolo, continentul sud-american înaintează spre vest în Oceanul Pacific. Unii cronicari, printre care Juan de Velasco, menţionează tradiţiile locale, potrivit cărora primii colonişti din regiunea ecuatorială erau giganţi. Oamenii care au venit după ei venerau un panteon alcătuit din doisprezece zei, în fruntea cărora se aflau Soarele şi Luna. Pe locul unde se află astăzi capitala Ecuadorului, scria Velasco, coloniştii au ridicat două temple, faţă în faţă. Templul închinat Soarelui avea în faţa porţii două coloane de piatră, şi în curtea din faţă un cerc din doisprezece stâlpi de piatră.

Apoi a venit şi vremea ca şeful lor, Namylap, să plece odată misiunea sa îndeplinită. Spre deosebire de înaintaşii săi, nu a murit; i-au fost dăruite aripi, cu care a zburat departe, fără să se mai întoarcă vreodată - luat la cer de zeul din piatra vorbitoare.

Indienii americani nu erau nici pe departe singurii care erau de părere că poruncile divine pot fi auzite printr-o Piatră Vorbitoare. Toate popoarele din Lumea Veche aveau oracole de piatră în care credeau. Arca pe care israeliţii au purtat-o în timpul Exodului din Egipt avea în vârf un *dvir* - literal, "vorbitor" - un fel de dispozitiv mobil cu ajutorul căruia Moise auzea poruncile Domnului. Plecarea lui Namylap prin ridicarea sa la ceruri este un alt eveniment care are o paralelă biblică. Citim în capitolul 5 al Genezei că în a şaptea generaţie coborâtă din partea lui Adam, prin Sheth, patriarhul era Enoch; după ce a atins vârsta de 365 de ani "a dispărut" de pe Pământ, deoarece Domnul l-a luat la cer.

Savanţii nu acceptă cu uşurinţă teoria referitoare la traversarea oceanului cu bărcile în urmă cu 15.000 sau 20.000 de ani. Omul, susţin ei, era o fiinţă prea înapoiată pentru a construi vase care să reziste unei călătorii pe ocean şi să navigheze pe mările planetei. Omul a reuşit abia în pragul civilizaţiei sumeriene, la începutul

mileniului patru înainte de Cristos să inventeze mijloace de transport pe distanţe mai lungi: căruţa cu roţi pentru transportul terestru şi barca pentru transportul pe mare.

Dar sumerienii înşişi au considerat că aşa s-au petrecut lucrurile după potop. Sumerienii au spus de nenumărate ori că pe pământ existase o civilizaţie foarte avansată înainte de potop - civilizaţie întemeiată de cei care au venit de pe planeta lui Anu şi care a continuat printr-o linie de "semizei" longevivi, copii rezultaţi în urma căsătoriei dintre extratereştri (termenul biblic este *nefilim*) şi "fiicele omului". Cronicile egiptene, cum ar fi scrierile preotului Manetho, au întrebuinţat acelaşi concept. Această abordare se regăseşte, bineînţeles, şi în Biblie, care descrie atât viaţa rurală (munca câmpului, creşterea animalelor), cât şi civilizaţia urbană (oraşele, metalurgia) dinaintea potopului. Toate aceste lucruri însă - conform aceloraşi surse antice - au fost rase de pe faţa pământului de potop, şi totul a trebuit luat de la început.

Cartea Genezei începe cu legende despre creaţie, care sunt versiuni ale unor texte sumeriene mult mai detaliate. În acestea este menţionat mereu Adam-ul literal. Dar apoi se menţionează genealogia unui strămoş unic numit Adam: "Aceasta este cartea generaţiilor lui Adam." (Geneza 5:1) Mai întâi a avut doi fii, Cain şi Abel. Cain şi-a omorât fratele şi a fost alungat de Iahve. "Iar Adam s-a împreunat cu nevasta lui din nou, iar ea a născut un alt băiat căruia i-a dat numele Sheth." Biblia urmăreşte această descendenţă al lui Sheth printr-un şir de patriarhi până la Noe, eroul legendei potopului. După aceea legenda pune accentul pe popoarele asiatice, africane şi europene.

Dar ce s-a ales de Cain şi urmaşii lui? În Biblie sunt menţionaţi doar în câteva versete. Iahve l-a osândit pe Cain să ajungă un nomad, "un fugar şi un vagabond pe Pământ."

Iar Cain a fugit de prezenţa lui Iahve
şi s-a adăpostit în pământul lui Nod, la est de Eden.
Iar Cain s-a împreunat cu femeia lui, şi ea l-a conceput şi l-a născut pe Enoch;
Iar el a construit un oraş
Şi l-a dat numele fiului său, Enoch.

Câteva generaţii mai târziu, se năştea Lamech. A avut două soţii. Una dintre ele i-a dat naştere lui Jabal. Acesta a fost "Tatăl tuturor celor care locuiesc în corturi şi cresc vite." Cealaltă a născut doi băieţi. Unul dintre ei, Jubal, "a fost tatăl tuturor celor care cântă din liră şi din fluier." Celălalt fiu, Tubal-Kain, a fost "un meşter al aurului, aramei şi fierului."

Aceste succinte informaţii biblice sunt oarecum completate de pseudoepigrafica *Carte a Jubileelor*, despre care se crede că ar fi fost scrisă în secolul 2 înainte de Cristos conform unor surse mai vechi. Această carte raportează evenimentele la trecerea Jubileelor şi spune: "Cain a luat-o pe sora lui Awan să-i fie soţie, iar ea l-a născut pe Enoch la sfârşitul celui de-al patrulea jubileu. Iar în primul an al primei săptămâni din cel de-al cincilea jubileu pe Pământ s-au construit case iar Cain a construit un oraş şi i-a dat numele fiului său, Enoch."

Savanţii bibliologi au fost multă vreme intrigaţi de faptul că atât un descendent al lui Adam, prin Sheth, cât şi unul al lui Cain aveau acelaşi nume: "*Enoch*" (care înseamnă "întemeiere", "fondare"), dar şi de alte asemănări din numele descendenţilor. Oricare ar fi fost motivul, este limpede că sursele din care s-au inspirat autorii Bibliei le atribuiau ambilor Enoch - care erau probabil una şi aceeaşi persoană preistorică - fapte extraordinare. În *Cartea Jubileelor* se spune despre Enoch că "a fost primul dintre oamenii care s-au născut pe pământ care a învăţat scrisul, cunoaşterea şi înţelepciunea şi care a consemnat semnele cerului după lunile lor într-o carte." Conform *Cărţii lui Enoch*, în timpul călătoriei sale cereşti acestui patriarh i s-au predat matematicile, ştiinţa planetelor şi a calendarului, şi i s-a arătat locul unde se află cei "şapte Munţi de Metal", "la apus."

Textele sumeriene anterioare Bibliei, cunoscute drept *Listele regelui*, povestesc la rândul lor despre un conducător care a domnit în epoca dinaintea potopului şi pe care zeii l-au învăţat tot ce se poate cunoaşte. Numele său era EN.ME.DURAN.KI-"Stăpânul Cunoaşterii Temeliilor Cerului şi Pământului"- un foarte probabil model al biblicului Enoch.

Oare toate aceste legende *nahuatl* referitoare la migraţie şi

sosirea la o destinaţie finală şi la o stabilire marcată prin construirea unui oraş, la un patriarh cu două soţii şi doi fii din care descind toate triburile, la un om renumit prin priceperea sa de a prelucra metalele – nu seamănă foarte mult cu textele biblice? Până şi importanţa pe care textele în limba *nahuatl* o acordă cifrei şapte se regăseşte în Biblie; al şaptelea descendent prin ramura lui Cain, Lamech, a proclamat enigmatic: "Cain va fi răzbunat de şapte ori, iar Lamech de şaptezeci şi şapte."

Să se regăsească oare în tradiţiile celor şapte triburi Nahuatl ecouri - amintiri îndepărtate - ale descendenţilor izgoniţi ai lui Cain şi ai fiului lui, Enoch?

Aztecii şi-au numit capitala Tenochtitlan, Oraşul lui Tenoch, aşadar i-au dat numele strămoşului lor. Având în vedere că în dialectul lor aztecii aveau multe cuvinte care începeau cu sunetul T, Tenoch, dacă se înlătură T, ar fi putut însemna Enoch.

Un text babilonian care se bazează, în opinia specialiştilor, pe un text sumerian anterior, din mileniul trei înainte de Cristos relatează enigmatic conflictul dintre un agricultor şi fratele său păstor care sfârşeşte în crimă, asemenea conflictului dintre Cain şi Abel. Osândit să "hoinărească amarnic", stăpânul vinovat, pe numele său Ka'in, s-a îndreptat spre pământul lui Dunnu, iar acolo "a construit un oraş cu turnuri gemene."

Turnurile gemene ridicate în vârful piramidelor-temple reprezentau un semn distinctiv al arhitecturii aztece. Să fi cinstit aztecii în acest mod construirea unui "oraş cu turnuri gemene" de către Cain? Să fi fost Tenochtitlan, "oraşul lui Tenoch", numit astfel deoarece Cain, în urmă cu milenii, "construise un oraş căruia îi dăduse numele fiului său, Enoch"?

Să fie America Centrală pământul pierdut al lui Cain, să fi descoperit oraşul care poartă numele lui Enoch? Această posibilitate oferă cu siguranţă răspunsuri plauzibile privind enigma prezenţei omului pe aceste meleaguri şi poate lămuri şi alt mister - acela al "Semnului lui Cain" şi trăsătura ereditară comună tuturor amerindienilor: absenţa părului facial.

Conform legendei biblice, după ce Domnul l-a izgonit pe Cain din pământurile locuite de oameni şi l-a osândit să rătăcească spre răsărit, Cain era îngrijorat că va fi înjunghiat de cei care doreau să

se răzbune. Astfel încât Domnul, pentru a arăta că îl are pe Cain sub protecţia Lui, „l-a însemnat pe acesta, astfel încât oricine îl vede să nu îl lovească". Deşi nimeni nu ştie exact care a fost acest "semn" distinctiv, s-a presupus că era un fel de tatuaj pe fruntea lui Cain. Dar din povestirea biblică ce urmează se înţelege că problema răzbunării şi protecţia împotriva ei au continuat să fie o preocupare şi pentru a şaptea generaţie şi urmaşii ei. Un tatuaj pe frunte nu putea rezista atât, nici nu putea fi transmis de la o generaţie la alta. Doar o trăsătură genetică transmisă pe cale ereditară poate corespunde datelor biblice.

Având în vedere trăsătura genetică a popoarelor amerindiene – absenţa pilozităţii faciale –, ne întrebăm dacă nu cumva acesta era "semnul lui Cain" şi al urmaşilor lui. Dacă presupunerea noastră se dovedeşte corectă, atunci America Centrală, nucleul de unde amerindienii s-au răspândit spre nord şi spre sud în Lumea Nouă, era într-adevăr ţinutul pierdut al lui Cain.

3
Ţinutul Zeilor şerpi

Atunci când Tenochtitlan a ajuns în culmea măreţiei, capitala toltecă Tula fusese deja recunoscută drept legendarul Tollan. Iar atunci când tolteciі îşi construiseră oraşul, Teotihuacan era deja un mit. Numele său însemna "Sălaşul zeilor" şi, conform legendelor, se pare că şi-l merita pe deplin.

Se spune că era o vreme când pe pământ s-au întâmplat tot soiul de nenorociri, astfel încât Pământul s-a cufundat în întuneric, deoarece soarele nu a mai apărut. Doar la Teotihuacan mai era lumină, deoarece o flacără divină rămăsese arzând acolo. Zeii îngrijoraţi s-au adunat la Teotihuacan, întrebându-se ce e de făcut. „Dacă nu mai e soarele, cine va stăpâni şi va conduce lumea", se întrebau unul pe celălalt.

Au cerut ca un zeu să se ofere voluntar să se arunce în flacăra divină pentru ca, prin sacrificiul lui, să aducă soarele înapoi. S-a oferit zeul Tecuciztecatl. Şi-a pus veşmântul strălucitor şi a păşit spre foc; dar de fiecare dată când se apropia de el dădea înapoi, lipsit de curaj. Atunci s-a oferit zeul Nanauatzin, care a sărit fără ezitare în foc. Cuprins de ruşine, Tecuciztecatl i-a urmat exemplul, dar a ajuns doar la marginea focului. Pe măsură ce zeii erau mistuiţi de flăcări, Soarele şi Luna au reapărut pe cer.

Dar, cu toate că acum puteau fi zăriţi, cei doi aştri au rămas nemişcaţi pe cer. Conform unei versiuni, Soarele s-a pus în mişcare după ce un zeu a aruncat o săgeată spre el; o altă versiune susţine ca acest lucru s-a întâmplat după ce zeul vântului a suflat în direcţia lui. După ce Soarele s-a pus în mişcare, Luna a început şi ea să se urnească; şi astfel s-a reluat alternanţa zi-noapte, iar Pământul a fost salvat.

Legenda este îndeaproape legată de monumentele cele mai renumite din Teotihuacan, Piramida Soarelui şi Piramida Lunii. O versiune susţine că zeii au construit cele două piramide pentru a-i

comemora pe cei doi zei care s-au sacrificat; o altă versiune afirmă că piramidele existau deja când aveau loc aceste evenimente şi că zeii au sărit în focul divin din vârful unor piramide.

Indiferent de legendă, rămâne realitatea, şi anume că Piramida Soarelui şi Piramida Lunii se înalţă maiestuos spre cer şi în ziua de azi. Ceea ce în urmă cu doar câteva decenii păreau nişte movile acoperite de vegetaţie au devenit acum obiective turistice foarte importante, aflate la doar 48 km nord de Ciudad de Mexico. Cele două piramide se ridică din mijlocul unei văi înconjurate de munţi care formează acelaşi cadru etern (figura 10) şi îl forţează pe privitor să le urmărească panta abruptă către munţii dimprejur şi

Fig.10

cerurile de deasupra. Monumentele sugerează putere, cunoaştere, atenţie; cadrul vorbeşte despre o legătură realizată conştient între Pământ şi Rai. Nu se poate să nu simţi pulsul istoriei, prezenţa unui trecut care impune respect.

Cât de îndepărtat este acest trecut? Arheologii au presupus la început că Teotihuacan a fost întemeiat în primele secole ale erei creştine, însă datele continuă să ducă mai înapoi. Lucrările efectuate au arătat că centrul ceremonial al oraşului avea deja o suprafaţă de 11,5 km pătraţi în jurul anului 200 înainte de Cristos. În anii '50 un arheolog de frunte, M. Covarrubias a admis fără prea mare convingere că datarea cu carbon radioactiv îi atribuie locului "data aproape imposibilă de 900 înainte de Cristos" (*Indian Art of Mexico and Central America*). De fapt, testele ulterioare cu carbon radioactiv au indicat anul 1474 înainte de Cristos (cu o posibilă eroare de măsurare cu minus sau cu plus). În zilele noastre anul 1400 înainte de Cristos a ajuns să fie general acceptat: este anul când olmecii

probabil poporul care a trudit la ridicarea structurilor monumentale din Teotihuacan, înfiinţau "centre ceremoniale" pe tot cuprinsul Mexicului.

Teotihuacan trecuse în mod clar prin câteva etape de dezvoltare, iar piramidele sale evidenţiază prezenţa unor structuri interioare timpurii. Unii savanţi consideră că acestea sunt mărturii ale unei istorii care a început în urmă cu 6000 de ani - în mileniul patru înainte de Cristos, ceea ce ar corespunde cu siguranţă legendelor aztece care vorbeau de acest Sălaş al zeilor în al Patrulea Soare. Apoi, când s-a lăsat Ziua întunericului, în urmă cu 1400 de ani înainte de Cristos, cele două mari piramide au ajuns la dimensiunile lor monumentale.

Piramida Lunii se înalţă la capătul dinspre nord al centrului ceremonial şi este flancată de două structuri adiacente similare, iar în faţă se deschide spre o piaţă mare. Din piaţă se desprinde un drum lat, care o ia spre sud, pierzându-se în depărtare. De o parte şi de alta a sa se află două altare modeste, temple şi alte construcţii despre care se crede că erau morminte; ca urmare, acestui drum i s-a spus Drumul Morţilor. La aproximativ 600 m la sud de Drumul Morţilor se înalţă Piramida Soarelui, care se ridică pe partea de răsărit a drumului (figura 11) dincolo de piaţă şi în spatele unui şir de altare şi construcţii.

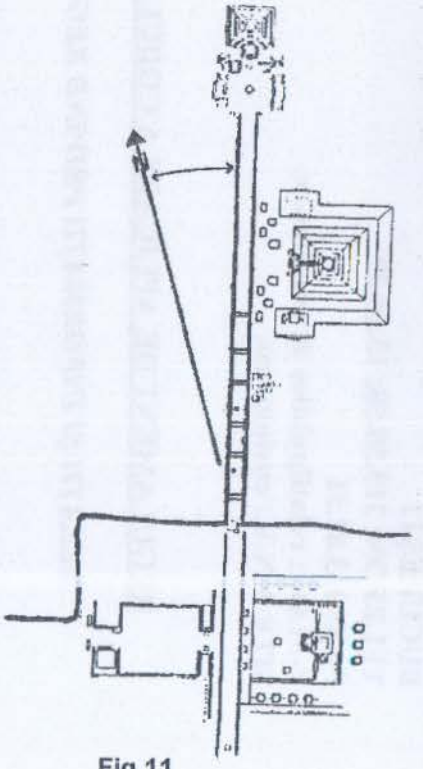

Fig.11

Dincolo de Piramida Soarelui, mai la sud cu 900 m, se ajunge la Ciudadela, un drep-

tunghi care are în partea dinspre răsărit a treia piramidă din Teotihuacan, numită şi *Piramida lui Quetzalcoatl*. Astăzi se ştie că faţă în faţă cu Ciudadela şi cu Drumul Morţilor se afla un dreptunghi similar care servea de centru administrativ şi comercial. Drumul o lua în continuare spre sud. Proiectul de elaborare a hărţii oraşului Teotihuacan, condus de René Milton în anii '60, a stabilit că această şosea nord-sud avea o lungime de aproximativ 1468 de metri - fiind mai lungă decât cele mai lungi piste din aeroporturile moderne. În pofida acestei lungimi ieşite din comun, şoseaua este dreaptă ca o săgeată - o adevărată realizare tehnologică în toate epocile.

La est de Ciudadela şi la vest de centrul administrativ începea o axă est-vest, perpendiculară pe şoseaua nord-sud. Membrii proiectului de Elaborare a Hărţii oraşului Teotihuacan au descoperit la sud de Piramida Soarelui un semn gravat în stâncă de forma unei cruci în interiorul a două cercuri concentrice; un semn asemănător a fost găsit două mile mai la vest, pe creasta unui munte. Linia imaginară care uneşte cele două semne indică cu precizie direcţia axei est-vest, iar celelalte braţe ale crucii indică axa nord-sud. Savanţii au tras concluzia că au găsit semnele folosite de primii arhitecţi ai oraşului, dar nu au oferit o explicaţie privind modul în care se putea trage în Antichitate o linie atât de dreaptă între două puncte aflate la o asemenea distanţă.

Multe alte dovezi vin în sprijinul ideii că planificarea şi orientarea centrului ceremonial au fost alese în mod conştient. Prima dintre ele o reprezintă faptul că râul San Juan care curge prin valea Teotihuacan a fost în mod deliberat deviat în locul unde traversează centrul ceremonial: canale artificiale abat cursul râului prin Ciudadela şi de-a lungul dreptunghiului aflat în faţa acesteia, paralel cu axa est-vest; râul descrie două unghiuri drepte, după care o ia de-a lungul soselei ce duce spre vest.

A doua dovadă care argumentează în favoarea unei orientări deliberate o reprezintă faptul că cele două axe nu indică punctele cardinale, ci sunt înclinate spre sud-est cu 15 grade (figura 11). Studiile demonstrează că nu e vorba de un accident sau de vreo greşeală de calcul a străvechilor arhitecţi. A.F. Aveni, în cartea sa *Astronomy in Ancient Mesoamerica* consideră această orientare "sacră" şi atrage atenţia asupra faptului că centrele ceremoniale de

mai târziu, (precum cele de la Tula şi chiar mai departe) aveau aceeaşi orientare, chiar dacă amplasarea lor şi locul unde erau construite nu justificau deloc o asemenea opţiune. Cercetătorul a tras concluzia că la Teotihuacan rostul orientării era acela de a permite observarea cerului în anumite momente calendaristice esenţiale.

Într-o lucrare prezentată la cel de-al XXII-lea Congres internaţional al americaniştilor (Roma, 1926), Zelia Nuttal sugera că orientarea are legătură cu trecerea Soarelui la zenitul observatorului, fenomen care are loc de două ori pe an pe măsură ce soarele se mişcă de la nord la sud şi înapoi. Dacă aceste piramide aveau drept scop observaţiile cereşti, forma lor - piramide în trepte prevăzute cu scări ce duceau la platforma din vârf, presupus punct de contemplare - ar avea sens. Cu toate acestea, avem dovezi puternice care sugerează că ceea ce vedem noi astăzi nu sunt decât ultimele straturi exterioare ale celor două piramide principale (şi descoperite în mod arbitrar de către savanţi, pe deasupra) şi nu se poate afirma cu certitudine că scopul acestor piramide nu era altul. Posibilitatea, ba chiar probabilitatea ca scările să fi reprezentat o construcţie ulterioară ne este sugerată de faptul că prima treaptă a scării principale a Piramidei Soarelui este înclinată şi aliniată necorespunzător cu orientarea piramidei (figura 12).

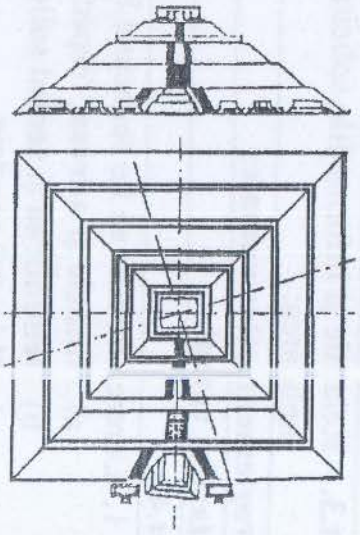

Fig.12

Dintre cele trei piramide de la Teotihuacan, cea mai mică este piramida lui Quetzalcoatl din "Citadelă". O construcţie ulterioară a fost excavată parţial, dând la iveală piramida iniţială în trepte. Faţada parţial expusă scoate la iveală decoraţiuni sculptate în care simbolul lui Quetzalcoatl, şarpele, alternează cu faţa stilizată a lui Tlaloc pe un fundal de valuri (figura 13). Se consideră că această piramidă datează din peri-

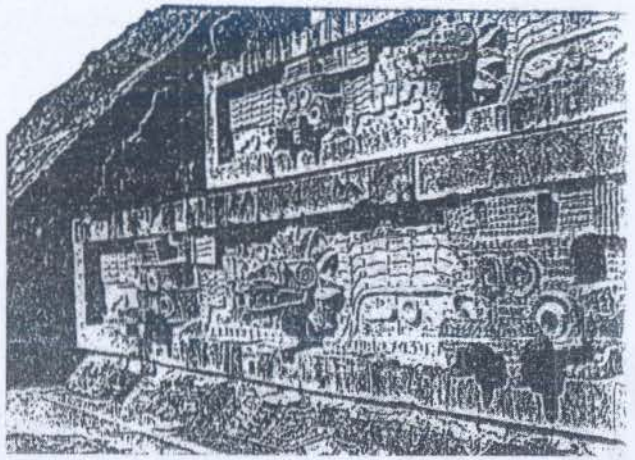

Fig.13

oada toltecilor şi este înrudită cu multe alte piramide mexicane.

Dimpotrivă, cele două piramide mari sunt complet nedecorate. Au forme şi mărimi diferite şi se disting prin masivitatea şi vechimea lor. Prin toate aceste aspecte ele seamănă cu cele două piramide mari de la Gizeh, care diferă la rândul lor de toate celelalte piramide egiptene ulterioare; ultimele au fost construite de faraoni, pe când cele unice de la Gizeh au fost construite de către "zei". Poate acelaşi lucru s-a întâmplat şi la Teotihuacan. În eventualitatea că ar fi aşa, dovezile arheologice ar veni în sprijinul legendelor referitoare la apariţia Piramidei Soarelui şi a Piramidei Lunii.

Pentru a-şi putea îndeplini rolul de observatoare, cele două piramide mari de la Teotihuacan au fost construite în trepte în vârful cărora se află platforme şi sunt prevăzute cu scări (precum zigguratele mesopotamiene). Nu încape nici o îndoială că arhitectul care le-a construit cunoştea piramidele de la Gizeh din Egipt şi s-a străduit să le depăşească, ajustându-le, ce-i drept, forma. O altă asemănare uimitoare: deşi a doua piramidă de la Gizeh este mai mică decât Marea Piramidă, vârfurile lor se află la aceeaşi înălţime deaspura nivelului mării, deoarece A Doua Piramidă este construită pe un nivel mai înalt. Acelaşi lucru este valabil şi pentru Teotihuacan, unde piramida mai mică, cea a Lunii, este construită pe un teren cu aproximativ 9 metri mai înalt decât cel pe care se află Piramida

Soarelui, astfel încât se află la aceeaşi înălţime deasupra nivelului mării.

Asemănările sunt evidente mai ales între cele două piramide mai mari. Ambele sunt construite pe platforme artificiale. Lăţimea lor este aceeaşi: aproximativ 226,2 m la Gizeh, aproximativ 225 m la Teotihuacan, iar cea de-a doua s-ar încorpora foarte bine în prima (figura 14).

Deşi aceste asemănări şi corespondenţe dezvăluie o legătură ascunsă între cele două grupe de piramide, nu trebuie să neglijăm anumite diferenţe însemnate. Marea Piramidă de la Gizeh e construită din blocuri mari de piatră, şlefuite şi dispuse cu grijă, şi ţinute laolaltă fără mortar, cântărind în total 7.000.000 de tone şi având un volum de 2.511.000 metri cubi. Piramida Soarelui era construită din cărămizi de lut, chirpici şi pietriş, ţinute laolaltă de un înveliş de pietre neşlefuite şi ghips, cu o volum total de numai 270.000 metri cubi. Piramida de la Gizeh are un labirint interior de coridoare, galerii şi camere cu o construcţie precisă şi complicată. Piramida de la Teotihuacan nu pare să aibă astfel de structuri interioare. Cea de la Gizeh are o înălţime de 144 m, pe când Piramida Soarelui (inclusiv templul care se afla odinioară deasupra sa) are doar 75 de metri. Marea Piramidă are patru părţi triunghiulare care se ridică la un unghi deosebit de 52°; cele două de la Teotihuacan constau din trepte suprapuse, cu părţi laterale îndreptate spre interior pentru mai multă stabilitate, începând cu o pantă de 43°.

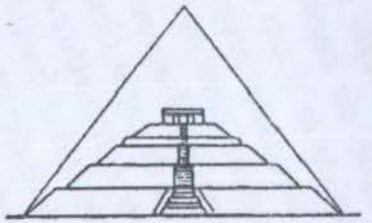

Fig.14

Acestea sunt diferenţe însemnate care reflecta momentele şi scopurile diferite pentru care au fost construite piramidele. Dar în ultima diferenţă se află, până acum neobservată de toţi ceilalţi cercetători, cheia pentru soluţia celorlaltor enigme.

Unghiul relativ abrupt de 52 de grade se întâlneşte în Egipt doar la piramidele de la Gizeh, care nu au fost construite nici de Keops, nici de vreun alt faraon (după cum am demonstrat în celelalte ediţii ale cărţii *The Earth Chronicles*), ci de zeii din vechiul Orient A-

propiat ca semne pentru aterizare pe aeroportul-port din Peninsula Sinai. Toate celelalte piramide egiptene – mai neînsemnate, mai mici, aflate într-o stare mai avansată de degradare sau chiar prăbuşite – au fost într-adevăr construite de faraoni, peste câteva milenii, din dorinţa de a depăşi în măiestrie "scările spre cer" construite de zei. Dar nici una dintre ele nu a reuşit să ajungă la unghiul perfect de 52 de grade şi de fiecare dată când reuşeau acest lucru, construcţia lor se prăbuşea.

Lecţia a fost învăţată atunci când faraonul Sneferu (circa 2650 înainte de Cristos) a pornit în lupta sa pentru cucerirea gloriei. Într-o analiză strălucită a acelor evenimente îndepărtate, K. Mendelssohn (*The Riddle of the Pyramids*) a sugerat că arhitecţii lui Sneferu construiau o a doua piramidă la Dahshur, când prima, construită la Maidum într-un unghi de 52 de grade, s-a prăbuşit.

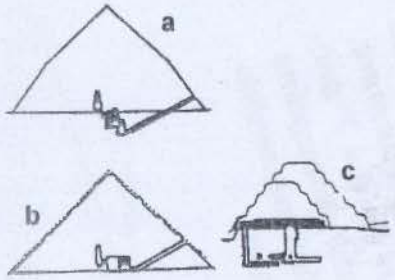

Fig.15

Văzând aceasta, arhitecţii au schimbat degrabă unghiul piramidei de la Dahshur, la mijlocul construcţiei, obţinând un unghi de 43°, care l-a împrumutat piramidei o formă înclinată şi chiar un nume pe măsură: Piramida Înclinată (figura 15a). Hotărât să lase totuşi în urma sa o piramidă adevărată, Sneferu s-a apucat să mai construiască una în apropiere; este denumită Piramida Roşie şi se înalţă la un unghi sigur de 43° (figura 15b).

Alegând acest unghi sigur de 43°, arhitecţii lui Sneferu recurgeau la o soluţie adoptată cu un secol înainte, în jur de 2700 înainte de Cristos de către faraonul Zoser. Piramida lui, cea mai veche realizare faraonică ce s-a păstrat (la Sakkara), era o piramidă în trepte care se înălţa în şase niveluri (figura 15c), fiind construită pe un unghi mai acceptabil de 43°.

Să fie doar o coincidenţă faptul că Piramida Soarelui şi Marea Piramidă de la Gizeh au aceleaşi dimensiuni la bază? Probabil. Să fie pură întâmplare că planul piramidei în trepte a faraonului Zoser,

cu un unghi precis de 43° a fost folosit şi la Teotihuacan? Ne îndoim. Un unghi mai simplu de 45 de grade, să zicem, putea fi obţinut şi de un arhitect fără pretenţii prin simpla împărţire în două a unui unghi drept (de 90 de grade), pe când unghiul de 43° era obţinut în Egipt pe baza unei complicate ajustări a factorului π (aproximativ 3,14), respectiv raportul dintre circumferinţa unui cerc şi diametrul său.

Unghiul de 52 de grade al piramidelor de la Gizeh necesita o perfectă cunoaştere a acestui factor. Piramidei i se atribuia o înălţime (l) egală cu jumătate din latura sa (L) împărţită la π şi înmulţită cu patru (226,2 ÷ 2 = 113,1 ÷ 3,14 = 355,134 x 4 = 1420,536 m în înălţime). Unghiul de 43° se obţinea prin reducerea înălţimii de la un multiplu final de patru la un multiplu de trei. În ambele cazuri, cunoaşterea numărului π era necesară; absolut nimic nu sugerează că popoarele din America Centrală ar fi avut ştiinţă despre el. În acest caz, cum a fost posibil ca piramidele de la Teotihuacan, unice pentru America Centrală, să fie construite la un unghi de 43°, dacă nu prin intermediul cuiva familiarizat cu modul de construcţie a piramidelor egiptene?

Cu excepţia Marii Piramide de la Gizeh, piramidele egiptene aveau coridoare interioare destul de joase (vezi figura 15a), care începeau de obicei la sau lângă marginea bazei piramidei şi continuau sub ea. Să punem pe seama purei coincidenţe prezenţa unui astfel de coridor sub Piramida Soarelui?

Descoperirea a fost făcută în mod accidental în 1971, după nişte ploi torenţiale. În faţa scării centrale a piramidei a fost dezgropată o grotă subterană. Aici se aflau trepte care coborau aproximativ 6 metri până la o intrare într-un coridor subteran. Săpătorii au tras concluzia că era o grotă naturală care fusese lărgită în mod artificial şi care trecea pe sub stratul de rocă pe care era construită piramida. Este evident că grota iniţială a fost destinată unui anumit scop, deoarece tavanul e alcătuit din blocuri grele de piatră, iar pereţii tunelului sunt tencuiţi. În diverse puncte traseul acestui pasaj subteran este întretăiat de unghiuri ascuţite formate de pereţii din chirpici.

La o distanţă de aproximativ 45 de metri de vechea scară, tunelul se ramifică în două camere alungite, ca două aripi desfăcute;

este un punct situat exact sub primul nivel al piramidei în trepte. De acolo pasajul subteran, având în general o înălţime de 2,1 metri, continuă pe o distanţă de aproximativ 60 de metri. În această porţiune interioară construcţia devine mai complexă, o mulţime de materiale sunt utilizate. Podeaua, dispusă în segmente, e lucrată de mână; ţevile de scurgere aveau scopuri care astăzi ne sunt necunoscute (erau probabil legate de un curs de apă subteran, astăzi secat). În cele din urmă tunelul se termină sub al patrulea nivel al piramidei într-un fel de grotă de forma frunzei de trifoi, susţinută de coloane de chirpici şi lespezi de bazalt.

Care era destinaţia acestei complicate structuri subterane? Deoarece pereţii despărţitori au fost dărâmaţi înainte de descoperirea sa în epoca modernă, nu se poate spune dacă rămăşiţele de vase de argilă, lame din piatră obsidiană şi cenuşa de cărbuni aparţin etapei celei mai timpurii a utilizării tunelului. Dar la întrebarea referitoare la ce se întâmpla de fapt la Teotihuacan, în afară de observaţiile cereşti, se adaugă şi altele.

Aleea Morţilor pare un drum neted şi lat care se întinde din piaţa Piramidei Lunii spre partea de sud. De fapt, traseul său neted este întrerupt într-o porţiune situată între Piramida Soarelui şi râul San Juan. Panta de la Piramida Lunii până la Piramida Soarelui este şi mai accentuată în această porţiune a aleii, şi examinarea la faţa locului indică în mod clar că panta s-a obţinut prin tăiere deliberată în stâncă. în ansamblu, panta de la Piramida Lunii la o zonă de lângă Citadelă măsoară aproximativ 18 metri. Aici au fost create şase segmente prin ridicarea unei serii de pereţi dubli perpendicular pe traseul aleii. Interiorul aleii este căptuşit cu pereţi şi structuri joase în urma cărora se obţin şase compartimente semi subterane deschise spre cer. Pereţii perpendiculari sunt prevăzuţi cu stăvilare la nivelul solului. Se creează impresia că întregul complex avea rolul de a canaliza apa care curgea în josul aleii. Apa izvora probabil de la Piramida Lunii (unde a fost găsit un tunel subteran care o înconjoară) şi era legat într-un oarecare mod de tunelul subteran de la Piramida Soarelui. Seria de compartimente reţineau apa şi apoi îi dădeau drumul de la unul la altul, până când în cele din urmă apa ajungea în canalul râului San Juan.

Să fi fost aceste cascade şi ape artificiale motivul pentru care

faţada piramidei lui Quetzalcoatl a fost decorată cu motive reprezentând valuri - într-o zonă aflată departe în interiorul continentului, la sute de mile de mare?

Fig.16

Asocierea acestei zone din interior cu apa ne mai este sugerată de descoperirea unei statui uriaşe a lui Chalchiuhtlicue, zeiţa apei şi soţia lui Tlaloc, zeul ploii. Statuia (figura 16), expusă în prezent la Muzeul Naţional de Antropologie din Ciudad de Mexico, a fost găsită în centrul pieţei aflate în faţa Piramidei Lunii. Zeiţa, al cărei nume înseamnă "Doamna Apelor", era reprezentată de obicei ca purtând o fustă de jad decorată cu scoici. Era împodobită cu cercei din turcoaze şi un colier de jad sau alte pietre verzi-albastre pe un medalion de aur. Aceste elemente de îmbrăcăminte şi de podoabă se regăsesc şi la statuie, care se pare că mai era împodobită şi cu un pandantiv de aur care a fost furat de hoţi. Era adesea reprezentată ca purtând o coroană de şerpi sau fiind împodobită cu aceştia, ceea ce sugerează că era unul dintre zeii-şerpi ai mexicanilor.

Să fi fost Teotihuacan conceput şi construit ca un fel de hidrocentrală, folosind apa pentru un anumit proces tehnologic? Înainte de a răspunde la această întrebare, să menţionăm o altă descoperire tulburătoare.

De-a lungul celui de-al treilea segment pornind de la Piramida Soarelui, s-au săpat şi s-au descoperit o serie de camere subterane comunicante, iar în unele dintre ele podeaua era acoperită cu straturi groase de foi de mică. Aceasta este un silicon cu proprietăţi speciale: este impermeabil, nu transmite căldura si curentul electric. Din acest motiv este folosit ca izolator în diverse procese chimice şi electrice şi aplicaţii electronice, iar mai recent în tehnologiile nucleare şi spaţiale.

Proprietăţile speciale ale micăi depind într-o anumită măsură de conţinutul său în alte minerale şi deci de sursa geografică de unde este extrasă. Conform părerii specialiştilor, mica găsită la Teotihuacan este de tipul celei care se găseşte doar în îndepărtata Brazilie. Urme din această mică au fost recuperate şi de pe nivelurile

Piramidei Soarelui, când a fost scoasă la iveală la începutul acestui secol. Oare ce rol avea acest material izolator la Teotihuacan?

Noi credem că prezenţa zeului şi a zeiţei apei împreună cu zeitatea principală Quetzalcoatl, aleea înclinată, seria de structuri şi camere subterane şi de tuneluri; râul deviat; compartimentele semisubterane cu stăvilarele lor şi compartrimentele subterane căptuşite cu mică - toate acestea erau componente ale unei uzine special concepute pentru separarea, purificarea şi rafinarea mineralelor.

La mijlocul primului mileniu înainte de Cristos sau mai probabil la mijlocul celui de-al doilea mileniu, cineva care deţinea secretele construirii piramidelor a venit în această vale; la fel de bun cunoscător al ştiinţelor exacte, a creat din materialele locale existente o uzină de prelucrare sofisticată. Să fi plecat această persoană în căutarea aurului, după cum sugerează pandantivul zeiţei ploii, sau a altui metal, chiar mai rar decât acesta?

Şi dacă nu a fost Omul - să fi fost zeii săi, aşa cum au sugerat în permanenţă legendele despre Teotihuacan şi însuşi numele oraşului?

În afară de zei, cine mai locuise în Teotihuacan? Cine a cărat pietrele şi mortarul şi a ridicat primele piramide? Cine a canalizat apele şi a construit stăvilarele?

Aceia care pleacă de la premisa că Teotihuacan s-a născut cu doar câteva secole înainte de Cristos au un răspuns simplu la această întrebare: toltecii. Partizanii teoriei conform căreia începutul se situează cu mult timp înainte încep să-i indice pe olmeci, un popor misterios care şi-a făcut apariţia pe scena Americii Centrale pe la mijlocul celui de-al doilea mileniu înainte de Cristos. Dar olmecii înşişi reprezintă o enigmă, deoarece par să fi fost negri de origine africană, ceea ce este absolut inacceptabil pentru aceia care pur şi simplu nu pot concepe o traversare transatlantică ce a avut loc în urmă cu câteva milenii.

Chiar dacă originea oraşului Teotihuacan şi a constructorilor lui este învăluită în mister, se ştie cu certitudine că în secolele dinaintea epocii creştine triburile toltecilor au început să-şi facă apariţia. La început se ocupau cu munci manuale; cu timpul au învăţat meşteşugurile oraşului şi au adoptat cultura locuitorilor săi, inclusiv scrierea pictografică, secretele prelucrării aurului, cunoştinţele

astronomice şi calendaristice, venerarea zeilor. În jurul anului 200 înainte de Cristos stăpânul Teotihuacanului, oricare ar fi fost acela, şi-a strâns lucrurile şi dus a fost, iar oraşul a devenit al toltecilor. Timp de secole a fost renumit pentru uneltele sale, armele şi obiectele din piatră obsidiană, exercitând o puternică influenţă culturală şi religioasă. După aceea, la o mie de ani după ce sosiseră aici, şi toltecii şi-au strâns lucrurile şi au plecat. Nimeni nu ştie de ce; dar plecarea a fost definitivă, iar Teotihuacan a devenit un loc pustiu, care trăia exclusiv din amintirile unui trecut glorios.

Unii sunt de părere că evenimentul a coincis cu stabilirea oraşului Tollan drept capitală a toltecilor, în jurul anului 700 după Cristos. Aceasta era o aşezare milenară de pe malul râului Tula şi a fost construită de tolteci ca un Teotihuacan în miniatură. Conform manuscriselor şi folclorului, Tollan era un oraş legendar, un centru al artelor şi meşteşugurilor, cu temple şi palate splendide, strălucind de aur şi pietre preţioase... Astăzi se ştie mai presus de orice îndoială că oraşul Tollan a existat cu adevărat, pe un loc numit astăzi Tula, situat la aproximativ 83 km nord-vest de Ciudad de Mexico.

Oraşul Tollan a început să fie redescoperit către sfârşitul secolului al nouăsprezecelea şi începutul acestui proces se leagă în principal de numele călătorului francez Désiré Charnay (*Les Anciennes Villes du Nouveau Monde*). Dar săpăturile serioase au început prin 1940, sub conducerea arheologului mexican Jorge R. Acosta. Aceste săpături şi lucrări de restaurare s-au axat pe complexul ceremonial principal, cunoscut sub numele de Marele Tula; lucrările ulterioare, cum ar fi cele efectuate de echipele de la Universitatea din Mississippi, au lărgit zona de explorare a trecutului.

Descoperirile au confirmat nu doar existenţa oraşului, ci şi istoria sa aşa cum este relatată în numeroase manuscrise, în special în cel cunoscut sub numele de Analele de la Cuauhtitlan. Astăzi se ştie că Tollan a fost condus de o dinastie de regi-preoţi care se pretindeau descendenţii zeului Quetzalcoatl şi în consecinţă, pe lângă numele lor, purtau şi numele zeului ca un fel de nume de familie - un obicei al faraonilor egipteni. Unii dintre aceşti regi-preoţi erau războinici, dornici să extindă domnia toltecă; alţii erau mai preocupaţi de credinţă. În a doua jumătate a secolului al zecelea înainte

de Cristos conducător era Ce Acatl Topiltzin-Quetzalcoatl. Numele şi epoca în care a domnit sunt sigure, deoarece un portret de-al său, împreună cu o dată echivalentă cu anul 968 după Cristos pot fi încă văzute gravate într-o stâncă din vârful căreia se zăreşte tot oraşul.

În vremea sa a izbucnit un război religios printre tolteci; se pare că avea legătură cu cererea unora dintre preoţi de a se introduce sacrificii umane, pentru domolirea Zeului Războiului. În anul 987 Topiltzin-Quetzalcoatl şi urmaşii săi au părăsit Tollan, migrând spre est, într-o plecare asemănătoare cu cea legendară a lui Quetzalcoatl, care avusese loc mai înainte. S-au stabilit în Yucatán.

Două secole mai târziu dezastrele naturale şi atacurile celorlalţor triburi i-au îngenuncheat pe tolteci. S-a crezut că aceste nenorociri erau un semn al mâniei divine, prevestind sfârşitul oraşului. Cronicarul Sahagun scrie că în cele din urmă conducătorul, despre care mulţi cred că se numea Huemac, dar care îşi spunea şi Quetzalcoatl, l-a convins pe tolteci că oraşul Tollan trebuie abandonat. "Şi aşa au plecat cu toţii la porunca lui, deşi locuiseră acolo mulţi ani şi construiseră case mari şi frumoase, temple şi palate... în cele din urmă au fost nevoiţi să plece, să-şi părăsească locuinţele, pământurile, oraşul şi bogăţiile, şi, cum nu puteau lua cu ei toată averea, au îngropat multe lucruri, şi chiar şi astăzi multe dintre ele ies la iveală de sub pământ, şi stârnesc multă admiraţie datorită frumuseţii lor şi măiestriei cu care sunt lucrate."

Astfel, în jurul anului 1168, Tollan a fost abandonat, lăsat să decadă şi să putrezească. Se spune că primul căpitan aztec care a dat cu ochii de ruinele oraşului a plâns amarnic. Forţelor distructive ale naturii li s-au alăturat cotropitorii, tâlharii şi hoţii care au pângărit templele, au răsturnat monumentele şi au distrus tot ce mai rămăsese în picioare. Astfel, din Tollan, nimicit şi uitat, nu a mai rămas decât legenda.

Ceea ce ştim despre Tollan, opt secole mai târziu, pare să-i confirme numele, care înseamnă "Locul cu multe vecinătăţi", deoarece se pare că avea mulţi vecini şi incinte care se întindeau pe o suprafaţă de până la 20 km². Ca la Teotihuacan (pe care constructorii Tollan-ului au încercat să-l imite), centrul oraşului era o incintă sacră care se întindea de-a lungul unei axe nord-sud cu o lungime

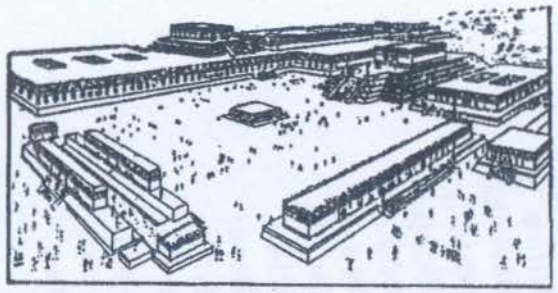

Fig.17

de 1,65 km. Aceasta era flancată de grupuri ceremoniale construite cu o orientare est-vest perpendiculară pe axa nord-sud. După cum am afirmat deja, acestor orientări li se atribuia "înclinarea sacră" de la Teotihuacan, deşi, date fiind perioada şi localizarea geografică a Tollan-ului, nu mai aveau nici o semnificaţie astronomică.

Acolo unde ar fi putut fi limita de nord a incintei sacre s-au găsit rămăşiţele unei structuri neobişnuite. În partea frontală era construită ca o piramidă în trepte obişnuită, cu scară; dar în partea din spate structura era circulară şi probabil se termina cu un turn. Clădirea ar fi putut fi un observator; ar fi putut fi cu siguranţă un model pentru templul aztec ulterior al lui Quetzalcoatl din Tenochtitlan şi pentru alte piramide-observatoare circulare din Mexic.

Principalul complex religios, aflat cam la 1,65 km la sud, a fost dispus în jurul mari pieţe centrale, în mijlocul căreia se afla Marele Altar. Templul principal se ridica în vârful unei piramide impozante pe cinci niveluri situată pe partea de est a pieţei. O piramidă mai mică pe cinci niveluri de pe partea de nord funcţiona ca platforma pentru alt templu; era flancată de clădiri cu mai multe camere, unde s-au găsit urme de foc, iar multe au fost probabil întrebuinţate în scop industrial. Clădiri alungite sau coridoare ale căror acoperişuri se rezemau pe şiruri de stâlpi uneau cele două piramide şi se întindeau şi de o parte şi de alta a părţii de sud a pieţei. Piaţa era completată în partea de vest cu o curte pentru jocuri, mai exact pentru jocul sacru *tlachtli* cu mingea de cauciuc (fig. 17, reconstrucţia unui artist conform sugestiilor arheologului P. Salazar Ortegon).

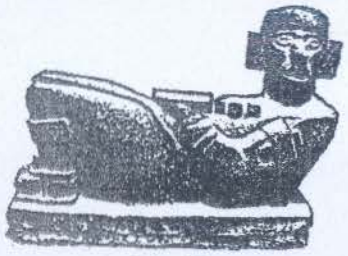

Fig.18

Este limpede că între acest complex impresionant de la Marele Tula şi marginea de nord a incintei sacre au existat diverse alte construcţii şi clădiri. S-a dezgropat o altă curte pentru jocul cu mingea. În mai multe complexe şi în toată incinta s-u găsit numeroase statui din piatră. Acestea includeau nu doar statui de animale, precum bine cunoscutul coiot şi necunoscutul tigru, ci şi un fel de zeu înclinat, pe numele său Chacmool (fig. 18). Toltecii sculptau şi statui ale şefilor lor, înfăţişându-i cel mai adesea ca pe nişte oameni mici de statură.

Alţii, îmbrăcaţi în veşminte de războinici şi ţinând (în mâna stângă) arma *atl-atl* (o lance curbată sau aruncător de săgeţi), erau reprezentaţi în relief pe coloane pătrate (figura 19a), văzuţi din profil şi din spate (fig. 19b).

Atunci când lucrările arheologice metodice şi susţinute au început în anul 1940 sub conducerea arhitectului Jorge R. Acosta, atenţia s-a îndreptat asupra Marii Piramide, care, situată fiind în faţa Marelui altar, avea un evident rol astronomic. La acea vreme arheologii s-au mirat când au auzit că indienii autohtoni îi spuneau acelei movile izolate "El Tesoro" – "comoara"; dar, în momentul în care au fost găsite mai multe obiecte de aur după începerea săpăturilor, muncitorii au pretins că piramida s-ar afla pe un "câmp

a b

Fig.19

de aur" şi au refuzat să mai lucreze. "Realitate sau superstiţie", scrie Acosta, "urmarea a fost că lucrările s-au oprit şi nu au mai fost reluate niciodată."

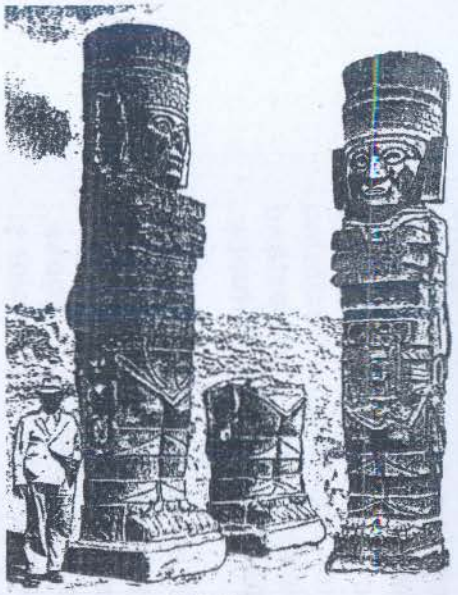

Fig.20

Lucrările s-au axat apoi pe piramida mai mică, denumită (la început) Piramida Lunii, apoi Piramida "B", şi ulterior Piramida lui Quetzalcoatl. Denumirile se datorează în primul rând numelui lung sub care era cunoscută movila respectivă, nume care înseamnă "Stăpânul Stelei de Dimineaţă", din câte se pare unul dintre numele lui Quetzalcoatl, şi resturilor de tencuială colorată şi sculpturilor în relief care împodobeau nivelurile piramidei, mărturie a faptului că bogatele sale ornamente erau dominate de motivul şarpelui cu pene. Arheologii mai cred că două coloane rotunde de piatră din care s-au găsit mai multe bucăţi erau gravate cu reprezentări ale şarpelui cu pene şi aşezate ca stâlpi ai porţii de la intrarea în templul aflat în vârful acestei piramide.

Cea mai mare descoperire arheologică s-a produs atunci când echipele lui Acosta si-au dat seama că partea dinspre nord a acestei piramide suferise modificări în epoca pre-hispanică. Pe porţiunea sa din mijloc apărea o pantă care înlocuise denivelarea în trepte. Arheologii au săpat aici şi au descoperit că în interiorul piramidei era săpată o scobitură, care cobora la mare adâncime în interior; în această scobitură, care avea cam aceeaşi înălţime cu a piramidei, se depozitaseră numeroase sculpturi de piatră. Când acestea au fost scoase la lumină, aşezate şi potrivite una cu cealaltă, a devenit

limpede că erau bucăţi din cele două coloane rotunde de la intrare, patru coloane pătrate despre care se crede că susţineau acoperişul templului piramidei şi patru statui uriaşe reprezentând figuri umane, având o înălţime de peste 4,5 m, cunoscute sub denumirea de atlante (fig. 20). Despre ele s-a crezut şi că serveau drept cariatide (sculpturi folosite ca stâlpi pentru susţinerea unui acoperiş sau a grinzilor acestuia), aşa că au fost reinstalate de către arheologi în vârful piramidei atunci când lucrările de restaurare au luat sfârşit.

Fiecare dintre atlante (după cum se observă şi din figura 21), constă din patru porţiuni care au fost astfel sculptate încât să fie complementare. Porţiunea de sus reprezintă capul statuii şi îi reprezintă pe uriaşi purtând pe cap o basma din pene ţinute laolaltă de o panglică decorată cu simbolurile stelelor; două obiecte alungite le acoperă urechile. Trăsăturile feţei nu sunt uşor de identificat şi până în prezent nu au putut fi atribuite nici unei rase; dar, cu toate că cele patru feţe au aceeaşi expresie distantă, la o examinare mai atentă se observă unele diferenţe şi caracteristici individuale.

Trunchiul este alcătuit din două porţiuni. Partea de sus sau porţiunea pieptului este reprezentată de o platoşă solidă a cărei formă a fost comparată cu cea a unui fluture. Partea inferioară a trunchiului este reprezentată mai ales de spate; este un disc cu un chip uman în mijloc, înconjurat de simboluri nedescifrate şi, în opinia unora, o "încolăcire" a doi şerpi. Secţiunea de jos este rezervată coapselor uriaşului şi picioarelor încălţate cu sandale. Elaboratul veşmânt este fixat cu panglici: în jurul braţelor, al şoldurilor şi al gleznelor (figura 21).

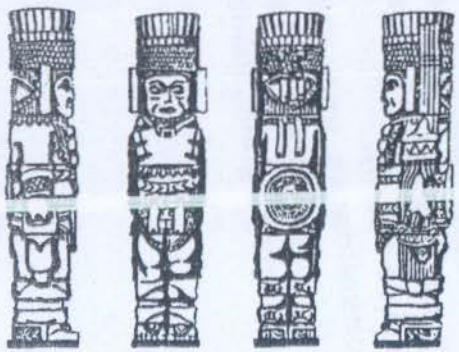

Fig.21

Pe cine reprezintă aceste statui? Cei care le-au descoperit prima oară le-au spus "idoli", fiind siguri că reprezentau zeităţi. Scriitorii le-au găsit numele de Atlante, denumire cu dublă implicaţie: pe de o parte ele

ar fi putut fi vlăstarele Zeiţei Atlatona, "Cea care străluceşte în apă"; pe de alta, ar fi putut veni din legendara Atlantidă. Savanţii mai puţin inventivi văd în ele simple reprezentări ale unor războinici tolteci, care ţin în mâna stângă un pumn de săgeţi şi în mâna dreaptă un *atl-atl*. Dar această interpretare nu poate fi cea corectă, deoarece "săgeţile" din mâna stângă nu sunt drepte, ci curbate; ori arma curbată era tocmai *atl-atl*. Pe de altă parte, arma din mâna dreaptă (fig. 22a) nu este deloc curbată, aşa cum ar trebui să fie un *atl-atl*; ce este, atunci?

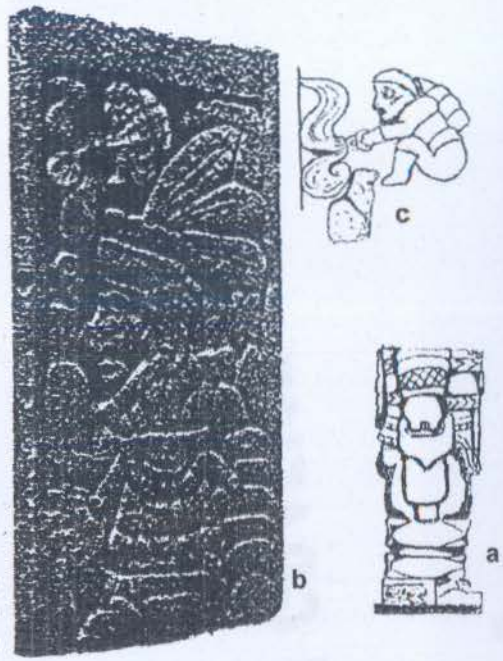

Fig.22

Arma seamănă mai degrabă cu un pistol în toc, ţinut cu două degete. O teorie interesantă avansată de Gerardo Levet (*Mission fatal*) sugerează că nu este o armă, ci o unealtă, un "pistol plasmă". El a descoperit că pe unul dintre stâlpii pătraţi care îi înfăţişează pe şefii tolteci, în colţul din stânga sus (fig. 22b) este gravată o persoană care are în spate un fel de traistă şi care ţine în mână unealta respectivă, folosind-o ca pe un aruncător de flăcări pentru a modela o piatră (fig. 22c). Unealta este, fără îndoială, aceeaşi cu cea pe care uriaşii o ţin în mâna dreaptă. Levet sugerează că este vorba de un "pistol" de mare energie, întrebuinţat pentru a tăia şi ciopli piatra, şi subliniază că astfel de torţe termice au fost folosite şi în epoca modernă la sculptarea monumentului gigantic de pe Muntele de piatră din Georgia.

Semnificaţia descoperirii lui Levet nu se potriveşte întru totul

cu teoria sa. De vreme ce stelele şi sculpturile din piatră s-au găsit pe tot teritoriul Americii Centrale, fiind produsul artiştilor ei băştinaşi, nu este nevoie să căutăm mijloace de înaltă tehnologie pentru a explica sculpturile în piatră. Pe de altă parte, unealta descrisă poate lămuri un alt mister al Tollan-ului.

Pe măsură ce examinau adâncurile piramidei din care îndepărtaseră pământul pantei, arheologii au descoperit că piramida externă vizibilă era construită peste şi ascundea o piramidă mai veche ale cărei niveluri în trepte se aflau la o distanţă de aproximativ 2,5 m de fiecare latură. Au mai descoperit resturi din nişte ziduri verticale care sugerează existenţa unor camere şi coridoare interioare înăuntrul piramidei mai vechi (dar nu au mers pe firul acestor descoperiri până la capăt). Au făcut o descoperire extraordinară: o ţeavă de piatră alcătuită din bucăţi tubulare perfect egale (figura 23), cu un diametru interior de aproximativ 45 cm. Această ţeavă lungă era instalată în piramidă la acelaşi unghi ca panta sa iniţială, şi străbătea piramida pe toată înălţimea sa.

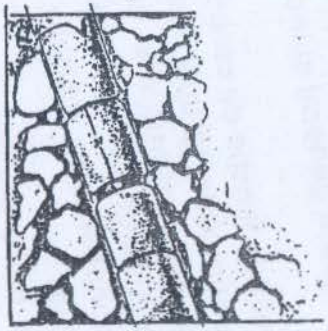

Fig.23

Acosta şi membrii echipei sale au presupus că ţeava era folosită pentru scurgerea apei de ploaie, dar aceasta se putea obţine şi fără ajutorul unei instalaţii interne atât de complicate, cu nişte simple ţevi de argilă, nu cu ţevi de piatră alcătuite din bucăţi finisate cu precizie. Poziţia şi gradul de înclinare al acestei ţevi neobişnuite, dacă nu chiar unice, făceau în mod clar parte din planul iniţial al piramidei şi corespundeau scopului acesteia.

Resturile de camere alăturate şi clădiri cu mai multe etaje, indicând un fel de procesare industrială, şi faptul că, în Antichitate, apa din râul Tula a fost drenată pentru a curge prin aceste clădiri ne sugerează, la fel ca la Teotihuacan, existenţa unui proces de purificare şi rafinare într-o epocă îndepărtată.

Iată la ce ne gândim: Să fi fost acea unealtă misterioasă o unealtă folosită nu pentru a grava în piatră, ci pentru a sparge piatra

şi a-i smulge minereurile? Cu alte cuvinte, să fie oare o unealtă sofisticată pentru minerit?

Să fi fost oare acel minereu, aurul?

Faptul că *atlanteenii* deţineau unelte peformante acum mai bine de o mie de ani în Mexicul central ne face să ne punem întrebarea cine erau ei. Dacă e să ne luăm după trăsăturile feţei, nu erau în mod sigur americani din America Centrală, şi erau probabil zei şi nu oameni, dacă mărimea statuilor este un simbol al veneraţiei, de vreme ce alături de aceste figuri gigantice se ridicau coloanele pătrate care îi reprezentau pe şefii tolteci, de mărime normală.

Faptul că la un moment dat, în perioada prehispanică, uriaşele reprezentări au fost dezasamblate cu grijă şi depozitate în adâncurile piramidei ne duce cu gândul la un gest de adoraţie. Se confirmă afirmaţia lui Sahagun, amintită mai înainte, conform căreia atunci când toltecii au părăsit Tollan „au îngropat numeroase lucruri", dintre care unele, chiar pe vremea lui Shagun, „ies la iveală de sub pământ, şi stârnesc multă admiraţie datorită frumuseţii lor şi măiestriei cu care sunt lucrate".

Arheologii cred că cei patru *atlanteeni* erau aşezaţi în vârful piramidei lui Quetzalcoatl, susţinând tavanul templului din vârful piramidei ca şi cum ar fi susţinut bolta cerului. Acesta este rolul îndeplinit, conform credinţelor egiptene, de cei patru fii ai lui Horus, care susţineau cerul în cele patru puncte cardinale. Conform scrierii egiptene *Cartea Morţilor*, aceşti patru zei care uneau Cerul cu Pământul îl însoţeau pe faraonul decedat până la scara sacră pe care urma să urce la ceruri pentru a dobândi viaţa eternă. Această "Scară spre Cer" a fost înfăţişată în hieroglife fie ca o scară simplă, fie ca una dublă, ultima reprezentând o piramidă în trepte (figura 24 a). Să fie oare o simplă coincidenţă faptul că simbolul scării decora pereţii din jurul piramidei de la Tollan şi a devenit un simbol iconografic aztec foarte important? (fig. 24 b)

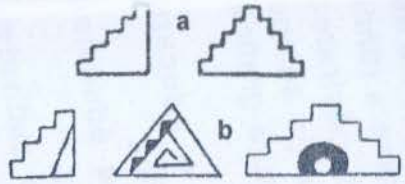

Fig.24

În centrul acestui simbolism şi al acestor credinţe religioase ale popoarelor Nahuatl se afla zeul-erou, cel care le dăruise toată ştiinţa pe care o aveau, Quetzalcoatl - "şarpele cu pene". Se poate pune întrebarea, dar ce era, de fapt, un şarpe "cu pene," dacă nu un şarpe care, asemenea păsărilor, putea zbura?

Şi în acest caz, conceptul Quetzalcoatl ca "şarpe cu pene" nu este nimic altceva decât conceptul egiptean al Şarpelui înaripat (fig. 25), care a înlesnit transfigurarea faraonului decedat către tărâmul zeilor nemuritori.

Pe lângă Quetzalcoatl, panteonul poporului Nahuatl era plin de zeităţi asociate cu şerpii. Cihuacoatl era "Femeia şarpe". Coatlicue era "cea cu fusta de şerpi". Chicomecoatl era "Al şaptelea şarpe". Ehecacoamixtli era "Norul şerpilor de vânt" şi aşa mai departe. Marele zeu Tlaloc era adesea reprezentat cu masca unui şarpe-dublu.

Şi astfel, oricât de inacceptabil li s-ar putea părea unor savanţi pragmatici, mitologia, arheologia şi simbolismul ne conduc la aceeaşi concluzie inevitabilă: centrul Mexicului, dacă nu chiar America Centrală în întregime, a fost tărâmul Zeilor şerpi - zeii vechiului Egipt.

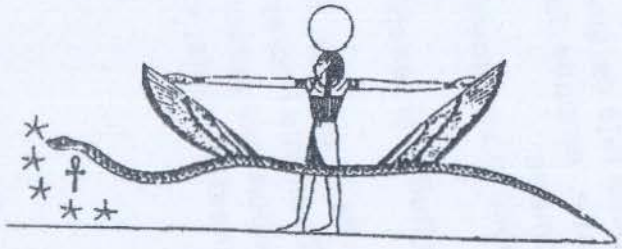

Fig.25

4
Observatoarele din junglă

Maya.

Numele evocă mister, enigmă, aventură. O civilizaţie care a fost şi nu mai este, care a dispărut, deşi poporul său a rămas. Oraşe nemaivăzute abandonate intacte, înghiţite de jungla verde; piramide care se ridică până la cer, vrând să ajungă la zei; monumente sculptate şi decorate cu grijă, care vorbesc în hieroglife meşteşugite a căror semnificaţie este în cele mai multe cazuri pierdută în negura vremurilor.

Misterul Maya a pus stăpânire pe imaginaţia şi curiozitatea europenilor din momentul în care spaniolii au pus piciorul pentru prima oară în peninsula Yucatán şi au văzut vestigiile oraşelor înghiţite de junglă. Era de necrezut, şi totuşi erau chiar acolo, în faţa ochilor lor: piramide în trepte, temple cu platforme, palate decorate, stâlpi de piatră gravaţi; în timp ce contemplau vestigiile uimitoare ascultau poveştile băştinaşilor despre regate, oraşe-state şi victoriile de odinioară. Unul dintre cei mai cunoscuţi preoţi spanioli care a scris despre Yucatán şi Maya în timpul Cuceririi şi după ea, Călugărul (iar mai târziu, episcopul) Diego de Landa (*Relacion de las cosas de Yucatán*), relata următoarele: "În Yucatán sunt multe edificii de mare frumuseţe, acesta fiind lucrul cel mai uimitor dintre toate cele descoperite în Indii; toate sunt din piatră şi împodobite cu ornamente fine, deşi în toată ţara nu s-a găsit nimic din metal care să fi servit la şlefuirea lor."

Spaniolii aveau alte preocupări în acel moment, printre care goana după bogăţii şi convertirea băştinaşilor la creştinism, astfel încât le-au trebuit aproape două secole pentru a acorda atenţie ruinelor. Abia în 1785 o comisie regală a inspectat ruinele descoperite atunci la Palenque. Din fericire, o copie a raportului ilustrat al comisiei a ajuns la Londra; un nobil bogat, Lordul Kingsborough, a devenit interesat de enigma Maya şi de posibila publicare a rapor-

tului. Crezând cu tărie că locuitorii Americii Centrale descindeau din Cele zece triburi pierdute ale lui Israel, şi-a petrecut restul vieţii şi şi-a cheltuit toată averea în exppediţii şi descrieri ale vechilor monumente şi scrieri din Mexic. Cartea sa *Antiquities of Mexico (1830-1848)*, împreună cu cea a lui Landa, *Relacion*, a constituit o sursă nepreţuită de date despre trecutul poporului Maya.

Dar în mintea poporului, onoarea de a fi iniţiat cercetările arheologice în vederea descoperirii civilizaţiei Maya îi revine unui localnic din New Jersey, John L. Stephens. În calitate de trimis al S.U.A. în Federaţia Americii Centrale, a plecat spre ţinutul Maya împreună cu prietenul lui Frederick Catherwood, un artist realizat. Cele două cărţi scrise de Stephens şi ilustrate de Catherwood, *Incidents of Travel in Central America, Chiapas and Yucatán* şi *Incidents of Travel in Yucatán* încă sunt lecturi recomandate la un secol şi jumătate de la data la care au fost publicate (1841 şi 1843). Volumul lui Catherwood, *Views of Anceint Monuments of Central America, Chiapas and Yucatán* a stârnit şi mai mult interesul pentru această temă. Când desenele lui Catherwood sunt aşezate lângă fotografiile actuale, observăm cu uimire cu câtă precizie lucrase (şi realizăm cu tristeţe efectul eroziunii de atunci şi până astăzi).

Rapoartele echipei au fost foarte detaliate mai ales în privinţa marilor site-uri de la Palenque, Uxmal, Chichen Itza şi Copan; ultimul mai ales este legat de numele lui Stephens, care l-a cumpărat de la proprietarul său pe cincizeci de dolari pentru a-l putea cerceta în linişte. În total cei doi au explorat aproximativ cincizeci de oraşe Maya; mulţimea lor nu doar a depăşit orice închipuire, dar le-a întărit şi convingerea că pădurile de smarald nu ascundeau câteva avanposturi izolate, ci o întreagă civilizaţie pierdută. Ei au făcut şi o altă descoperire foarte importantă: unele dintre simbolurile şi glifele gravate pe monumente le specificau de fapt data, astfel încât civilizatia Maya putea fi localizată în timp. Deşi scrierea hieroglifica Maya nu a fost descifrată în întregime, oamenii de ştiinţă au reuşit să citească datele şi să stabilească nişte date paralele în calendarul creştin.

Am fi putut şti mult mai mult despre Maya din propria lor literatură bogată - cărţi scrise pe hârtie fabricată din scoarţă de copac şi netezită cu var ca suport pentru glifele scrise cu cerneală. Dar sute de astfel de cărţi au fost distruse sistematic de preoţii spanioli - printre care şi de episcopul Landa, care a păstrat totuşi cea mai mare parte a informaţiilor „păgâne" în propriile scrieri.

Au mai rămas doar trei manuscrise (sau patru, dacă se va dovedi autentic). Secţiunile pe care cercetătorii le consideră cele mai interesante sunt cele referitoare la astronomie. Alte două opere literare sunt disponibile deoarece au fost rescrise, fie pe baza cărţilor originale, fie plecând de la tradiţia orală, în limba locală, dar utilizând grafia latină.

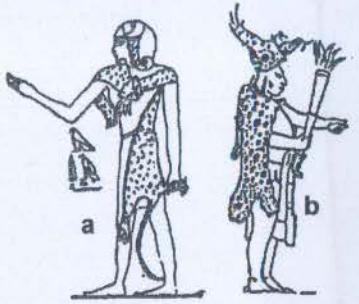

Fig.26

Una dintre acestea este cartea lui Chilam Balam, ceea ce înseamnă *Oracolele* sau *Spusele preotului Balam*. În multe sate din Yucatán se găsea o copie a acestei cărţi; cea mai bine păstrată este *Book of Chilam Balam of Chumayel*. Se pare că acest Balam era un fel de "Edgar Cayce" al poporului Maya; în cărţi se găsesc informaţii despre trecutul mitic şi profeţii, despre obiceiuri şi ritualuri, astrologie şi sfaturi medicale.

În limba băştinaşilor, *balam* înseamnă *jaguar*, ceea ce a cauzat consternare printre cercetători, deoarece nu are nici o legătură aparentă cu oracolele. Totuşi, un lucru ni se pare semnificativ: în vechiul Egipt exista o clasă de preoţi, aşa-numiţii preoţi Shem, care în timpul unor ceremonii regale rosteau profeţii şi formule ambigue al căror scop era acela de a "deschide gura", astfel încât un faraon decedat să li se poată alătura zeilor în viaţa de apoi; aceşti preoţi purtau piei de leopard (fig. 26 a). S-au găsit reprezentări Maya ale unor preoţi îmbrăcaţi în mod asemănător (fig. 26 b), de vreme ce în America aceasta trebuie să fie pielea unui jaguar mai degrabă decât a unui leopard african, astfel s-ar putea explica sensul de jaguar al numelui *balam*. Şi ar mai fi o dovadă privind influenţa ritualurilor egiptene.

Suntem şi mai surprinşi de asemănarea dintre acest nume al preotului-prooroc Maya şi numele clarvăzătorului Balaam, care, după spusele Bibliei, a fost reţinut de regele din Moab în timpul Exilu-

lui să-i blesteme pe israeliţi, dar care a devenit până la urmă proorocul lor. Să fie aceasta o simlpă coincidenţă?

Cealaltă carte este *Popol Vuh*, "Cartea Consiliului" a populaţiei Maya care locuia în munţi.

Aceasta oferă un rezumat al originilor umane şi divine şi al genealogiilor regale; cosmogonia sa şi tradiţiile privind geneza sunt în mare parte asemănătoare cu cele ale popoarelor Nahuatl, indicând o sursă iniţială comună. Referitor la originile Maya, *Popol Vuh* susţine că strămoşii acestora veniseră "din cealaltă parte a mării". Landa a scris că indienii "auziseră de la strămoşii lor că acest pământ era populat de o rasă de oameni care veniseră de la răsărit şi pe care Dumnezeu îi îndrumase, deschizându-le douăsprezece drumuri pe mare."

Aceste afirmaţii confirmă o legendă Maya cunoscută sub numele de *Legenda lui Votan*. Au povestit-o numeroşi cronicari spanioli, mai ales călugărul Ramon Ordonez y Aguiar şi episcopul Nuñez de la Vega. Mai târziu a fost compilată din diverse surse de abatele E.C. Brasseur de Bourbourg (*Histoire de nations civilisées du mexique*). Legenda vorbeşte despre sosirea în Yucatán în jurul anului 1000 înainte de Cristos, după calculele cronicarilor, a "primului om pe care Dumnezeu l-a trimis în acest colţ de lume pentru a popula şi împărţi pământul pe care noi îl cunoaştem astăzi sub numele de America." Numele său era Votan (care înseamnă necunoscut); semnul său era şarpele. "Era un urmaş al Paznicilor, din rasa lui Can. Era de fel dintr-un loc numit Chivim." A făcut în total patru călătorii. Prima oară când a debarcat a înfiinţat o aşezare lângă coastă. După un timp oarecare, a înaintat spre interior şi "pe afluentul unui mare râu a construit un oraş care a fost leagănul acestei civilizaţii." Acestui oraş i-a spus Nachan, "care însemna Locul şerpilor". În timpul celei de-a doua vizite a cercetat ţinutul recent descoperit, i-a examinat zonele subterane şi tunelurile de sub pământ; se spunea că un astfel de tunel tăia de-a curmezişul un munte de lângă Nachan. Când s-a întors în America a patra oară, a găsit zâzanie şi certuri între oameni, aşa că a împărţit pământul în patru domenii şi a stabilit câte un oraş drept capitală a fiecăruia. Unul dintre acestea era Palenque; un altul se pare că se afla lângă coasta Pacificului. Celelalte nu se cunosc.

Nuñez de la Vega era convins că pământul de unde venise Votan se învecina cu Babilonia. Ordoñez a tras concluzia că Chivim era pământul *hiviţilor*, pe care Biblia (Geneza 10) îi pomeneşte ca fii ai lui Canaan şi verişori ai egiptenilor. În vremuri mai recente, Zelia Nuttal, scriind în *Documentele muzeului Peadbody*, Universitatea Harvard, a demonstrat asemănarea dintre cuvântul Maya pentru şarpe, *can* şi cel ebraic, *canaan*. Dacă lucrurile stau astfel, legenda Maya, conform căreia Votan se trăgea din rasa lui Can iar simbolul său era şarpele, ar putea folosi un joc de cuvinte pentru a spune de fapt că Votan venea din Canaan. Astfel se justifică şi uimirea noastră privind asemănarea dintre Nachan, "Locul şerpilor" şi cuvântul ebraic *nachash* care înseamnă *şarpe*.

Astfel de legende întăresc curentul de opinie ce consideră coasta Golfului drept locul unde a început civilizaţia Yucatec - nu doar cea a poporului Maya, ci şi a populaţiei dinaintea acesteia, olmecii. Din acest punct de vedere trebuie să se acorde mai multă atenţie unei aşezări puţin cunoscute de vizitatori, care datează de la începuturile civilizaţiei Maya, "între 2000 şi 1000 înainte de Cristos, dacă nu chiar mai înainte", după spusele celor care l-au scos la iveală, arheologii de la Universitatea Tulane - Societatea naţională de Geografie. Acest loc se numeşte Dzibilchaltun, este amplasat lângă oraşul port Progreso pe coasta de nord-vest a peninsulei Yucatán. Ruinele sale, care se întind pe o suprafaţă de 55 km², confirmă că oraşul a fost locuit din cele mai vechi timpuri până la venirea spaniolilor; clădirile sale au fost construite şi reconstruite de nenumărate ori, pietrele sale şlefuite şi decorate au fost folosite ca material de construcţie pentru edificiile spaniole şi cele moderne aflate mai aproape sau mai departe. Pe lângă piramidele şi templele uriaşe, oraşul se mai poate lăuda cu Marea alee albă, o şosea pavată cu pietre de calcar lungă de 2,5 km, care străbătea oraşul ca o adevărată axă est-vest.

Pe tot cuprinsul nordului peninsulei Yucatán sunt răspândite numeroase oraşe Maya importante, cu nume binecunoscute nu doar de arheologi, ci şi de milioanele de vizitatori: Uxmal, Izamal, Mayapan, Chichen Itza, Tulum - pentru a nu le menţiona decât pe cele mai faimoase. Fiecare dintre ele a jucat un rol în istoria Maya; Mayapan a fost centrul unei alianţe de oraşe-state, Chichen Itza a

ajuns la apogeu datorită imigranţilor tolteci. Fiecare dintre ele ar fi putut fi capitala din care conform cronicarului spaniol Dieg Garcia de Palacio, un mare nobil Maya din Yucatán a plecat să cucerească teritoriile de la sud şi să înfiinţeze cel mai sudic oraş Maya, Copan. Garcia spune că totul era scris într-o carte pe care indienii din Copan i-au arătat-o atunci când a vizitat acel loc.

În pofida tuturor acestor legende şi mărturii arheologice, o altă şcoală de arheologie este de părere că civilizaţia Maya - sau cel puţin oamenii ca atare - au venit de la sud (din Guatemala de azi), răspândindu-se de acolo în ţinuturile de la nord. Studiile efectuate asupra limbii poporului Maya au arătat că originile sale se află într-o "comunitate proto-maya care cel mai probabil în jurul anului 2600 înainte de Cristos trăia pe teritoriul de astăzi al departamentului Huehuetenango în nord-vestul Guatemalei" (D.S. Morales, *The Maya World*). Dar oriunde şi oricum s-ar fi dezvoltat civilizaţia Maya oamenii de ştiinţă consideră al doilea mileniu înainte de Cristos ca reprezentând etapa sa "preclasică" de dezvoltare, datând începutul perioadei "clasice" de maximă înflorire în jurul anului 200; în anul 900 teritoriul Maya se întindea de la coasta Pacificului la Golful Mexicului şi Caraibe. În decursul tuturor acestor secole mayaşii au construit zeci de oraşe, ale căror piramide, temple, palate, pieţe, ornamente, sculpturi şi inscripţii îi uluiesc atât pe cercetători, cât şi pe turişti, prin abundenţa, diversitatea şi frumuseţea lor, prin monumentele impozante şi arhitectura plină de imaginaţie. Cu excepţia câtorva oraşe înconjurate de ziduri, oraşele mayaşe erau de fapt nişte centre ceremoniale deschise în jurul cărora îşi aveau locuinţele funcţionarii, meşterii şi negustorii, şi erau susţinute de o numeroasă populaţie rurală. În aceste centre fiecare conducător a pus să se construiască noi clădiri sau le-a extins pe cele deja existente, clădind edificii mai mari peste cele anterioare, ca şi cum ai adăuga o nouă foiţă de ceapă peste celelalte.

După care, cu cinci secole înainte de venirea spaniolilor, din motive necunoscute, mayaşii şi-au abandonat oraşle sacre şi le-au lăsat pradă junglei.

Palenque, unul dintre cele mai vechi oraşe mayaşe, situat lângă graniţa Mexicului cu Guatemala, şi este accesibil dinspre oraşul

modern Villahermosa. În secolul al şaptelea după Cristos a reprezentat extremitatea vestică a imperiului mayaş. Europenii aveau ştiinţă de existenţa sa din 1773; ruinele templelor şi palatelor sale au fost scoase la iveală, iar bogatele sale decoraţii în gips şi inscripţii în hieroglife au fost

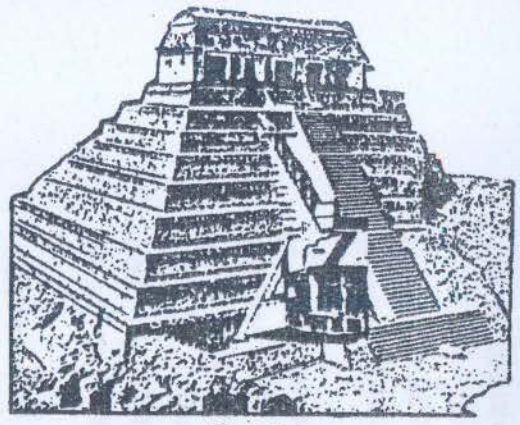

Fig.27

cercetate de arheologi încă din 1920. Cu toate acestea, faima sa a sporit considerabil abia în anul 1949, când Alberto Ruiz Lhuillier a descoperit că piramida în trepte cunoscută sub numele de Templul Inscripţiilor are o scară interioară secretă care duce până jos. După mai mulţi ani de săpături şi după ce au fost înlăturate pământul şi resturile care ascundeau această structură internă, s-a făcut o descoperire senzaţională: o cameră mortuară (fig. 27).

În capătul scării spiralate un bloc de piatră triunghiular masca o intrare prin peretele alb care era încă păzită de scheletele războinicilor mayaşi. În spatele acesteia se afla o criptă boltită cu pereţii acoperiţi de picturi. Înăuntru se afla un sarcofag de piatră acoperit de o lespede dreptunghiulară de piatră grea de aproximativ cinci tone şi lungă de 3,6 m. Când au ridicat capacul de piatră, au văzut rămăşiţele unui bărbat înalt, împodobit cu perle şi bijuterii de jad. Faţa îi era acoperită de o mască de jad mozaicat; printre mărgelele care alcătuiseră cândva un colier de jad se afla şi un mic pandantiv de jad purtând imaginea unei zeităţi.

Descoperirea era de-a dreptul uluitoare, deoarece până atunci nu se găsise nicăieri în Mexic nici o altă piramidă sau templu care să fi servit drept mormânt. Misterul mormântului şi al celui care zăcea în el era sporit de imaginea gravată pe capacul de piatră: era imaginea unui mayaş desculţ care stătea pe un jilţ din pene sau flăcări şi mânuia nişte dispozitive mecanice în mijlocul unei camere

Fig.28

foarte sofisticate (fig. 28). Societatea Vechilor Astronauţi şi sponsorul acesteia, Erich von Däniken, au considerat că această imagine reprezintă un astronaut înăuntrul unei nave spaţiale propulsată de şuvoaie de flăcări. Ei au sugerat că aici este îngropat un extraterestru.

Arheologii şi alţi oameni de ştiinţă au luat în râs această idee. Inscripţiile de pe pereţii acestui edificiu funerar şi din camerele alăturate i-au convins că persoana îngropată aici este conducătorul Pacal ("Scut"), care a domnit în Palenque între anii 615-683. Unii văd în această scenă o reprezentare a momentului în care Pacal, o dată decedat, este luat de Dragonul din Lumea Cealaltă către tărâmul morţilor; faptul că, în timpul solstiţiului de iarnă, soarele apune exact în spatele Templului Inscripţiilor este, pentru ei, o confirmare simbolică a plecării regelui împreună cu Zeul Soarelui care apune. Alţii s-au grăbit să-şi revizuiască interpretările deoarece reprezentarea este încadrată de o Panglică Cerească, un şir de glife care înfăţişează corpuri cereşti şi constelaţiile zodiacale. Din acest motiv regele ar fi luat la cer de Şarpele Ceresc înspre tărâmul ceresc al zeilor. Obiectul în formă de cruce la care se uită regele mort a fost determinat ca fiind un Arbore al Vieţii stilizat, care sugerează că regele este dus către viaţa veşnică de după moarte.

De fapt, un mormânt similar, cunoscut sub numele de *Mormântul 116*, a fost descoperit în Marea piaţă din Tikal, la poalele uneia dintre impozantele piramide ale oraşului. La 8 m sub pământ s-a găsit scheletul unui bărbat neobişnuit de înalt. Corpul său era aşezat pe o platformă din piatră, era împodobit cu bijuterii de jad şi era înconjurat (la fel ca cel descoperit la Palenque) de perle, obiecte de jad şi vase de ceramică. În numeroase şantiere arheologie Maya s-au mai găsit reprezentări ale unor oameni purtaţi în fălcile unor şerpi de foc (cărora cercetătorii le spun Zeii Cerului), cum ar fi

Fig.29

reprezentarea descoperită la Chichen Itza (fig. 29).

Luând în considerare toate aceste lucruri, cercetătorii au fost nevoiţi să admită că "nu se poate evita o comparaţie implicită cu criptele faraonilor egipteni. Asemănările dntre mormântul lui Pacal şi cele ale conducătorilor de pe Nil sunt izbitoare" (H. La Fay, *The Maya, Children of Time* în *National Geographic Magazine*).

Într-adevăr, reprezentarea de pe sarcofagul lui Pacal duce imediat cu gândul la cea a unui faraon purtat de către şarpele înaripat spre viaţa veşnică, printre zeii care au venit din ceruri. Faraonul, care nu era un astronaut, a devenit unul în clipa morţii; şi aceasta, credem noi, este semnificaţia valabilă şi în cazul reprezentării de pe sarcofagul lui Pacal.

În junglele din America Centrală şi în zona ecuatorială a Americii de Sud nu au fost descoperite doar morminte. În numeroase rânduri, un deal acoperit de vegetaţie tropicală s-a dovedit a fi o piramidă; grupurile de piramide erau vârfurile unui oraş abandonat. Reprezentanţii şcolii care susţinea că începuturile civilizaţiei Maya se află în sud (S.G. Morley, *The Ancient Maya*) au crezut multă vreme că Tikal este nu doar cel mai mare oraş Maya, ci şi cel mai vechi; cu toate acestea, săpăturile efectuate în 1978 la El Mirador, un şantier din junglă aflat chiar la graniţa dintre Mexic şi Guatemala au scos la iveală un oraş mayaş important, datând din anul 400 înainte de Cristos şi care se întindea pe o suprafaţă de 16 km^2. Oraşul Tikal, aflat în nord-estul provinciei Peten din Guatemala, încă îşi înalţă piramidele deasupra junglei verzi ca smaraldul. Este atât de mare, încât marginile sale par să se extindă cu fiecare nouă descope-

rire. Doar centrul său ceremonial acoperă o suprafaţă de peste 2,5 km²; pământul pe care se ridică i-a fost smuls junglei, a fost practic creat prin aplatizarea laborioasă a unui vârf muntos. Râpele aflate de o parte şi de alta au fost convertite în rezervoare de apă legate printr-o serie de diguri.

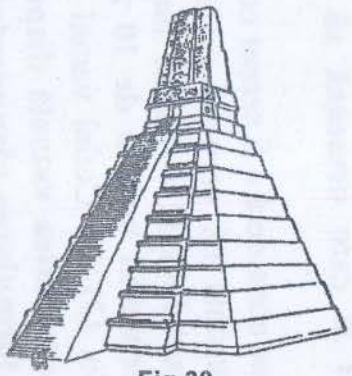

Fig.30

Piramidele de la Tikal, grupate laolaltă în mai multe serii reprezintă o minune arhitecturală. Înalte şi înguste, ele sunt adevăraţi zgârie-nori, cu înălţimi de până la 60 m şi peste. Piramidele se înalţă în câteva niveluri bine definite, servind de platforme templelor care se află în vârful lor. În vârful templelor dreptunghiulare care aveau puţine camere se aflau alte structuri ornamentale masive care înălţau şi mai mult piramida (figura 30). Consecinţa în plan arhitectural era că sanctuarul apărea suspendat între Cer şi Pământ, şi se ajungea la el prin urcarea acestor trepte abrupte, adevărate scări spre cer. În fiecare templu, o serie de praguri indicau drumul de urmat, fiecare prag fiind mai înalt decât precedentul. Pragurile de sus erau din lemn rar, minunat sculptat. În general erau cinci praguri exterioare şi şapte praguri interioare, în total douăsprezece –un număr căruia nu i s-a acordat prea multă atenţie până în prezent.

Construcţia unui câmp de aterizare lângă ruinele de la Tikal a grăbit procesul de explorare de după 1950; aici au fost efectuate ample lucrări arheologice, mai ales de echipele de la Muzeul Universităţii din Pennsylvania. Arheologii au desoperit că marile pieţe din Tikal serveau de cimitire, aici fiind îngropaţi marii nobili şi conducători; de asemenea, multe dintre clădirile mai mici erau de fapt temple funerare, care nu erau construite deasupra mormintelor, ci lângă ele, servind ca cenotafe. Tot aici arheologii au dezgropat aproximativ o sută cincizeci de *stele*, lespezi de piatră cioplite, dispuse fie spre est, fie spre vest. S-a pretins că ar înfăţişa portrete ale conducătorilor, comemorând momente importante din timpul vieţii

şi domniei lor. Hieroglifele gravate pe ele (figura 31) le atribuiau nişte date precise acestor evenimente, îl numeau pe conducător cu hieroglifa sa (aici "Labă şi Cap de Jaguar", anul 488) şi precizau evenimentul; cercetătorii sunt astăzi siguri că hieroglifele textuale nu aveau un simplu caracter pictografic sau ideografic, ci reprezentau "o scriere fonetică în silabe, asemănătoare celei sumeriene, babiloniene şi egiptene" (A.G.-Miller, *Maya Rulers of Time*).

Fig.31

Cu ajutorul acestor lespezi, arheologii au reuşit să identifice 14 conducători, care au domnit la Tikal din anul 317 până în 869. Dar se ştie cu certitudine că Tikal era un centru regal mayaş cu mult timp înainte: datarea cu carbon a rămăşiţelor din unele morminte regale situează începuturile oraşului în anul 600 înainte de Cristos.

La 248 km sud-est de Tikal se află Copan, oraşul cumpărat de Stephens. Se afla la marginea de sud-est a imperiului mayaş, pe teritoriul de azi al statului Honduras. Deşi nu avea zgârie-norii oraşului Tikal, era probabil mai reprezentativ pentru oraşele mayaşe, având câteva trăsături tipice acestora, mai ales în privinţa suprafeţei şi a alcătuirii. Vastul centru ceremonial ocupa 2,4 km² şi era format din piramide-temple grupate în câteva mari pieţe (figura 32). Piramidele, având baza mare şi o înăţime de numai 21 m se

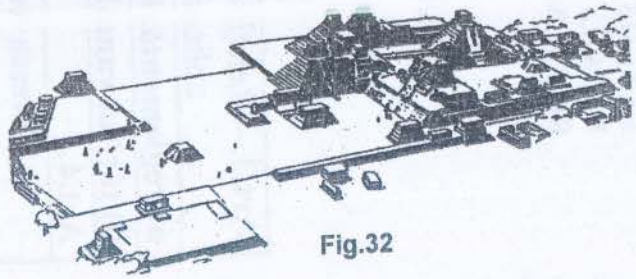

Fig.32

distingeau prin vastele scări decorate cu sculpturi minuţioase şi hieroglife. În pieţe se aflau nenumărate morminte, altare şi - construcţiile cele mai importante pentru istorici - lespezile de piatră gravate care îi înfăţişau pe conducători şi precizau anii între care domniseră. Conform acestor lespezi s-a aflat că piramida principală a fost terminată în anul 756 şi că oraşul Copan a ajuns la apogeul dezvoltării sale în secolul al nouălea după Cristos - cu puţin timp înaintea prăbuşirii bruşte a civilizaţiei Maya.

Descoperirile neîntrerupte şi săpăturile au scos la iveală, în fiecare nou şantier arheologic din Guatemala, Honduras şi Belize monumente şi lespezi datate încă din anul 600 înainte de Cristos care demonstrează existenţa unui sistem de scriere dezvoltat care, conform părerii tuturor specialiştilor, trebuie să fi avut o etapă sau o sursă anterioară.

După cum vom vedea, Copan a jucat un rol însemnat în viaţa şi cultura mayaşă.

Cercetătorii civilizaţiei Maya au fost impresionaţi mai ales de precizia, ingeniozitatea şi diversitatea modurilor în care mayaşii calculau timpul, punându-le pe seama unei astronomii mayaşe avansate.

Mayaşii aveau nu unul, ci trei calendare; însă cel mai semnificativ dintre ele, după părerea noastră, nu avea nici o legătură cu astronomia. Este aşa-numita numărătoare lungă. Aceasta fixa o dată prin numărarea zilelor care trecuseră de la o anumită zi de început până în ziua evenimentului consemnat pe lespede sau pe monument. Acea enigmatică Zi Unu, conform majorităţii specialiştilor, era 13 august 3113 înainte de Cristos după calendarul nostru - un moment şi un eveniment care în mod clar se situează înaintea începutului civilizaţiei mayaşe.

Numărătoarea lungă, la fel ca celelalte două sisteme de calcul al timpului, se baza pe sistemul mayaş de calcul vigesimal ("de douăzeci de ori") şi - ca în Sumerul antic - folosea conceptul de "poziţie", conform căruia 1 în prima coloană înseamnă unu, în următoarea coloană înseamnă douăzeci, apoi patru sute şi aşa mai departe. Sistemul de datare mayaş prin Numărătoarea lungă utiliza coloane verticale în care cele mai mici valori erau dispuse la bază, denumea aceşti multipli şi îi identifica prin glife (figura 33). Se începea

cu *kin* pentru unu, *uinal* pentru douăzeci şi tot aşa; multiplii ajungeau până la glifa *alau-tun*, care identifica fantasticul număr de 23.040.000.000 de zile - o perioadă de 63.080.082 de ani!

Fig.33

Dar, după cum am spus, în datarea calendaristică pe care o efectuau, mayaşii nu mergeau înapoi în timp până în era dinozaurilor, ci se raportau la o zi precisă, un eveniment care era la fel de important pentru ei cum a fost naşterea lui Cristos pentru cei care au pus bazele calendarului creştin.

Astfel, lespedea 29 de la Tikal (fig. 34), pe care se află cea mai îndepărtată dată găsită pe un monument funerar în acel loc (292 după Cristos) oferă data obţinută prin Numărătoarea lungă 8.12.14.8.15, folosind puncte pentru numeralul unu şi bare pentru numeralul cinci:

8 bak-tun	(8x400x360)	=	1.152.000	zile
12 ka-tun	(12x20x360)	=	86.400	zile
14 tun	(14x360)	=	5.040	zile
8 uinal	(8x20)	=	160	zile
15 kin	(15x1)	=	15	zile

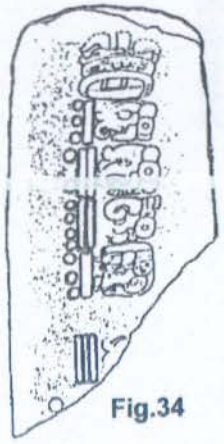
Fig.34

Dacă împărţim cele 1.243.615 zile la numărul de zile dintr-un an solar, 365 ¼, data de pe lespede susţine că evenimentul a apărut în urmă cu 3.404 ani şi 304 zile după misterioasa zi unu, respectiv, 13 august 3113 înainte de Cristos. Prin urmare, conform unei corelaţii acum acceptate, data de pe lespede este 292 după Cristos (3.405 - 3.113 = 292). Unii cercetători au găsit dovezi potrivit cărora mayaşii ar fi început să folosească Numărătoarea lungă în epoca Baktun 7, echivalentă secolului patru după Cristos; alţii nu exclud posibilitatea de a fi fost utilizată chiar mai înainte.

În paralel cu acest calendar continuu funcţionau două calendare ciclice. Unul dintre acestea era Haab sau anul solar de 365 de zile, care era împărţit în 18 luni a câte 20 de zile plus alte cinci zile la fiecare sfârşit de an. Celălalt era Tzolkin sau calendarul Anului Sacru, în care cele 20 de zile principale erau rotite de 13 ori, rezultând un an sacru de 260 de zile. Cele două calendare sacre erau apoi contopite unul cu celălalt pentru a crea Marele Ciclu Sacru de 52 de ani solari; deoarece combinaţia de 13, 20 şi 365 nu se repeta decât o dată la 18.980 de zile, ceea ce înseamnă 52 de ani. Acest ciclu calendaristic de 52 de ani era sfânt pentru toate popoarele din America Centrală; la el raportau atât evenimentele trecute, cât şi pe cele viitoare - cum ar fi aşteptarea mesianică a întoarcerii lui Quetzalcoatl.

Cea mai veche dată a ciclului sacru a fost găsită în valea Oaxaca din Mexic şi datează din 500 înainte de Cristos. Ambele sisteme de calcul al timpului, atât cel continuu, cât şi ciclul sacru sunt destul de vechi. Unul este istoric, numărând trecerea timpului scurs (în zile) de la un eveniment foarte important din trecut care pentru noi rămâne deocamdată un mister. Celălalt este un sistem ciclic, fixat pe o perioadă de 260 de zile; cercetătorii încă încearcă să-şi dea seama dacă s-a întâmplat ceva sau dacă se întâmplă ceva o dată la 260 de zile.

Unii sunt de părere că acest ciclu este pur matematic; de vreme ce cinci cicluri de 52 de ani înseamnă 260 de ani, s-a adoptat un calendar mai scurt de 260 de zile.Dar o astfel de explicaţie pentru 260 doar schimbă obiectul dilemei, transferându-l asupra cifrei 52; unde îşi are originea cifra 52 şi de ce?

Alţii sugerează că perioada de 260 de zile avea legătură cu agricultura, de exemplu cu lungimea anotimpului ploios sau a intervalelor secetoase. Alţii iau în considerare pasiunea mayaşilor pentru astronomie şi încearcă să stabilească o legătură între cele 260 de zile şi mişcările lui Marte sau ale lui Venus. Nu ne mai rămâne decât să ne întrebăm de ce soluţia prezentată de Zelia Nuttel la cel de-al XXII-lea Congres internaţional al americaniştilor (care a avut loc la Roma în 1926) nu s-a bucurat de deplina atenţie care i s-ar fi cuvenit. Ea a arătat că cel mai simplu mod în care popoarele din Lumea Nouă puteau aplica mişcările Soarelui la propria lor aşezare

era să determine zilele zenitului, atunci când soarele trece exact pe deasupra capului în miezul zilei. Acest lucru se întâmplă de două ori pe an, atunci când soarele pare să o ia spre nord, apoi spre sud, trecând pe deasupra capului de două ori. Ea a sugerat că indienii au măsurat intervalul dintre cele două zile ale zenitului, iar numărul de zile rezultat a fost luat ca bază pentru ciclul calendaristic.

Acest interval este jumătate din anul solar la ecuator şi se măreşte pe măsură ce ne îndepărtăm de ecuator, spre nord sau spre sud. La 15 grade la nord, de exemplu, este de 63 de zile (din 12 august până la 1 mai anul viitor). Acesta este anotimpul ploios şi chiar şi în zilele noastre urmaşii mayaşilor încep semănatul pe 3 mai (de asemenea ziua mexicană a Sfintei Cruci). Intervalul este de exact 260 de zile la latitudinea de 14°42' la nord - latitudinea oraşului Copan.

Nuttal a oferit explicaţia corectă referitoare la modul în care a fost stabilit anul de 260 de zile, iar acest lucru îl confirmă faptul că oraşul Copan a fost considerat capitala astronomică a mayaşilor. Pe lângă orientarea celestă obişnuită a clădirilor, s-au găsit şi lespezi astfel aliniate încât permiteau determinarea unor date calendaristice esenţiale. Într-un alt loc o lespede ("Lespedea A"), pe care se află o dată stabilită prin Numărătoarea lungă echivalentă cu anul 733 după Cristos mai are gravate alte două date, una mai mare cu 200 de zile şi alta mai mică cu 60 de zile (dacă împărţim un ciclu de 260 de zile). A. Aveni (*Skywatchers of Ancient Mexico*) vede în aceasta o încercare de a armoniza Numărătoarea lungă (care lua în calcul 365 ¼ zile pentru un an) cu sistemul ciclic Haab de 365 de zile. Se pare că această nevoie de a ajusta sau reforma calendarele s-a aflat la baza unei reuniuni astronomilor care a avut loc la Copan în anul 763. A fost comemorată printr-un monument pătrat cunoscut sub numele de altarul Q pe care au fost înfăţişaţi cei şaisprezece astronomi

Fig.35

care au luat parte la reuniune, câte patru de fiecare parte (figura 35). Glifa în formă de lacrimă din vârful nasului - ca în reprezentarea lui Pacal - avea rolul de a-i identifica drept astronomi. Data gravată pe acest monument apare şi pe monumentele din alte şantiere arheologice mayaşe, ceea ce sugerează că deciziile luate la Copan au fost puse în practică în tot ţinutul.

Reputaţia de astronomi pricepuţi de care se bucurau mayaşii a fost sporită de prezenţa în manuscrisele lor a unor capitole dedicate astronomiei, unde se ocupau mai ales de eclipsele de soare şi de lună şi de planeta Venus. La o examinare mai atentă a datelor s-a descoperit însă că acestea nu reprezentau consemnări ale unor observaţii făcute de astronomii mayaşi, ci un fel de almanahuri copiate din anumite surse anterioare, care le ofereau mayaşilor date pe care ei le cercetau, în speranţa de a găsi fenomene aplicabile ciclului de 260 de zile.

Potrivit lui E. Hadingham (*Early Man and the Cosmos*) aceste almanahuri erau "un amestec ciudat de date corecte pe termen lung şi date incorecte pe termen scurt".

Se pare că principala sarcină a astronomilor locali era aceea de a verifica sau ajusta în permanenţă anul sacru de 260 de zile prin comparaţie cu datele din epocile anterioare privind mişcările corpurilor cereşti. Cel mai renumit observator din Yucatán, şi care a rezistat timpului, Caracol din Chichen Itza (fig. 36) nu a confirmat aşteptările valurilor de cercetători, care au încercat în zadar să găsească în orientarea sa şi în dispunerea deschizăturilor, perspective asupra solstiţiilor sau a echinocţiilor. Cu toate acestea, unele perspective par să aibă legătură cu ciclul Tzolkin de 260 de zile.

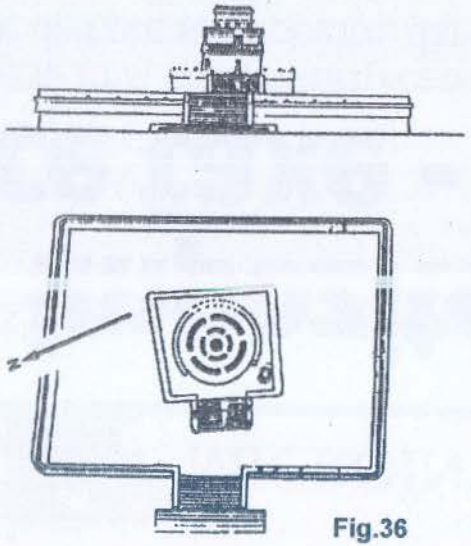

Fig.36

Dar de ce numărul 260? Doar pentru că se întâmpla să fie numărul de zile dintre cele două momente ale anului când soarele se afla la zenit la Copan? De ce nu un număr mai uşor, de exemplu 300, dacă s-ar fi ales un loc aflat la 20° latitudine nordică, precum Teotihuacan?

Se pare că numărul 260 a fost o alegere arbitrară deliberată; explicaţia potrivit căreia ar rezulta din înmulţirea numărului natural 20 (numărul degetelor de la mâini şi de la picioare) cu 13 nu reuşeşte decât să ridice o altă întrebare, de ce şi cum s-a ajuns la 13? Şi Numărătoarea lungă conţine un număr arbitrar, 360; în mod absolut inexplicabil abandonează sistemul progresiv vigesimal şi, după *kin* (1) şi *uinal* (20), introduce în sistem numărul *tun* (360). Şi calendarul Haab porneşte de la numărul 360, pe care îl împarte în 18 „luni" a câte 20 de zile şi încheie anul adăugând 5 „zile rele" pentru a completa ciclul solar de 365.

Astfel, toate cele trei calendare se bazează pe numere care nu sunt naturale, numere alese în mod deliberat. Vom demonstra că atât numărul 260, cât şi numărul 360 au ajuns în America Centrală din Mesopotamia, prin Egipt.

Toţi cunoaştem numărul 360; este numărul gradelor dintr-un cerc. Dar puţini ştiu că acest număr se datorează sumerienilor şi că îşi are originea în sistemul lor matematic sexagesimal („în baza 60"). Primul calendar sumerian cunoscut a fost calendarul Nippur; a fost conceput prin împărţirea cercului de 360 de grade în 12 părţi, doisprezece fiind numărul sacru celest din care s-au obţinut cele douăsprezece luni ale anului, cele douăsprezece case ale zodiilor, cei doisprezece zei ai Olimpului şi aşa mai departe. Problema celor cinci zile rămase a fost rezolvată prin intercalare: după trecerea unui număr de ani se adăuga a treisprezecea lună.

Deşi egiptenii nu aveau un sistem de calcul sexagesimal, ei au adoptat calendarul sumerian de 12 x 30. Dar nu au ştiut să efectueze calculele foarte complicate pe care le implicau intercalările, aşa că au simplificat problema şi au stabilit la sfârşitul fiecărui an o lună „scurtă" de cinci zile. Acest sistem a fost adoptat şi în America Centrală. Calendarul Haab nu era doar similar cu cel egiptean, era pur şi simplu identic. Mai mult, aşa cum populaţiile din America

Centrală aveau un an ritual în afara anului solar, tot aşa egiptenii aveau un an ritual care se raporta la răsăritul stelei Sirius şi creşterea în acelaşi timp a apelor Nilului.

Influenţa calendarului sumerian asupra celui egiptean şi a celui mesopotamian nu s-a limitat la numărul 360 ca multiplu de 60. Diverse studii şi în special acelea ale lui B.P. Reko în primele numere ale revistei *El Mexico Antiguo* ne întăresc convingerea că cele treisprezece luni ale calendarului Tzolkin erau de fapt o reflectare a sistemului de 12 luni al sumerienilor la care se adaugă a treisprezecea lună intercalată, cu excepţia faptului că în Egipt (şi de aici în America Centrală) a treisprezecea lună se micşorase la cele 5 zile anuale. Termenul Tun pentru 360 însemna în limba mayaşă „ceresc", o stea sau o planetă din cadrul zodiei. Interesant este că unui „grup de stele" - o constelaţie - i se spunea Mool, termen practic identic cu termenul MUL folosit de sumerieni şi care însemna "corp ceresc".

Relaţia dintre calendarul din America Centrală şi cel din Orientul Antic va deveni şi mai clară dacă examinăm numărul sacru, 52, la care se raportau cele mai importante evenimente ale popoarelor din America Centrală. Încercările de a-l explica (printre care şi cea că reprezintă rezultatul înmulţirii dintre 13 şi 4) ignoră sursa sa evidentă: cele 52 de săptămâni ale calendarului din Orientul Apropiat (şi prin urmare şi din Europa). Cu toate acestea, acest număr de săptămâni se obţine doar dacă se adoptă săptămâna de 7 zile, ceea ce nu s-a întâmplat întotdeauna. Originea săptămânii de 7 zile a constituit obiect de studiu timp de peste două secole, şi cea mai plauzibilă teorie susţine că ar avea legătură cu cele patru faze ale lunii. Se ştie însă cu certitudine că era o perioadă socotită divină în vremurile biblice, atunci când Dumnezeu le-a poruncit israelitilor, în timpul Exilului din Egipt, să respecte a şaptea zi ca fiind Sabatul.

Să fi fost ciclul de 52 de ani sacru deoarece era numitorul comun al calendarelor din America Centrală - iar ciclul de 260 de zile adoptat deoarece era un multiplu de 52, spre deosebire de 300 (52 x 5 = 260)?

Deşi sumerienii aveau un zeu cunoscut sub numele de „şapte", acestuia i se închinase un sălaş (Beer-Sheba, Fântâna lui şapte) sau i se atribuiau diverse nume (Elisheva, Dumnezeul Meu

este şapte) mai ales în Canaan. Numărul 7 ca număr venerat îşi face apariţia în poveştile patriarhilor evrei numai după ce Abraham merge în Egipt şi poposeşte la curtea faraonului. Numărul 7 este omniprezent în povestirea biblică a lui Iosif, visul faraonului şi evenimentele care au urmat în Egipt. În măsura în care 52 porneşte de la numărul 7 ca unitate calendaristică de bază vom demonstra că acest ciclu sacru pentru America Centrală era de sorginte egipteană.

Mai exact: 52 era un număr magic, asociat cu zeul egiptean Thoth, zeul ştiinţelor, al scrierii, matematicii şi calendarului.

O veche legendă egipteană cunoscută sub numele de *Aventurile lui Satni-Khamois cu mumiile* - o poveste plină de magie, mister şi aventuri care poate concura cu succes orice thriller modern - asociază numărul magic 7 cu Thoth şi cu secretele calendarului pentru momentul principal al conflictului. A fost scrisă pe un papirus (*Cairo 30646*) care a fost găsit într-un mormânt din Teba din secolul 3 înainte de Cristos. Au fost găsite şi fragmente din alte papirusuri cu aceeaşi poveste, ceea ce demonstrează că era o carte de referinţă în literatura veche egipteană, aparţinând ciclului de poveşti despre zei şi oameni.

Eroul poveştii, fiul unui faraon, era „iniţiat în toate ştiinţele". Îi plăcea să străbată cimitirul din Memphis (la acea vreme capitala), studiind scrierile sacre de pe pereţii templelor şi de pe stele, în căutarea vechilor cărţi despre magie. Cu timpul a devenit „un magician care nu avea pereche pe tot cuprinsul Egiptului". Într-o zi un bătrân misterios i-a povestit despre un mormânt unde „se află o carte pe care zeul Thoth a scris-o cu mâna lui", în care sunt dezvăluite misterele Pământului şi secretele Cerurilor, inclusiv ştiinţa divină privind „răsăritul Soarelui şi apariţia Lunii, mişcările zeilor (planetelor) care sunt în ciclul Soarelui" - aşadar secretele astronomiei şi ale măsurării timpului.

Mormântul era al lui Nenoferkheptah, fiu al unui faraon de odinioară (despre care cercetătorii cred că a domnit în jurul anului 1250 înainte de Cristos). Atunci când Satni, foarte interesat de cele auzite, după cum era de aşteptat, i-a cerut să-i spună unde se află mormântul, bătrânul l-a avertizat că, aşa mumificat cum era, Nenoferkheptah nu era mort şi putea omorî pe loc pe oricine ar fi

îndrăznit să ia cartea de la picioarele sale. Fără să se înspăimânte, Satni a plecat în căutarea mormântului. Dar acesta nu putea fi găsit, deoarece se afla sub pământ. În clipa în care a ajuns în locul cu pricina, Satni „a rostit o formulă deasupra sa şi pământul s-a deschis, iar Satni a coborât în locul unde se afla cartea".

Înăuntrul mormântului, Satni a văzut mumia lui Nenoferkheptah, a soţiei acestuia care-i era şi soră şi a fiului lor. Cartea, ce se afla într-adevăr la picioarele lui Nenoferkheptah „împrăştia lumină ca un soare". Pe măsură ce Satni se îndrepta spre ea, mumia soţiei a început să vorbească, avertizându-l să nu mai facă nici măcar un pas. Ea i-a povestit lui Satni încercările prin care a trecut Nenoferkheptah atunci când a plecat să ia cartea, deoarece Thoth o dusese într-o ascunzătoare, într-o cutie de aur aflată într-o cutie de argint aflată la rândul ei într-o serie de alte cutii, dintre care ultimele erau de fier şi de bronz. Nenoferkheptah a ignorat toate ameninţările şi a depăşit toate piedicile, iar în cele din urmă a găsit cartea şi a luat-o; şi din acest motiv au fost condamnaţi amândoi de Thoth să trăiască pietrificaţi: deşi vii, erau îngropaţi; deşi erau mumificaţi, puteau vedea, auzi şi vorbi. Ea l-a avertizat pe Satni că blestemul lui Thoth îl va ajunge şi pe el dacă atinge cartea.

Dar Satni trecuse prin atâtea încercări, încât era hotărât să pună mâna pe carte. Când a mai făcut un pas spre ea, mumia lui Nenoferkheptah a început să vorbească. Exista un mod în care putea să intre în posesia cărţii fără să pogoare asupra sa mânia lui Thoth: trebuia să joace şi să câştige Jocul lui cincizeci şi doi, numărul magic al lui Thoth.

Satni a fost imediat de acord. A pierdut primul joc şi a intrat parţial în pământ. A pierdut şi jocul următor, şi s-a afundat şi mai mult. Cum a reuşit Satni să scape, luând cu el şi cartea, nenorocirile care i s-au întâmplat după aceea, cum în cele din urmă a dus-o înapoi în ascunzătoare, toate aceste întâmplări alcătuiesc restul acestei legende străvechi.

Morala poveştii era că nici un om, oricât de învăţat ar fi el, nu poate desluşi misterele Pământului, Soarelui, Lunii şi planetelor fără acordul divinităţii; dacă nu are permisiunea lui Thoth, Omul va pierde Jocul lui cincizeci şi doi. Şi va pierde chiar dacă va încerca să afle secretele deschizând straturile protectoare de metale şi minerale ale pământului.

Noi credem că acelaşi zeu Thoth, alias Quetzalcoatl, a adus calendarul lui cincizeci şi doi şi toate celelalte cunoştinţe în America Centrală. Mayaşii din Yucatán îi spuneau Kukulcan; în regiunile din Guatemala şi El Salvador cu ieşire la Pacific i se spunea Xiuhtecuhtli; toate numele însemnau acelaşi lucru: şarpele cu pene sau înaripat.

Arhitectura mayaşă, inscripţiile, iconografia şi monumentele din oraşele abandonate le-au permis cercetătorilor să urmărească şi să reconstruiască nu doar istoria lor şi a conducătorilor lor, dar şi pe cea a conceptelor religioase aflate în schimbare. La început templele erau ridicate în vârful piramidelor în trepte pentru a-l venera pe şarpele cu pene, iar cerurile erau examinate în vederea stabilirii ciclurilor cereşti fundamentale. Dar a venit o vreme când zeul - sau toţi zeii cereşti - a plecat. Ei nu au mai fost văzuţi şi s-a presupus că au fost înghiţiţi de stăpânul nopţii, jaguarul; de aceea, începând din acel moment imaginea marelui zeu era acoperită de o mască de jaguar (fig. 37) din care şerpii, simbolul său etern, încă mai ieşeau.

Dar nu promisese Quetzalcoatl că se va întoarce?

Astronomii din junglă consultau cu pasiune vechile scrieri. Preoţii au venit cu ideea că zeităţile dispărute s-ar întoarce dacă li s-ar jertfi inimile pulsânde ale victimelor omeneşti.

Dar la un moment calendaristic crucial din secolul al nouălea după Cristos, o profeţie nu s-a împlinit. Toate ciclurile s-au contopit şi nu au dus la nici un rezultat. Şi astfel, centrele ceremoniale şi oraşele închinate zeilor au fost abandonate, iar jungla cea verde a pus stăpânire pe domeniul Zeilor şerpi.

Fig.37

5
Străinii de peste mări

Atunci când toltecii, sub comanda şefului lor Topiltzin-Quetzalcoatl au plecat din Tollan în anul 987 dezgustaţi de grozăviile religioase de acolo şi căutând un loc unde să-şi poată venera zeii ca în vremurile vechi, au ajuns în Yucatán. Ar fi putut găsi o nouă patrie ceva mai aproape, ar fi putut întreprinde o călătorie mai puţin obositoare şi întâlni triburi mai prietenoase. Şi totuşi, ei au ales să străbată aporape o mie de mile, îndreptându-se spre un ţinut de şes, fără râuri şi cu climă tropicală, diferit în toate privinţele de al lor. Nu s-au oprit până nu au ajuns la Chichen Itza. De ce? De ce trebuia să ajungă la oraşul sacru pe care mayaşii îl abandonaseră deja? Nu avem decât să întrebăm ruinele pentru a afla răspunsul.

Uşor accesibil dinspre Merida, capitala administrativă a peninsulei Yucatán, Chichen Itza a fost comparat cu oraşul Pompei din Italia, unde, după înlăturarea cenuşei vulcanice sub care fusese îngropat a ieşit la lumină un întreg oraş roman, cu străzile şi casele sale, cu picturi murale şi graffiti. Aici trebuia dată la o parte vegetaţia junglei, însă vizitatorul avea să primească o dublă răsplată: o călătorie printr-un oraş din "vechiul imperiu Maya" şi o imagine fidelă a oraşului Tollan aşa cum locuitorii săi îl văzuseră ultima oară; deoarece atunci când toltecii au sosit la Chichen Itza, ei au construit şi au tot construit, transformând oraşul după imaginea capitalei lor de atunci.

Arheologii cred că aici era o importantă aşezare omenească încă din primul mileniu înainte de Cristos. Cronicile din Chilam Balam atestă că în anul 450 după Cristos era principalul oraş din Yucatán. Atunci i se spunea Chichen, „Gura fântânii", deoarece unul dintre locurile sacre era o cenote sau o fântână sacră la care veneau pelerini din cele patru colţuri ale lumii. Multe dintre rămăşiţele acelei epoci de dominaţie mayaşă se păstrează în partea de sud sau în "Vechiul Chichen". Acolo se găsesc cele mai multe dintre edificiile descrise şi desenate de Stephens şi Catherwood, a-

vând nume romantice, cum ar fi Akab-Dzib (Sălaşul Scrierii Oculte), Grădiniţa, Templul Pragurilor şi aşa mai departe.

Ultimii care au ocupat (sau mai bine zis au reocupat) Chichen Itza înainte de venirea toltecilor au fost poporul *itza*, un trib despre care unii cred că se înrudeau cu toltecii, iar alţii că erau nişte emigranţi din sud. Ei i-au dat locului numele pe care îl are şi în ziua de azi, şi care înseamnă "Gura fântânii lui Itza". Şi-au construit propriul centru ceremonial la nord de ruinele mayaşe; cele mai faimoase edificii, marea piramidă centrală ("El Castillo") şi observatorul (Caracol) au fost construite de ei - după aceea au fost cucerite şi reconstruite de tolteci, atunci când au recreat Tollan-ul la Chichen Itza.

Descoperirea accidentală a unei porţi îi permite vizitatorului de azi să intre în spaţiul dintre piramida Itza şi piramida toltecă ce o încadrează, şi să urce scara anterioară către sanctuarul Itza, unde toltecii aşezaseră o reprezentare a lui Chacmool şi a unui jaguar. Din afară nu se poate vedea decât structura toltecă - o piramidă în 6 niveluri (fig. 38) cu o înălţime de aproximativ 56 m. Este închinată şarpelui cu pene, Quetzalcoatl-Kukulcan, şi îl cinsteşte nu doar cu decoraţii care reiau motivul şarpelui cu pene, dar şi prin încor-

Fig.38

porarea în structură a unor diverse aspecte calendaristice: de exemplu, pe fiecare faţă a piramidei se găseşte o scară cu 91 de trepte, la care, dacă se adaugă "treapta" cea mai de sus sau platforma se obţine numărul de zile dintr-un an solar (91 x 4 + 1 = 365).

O structură denumită Templul Războinicilor este copia fidelă a piramidei Atlantelor din Tula, în toate privinţele: amplasament, orientare, scări, ornamente din piatră ce reiau motivul şarpelui cu pene, decoraţii şi sculpturi.

Ca la Tula (Tollan), în faţa acestei piramide-templu, în partea opusă a pieţei se află câmpul pentru jocul cu mingea. Este un teren rectangular imens, lung de 164 m, cel mai mare din America Centrală. De-a lungul celor două părţi se ridică ziduri înalte; în centrul fiecăruia, la treizeci şi cinci de picioare de sol, se observă un inel de piatră decorat cu doi şerpi încolăciţi. Pentru a câştiga jocul, jucătorii trebuiau să arunce o minge de cauciuc tare prin inele. În fiecare echipă erau şapte jucători; echipa care pierdea plătea un preţ foarte scump: căpitanul ei era decapitat. Plăci de piatră decorate în basorelief au fost puse de-a lungul zidurilor lungi, înfăţişând scene din joc. Placa centrală de lângă zidul din partea de răsărit (fig. 39) încă îl mai arată pe căpitanul echipei învingătoare (în partea stângă) ţinând în mână capul decapitat al căpitanului echipei învinse.

Fig.39

Acest sfârşit drastic sugerează că jocul nu însemna doar distracţie şi amuzament. La Chichen Itza, ca şi la Tula, erau câteva terenuri de joc, poate pentru antrenamente sau partide mai puţin importante. Terenul principal era unic ca mărime şi splendoare, şi importanţa jocului care se disputa aici era subliniată de prezenţa a trei temple bogat decorate cu scene de război, întâlniri mitologice, Arborele Vieţii şi o zeitate cu barbă, care avea aripi şi două coarne (fig.40).

Fig.40

Toate acestea, precum şi diversitatea şi nobleţea jucătorilor de sânge regal, ne îndeamnă să credem că acest important eveniment politico-religios avea un caracter intertribal, dacă nu chiar internaţional. Numărul de jucători (şapte), decapitarea şefului echipei învinse, întrebuinţarea unei mingi de cauciuc, toate par să imite o poveste mitologică din *Popol Vuh* a unei lupte dintre zei, luptă dusă sub forma unui joc cu o minge de cauciuc. În această luptă erau angajaţi zeii şapte-Macao şi cei doi fii ai săi împotriva diverşilor zei ai cerului, incluzând aici Soarele, Luna şi Venus. Fiul învins şapte-Huanaphu era decapitat: "Capul îi era desprins de trup şi se rostogolea, inima îi era smulsă din piept". Dar, deoarece era un zeu, era readus la viaţă şi devenea o planetă.

O asemenea reinterpretare a evenimentelor divine înrudea obiceiul toltec cu alte obiceiuri întâlnite în piesele religioase din Orientul Apropiat. În Egipt, dezmembrarea şi reînvierea lui Osiris erau reinterpretate în fiecare an într-o piesă în care actorii, inclusiv faraonul, jucau rolurile diverşilor zei. în Asiria, o piesă complexă, jucată în fiecare an, relua o luptă dintre doi zei în care învinsul era executat, numai pentru a fi apoi iertat şi readus la viaţă de Zeul din Ceruri. În Babilon, *Enuma Elish*, epopeea care descrie facerea sistemului

Fig.41

solar, era citită anual în cadrul sărbătorilor închinate Noului An; ea descrie coliziunea celestă care a dus la crearea Pământului (a şaptea Planetă) sub forma decapitării monstrului Tiamat de către zeul babilonian suprem Marduk.

Mitul Maya şi reinterpretarea sa se fac ecoul "miturilor" şi interpretărilor din Orientul Apropiat, părând să fi păstrat elementele cereşti ale legendei şi simbolismul numărului 7 atunci când se referă la planeta Pământ. Este reprezentativ faptul că, în imaginile mayaşe şi toltece de-a lungul zidurilor terenului de joc unii jucători au asupra lor embleme ca Discul Soarelui, iar alţii o stea în şapte colţuri (fig. 41). Faptul că acesta era un simbol ceresc şi nu o emblemă întâmplătoare este confirmat, după părerea noastră, de faptul că în alte părţi din Chichen Itza se repeta imaginea unei stele în patru colţuri în combinaţie cu simbolul "opt" pentru planeta Venus (fig. 42 a), şi că în alte locuri din nord-vestul peninsulei Yucatán pereţii templelor erau decoraţi cu simbolul stelei în şase colţuri (fig. 42 b).

Înfăţişarea planetelor ca stele cu colţuri este un lucru atât de obişnuit, încât avem tendinţa să uităm cum a apărut acest obicei: ca multe alte lucruri, a apărut în Sumer. Fiecare de la ceea ce aflaseră de la *nefilim*, sumerienii nu numărau planetele aşa cum facem noi astăzi, de la Soare înspre exterior, ci invers. Astfel, Pluto era prima pla-

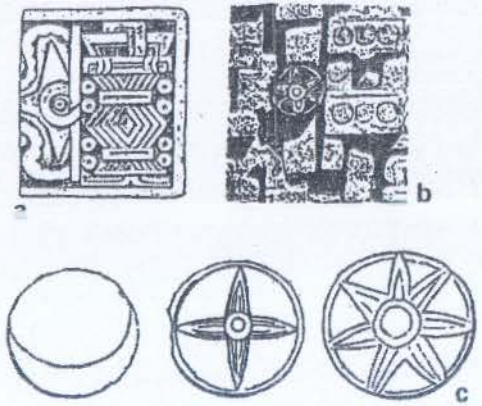

Fig.42

netă, Neptun a doua, Uranus a treia, Saturn a patra, Jupiter a cincea, Marte a şasea, Pământul a şaptea, iar Venus a opta. Explicaţia oferită în general de oamenii de ştiinţă privind numărarea de către mayaşi şi tolteci a lui Venus ca a opta planetă este că Pământului îi trebuie opt ani (8 x 365 = 2.920 zile) să repete o aliniere sinodică cu Venus după cinci orbite ale lui Venus (5 X 584 = 2.920 zile). Dar în acest caz, Venus ar fi trebuit să fie planeta numărul "Cinci", iar Pământul, planeta "Opt".

Metoda sumeriană ni se pare mult mai elegantă şi mai precisă, şi sugerăm că reprezentările mayaşe şi toltece erau fidele iconografiei din Orientul Apropiat; deoarece, după cum se poate vedea, simbolurile găsite la Chichen Itza şi în alte zone din Yucatán sunt cvasi-identice cu cele prin intermediul cărora se reprezentau diverse planete în Mesopotamia (fig. 42 c).

Simbolul stelei cu colţuri, ca în Orientul Apropiat, este utilizat din ce în ce mai mult pe măsură ce înaintăm spre nord-vestul peninsulei Yucatán şi coastă. Acolo s-a găsit o sculptură remarcabilă, într-un loc denumit Tzekelna; astăzi este expusă la muzeul Merida. Sculptată dintr-un bloc de piatră uriaş, de care spatele statuii încă mai este lipit, ea înfăţişează un bărbat cu trăsături dârze, care probabil poartă un coif. Este îmbrăcat cu un veşmânt strâmt din solzi. Sub braţul îndoit ţine un obiect pe care muzeul îl prezintă drept "forma geometrică a unei stele în cinci colţuri" (fig. 43). De curele îi atârnă pe abdomen un dispozitiv circular misterios; cercetătorii cred că acest dispozitiv îl identifica pe purtător ca fiind Zeu al Apelor.

Fig.43

Fig.44

La Oxkintok, un şantier din apropiere, au fost descoperite sculpturi impunătoare ale unor zeităţi, tăiate din blocuri masive de

piatră; arheologii presupun că ar fi fost folosite drept coloane de susţinere în temple. Unul dintre aceste blocuri (fig. 44) pare a fi replica feminină a statuii descrise mai sus. Acest veşmânt din solzi apare la mai multe statui şi statuete din Jaina, o insulă aflată în largul părţii de nord-vest a Yucatán-ului, unde existase cândva un templu ieşit din comun.

Insula fusese folosită drept cimitir deoarece, potrivit legendelor, era locul de veci al lui Itzamna, zeul poporului Itza - un mare zeu de demult, care ajunsese la ţărmul ei cu mare greutate, venind din mare, şi al cărui nume însemna "El a Cărui Casă este Apa".

Toate aceste scrieri, legende şi credinţe religioase indică golful peninsulei Yucatán drept locul unde o zeitate sau un om zeificat a debarcat, punând bazele unei aşezări civilizate în aceste locuri. Toate aceste legende, toate aceste amintiri colective trebuie să fi reprezentat motivul pentru care toltecii au venit până în Yucatán, mai exact până în Chichen Itza, atunci când au plecat în căutarea purităţii şi reînvierii credinţelor lor de odinioară; o întoarcere in locul unde a început totul şi unde Zeul se va întoarce din nou, venind de peste mări.

Principalul punct de veneraţie a lui Itzamna şi Quetzalcoatl, şi poate şi a amintirii lui Votan era Sacra Cenote din Chichen Itza - o fântână uriaşă de la care Chichen Itza şi-a luat numele.

Situată chiar la nord de piramida principală şi unită de piaţa ceremonială printr-o lungă şosea ceremonială pavată, fântâna are astăzi o adâncime de şaptezeci de picioare până la nivelul apei, şi încă o sută de picioare de apă şi mâl. Gura fântânii, de formă ovală, este lungă de aproximativ 75 m şi lată de 51. Există dovezi potrivit cărora ar fi fost extinsă artificial şi că odinioară o scară cobora în fântână. La gura fântânii încă se mai pot vedea urmele unei platforme şi ale unui altar; Acolo, potrivit episcopului Landa, se ţineau ritualuri pentru zeul apei şi al ploilor, erau aruncate fecioare pentru sacrificii, iar credincioşii, veniţi de peste tot aruncau ofrande preţioase, în special din aur.

În 1885 Edward H. Thompson, care devenise faimos în urma unui tratat intitulat *Atlantis Not a Myth* a fost numit consul american în Mexic. În scurt timp a cumpărat pe şaptezeci şi cinci de dolari o

sută de kilometri pătraţi de junglă, teritoriu pe care se aflau şi ruinele oraşului Chichen Itza. Acolo, la ruine, şi-a făcut casa şi a organizat pentru muzeul Peabody de la Universitatea Harvard scufundări sistematice în fântână pentru a recupera jerftele aduse cândva.

Nu au fost găsite decât vreo patruzeci de schelete umane; dar scufundările au scos la iveală mii de obiecte valoroase de artă. Peste 3.400 dintre acestea erau din jad, o piatră semipreţioasă foarte preţuită de mayaşi şi de azteci. Printre obiecte se mai aflau

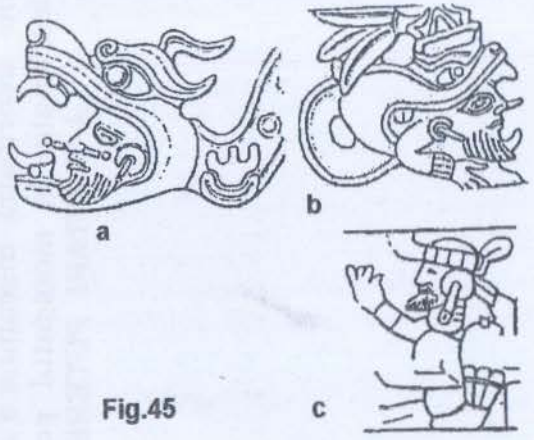

Fig.45

şi mărgele, beţigaşe pentru nas, cercei, nasturi, inele, pandantive, globuri, discuri, efigii, figurine. Peste 500 de obiecte aveau gravate reprezentări de animale şi oameni. Dintre aceştia, unii purtau în mod clar barbă (fig. 45 a, b), la fel ca în reprezentările de pe zidurile terenurilor de joc (fig. 45 c).

Şi mai semnificative erau obiectele de metal aduse la suprafaţă. Sute dintre ele erau din aur, câteva din argint şi cupru - descoperiri semnificative într-o peninsulă lipsită de orice metale.

Unele dintre aceste obiecte erau din cupru aurit sau aliaje de cupru, inclusiv bronz şi presupuneau o măiestrie metalurgică necunoscută pe pământurile mayaşe, sugerând că obiectele fuseseră aduse din alte ţinuturi. Cea mai tulburătoare a fost însă descoperirea unor discuri din cositor pur, un metal care nu se poate găsi în stare pură şi care nu se obţine decât printr-o rafinare complexă a

minereurilor - minereuri care, de altfel, lipsesc cu desăvârşire din America Centrală.

Printre obiectele de metal, lucrate cu o artă extraordinară, se aflau numeroşi clopoţei, obiecte rituale (ceşti, bazine), inele, diademe, măşti, ornamente şi bijuterii, sceptre, obiecte a căror întrebuinţare nu se cunoaşte şi, cele mai importante, discuri pe care sunt gravate sau lucrate în relief scene de luptă. Oameni îmbrăcaţi

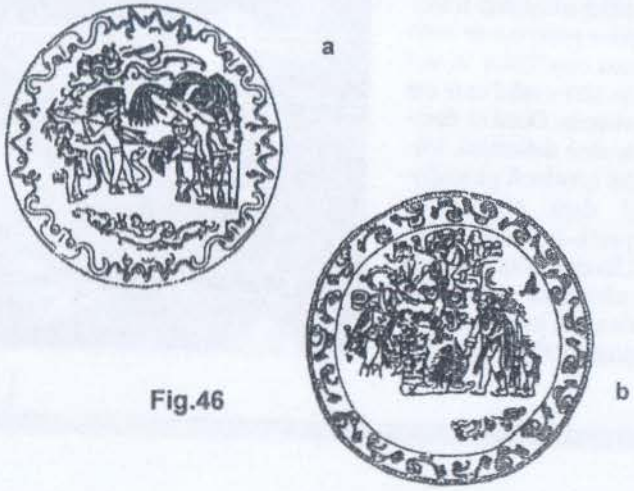

a

b

Fig.46

în diverse veşminte şi având trăsături diferite se înfruntă în prezenţa unor şerpi tereştri sau cereşti sau a Zeilor Cerului. Eroul victorios sau dominant este întotdeauna reprezentat cu barbă (fig. 46).

Este limpede că aceştia nu erau zei, deoarece Zeii Cerului sau Zeii şerpi erau reprezentaţi separat. Alte figuri asemănătoare, diferite de Zeul Cerului cu aripi şi cu barba (fig. 46) apar în reliefurile lucrate pe pereţii şi coloanele din Chichen Itza, împreună cu alţi eroi şi războinici, ca acesta cu barba sa lungă şi îngustă, pe care unii l-au poreclit "Unchiul Sam" (fig. 47).

Identitatea acestor oameni cu barbă rămâne un mister; se ştie însă cu siguranţă că nu erau indieni, deoarece aceştia nu au pilozitate facială şi nu-şi lasă nici barbă. Atunci cine erau aceşti străini? Trăsăturile lor "semite" sau mai degrabă mediteraneene (şi mai clare pe obiectele de argilă pe care sunt înfăţişaţi) i-au determinat

pe diverşi cercetători să-i considere fenicieni sau "evrei călători", care probabil se rătăciseră şi fuseseră aruncaţi de curenţii Atlanticului pe ţărmurile peninsulei Yucatán, participanţi la expediţiile maritime pe care regele Solomon şi regele fenician Hiram le-au organizat în jurul Africii în căutare de aur prin anul 1000 înainte de Cristos; sau, câteva secole mai târziu, când fenicienii au fost alungaţi din oraşele lor port din estul Mediteranei, au înfiinţat Cartagina şi au navigat înspre Africa de Vest.

Fig.47

Indiferent cine ar fi fost aceşti navigatori şi care ar fi fost timpul de traversare sugerat, cercetători universitari cu renume scot din cauză orice noţiune de traversare deliberată. Ei afirmă că bărbile fie sunt false şi că idienii înşişi şi le-ar fi pus, fie că aceştia sunt simpli supravieţuitori ai unor naufragii. Evident, primul argument, (prezentat cu multă seriozitate de cercetători de prestigiu) atrage după sine întrebarea firească: dacă indienii îi imitau pe alţi oameni cu barbă, atunci cine erau aceia?

Nici explicaţia referitoare la supravieţuitorii unor naufragii nu stă în picioare. Tradiţiile locale, precum legenda lui Votan, vorbesc despre călătorii repetate, despre explorări urmate de colonizare şi înfiinţarea de oraşe. Mărturiile arheologice nu confirmă teoria câtorva supravieţuitori aruncaţi pe un singur ţărm. Oamenii cu barbă, în diferite ipostaze şi împrejurări, au fost înfăţişaţi în locuri de pe tot cuprinsul coastei golfului Mexic, în locuri din interior şi chiar în locuri foarte îndepărtate din sud, precum coasta Pacificului. Nu stilizaţi, nici mitologizaţi, ci reprezentaţi ca nişte persoane în carne şi oase.

Unele dintre cele mai grăitoare exemple ale unor astfel de reprezentări au fost găsite în Veracruz (fig. 48, a, b). Oamenii pe care îi imortalizează sunt identici cu demnitarii semiţilor din vest luaţi prizonieri de faraonii egipteni în timpul campaniilor lor din Asia, aşa cum sunt înfăţişaţi de învingători în inscripţiile lor comemorative de

Fig.48

pe pereţii templelor (fig. 49).

De ce şi când au ajuns aceşti navigatori mediteraneeni în America Centrală? Indiciile arheologice sunt confuze, deoarece conduc înspre o enigmă imposibil de rezolvat: olmecii şi originea lor, din câte se pare Africa neagră; deoarece, aşa cum se vede în multe reprezentări - printre care şi aceasta din Alvarado, Veracruz (fig. 50) - oamenii cu barbă şi olmecii se întâlniseră faţă în faţă în aceleaşi locuri şi în acelaşi timp.

Dintre toate vechile civilizaţii din America Centrală, cea a olmecilor este cea mai veche şi cea mai misterioasă. Toate sursele o indică drept Civilizaţia Mamă copiată şi adaptată de toate celelalte. A apărut pe coasta golfului Mexic la începutul celui de-al doilea mileniu înainte de Cristos ; în jurul anului 1200 (sau 1500, după unii) înainte de Cristos era în plină dezvoltare, după cum o demonstrează aproximativ 40 de şantiere arheologice. S-a răspândit în toate direcţiile şi mai ales spre sud şi şi-a pus amprenta asupra Americii Centrale în jurul anului 800 după Cristos.

Primul sistem de scriere cu glife din America Centrală şi primul sistem de numărare folosind puncte şi bare apar în ţinutul olmec. Primele inscripţii calendaristice pe baza Numărătorii lungi, folosind ca dată de pornire enigmaticul an 3113 înainte de Cristos; primele sculpturi cu adevărat magnifice şi monumentale; prima utilizare a jadului; primele reprezentări ale unor arme manuale sau ale unor unelte; primele centre cere-

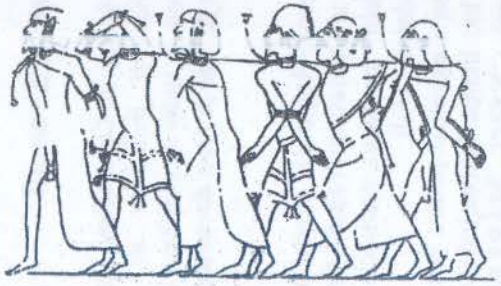
Fig.49

moniale; primele orientări cereşti - toate aparţin olmecilor. Nu e de mirare că, fiind "primii" în atâtea domenii, unii oameni de ştiinţă (precum J. Soustelle, *The Olmecs*) au comparat civilizaţia olmecă din America Centrală cu cea sumeriană din Mesopotamia, responsabilă pentru toate „primele" lucruri săvârşite în Orientul Apropiat. Asemenea sumerienilor, olmecii apăreau brusc, fără un precedent sau o perioadă anterioară de progres gradual. În textele lor, sumerienii afirmau că civilizaţia lor este un dar al zeilor, zei care poposeau pe Pământ şi puteau goni prin ceruri, fiind de aceea reprezentaţi sub forma unor fiinţe înaripate (fig. 51a). Olmecii dădeau glas "miturilor" lor în sculptură, ca în această stelă din Izapa (fig. 51b) unde un zeu înaripat îl decapitează pe altul. Povestea în piatră seamănă izbitor cu o reprezentare sumeriană (fig. 51c)

Fig.50

Cine erau autorii acestor fapte? Li se spunea Olmeca ("Oamenii de cauciuc") deoarece coasta golfului unde trăiau era cunoscută pentru arborii săi de cauciuc. Erau de fapt o enigmă - străini pe un pământ străin, străini veniţi de peste mări, oameni care nu aparţineau unui cu totul alt ţinut, ci şi unui alt continent. Într-o zonă de coastă mlăştinoasă unde piatra este rară, ei au creat şi au lăsat în urma lor monumente de piatră care uimesc până în ziua de azi; dintre acestea, cele mai uluitoare sunt cele care îi înfaţişeaza pe olmeci înşişi.

Unice din toate punctele de vedere sunt capetele de piatră uriaşe sculptate cu incredibilă măiestrie şi cu unelte necunoscute, care îi înfăţişează pe şefii olmeci. Primul care a văzut un astfel de cap gigantic a fost J.M. Melgar y Serrano la Tres Zapotes, în statul Veracruz. L-a descris în Buletinul Societăţii de Geografie şi Statistică (în 1869) ca pe o "operă de artă... o sculptură magnifică care, oricât de incredibil ar părea, înfăţişează un etiopian". Desenele fă-

Fig.51

cute reproduceau cu fidelitate trăsăturile negroide caracteristice ale chipului (fig. 52).

Existenţa acestor capete de piatră uriaşe a fost confirmată de cercetătorii din Europa Occidentală abia in 1925, când o echipă de arheologi de la Universitatea din Tulane, în fruntea căreia se afla Frans Blom a găsit "partea de sus dintr-un cap uriaş care se afundase mult în pământ" la La Venta, lângă coasta golfului în statul Tabasco. Atunci când capul a fost dezgropat în întregime (fig. 53), măsura 2,4 m înălţime, avea o circumferinţă de 6,3 m şi cântărea în jur de douăzeci şi patru de tone. Incontestabil, reprezintă un negru african care poartă un coif special. Cu timpul, în La Venta au fost descoperite mai multe capete de acest fel, fiecare înfăţişând un individ distinct, cu propriul său coif diferit de al celorlalţi, dar cu aceleaşi caracteristici rasiale.

Cinci capete uriaşe similare au fost descoperite în 1940 la San Lorenzo, o aşezare olmecă aflată la şaizeci de mile la sud-vest de La Venta, de o echipă de arheologi condusă de Matthwe Stirling şi Philip Drucker. Echipele de la Universitatea Yale care au urmat, conduse de Michael D. Coe, au descoperit alte capete. Datarea cu carbon le-a situat în jurul anului 1200 înainte de Cristos. Aceasta înseamnă că materia organică (în special cărbune) găsită în acest loc are această vechime, dar aşezarea ca atare şi monumentele pot fi mai vechi. Arheologul mexican Ignacio Bernal, care a găsit alt cap la Tres

Fig.52

Zapotes datează aceste sculpturi gigantice în anul 1500 înainte de Cristos.

Fig.53

Până astăzi au fost găsite şaisprezece astfel de capete, cu o înălţime de la 1,5 la 3 metri, şi o greutate de până la douăzeci si cinci de tone. Oricine ar fi fost cel care le-a sculptat, avea intenţia să mai sculpteze, deoarece lângă capetele finisate s-a găsit o mare cantitate de "materie primă" - blocuri mari de piatră tăiate şi şlefuite într-o formă rotundă. Pietrele de bazalt, şlefuite şi neşlefuite, fuseseră aduse de la sursa lor în locul respectiv pe o distanţă de aproximativ şaizeci de mile sau chiar mai mult, prin junglă şi mlaştini. Modul în care au fost tăiate, transportate şi în cele din urmă sculptate şi înălţate în destinaţiile respective aceste blocuri uriaşe de piatră rămâne un mister.

În orice caz, este limpede că olmecilor li se părea foarte important să-şi cinstească şefii în acest fel. Dintr-o galerie de portrete alcătuită din câteva dintre aceste capete se observă cu uşurinţă că toţi aceşti oameni erau de origine africană, dar aveau personalităţi proprii şi coifuri diferite (fig. 54).

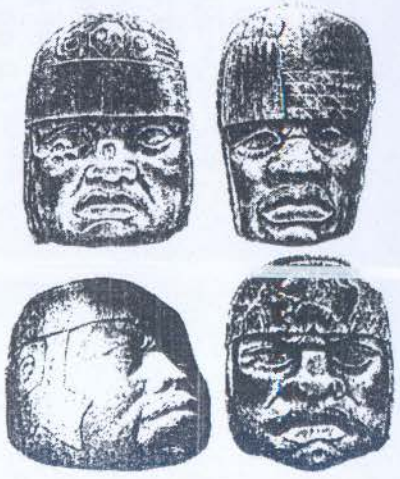

Fig.54

Scenele de întâlnire gravate pe stelele de piatră (fig. 55a) şi pe alte monumente (fig 55b) îi înfăţişează pe olmeci ca pe nişte oameni înalţi, bine clădiţi, cu o constituţie atletică - adevăraţi "giganţi", fără îndoială, pentru

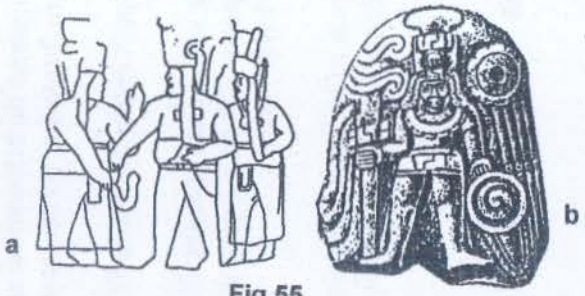

Fig.55

indienii băştinaşi. Nu putem presupune că avem de-a face doar cu câţiva şefi în locul unei întregi populaţii de origine africană, incluzând bărbaţi, femei şi copii, deoarece olmecii au lăsat în urma lor, risipite pe tot teritoriul Americii Centrale care leagă golful de coasta Pacificului sute, dacă nu chiar mii de reprezentări. În sculpturi, blocuri de piatră cioplite, basoreliefuri, statuete, dar şi pe obiectele de jad şi pe efigiile de aur din fântâna sacră de la Chichen Itza- peste tot vedem aceleaşi feţe africane.

Le vedem în egală măsură pe numeroasele obiecte de teracotă găsite din Jaina (cuplu de îndrăgostiţi) până în zonele din centrul şi nordul Mexicului; reliefurile de la El Tajin înfăţişează chiar jucători cu mingea. În figura 56 sunt prezentate câteva dintre aceste obiecte. Unele obiecte din teracotă (fig. 57a) şi numeroase sculpturi din piatră îi arată ţinând în braţe bebeluşi - un gest care trebuie să fi avut o semnificaţie specială pentru ei.

Aşezările unde au fost găsite capetele uriaşe şi alte reprezentări ale olmecilor sunt la fel de misterioase; mărimea lor, suprafaţa şi clădirile sunt mărturii ale activităţii unor colonişti organizaţi, nu ale unor simpli musafiri naufragiaţi. La Venta era o mică insulă în largul coastei mlăştinoase, care a fost remodelată artificial, acoperită cu pământ şi organizată

Fig.56

conform unui plan conceput dinainte. Edificii importante, printre care şi o neobişnuită piramidă "conică", movile ascuţite şi circulare, clădiri, curţi pavate, altare, stele şi alte construcţii ridicate de mâna omului au fost dispuse cu precizie geometrică de-a lungul unei axe nord-sud cu o lungime de aproximativ trei mile. Într-un loc unde nu se găseau pietre, s-a folosit o mare varietate de pietre - fiecare pentru un anume scop - pentru clădiri, monumente şi stele, deşi toate trebuiau transportate pe distanţe mari.

Doar pentru piramida conică trebuiau aduse şi depozitate peste un milion de picioare cubice de pământ. Efortul fizic depus era considerabil. De asemenea, erau necesare cunoştinţe avansate de arhitectură şi construcţii din piatră, pentru care nu exista un precedent în America Centrală; era evident că aceste cunoştinţe fuseseră dobândite în altă parte.

Printre descoperirile extraordinare de la La Venta se numără şi o îngrăditură dreptunghiulară înconjurată sau protejată de coloane de bazalt (acelaşi material din care fuseseră sculptate capetele uriaşe). Îngrăditura adăpostea un sarcofag de piatră şi o cameră mortuară dreptunghiulară, la rândul ei prevăzută cu un acoperiş şi înconjurată de coloane de bazalt. Înăuntru se aflau câteva schelete aşezate pe o platformă joasă. Această descoperire unică, incluzând sarcofagul de piatră, pare să fi constituit modelul pentru cripta la fel de neobişnuită a lui Pacal de la Palenque. În orice caz, perseverenţa cu care se foloseau blocurile mari de piatră, chiar dacă trebuiau aduse de departe, la construirea monumentelor, a sculpturilor comemorative şi a mormintelor trebuie să ne servească drept indiciu pentru stabilirea originii enigmatice a olmecilor.

Fig.57

O altă descoperire la fel de tulburătoare a fost făcută la La Venta; s-au descoperit sute de obiecte de artă din jad rar, printre care şi topoare neobişnuite din această piatră semipreţioasă care nu se găseşte în zonă. Pentru a adânci şi mai mult misterul, toate au fost îngropate în mod deliberat în şanţuri lungi şi adânci; aceste

şanţuri erau la rândul lor umplute cu straturi de argilă, diferite între ele ca fel şi culoare - mii de tone de pământ adus de la diverse distanţe. De necrezut, dar aceste şanţuri erau pavate pe fund cu mii de plăci de serpentină, altă piatră semipreţioasă de culoare verde-albăstruie. S-a presupus că şanţurile fuseseră săpate pentru a ascunde preţioasele obiecte de jad; dar podeaua de serpentină putea sugera şi că au fost săpate mai înainte, pentru un scop complet diferit, dar au fost întrebuinţate pentru depozitarea unor obiecte de mare valoare, precum topoarele rare, o dată ce nevoia pentru aceste obiecte (şi pentru şanţuri) a încetat. Nu încape nici o îndoială că aşezările olmece au fost abandonate pe la începutul erei creştine şi că olmecii au încercat chiar să ascundă câteva dintre capetele uriaşe. Oricine ar fi fost cei care au încercat să intre în aşezări mai târziu, aveau intenţii duşmănoase, deoarece unele capete au fost răsturnate de pe socluri şi rostogolite până în mlaştini, iar altele poartă semne de mutilare.

O altă enigmă din La Venta: în şanţuri au fost descoperite oglinzi concave din minereuri cristalizate de fier (magnetită şi hematită), perfect modelate şi şlefuite. După numeroase studii şi experimente efectuate la Smithsonian Institute din Washignton D.C. cercetătorii au tras concluzia că oglinzile ar fi putut fi folosite pentru a focaliza razele soarelui, pentru a aprinde focul sau "în scopuri rituale" (modul cercetătorilor de a spune că nu ştiu la ce era folosit un obiect).

Cea din urmă enigmă de la La Venta este aşezarea însăşi, deoarece este orientată cu precizie pe o axă nord-sud înclinată cu 8 grade faţă de nord. Mai multe studii au demonstrat că această orientare era deliberată şi fusese efectuată pentru a pemite observaţiile astronomice, probabil chiar din vârful "piramidei" conice ale cărei margini proeminente ar fi putut servi ca indicatori de direcţie. Un studiu special efectuat de M.Popenoe-Hatch (*Papers on Olmec and Maya Archaeology no. 13,* Universitatea din California) conchidea: "genul de observaţii efectuate la La Venta în anul 1000 înainte de Cristos trimite la o masă de cunoştinţe însuşite cu un mileniu înainte... Aşezarea La Venta şi arta sa din anul 1000 înainte de Cristos par să reflecte o tradiţie care se bazează în mare parte pe traiectoriile meridiane ale stelelor care îşi făceau apariţia la sol-

stiţii şi echinocţii în jurul anului 2000 înainte de Cristos."

Dacă La Venta datează din 2000 înainte de Cristos, atunci ea este cel mai vechi "centru sacru" din America Centrală, mai vechi decât Teotihuacan, exceptând momentul istoric în care doar zeii locuiau acolo. Şi este posibil ca nici acest an să nu reprezinte data exactă a sosirii olmecilor de peste mări, deoarece Numărătoarea lungă începe din anul 3113 înainte de Cristos; dar oferă o idee asupra avansului pe care îl deţinea civilizaţia olmecă faţă de faimoasele civilizaţii mayaşă şi aztecă.

La Tres Zapotes, aşezare ale cărei începuturi au fost situate de arheologi între 1500-1200 înainte de Cristos, construcţiile de piatră sunt răspândite peste tot (deşi piatra este rară aici): terase, scări, movile care odinioară ar fi putut fi piramide. Cel puţin alte opt aşezări au fost identificate pe o rază de 24 kilometri în jurul localităţii Tres Zapotes, ceea ce demonstrează că era un centru înconjurat de aşezări-satelit. Pe lângă capete şi alte monumente sculptate, aici au mai fost dezgropate şi câteva stele; una dintre ele ("Stela C") are inscripţionată o dată în Numărătoarea lungă: 7.16.6.16.18, care echivalează cu anul 31 înainte de Cristos, atestând prezenţa olmecilor în zonă la acea vreme.

La San Lorenzo vestigiile olmece constau din construcţii, movile şi diguri, între care se află iazuri artificiale. Partea centrală a aşezării era construită pe o platformă improvizată de aproximativ 2,7 km², ridicată cu 55,5 m deasupra terenului înconjurător - un proiect care umileşte multe construcţii moderne. Arheologii au descoperit că iazurile erau legate printr-un sistem de conducte subterane "al căror rost sau funcţie nu se cunoaşte încă".

Descrierea aşezărilor olmece poate continua la nesfârşit - până acum au fost descoperite în jur de patruzeci. Peste tot, pe lângă artă monumentală şi edificii din piatră se găsesc şi zeci de movile şi de mărturii ale unor lucrări de pământ planificate.

Lucrările din piatră, din pământ, şanţurile, iazurile, conductele, oglinzile, toate acestea trebuie să fi avut şi un alt rost, chiar dacă cercetătorii nu l-au putut desluşi încă. Însăşi prezenţa olmecilor în America Centrală trebuie să fi avut un rost - în afara cazului în care se adoptă teoria naufragiaţilor supravieţuitori, la care noi nu subscriem. Istoricii azteci îi consideră pe cei pe care i-au poreclit *olme-*

Fig.58

ca urmaşii unui popor din vechime care nu vorbea limba *nahuatl* - prin urmare, un popor, nu câţiva indivizi - şi care a pus bazele celei mai vechi civilizaţii din Mexic. Mărturiile arheologice vin în sprijinul acestei afirmaţii şi descriu o zonă de colonizare şi influenţă olmecă ce îşi are baza în zona "metropolitană" din Golful Mexicului, unde La Venta, Tres Zapotes şi San Lorenzo formau un triunghi central, şi se extinde spre sud, respectiv spre coasta Pacificului din Mexic şi Guatemala.

Specialişti în lucrări de pământ, în prelucrarea pietrei, săpători de şanţuri, de canale de apă, fabricanţi de oglinzi - ce căutau aceşti olmeci, atât de învăţaţi, în America Centrală? Stelele îi înfăţişează ieşind din "altare" care reprezintă intrări în adâncimile pământului (fig. 58), sau în peşteri, ţinând în mână un impresionant număr de unelte, cum se observă de pe această stelă din La Venta (fig. 59) în care se pot distinge oglinzile enigmatice prinse de coifurile lucrătorilor.

Toate aceste aptitudini, toate aceste reprezentări şi unelte ne determină să tragem următoarea concluzie: olmecii erau mineri sosiţi în Lumea Nouă pentru a extrage metale preţioase - poate aur, poate alte minerale rare.

Legendele despre Votan, care pomenesc de tuneluri săpate prin munţi, vin în sprijinul acestei concluzii. La fel, faptul că printre Vechii Zei împrumutaţi de poporul Nahuatl de la olmeci se afla şi zeul Tepeyolloti, ceea ce înseamnă "Inima Muntelui". Era un Zeu al Peşterilor cu barbă; templul său trebuia să fie din piatră şi să fie de preferinţă construit în interiorul unui munte. Glifa sa era un munte spintecat; era înfăţişat (fig. 60 a) ţinând

Fig.59

în mână o unealtă, un aruncător de flăcări - la fel ca cel descoperit la Tula!

Teoria noastră, potrivit căreia aruncătorul de flăcări văzut aici (ţinut de Atlante şi înfăţişat pe o coloană) era probabil utilizat pentru a tăia prin piatră, nu doar pentru a sculpta în ea, este confirmată de un relief în piatră cunoscut sub numele de Daizu nr. 40, după aşezarea din Valea Oaxaca din Mexic, unde a fost descoperit. Pe acest relief se distinge cu claritate o persoană închisă într-un spaţiu îngust care îndreaptă aruncătorul de flăcări spre zidul din faţa sa (fig. 60b). "Diamantul" de pe perete semnifică probabil un mineral; este un simbol care nu a fost încă descifrat.

a

b

Fig.60

Aşa cum atestă numeroase reprezentări, enigma olmecilor "africani" este strâns legată de cea a oamenilor cu barbă din estul Mediteranei. Aceştia erau reperzentaţi pe monumentele din toate aşezările olmece, în portrete individuale sau în scene de grup. În mod semnificativ, unele dintre aceste înfăţişări sunt înfăţişate ca având loc în peşteri; una dintre ele, de la Tres Zapotes (fig. 61) prezintă chiar un servitor care luminează cu ajutorul unei lanterne (într-o perioadă când se presupune că nu se utilizau decât torţele). O stelă nu mai puţin uimitoare de la Chalcatzingo (fig. 62) înfăţişează o femeie "caucaziană" utilizând nişte echipamente destul de sofisticate; la baza stelei, mai sus menţionatul diamant. Totul vorbeşte despre o legătură cu mineralele.

Să fi venit oamenii cu barbă mediteraneeni în America Cen-

Fig.61

trală în acelaşi timp cu olmecii africani? Erau aliaţi, se ajutau - sau dimpotrivă, erau duşmani, porniţi în căutarea aceloraşi metale şi minereuri preţioase? Nimeni nu poate spune cu siguranţă, dar noi credem că olmecii africani au ajuns primii, iar cauzele sosirii lor trebuie căutate în acea misterioasă dată de la care începe Numărătoarea lungă - 3113 înainte de Cristos.

Indiferent când şi de ce au fost stabilite aceste relaţii, ele par să fi avut un sfârşit frământat.

Cercetătorii s-au întrebat cărui fapt se datorează, în toate aşezările olmece, acele mărturii ale unor acţuni de distrugere deliberată: monumente mutilate, inclusiv capetele uriaşe, obiecte de artă sfărâmate, monumente răsturnate - acţiuni violente şi parcă ghidate de o dorinţă de răzbunare. Distrugerile par să se fi produs treptat; se pare că aşezările olmece au fost abandonate în timp: mai întâi a fost abandonat vechiul "centru metropolitan" de lângă golf, în jurul anului 300 înainte de Cristos, iar mai târziu şi alte aşezări din sud. Am pomenit mai sus despre o inscripţie purtând o dată echivalentă cu anul 31 înainte de Cristos la Tres Zapotes; această inscripţie sugerează că procesul de părăsire a centrelor olmece, urmat de distrugeri pline de răzbunare, a durat câteva secole, pe măsură ce olmecii plecau din tot mai multe aşezări, îndreptându-se spre sud.

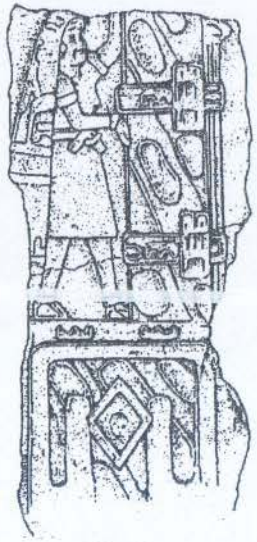

Fig.62

Reprezentarile din acea perioadă agitată şi din zona de sud a teritoriului olmec îi înfăţişează din ce în ce mai mult în calitate de războinici, purtând măşti înfricoşătoare de vulturi sau jaguari. O astfel de sculptură în piatră din zonele de sud arată trei

războinici olmeci (dintre care doi cu măşti de vultur) cu suliţe în mâini. Reprezentarea înfăţişează şi un prizonier gol, care are barbă. Din reprezentare nu se înţelege clar dacă olmecii îl ameninţă pe captiv sau tocmai îl salvează. Astfel, întrebarea dacă olmecii africani şi oamenii cu barbă mediteraneeni se aflau de aceeaşi parte a baricadei, atunci când vremurile au nimicit prima civilizaţie a Americii Centrale, rămâne fără răspuns.

Ei par să fi împărtăşit, totuşi, aceeaşi soartă.

La o aşezare foarte interesantă de pe coasta Pacificului, Monte Alban - ridicată pe un şir de platforme improvizate şi presărată cu structuri neobişnuite cu rol de observator astronomic - se află zeci de lespezi de piatră unite într-un fel de zid comemorativ, pe care se află gravate imagini ale olmecilor africani în poziţii contorsionate (fig. 63). Multă vreme li s-a spus Danzantes, „dansatorii"; dar cercetătorii sunt astăzi de acord că lespezile înfăţişează de fapt trupurile goale ale olmecilor mutilaţi - din câte se pare ucişi în urma unei revolte a indienilor locali. Printre trupurile olmecilor se află şi cel al unui om cu barbă, cu nas semit (fig. 64), care a avut aceeaşi soartă.

Despre Monte Alban se crede că a fost o aşezare din anul 1500 înainte de Cristos şi un oraş important din 500 înainte de Cristos. Astfel, în doar câteva secole de glorie, fondatorii săi au sfârşit mutilaţi şi comemoraţi pe lespezi de piatră - victime ale celor pe care îi îndrumaseră.

Şi astfel din miile de ani, din vârsta de aur a Străinilor de Peste Mări nu a mai rămas decât legenda.

Fig.63

Fig.64

6
Tărâmul baghetei de aur

Istoria civilizaţiei pe pământul Anzilor este învăluită în mister, un mister adâncit şi mai mult de absenţa dovezilor scrise sau a stelelor purtând inscripţii cu glife; dar miturile şi legendele umplu golul cu poveşti despre zei şi uriaşi, şi despre regi care descindeau din aceştia.

Oamenii de pe coastă cunoşteau legende despre nişte zei care le-au îndrumat strămoşii spre pământul făgăduinţei şi despre uriaşi care le-au distrus recoltele şi le-au batjocorit femeile. Locuitorii munţilor, dintre care cei mai numeroşi erau incaşii în perioada cuceririi spaniole, spuneau că zeii îi învăţaseră totul, toate activităţile şi meseriile, să cultive pământul şi să construiască oraşe. Povesteau despre începuturi - despre geneză, despre răscoale, despre un potop devastator, şi puneau începuturile regatului şi înfiinţarea capitalei lor pe seama unei baghete magice din aur.

Cronicarii spanioli, dar şi cei autohtoni care învăţaseră spaniolă au ajuns la concluzia că tatăl celor doi regi Inca la vremea cuceririi, Huayna Capac, era al doisprezecelea Inca (titlu care înseamnă stăpân, suveran) dintr-o dinastie ale cărei începuturi se situează în capitala Cuzco, în jurul anului 1020 după Cristos. Cu doar câteva secole înainte de cucerirea spaniolă, incaşii coborâseră din fortăreţele lor din munţi şi se îndreptaseră spre zonele de coastă, unde alte regate înfiinţau din cele mai vechi timpuri. Pe măsură ce şi-au extins stăpânirea spre nord, spre statul Ecuador de azi şi spre sud, către Chile, cu ajutorul faimoasei Autostrăzi a Soarelui, incaşii au impus legile şi organizarea lor administrativă unor culturi şi societăţi cu o experienţă de câteva milenii în acele domenii. Ultimul teritoriu care a căzut sub stăpânirea spaniolă a fost imperiul poporului Chimu; capitala lor, Chan-Chan, era o metropolă ale cărei incinte sacre, piramide în trepte şi complexe de locuinţe se întindeau pe o suprafaţă de peste opt mile pătrate.

Peru şi vecinii săi

Aflat lângă oraşul Trujillo din zilele noastre, acolo unde râul Moche se varsă în Oceanul Pacific, vechea capitală le amintea exploratorilor de Egipt şi Mesopotamia. Exploratorul din secolul al nouăsprezecelea E.G. Squier (*Peru Illustrated: Incidents of Travel and Explorations in the land of the Incas*) a văzut vestigii impresionante care l-au uluit, chiar dacă erau practic nişte ruine care nici nu fuseseră dezgropate. A văzut "şiruri lungi de pereţi groşi, piramide gigantice - *huacas* - împărţite în camere, ruine de palate, locuinţe, apeducte, rezervoare, grânare... şi morminte, înşirându-se pe câţi-

va km, în toate părţile." Imaginile acestei aşezări luate din avion se întindeau pe câtev a mile de-a lungul coastei netede, amintind de o perspectivă modernă asupra oraşului Los Angeles.

Zonele de coastă aflate între lanţul Anzilor de Vest şi Oceanul Pacific sunt din punct de vedere climateric zone unde nu plouă. Oamenii au putut locui aici, iar civilizaţia a putut înflori deoarece apele care izvorăsc din munţii înalţi şi se varsă în ocean formează nişte râuri late şi mici care străbat câmpiile coastei la fiecare cincizeci sau o sută de mile. Aceste râuri dau naştere unor zone fertile şi pline de verdeaţă care separă o fâşie deşertică de alta. Prin urmare, aşezările au apărut pe malurile şi la gura acestor râuri, iar mărturiile arheologice demonstrează că poporul Chimu a sporit aceste surse de apă cu ajutorul apeductelor, care aduceau apa direct din munţi. Ei au unit zonele fertile şi populate succesive cu un drum care avea în medie cincisprezece picioare în lăţime - strămoşul faimoasei Autostrăzi a Soarelui a incaşilor.

La marginea zonei locuite, unde văile verzi se termină şi unde începe deşertul arid se ridică piramide impunătoare chiar din nisipul deşertic, aflate faţă în faţă de-a lungul râului Moche. Erau construite din cărămizi de noroi uscat la soare, amintindu-le unor exploratori precum V.W. von Hage (*Highway of the Sun* şi alte cărţi) de turnurile ameţitor de înalte ale templelor (zigguratelor) din Mesopotamia, care erau la rândul lor construite din cărămizi de noroi şi aveau, la fel ca acelea de pe malul râului Moche, o formă uşor convexă.

În decursul celor patru secole de înflorire a civilizaţiei Chimu, între 1000-1400, tehnica prelucrării aurului a ajuns la o perfecţiune care nu avea să mai fie egalată ulterior de incaşi. Conchistadorii spanioli descriau bogăţiile unor centre Chimu (chiar sub stăpânire incaşă) nemaivăzute. Împrejmuirea de aur a unui oraş pe nume Tumbes, în care plantele şi animalele erau din aur pare să fi fost modelul principal pe care l-au urmat incaşii atunci când au construit împrejmuirea pentru altarul principal din Cuzco. În apropierea unui alt oraş, Tucume, s-a găsit cea mai mare cantitate de obiecte de aur din Peru în secolele ulterioare cuceririi spaniole (obiecte găsite în morminte). Într-adevăr, atunci când incaşii au invadat zona de coastă au fost uluiţi de aurul pe care îl aveau băştinaşii Chimu.

Acele cantităţi legendare şi descoperirile făcute acolo continuă să reprezinte un mister pentru oamenii de ştiinţă, deoarece sursele de aur în Peru nu se află în zona de coastă, ci în munţi.

Cultura statului Chimu era la rândul ei moştenitoarea altor culturi şi societăţi organizate. Nimeni nu ştie cum îşi spuneau acele popoare, cum s-a întâmplat şi cu poporul Chimu. Numele care li se dau în zilele noastre sunt de fapt denumirile unor şantiere arheologice în jurul cărora s-au organizat aceste societăţi şi culturile lor caracteristice. În zona din nordul şi centrul coastei a fost identificat poporul Mochica; aceştia sunt cunoscuţi pentru ceramica lor deosebită şi ţesăturile delicate; dar cum şi când şi-au însuşit aceste arte rămâne un mister. Ornamentele de pe vasele de ceramică înfăţişează zei înaripaţi şi uriaşi ameninţători, şi sugerează o religie cu un panteon în fruntea căruia se afla Zeul Lunii, pe numele lui Si sau Si-An, având drept simbol Semiluna.

Obiectele poporului Mochica demonstrează cu claritate că ei deţineau, cu câteva secole înainte de Chimu, secretele prelucrării aurului, utilizau cărămizile de noroi în construcţii şi concepeau complexe de temple care abundau în ziggurate. La o aşezare denumită Pacatnamu a fost excavat de către o echipă de arheologi germani un oraş sacru în care se aflau nici mai mult nici mai puţin de treizeci şi unu de piramide (H. Ubbelohde-Doering, *Auf den Koenigsstrassen der Inka*). Ei au stabilit că multe dintre piramidele mai mici erau cu aproximativ o mie de ani mai vechi decât piramidele mai mari care aveau laturi de 60 m şi o înălţime de 12 m.

Graniţa de sud a imperiului Chimu era râul Rimac, de la care spaniolii au format cuvântul Lima, denumirea capitalei. Dincolo de această frontieră zonele de coastă erau populate, înainte de venirea incaşilor, de triburile Chincha; în munţi trăiau popoare care vorbeau limba *aymara*. Astăzi se ştie că incaşii au împrumutat noţiunea de panteon de la primele şi legendele despre Geneză şi începuturi de la celelalte.

Regiunea Rimac era un centru foarte important în antichitate, ca şi astăzi de altfel. Chiar la sud de Lima se înălţa cel mai mare templu închinat unei zeităţi peruane. Încă se mai văd ruinele sale din perioada când a fost refăcut şi extins de incaşi. Era închinat lui Pacha-Camac, ceea ce înseamnă "Creatorul Lumii", zeu aflat în

fruntea unui panteon care includea cuplurile divine Vis şi Mama-Pacha ("Stăpânul Pământ" şi "Stăpâna Pământ") şi Ni şi Mama-Cocha ("Stăpânul Apei" şi "Stăpâna Apei"), Zeul Lunii Si, Zeul Soarelui Illa-Ra şi Zeul Erou Kon sau Con, cunoscut şi ca Ira-Ya, nume care evocă o mulţime de apelative ale zeităţilor din Orientul Apropiat.

Templul lui Pachacamac era un fel de "Mecca" pentru popoarele din antichitate care locuiau în zona coastelor din sud. Pelerinii veneau din toate colţurile lumii. Pelerinajul era respectat într-o asemenea măsură, încât, chiar şi atunci când triburile se aflau în război, pelerinilor din tabăra duşmană li se garanta trecerea în deplină siguranţă. Pelerinii veneau şi aduceau drept ofrande obiecte din aur, deoarece acesta era metalul zeilor. Doar preoţii aleşi puteau intra în Cel mai Sfânt Templu, unde, în anumite zile de sărbătoare, imaginea zeului rostea profeţii pe care preoţii le comunicau mai departe poporului. Dar incinta templului era considerată sacră; pelerinii trebuiau să se descalţe atunci când intrau - aşa cum i s-a poruncit şi lui Moise în Sinai şi aşa cum musulmanii fac şi în ziua de azi când intră într-o moschee.

Cantităţile fabuloase de aur din templu nu puteau scăpa neobservate de spaniolii invadatori. Francisco Pizzaro l-a trimis pe fratele său Hernandez să jefuiască templul. A găsit nişte aur, argint şi pietre preţioase, dar nu bogăţiile cu pricina, deoarece preoţii ascunseseră comoara. Nici o ameninţare şi nici o tortură nu i-a putut determina pe preoţi să divulge ascunzătoarea (despre care încă se mai zvoneşte că s-ar afla undeva, între Lima şi Lurin). Atunci Hernandez a sfărâmat statuia de aur a zeului ca să ia metalul şi a smuls din pereţi unghiile de argint care susţineau plăcile de aur şi argint ce căptuşeau pereţii templului. Numai unghiile cântăreau 896 de kilograme!

Legendele locale îi indică pe "uriaşi" ca fiind cei care au construit templul. Ceea ce se ştie cu siguranţă este că incaşii au împrumutat cultul lui Pachacamac de la triburile pe care le cuceriseră, au înfrumuseţat şi extins templul. Templul se înălţa pe o creastă muntoasă de care se spărgeau valurile oceanului şi se ridica pe patru platforme care susţineau o terasă aflată la 150 de metri deasupra pământului. Cele patru platforme fuseseră create prin înălţarea unor ziduri construite din imense blocuri de piatră. Terasa din vârf

se întindea pe câţiva km². Structurile finale ale complexului de temple ofereau din sanctuarul principal şi cu ajutorul pieţelor scufundate o perspectivă totală asupra oceanului întins.

Nu doar cei vii veneau să se roage şi să venereze aici. Şi cei morţi erau aduşi în valea Rimac şi în câmpiile aflate la sud de ea, pentru a-şi petrece viaţa de dincolo în umbra zeilor profeţi; poate se gândeau şi la o eventuală reînviere, deoarece se credea că Rimac îi readuce la viaţă pe cei morţi. În unele locuri cunoscute astăzi sub denumiri ca Lurin, Pisco, Nazca, Paracas, Ancon, Ica, arheologii au găsit în „oraşe ale morţilor" nenumărate peşteri şi grote subterane în care erau îngropate trupurile neînsufleţite şi mumificate ale nobililor şi preoţilor. Mumiile, în poziţie aşezată, având mâinile şi picioarele îndoite, erau legate şi vârâte într-un fel de saci; dar în interiorul sacului cel decedat era îmbrăcat în cele mai bune haine ale sale. Climatul uscat şi sacul exterior le protejau veşmintele superb ţesute, şalurile, turbanele şi pelerinele şi le conservau culorile strălucitoare. Ţesăturile, a căror lucrătură extraordinară le amintea arheologilor de cele mai fine tapiţerii Gobelin erau brodate cu simboluri religioase şi cosmologice.

Fig.65

Figura centrală de pe aceste ţesături, ca şi de pe vasele de ceramică, era întotdeauna cea a unui zeu care tine o baghetă într-o mână şi un aruncător de trăsnete în cealaltă şi care poartă o coroană cu coarne sau cu raze (fig. 65). Indienii îi spuneau Rimac, asemenea râului.

Erau Rimac şi Pachacamac două zeităţi separate sau una şi aceeaşi? Cercetătorii au opinii diferite în această privinţă, deoarece mărturiile sunt neconcludente. Ei sunt totuşi de acord asupra faptului că lanţurile de munţi din apropiere îi erau închinate în exclusivitate lui Rimac. Numele lui însemna „Cel Care Aruncă Tunete" şi ca atare, atât din punct de vedere semantic, cât şi fonetic, seamănă cu numele Raman, numele sub care îl cunoşteau popoarele semite pe Adad - epitet care vine de la verbul „a tuna".

Potrivit cronicarului Garcilaso, în aceşti munţi se aflase, într-un altar închinat lui Rimac, "un idol, de forma unui om". E posibil să se

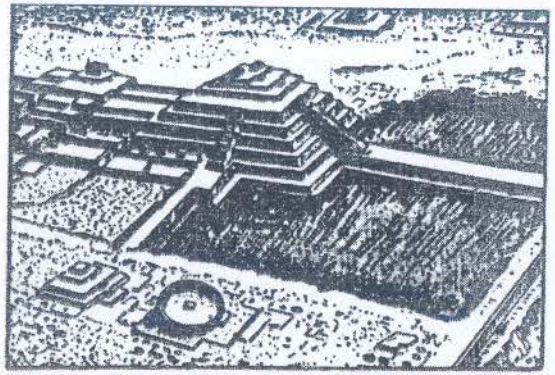

Fig.66

fi referit la oricare dintre aşezările situate în munţii care încadrează râul Rimac. În acele locuri, ruinele unor foste piramide, conform arheologilor (fig 66, concepţia aparţine artistului) domină zona până în zilele noastre, deconcertând spectatorul, care îşi imaginează că vede un ziggurat în şapte terase din Mesopotamia antică.

Să fi fost Rimac zeul căruia uneori i se spunea Kon sau Ira-Ya, respectiv Viracocha în folclorul incaş? Deşi nimeni nu poate susţine aceasta cu siguranţă, nu încape nici o îndoială că Viracocha era reprezentat asemenea zeităţii de pe vasele de ceramică din zona coastei - ţinând într-o mână furca şi în alta bagheta magică.

Cu acea baghetă - o baghetă de aur - încep toate legendele despre origini din Anzi; pe malul Lacului Titicaca, într-un loc pe nume Tiahuanacu.

La venirea spaniolilor, Anzii făceau parte din imperiul Inca, condus din capitala Cuzco aflată în munţi. Legendele inca spuneau că oraşul fusese înfiinţat de Copiii Soarelui, creaţi şi instruiţi la Lacul Titicaca de Zeul Creator, Viracocha.

Conform legendelor Inca, Viracocha era un măreţ Zeu al Cerului care venise pe pământ în urmă cu foarte multă vreme, alegând Anzii ca scenă a creaţiei sale. În cuvintele unui cronicar spaniol, părintele Cristobal de Molina, „din spusele lor, Creatorul a fost la Tiahuanacu, iar acolo se afla sălaşul lui principal. Aşa se explică superbele edificii, demne de toată admiraţia, care se găsesc în acel loc."

Unul dintre primii părinţi care a consemnat legendele băştinaşilor referitoare la istoria şi preistoria lor era Blas Valera.; din nefericire, nu se cunosc decât fragmente din scrierile sale şi aceasta din rapoartele altora, deoarece manuscrisul original a ars o dată cu jefuirea Cadiz-ului de către englezi în 1587. A consemnat legenda inca potrivit căreia primul monarh, Manco Capac, a ieşit din Lacul Titicaca printr-un drum subteran. El era fiul soarelui, de la care a primit o baghetă de aur cu care să găsească oraşul Cuzco. Atunci când mama sa a fost cuprinsă de durerile facerii, în lume s-a făcut întuneric. Când s-a născut, s-a luminat din nou şi goarnele au sunat, iar zeul Pachacamac a spus: "Ziua cea frumoasă a lui Manco Capac a răsărit".

Dar Blas Valera a consemnat şi alte versiuni ce sugerează că incaşii transferau asupra neamului lor persoana şi legenda lui Manco Capac, şi că adevăraţii lor strămoşi erau imigranţi din alte părţi care ajunseseră în Peru pe mare. Conform acestei versiuni, monarhul căruia incaşii îi spuneau Manco Capac era fiul unui rege pe nume Atau, care sosise pe coasta peruviană cu două sute de bărbaţi şi femei şi debarcase la Rimac. De acolo au luat-o spre Ica şi de acolo spre Lacul Titicaca, locul de unde Fiii Soarelui stăpâniseră Pământul. Manco Capac şi-a trimis supuşii în două direcţii pentru a-i găsi pe legendarii fii ai soarelui. El însuşi a rătăcit multe zile până a ajuns într-un loc unde se afla o peşteră sacră. Era o peşteră artificială, tăiată de mâna omului şi împodobită cu aur şi argint. Manco Capac a ieşit din peştera sacră şi s-a îndreptat spre o fereastră denumită "Fereastra Regală". Când a ieşit din peşteră purta veşminte ţesute cu fir de aur, veşminte pe care le găsise în peşteră. După ce le-a îmbrăcat, a fost ales regele statului Peru.

Din aceste cronici şi din altele reiese limpede că poporul din Anzi cunoştea diferite versiuni. Unii îşi aminteau de un început creator lângă Lacul Titicaca, şi de începutul dinastiei regale într-un loc cu o peşteră sacră şi o fereastră regală; potrivit incaşilor, evenimentele avuseseră loc în acelaşi timp şi stăteau la baza dinastiei lor. Potrivit altor versiuni, evenimentele avuseseră loc în momente diferite.

În una dintre variantele poveştilor despre început, marele zeu,

Creatorul tuturor lucrurilor, Viracocha, a poruncit ca patru fraţi şi patru surori să cutreiere împărăţia şi să dăruiască civilizaţia popoarelor primitive care o locuiau; unul dintre aceste cupluri frate-soră / soţ-soţie a pus bazele regalităţii în Cuzco. Într-o altă variantă Marele Zeu, din palatul lui din Titicaca, a creat primul cuplu regal, privindu-l ca pe copiii lui şi le-a dăruit un obiect din aur. Le-a spus să se ducă spre nord şi să construiască un oraş acolo unde obiectul de aur se va afunda în pământ; locul unde s-a înfăptuit acest miracol a fost Cuzco. Din acest motiv regii Inca puteau susţine că descind direct din Fiii Soarelui, cu condiţia să fi fost născuţi dintr-o succesiune de cupluri regale frate-soră.

Amintirile despre Potop erau prezente în aproape toate versiunile despre început. Potrivit părintelui Molina (*Relacion de las fabulas y de los riteos de los Yngas*) „încă din vremea lui Manco Capac, primul Inca, cel de la care toţi au început să-şi spună Copiii Soarelui... existau primele relatări despre Potop. Se spunea că toţi oamenii şi toate lucrurile create dispăruseră în el şi că apele au acoperit cei mai înalţi munţi din lume. Nimeni nu a supravieţuit, cu excepţia unui bărbat şi a unei femei care au rămas într-o cutie; iar atunci când apele s-au retras, vântul l-a purtat la Huanaco, la vreo 130 km de Cuzco. Creatorul tuturor lucrurilor le-a poruncit să rămână acolo în calitate de *mitimas*, şi acolo, în Tiahuanacu, Creatorul a format popoarele care se găsesc în acea regiune". Creatorul a început să repopuleze pământul şi să creeze din lut câte un om pentru fiecare naţiune; „apoi a dat viaţă şi un suflet fiecăruia dintre ei, bărbaţi şi femei deopotrivă, şi i-a îndrumat spre locurile lor de pe Pământ". Cei care nu s-au supus poruncilor, nu au adorat zeii şi nu s-au purtat aşa cum trebuia au fost prefăcuţi în pietre.

Creatorul a mai luat cu el pe insula Titicaca Luna şi Soarele, de unde veniseră să i îndeplinească poruncile. Când pământului i s-au dăruit toate lucrurile de care avea nevoie, Soarele şi Luna s-au ridicat la cer.

Cele două ajutoare divine ale Creatorului sunt prezentate într-o altă versiune ca fiind cei doi fii ai lui. Părintele Molina scrie: „După ce a creat triburile şi naţiunile, dând fiecăreia veşmântul şi graiul său, Creatorul le-a poruncit celor doi fii ai săi să o ia în direcţii diferite şi să răspândească civilizaţia". Fiul cel mare, Ymaymana Viracocha, („în

a cărui putere se află toate lucrurile"), a răspândit civilizaţia în rândul popoarelor din munţi; fiul cel mic, Topaco Viracocha („creatorul lucrurilor"), a ascultat porunca părintească şi s-a dus în zonele de şes de lângă coastă. După ce fraţii şi-au îndeplinit datoria s-au întâlnit la malul mării, „de unde s-au ridicat la cer".

Garcilaso de la Vega, născut în Cuzco dintr-un tată spaniol şi o mamă inca imediat după cucerire, îşi aminteşte de două legende. Conform uneia din ele, Marele Zeu a coborât din ceruri pe Pământ pentru a-i învăţa pe oameni, dăruindu-le legi şi precepte. El „şi-a aşezat cei doi copii pe malul Lacului Titicaca", le-a dat o "pană de aur" şi le-a spus să se stabilească acolo pana unde se va afunda în Pământ, adică în Cuzco. Cealaltă legendă spune că "după ce apele potopului s-au retras, un om şi-a făcut apariţia in ţara lui Tiahuanacu, la sud de Cuzco. Acest om era atât de puternic, încât a împărţit lumea în patru şi a dat fiecare parte câte unui bărbat pe care l-a distins cu titlul de rege." Unul dintre aceştia, cunoscut sub numele de Manco Capac ("rege şi stăpân" în limba *quecha* a incaşilor) a pus bazele dinastiei regale în Cuzco.

Diversele versiuni vorbesc de două faze ale creaţiei. Juan de Betanoz (*Suma y Narracion de los Incas*) consemnează o legendă *quecha* în care Zeul Creator, "cu prima ocazie, a făcut cerul şi pământul"; el a mai creat popoarele - Omenirea. Dar "aceşti oameni i-au făcut un mare rău lui Viracocha şi l-au mâniat... astfel încât, drept pedeapsă, primii oameni, împreună cu regele lor au fost prefăcuţi în pietre." După o perioadă de întuneric, a creat alţi bărbaţi şi alte femei în Tiahuanacu, din pietre. Le-a dat sarcini şi aptitudini şi le-a spus unde să se ducă. Rămânând cu numai două ajutoare, l-a trimis pe unul la nord şi pe celălalt la sud, iar el însuşi s-a îndreptat spre Cuzco. Acolo i-a spus unui şef să vină; şi astfel a pus bazele regalităţii în Cuzco. Viracocha şi-a continuat călătoria, ajungând "până la coasta Ecuadorului, unde cei doi tovarăşi i s-au alăturat. Apoi au început să meargă împreună pe apele mării şi au dispărut."

Unele dintre legendele oamenilor din munţi se axau pe începuturile oraşului Cuzco şi destinul său hotărât de zei de a fi capitală. Potrivit unor versiuni, lui Manco Capac i s-ar fi dat (pentru a găsi locul potrivit unde să întemeieze oraşul) un baston sau o baghetă din aur curat, căreia i se spunea *Tupac yauri*, însemnând

„splendidul sceptru". El a plecat în căutarea locului desemnat în tovărăşia celor doi fraţi şi a celor două surori. Când au ajuns în dreptul unei stânci, tovarăşii săi au fost cuprinşi de o moleşeală. Atunci Manco Capac a lovit piatra cu bastonul magic, iar aceasta a început să grăiască si să îi spună că fusese ales rege al ţării. Un urmaş al unui şef indian care se convertise la creştinism după venirea spaniolilor pretinde în memoriile sale că indienii arată acea stâncă până în ziua de azi. "Inca Manco Capac s-a căsătorit cu una din surorile lui, pe nume Mama Ocllo... şi au început împreună să dea legi bune pentru poporul lor".

Această legendă, căreia i se mai spune şi legenda celor patru fraţi Ayar, face referire, ca toate celelalte legende despre întemeierea oraşului Cuzco, la un obiect magic din aur masiv. Este un indiciu care nouă ni se pare relevant şi fundamental pentru înţelegerea enigmelor tuturor civilizaţiilor din America.

Când spaniolii au intrat în Cuzco, capitala incaşilor, au găsit aici o metropolă cu aproximativ 100.000 de locuinţe, dispuse în jurul unui centru religios regal cu temple magnifice, palate, grădini, pieţe şi târguri. Situat între două râuri (Tullumayo şi Rodadero), la o înălţime de 3450 m, Cuzco începe de la baza promontoriului Sacsahuaman. Oraşul era împărţit în douăsprezece sectoare - număr care i-a năucit pe spanioli - , dispuse într-un oval. Primul şi cel mai vechi dintre acestea, căruia i se spunea cu temei Terasa de îngenunchere, se afla pe creasta promontoriului în partea de nord-vest. Acolo şi-au ridicat palatele primii incaşi, printre care, se pare, şi legendarul Manco Capac. Toate sectoarele aveau nume pitoreşti (Palatul Vorbitor, Terasa cu Flori, Poarta Sacră şi altele asemenea), care menţionau de fapt atributele lor principale.

Unul dintre specialiştii de seama ai acestui secol în privinţa oraşului Cuzco, Stansbury Hagar (*Cuzco, the Celestial City*), pune accentul pe credinţa conform căreia Cuzco a fost înfiinţat şi conceput după un plan desenat pentru Manco Capac în locul preistoric sacru unde începuse migraţia Fondatorilor, la Tiahuanacu, pe Lacul Titicaca. El a văzut în numele oraşului - "Nava pământului" - şi în împărţirea sa în patru părţi, corespunzătoare celor patru colţuri ale lumii, o expresie a conceptelor terestre. Alte trăsături ale planului oraşului l-au dus cu gândul la unele aspecte ale cunoaşterii cerului (de unde şi numele cărţii). Râurile care flancau centrul oraşului erau dirijate prin canale artificiale care imitau cursul sinuos al Căii Lactee, iar cele douăsprezece sectoare imitau împărţirea cerurilor în cele douăsprezece case ale zodiacului. Concluziile formulate de Hagar sunt semnificative pentru studiile noastre referitoare la evenimente şi perioadele în care s-au produs: primul şi cel mai vechi sector reprezenta zodia Berbecului.

Squier şi alţi exploratori din secolul al nouăsprezecelea descriau un Cuzco parţial colonizat şi reconstruit de spanioli peste vechiul oraş al incaşilor. Aşadar, pentru o descriere a oraşului aşa cum l-au găsit spaniolii şi pentru a ne face o idee asupra modului în care se prezenta în epocile din vechime, trebuie să citim lucrările cronicarilor străvechi. Pedro de Cieza de Leon (*Chronicles of Peru*, în traducerea engleză) descria capitala incaşilor, edificiile, podurile şi pieţele sale în cuvintele cele mai alese, ca fiind un oraş "foarte împodobit" din centrul căruia se desprindeau patru drumuri care duceau în colţurile cele mai îndepărtate ale imperiului şi punea bogăţiile sale nu doar pe seama obiceiului de a păstra intacte palatele regilor decedaţi, ci şi a legii care cerea ca în oraş să se aducă drept ofrande obiecte de aur şi argint, dar care interzicea scoaterea lor din oraş, pedepsind-o cu moartea. El scrie, în cuvinte pline de laudă: „Cuzco este un oraş mare şi impunător, şi a fost, fără îndoială, fondat de un popor foarte inteligent. Avea străzi foarte bune, iar casele erau construite din pietre solide ţinute laolaltă cu meşteşug. Aceste pietre erau foarte mari şi corect tăiate. Celelalte părţi ale caselor erau din lemn şi paie; nu au rămas nici ţigle, nici cărămizi, nici var."

Garcilaso de la Vega (care purta numele tatălui său spaniol dar şi titlul de Inca, deoarece mama sa făcea parte din familia regală), după ce descrie cele douăsprezece sectoare, afirmă că, exceptând palatul primului Inca din primul sector, pe panta Sacsahuaman, celelalte palate Inca erau grupate în jurul centrului oraşului, lângă marele templu. Pe vremea sa încă mai existau templele celui de-al doilea, al şaselea, al nouălea, al unsprezecelea şi al doisprezecelea Inca. Unele din ele flancau piaţa principală a capitalei, denumită Huacay-Pata. Acolo domnitorul Inca stătea aşezat pe o

platformă impunătoare şi, împreună cu familia, curtea sa şi preoţi, asista şi conducea festivalurile şi ceremoniile religioase, dintre care patru aveau legătură cu solstiţiile de vară si de iarnă şi cu cele două echinocţii, de toamnă şi de primăvară.

După cum atestă si cronicarii din vechime, cea mai faimoasă şi mai minunată construcţie din oraşul Cuzco în perioada prehispanică era Cori-Gancha (împrejmuirea de Aur), cel mai important templu din oraş şi din tot imperiul. Spaniolii îi spuneau Templul Soarelui, crezând că Soarele era zeitatea supremă a incaşilor. Cei care au văzut templul înainte să fi fost jefuit, demolat şi reconstruit de spanioli spun ca era alcătuit din mai multe părţi. Templul principal îi era închinat lui Viracocha; capelele adiacente sau separate erau închinate Lunii (Quilla), lui Venus (Chasca), unei stele misterioase pe nume Coyllor şi lui Illa-pa, zeul Tunetelor şi Fulgerelor. Exista şi un altar închinat Curcubeului. Acolo, în Coricancha, au găsit spaniolii bunurile de aur pe care le-au jefuit.

Lângă Coricancha se găsea o împrejmuire căreia i se spunea Aclla-Huassi - "Casa Femeii Alese". Consta din locuinţe aflate în jurul unor grădini şi livezi, dar şi din ateliere pentru torsul, ţesutul şi cusutul veşmintelor regilor şi preoţilor; era un fel de mânăstire izolată unde trăiau fecioarele închinate Marelui Zeu. Printre sarcinile lor era şi aceea de a întreţine Focul Etern atribuit zeului.

După ce au jefuit oraşul de bogăţii, invadatorii spanioli au început să pună stăpânire şi pe edificiile sale, pe care şi le-au împărţit între ei prin tragere la sorţi. Majoritatea au fost dislocate piatră cu piatră; ici şi colo o poartă sau o parte dintr-un zid a fost încorporată într-o clădire spaniolă nouă. Altarele cele mai importante au fost folosite ca temelii pentru biserici şi mânăstiri. Primii veniţi, dominicanii, au ocupat Templul Soarelui si au demolat structura exterioară, păstrând câteva părţi din temelie şi din ziduri pentru biserica-mânăstire. Una dintre cele mai interesante porţiuni care s-a păstrat în acest mod intactă este un perete exterior semicircular care făcea parte din împrejmuirea Marelui Altar incaş (fig. 67). Aici spaniolii au găsit un disc mare de aur care înfăţişa Soarele (cel puţin asta au presupus ei); sorţii i l-au dat conchistadorului Leguizano care l-a jucat în noaptea următoare; câştigătorul a dispus ca obiectul venerat să fie topit şi transformat în lingouri.

Fig.67

După dominicani au venit franciscanii, augustinii, mercedarioţii, iezuiţii; toţi şi-au construit altarele lor, inclusiv marea catedrală din Cuzco, pe locul unde se aflaseră altarele incaşe. După preoţi au venit călugăriţele; în mod deloc surprinzător, mânăstirea lor se află pe locul Casei incaşe a Femeilor Alese. Au urmat guvernatorii şi demnitarii spanioli, care şi-au construit edificiile şi casele pe casele din piatră ale incaşilor sau folosind pietre din casele lor.

Unii credeau că oraşul Cuzco, cuvânt care înseamnă "navă, centru", avea aceasta denumire deoarece era capitala, un loc ales pentru un avanpost. Conform unei alte teorii, care are mulţi adepţi, denumirea înseamnă "Sălaşul Pietrelor Ridicate". Dacă aşa stau lucrurile, numele i se potriveşte foarte bine, deoarece trimite la principala atracţie a oraşului: pietrele sale megalitice uriaşe.

Deşi majoritatea locuinţelor din Cuzco erau construite din pietre neşlefuite ţinute laolaltă de mortar, sau din pietre tăiate grosolan sau cărămizi aparente, existau şi unele construite din pietre perfect tăiate şi şlefuite (*aşlari*), precum cele găsite în peretele semicircu-

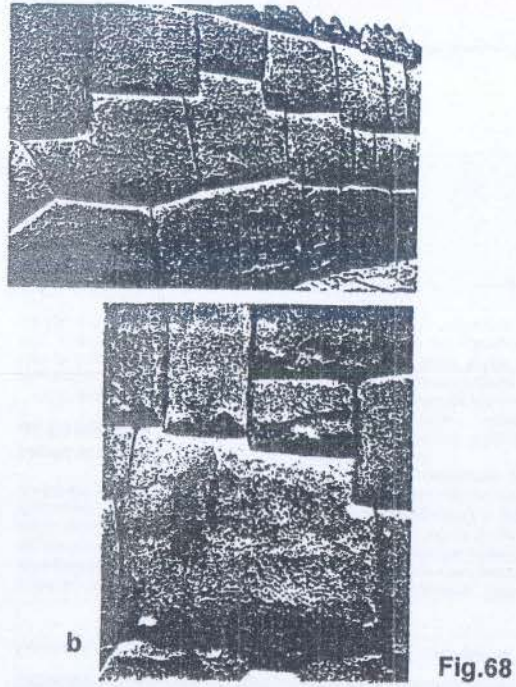

Fig.68

lar care s-a păstrat la Coricancha. Frumuseţea şi măiestria acestui perete şi a altora construiţi în aceeaşi perioadă au uimit şi entuziasmat nenumăraţi călători. Clemens Markham a scris: „În timp ce contemplăm această neegalată capodoperă de zidărie, suntem copleşiţi de admiraţie şi de frumuseţea extraordinară a construcţiei şi, mai presus de orice, de tenacitatea neobosită şi de priceperea de care era nevoie pentru a şlefui fiecare piatră cu asemenea precizie."

Squier, mai puţin arhitect şi mai mult colecţionar de antichităţi, era mai impresionat de celelalte pietre din Cuzco, cele de mărimi mari şi cu forme ciudate, care se potriveau una între unghiurile celeilalte cu extraordinară precizie şi fără să fie ţinute de mortar. Aceste pietre din trahtită neagră Anda huaylilas trebuie să fi fost special selectate, susţinea el, din cauza structurii lor granulare, deoarece, "fiind dure, duc la o adeziune mai mare între pietre decât ar

putea fi obţinută prin folosirea oricărui alt tip de piatră". El a confirmat cele spuse de cronicarii spanioli: pietrele poligonale (cu multe feţe) erau într-adevăr îmbinate cu atâta exactitate, "încât nu puteai introduce nici cel mai subţire cuţit sau cel mai fin ac între ele" (fig. 68a). O astfel de piatră, preferată de turişti, are douăsprezece feţe şi unghiuri (fig. 68b).

Toate aceste blocuri masive din cea mai grea piatră au fost aduse în Cuzco şi tăiate de zidari necunoscuţi cu foarte multă uşurinţă, de parcă ar fi fost cel mai uşor lucru din lume.

Fiecare faţă a pietrei a fost şlefuită până s-a obţinut o suprafaţă netedă şi uşor concavă. Cum, nimeni nu ştie, deoarece pe ele nu se văd nici un fel de urme de crestături sau de daltă. Cum au fost ridicate aceste pietre grele şi dispuse una deasupra celeilalte, astfel încât unghiurile lor să se potrivească, atât cele de dedesubt, cât şi cele din lateral, este un alt mister. Pentru a adânci şi mai mult misterul, toate aceste pietre sunt ţinute ferm laolaltă fără mortar, rezistând nu doar în faţa oricărei acţiuni distructive omeneşti, ci şi a frecventelor cutremure din zonă.

Toţi savanţii sunt astăzi de acord asupra unui lucru: *aşlarii* aparţin unei etape "clasice" a culturii Inca, în timp ce pereţii gigantici aparţin unei perioade mai vechi. În lipsa unor răspunsuri adecvate, această perioadă a fost denumită Era Megalitică.

Este o enigmă care îşi aşteaptă rezolvarea şi care se adânceşte pe măsură ce urcăm promontoriul Sacsahuaman. Aici vizitatorul se confruntă cu o enigmă încă şi mai mare.

Denumirea promontoriului înseamnă Locul şoimului. Are forma unui triunghi, cu vârful la nord-vest, iar vârful lui se ridică la aproximativ 240 m deasupra oraşului de la poale. Laturile sunt alcătuite de defilee care îl separă de lanţul de munţi căruia îi aparţine şi cu care se uneşte la bază.

Promontoriul poate fi împărţit în trei părţi. Marea sa bază este dominată de bucăţi de stâncă ce ies la suprafaţă, pe care cineva le-a tăiat şi le-a transformat în trepte uriaşe sau în platforme şi le-a străpuns cu tuneluri şi nişe. Mijlocul promontoriului constă dintr-o zonă plată lungă şi lată de câteva zeci de metri. Iar marginea mai îngustă, ridicată deasupra restului promontoriului, conţine mărturii despre structurile rectangulare şi circulare sub care se află coridoare,

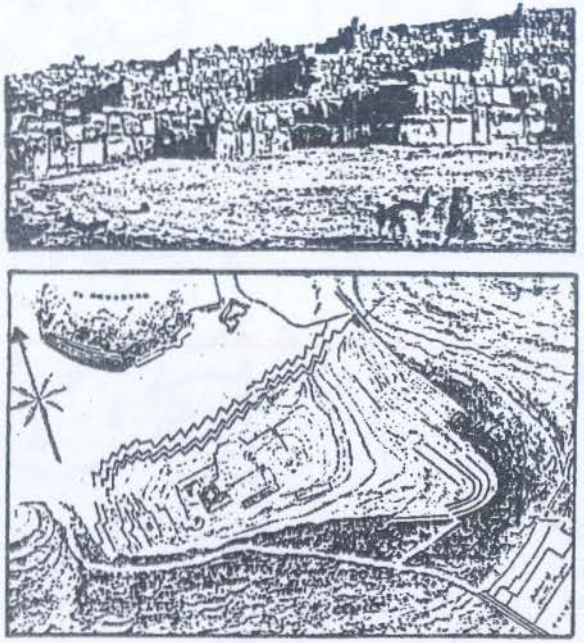

Fig.69

tuneluri şi alte deschizături într-un labirint năucitor tăiat în stâncă.

Trei pereţi masivi care merg în paralel unul cu celălalt în zigzag separă sau protejează această zonă "dezvoltată" de restul promontoriului (fig. 69).

Cele trei şiruri de pereţi sunt construite din pietre masive şi se ridică una deasupra celeilalte, fiecare aflându-se la un nivel relativ mai înalt decât cea din fata ei: înălţimea la care ajung împreună este de aproximativ 18 metri. In spatele fiecărui perete, au aparut grămezi de pământ care au format nişte terase; se presupune că aceste terase serveau la apărarea promontoriului pe post de parapete. În special primul dintre cele trei este construit din bolovani uriaşi, care cântăresc între zece şi douăzeci de tone. De exemplu, un singur bolovan înalt de 8,1 m cântăreşte peste 300 de tone (fig. 70). Multe pietre sunt înalte de 4,5 m şi au între 3 şi 4,2 m în lăţime şi grosime. Ca şi în oraşul de la poale, feţele acestor bolovani au fost

şlefuite in mod artificial pentru a se ajunge la netezimea perfectă şi sunt tăiate oblic la margini, ceea ce înseamnă că nu sunt pietre găsite la întâmplare, folosite în forma pe care o aveau de la natură, ci mai degrabă opera meşterilor zidari.

Blocurile masive de piatră se află unul deasupra celuilalt, separate câteodată dintr-un motiv structural necunoscut de o placă subţire de piatră. Peste tot pietrele au o formă poligonală, marginile neregulate şi unghiurile se potrivesc unele cu celelalte fără ajutorul mortarului. Stilul şi perioada trimit fără putinţă de tăgadă la aceeaşi eră megalitică în care au fost situate şi vestigiile din Cuzco, numai că aici se află într-o cantitate mult mai mare.

Pe tot cuprinsul acestei zone, între pereţi se află resturi ale unor construcţii care au fost ridicate din pietre şlefuite în cunoscutul „stil inca" După cum arată munca efectuată pe teren, dar şi fotografiile din avion, în vârful promontoriului se aflaseră diverse structuri.

Totul s-a făcut fărâme sau a fost distrus în războaiele care au urmat între incaşi şi spanioli după cucerire. Doar pereţii colosali au

Fig.70

rămas neatinşi, martori muţi care vorbesc despre o epocă misterioasă şi despre constructori misterioşi. Deoarece, aşa cum au arătat toate studiile, blocurile gigantice de piatră au fost luate de la o distanţă de câţiva kilometri şi transportate la locul construcţiei peste munţi, văi, defilee şi izvoare de apă.

Cum şi de către cine, şi de ce?

Cronicarii din perioada cuceririi spaniole, călătorii din epocile recente şi cercetătorii contemporani, toţi ajung la aceeaşi concluzie: nu au fost incaşii, ci enigmaticii lor strămoşi, care aveau puteri supranaturale.. Dar nimeni nu are nici o teorie în acest sens. De ce?

Garcilaso de la Vega a scris, în legătură cu aceste fortificaţii, că nu avea nimeni nici o altă soluţie, decât să creadă că fuseseră construite „prin vrăji, cu ajutorul demonilor, şi nu al oamenilor, datorită numărului şi mărimii pietrelor aşezate în cei trei pereţi... Şi este imposibil de crezut că acestea ar fi fost scoase din cariere, de vreme ce indienii nu cunoşteau nici fierul, nici oţelul cu care să le extragă şi să le şlefuiască. Şi cum au fost ele aduse? Iată o altă problemă, având în vedere că indienii nu aveau nici căruţe, nici animale de povară şi nici frânghii cu care să le tragă. Mai mult, nu aveau de străbătut nişte drumuri netede, ci dimpotrivă, munţii abrupţi şi crestele înclinate.

Iată ce scria Garcilaso: „Multe dintre pietre au fost aduse de la zece şi de la 35 de kilometri, mai ales piatra sau roca denumită *saycusa* sau Piatra Obosită, despre care se ştie că era adusă de la o distanţă de peste 35 de kilometri de dincolo de râul Yucay... Locul cel mai apropiat de unde erau aduse pietre era Muyna, la 11 kilometri de Cuzco. Modul în care nişte pietre atât de numeroase şi de mari au fost potrivite cu atâta precizie, încât lama unui cuţit abia pătrunde între ele, reprezintă o provocare pentru imaginaţia oricărui om. Multe sunt într-adevăr potrivite cu atâta precizie, încât cu greu se poate descoperi rostul. Şi aceasta este cu atât mai uimitor, cu cât ei nu aveau pieţe sau alte terenuri mai plate pe care să aşeze pietrele pentru a vedea dacă se potrivesc sau nu... Nu aveau nici macarale, scripeţi sau alte maşinării, de orice fel ar fi fost ele." El citează mai apoi un număr de preoţi catolici, care ar fi spus: „Nu ne

putem închipui cum au fost extrase, cărate şi aşezate aceste pietre... în afara cazului în care s-a folosit arta diavolului."

Squier, care a spus despre pietrele care formează cei trei pereţi că erau, „fără îndoială, cea mai strălucită reprezentare a stilului denumit ciclopic existent în America" a fost fermecat şi nedumerit de multe alte caracteristici ale acestor coloşi de piatră şi ale altor pietre din zonă. O astfel de caracteristică era reprezentată de cele trei porţi dintre şirurile de pereţi, dintre care uneia i se spunea Poarta lui Viracocha. Această poartă era o minune inginerească sofisticată; în centrul peretelui frontal blocurile de piatră erau astfel plasate, încât formau o suprafaţă dreptunghiulară care ducea spre o deschizătură de aproximativ 1,2 m în perete. După aceea, treptele duceau la o terasă între primul şi al doilea perete, din care un coridor complicat se deschidea într-un perete transversal în unghi drept, ducând spre a doua terasă. Aici erau plasate două intrări, care formau un unghi şi care duceau spre şi prin al treilea perete.

Toţi cronicarii relatează că această poartă centrală, la fel ca celelalte două la extremităţile pereţilor, putea fi blocată prin coborârea în deschizături a unor blocuri mari de piatră, special concepute. Aceste blocuri de piatră şi mecanismele de ridicare şi coborâre a lor (pentru a deschide şi bloca porţile) au fost înlăturate într-o perioadă din vechime, dar şanţurile lăsate de ele încă se pot vedea. Pe platoul din apropiere, unde rocile au fost tăiate în forme geometrice precise care nu înseamnă nimic pentru spectatorul zilelor noastre (fig. 71a), apare un loc (fig. 71b) unde stânca tăiată pare să fi fost modelată astfel încât să susţină o născocire mecanică

H. Ubbelohde-Doering (*Kunst im Reiche der Inca*) spunea despre aceste enigmatice roci dăltuite că sunt "un model în care fiecare colţ înseamnă ceva".

În spatele liniei pereţilor se întindea promontoriul, sălaşul unei aglomerări de structuri, unele construite, fără îndoială, în perioada incaşă. E foarte probabil să fi fost construite pe ruinele unor clădiri mai vechi; este sigur că nu aveau nici o legătură cu vreun labirint de tuneluri subterane. Coridoare subterane încep şi se termină brusc după modelul labirintului. Unul duce spre o peşteră adâncă de 12 metri; altul se sfârşeşte în feţele stâncilor, astfel şlefuite încât să semene cu nişte trepte care par să nu ducă nicăieri.

a

b

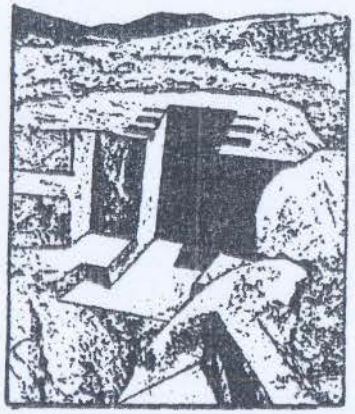

Fig.71

În faţa pereţilor ciclopici din această zonă plată se ridică movile de piatră cu nume pitoreşti: Rodadero (tobogan), pe creasta căreia copiii se dau ca pe un tobogan; Piedra Lisa (piatra netedă), pe care Squier o descrisese ca fiind „crestată, ca şi cum roca ar fi fost strânsă pe când era încă moale" - ca plastilina - , iar apoi închegată în acea formă, păstrând o suprafaţă netedă şi strălucitoare"; iar lângă ele Chingana (labirint), o stâncă ale cărei fisuri naturale au fost lărgite în mod artificial şi transformate în coridoare, coridoare joase, camere mici, nişe şi alte spaţii scobite. În spatele acestor vârfuri se găsesc peste tot roci şlefuite şi modelate în feţe orizontale, verticale

şi înclinate, deschizături, crestături, nişe - toate tăiate în unghiuri precise şi forme geometrice.

Vizitatorul modern nu poate descrie peisajul mai bine decât a făcut-o Squier in secolul trecut: „Rocile de pe tot cuprinsul platoului, din spatele fortăreţei şi mai ales cele de calcar sunt tăiate şi dăltuite într-o mie de forme. Aici este o nişă sau o serie de nişe; dincoace o lespede mare, ca o canapea sau o serie de canapele mai mici; lângă ele nişte scări; apoi un ciorchine de bazine rotunde sau pătrate sau octagonale; şanţuri lungi, câteodată găuri perforate... fisuri lărgite în mod artificial şi prefăcute în camere - şi toate acestea tăiate cu exactitatea şi finisajul celui mai priceput muncitor".

Faptul că incaşii foloseau promontoriul ca pe ultimul bastion împotriva spaniolilor este un adevăr evident, cum tot evident este faptul că ridicaseră construcţii în vârful lui. Dar există totodată şi dovezi potrivit cărora nu ei erau primii constructori, datorită incapacităţii lor consemnate de a transporta fie şi o singură piatră megalitică.

Încercarea care a eşuat ne-a fost transmisă de Garcilaso şi are legătură cu Piatra Obosită. Conform acestui cronicar, unul dintre zidarii de seamă ai incaşilor, ca să-şi sporească faima, a hotărât să ridice piatra din locul unde o lăsaseră constructorii ei şi să o utilizeze în structura sa defensivă. „Peste 20.000 de indieni au ridicat piatra, trăgând-o cu frânghii lungi. Înaintau foarte încet, deoarece drumul pe care veniseră era anevoios şi era plin de trepte abrupte care trebuiau urcate şi coborâte. Pe una dintre aceste pante, ca urmare a neatenţiei oamenilor, care nu au mai tras cu aceeaşi putere, greutatea rocii s-a dovedit prea mare pentru forţele celor care o trăgeau, astfel încât s-a rostogolit pe pantă, omorând trei sau patru mii de indieni."

Potrivit acestei legende, în singura ocazie când incaşii au încercat să ridice şi să potrivească într-o alta construcţie o piatră megalitică aceştia au dat greş. Este limpede că nu ei au fost cei care au adus, au extras, au modelat şi au potrivit la locurile lor fără mortar sute de alte pietre ciclopice.

Nu e de mirare că Erich von Däniken, care a popularizat teoria astronauţilor din antichitate, după ce a vizitat această aşezare în 1980 a scris (*Reise Nach Kiribati* sau *Pathways to the Gods*, în tra-

ducerea în limba engleză) că nici "mama natură", nici incaşii, ci numai astronauţii din antichitate ar fi putut ridica aceste structuri monumentale şi stânci cioplite ciudat. Un alt călător dinaintea lui, W. Bryford Jones (*four Faces of Peru*, 1967) a afirmat, cuprins de uimire în faţa blocurilor de piatră: „Cred că nu ar fi putut fi urnite decât de un neam de uriaşi de pe celălalt tărâm." Iar Hans Helfriz, cu câţiva ani înaintea lui, susţinea: „Îţi lasă impresia că se află aici de la începutul lumii".

Cu mult timp înaintea lor, Hiram Bingham (*Across South America*) consemna una dintre legendele locale referitoare la modul în care apăruseră aceste incredibile sculpturi în stâncă şi aceşti pereţi: „În una dintre legendele lor favorite se spune că Inca ştia o plantă ale cărei sucuri făceau suprafaţa unui bloc de piatră atât de moale, încât isprava nemaivăzută era înfăptuită imediat prin frecarea pietrelor cu sucul magic al acestei plante." Dar cine ar fi putut să ridice şi să susţină aceste pietre, pentru a le freca unele de altele?

Evident, Bingham nu a acceptat răspunsul bătinaşilor, iar enigma a continuat să-l roadă. „Am vizitat Sacsahuaman de multe ori", afirmă el în *Inca Land*; „de fiecare dată mă copleşeşte şi mă uimeşte. Unui indian superstiţios, care vede aceşti pereţi pentru prima oară, trebuie să-i fi părut construiţi de zei". De ce a făcut Bingham această afirmaţie? Oare nu pentru a exprima o „credinţă" îngropată undeva, în adâncul sufletului său?

Şi astfel ne întoarcem de unde am plecat în studiul legendelor popoarelor din Anzi; doar că ei pun construcţiile megalitice pe seama unor zei şi uriaşi care ar fi trăit în aceste ţinuturi şi a unui Imperiu Străvechi şi a unui regat care a început cu o baghetă divină de aur.

7
Ziua în care soarele s-a oprit

La început, pofta de aur a spaniolilor a fost mai mare decât uimirea în faţa descoperirii Peru-ului, un pământ necunoscut de la capătul lumii, o civilizaţie avansată cu oraşe şi drumuri, palate şi temple, regi şi preoţi, şi o religie. Primii preoţi care i-au însoţit pe conchistadori nu aveau în minte decât să distrugă orice avea de-a face cu "idolatria" indienilor. Dar preoţii care au venit după ei - savanţii ţării lor la acea vreme - au auzit explicaţii ale obiceiurilor şi credinţelor localnicilor din gura unor nobili indieni care se convertiseră la creştinism.

Curiozitatea preoţilor spanioli a sporit atunci când şi-au dat seama că indienii din Anzi credeau într-un Creator suprem şi că legendele lor pomeneau de un Potop. După aceea au aflat că multe amănunte din acele legende locale erau ciudat de asemănătoare cu istoriile biblice ale Genezei. Prin urmare, era inevitabil ca printre teoriile cele mai vechi referitoare la originea „indienilor" şi a credinţelor lor să se strecoare una care să-i asocieze cu pământurile şi popoarele din Biblie, teorie care avea să câştige teren.

Ca în Mexic, după ce au fost examinate alte posibilităţi, cea mai plauzibilă teorie a părut cea a israeliţilor celor Zece Triburi pierdute, nu doar datorită asemănării dintre legendele locale şi cele biblice, ci şi existenţei unor obiceiuri printre indienii peruani, precum: oferirea primelor fructe, o Sărbătoare a Ispăşirii la sfârşitul lui septembrie ce îsi avea corespondent, ca moment în timp, în Ziua Ispăşirii de la evrei, alte ordine biblice, precum ritul circumciziei, abstinenţa de la consumul de carne de animale, interdicţia de a consuma peşte fără solzi. În timpul Sărbătorii Primelor Fructe, indienii rosteau cuvintele mistice *yo meshica, he meshica, va meshica*; iar unii savanţi spanioli au văzut în cuvântul *meshica* termenul evreiesc *mashi'ach* - Mesia.

(Cercetătorii din zilele noastre sunt de părere că particula Ira în numele zeilor andeeni poate fi comparată cu cea mesopotami-

ană Ira/Illa, din care provine biblicul El; că numele Malquis, cu care incaşii îşi venerau idolul este echivalent cu acela al zeităţii din Canaan Molekh ("Stăpânul"); şi că titlul regal Manco provine din aceeaşi rădăcină semită, unde înseamnă "rege".)

Datorită acestor teorii care le atribuiau indienilor origini israelite şi biblice, preoţii catolici din Peru, după perioada iniţială de ignorare, au început să consemneze şi să păstreze moştenirea indiană. Preoţi locali, precum părintele Blas Valera, fiul unui spaniol şi al unei indience, erau încurajaţi să consemneze în scris ceea ce auzeau şi ştiau. La sfârşitul secolului al şaisprezecelea, în urma unui efort susţinut al episcopului din Quito, poveştile locale au fost compilate, toate vechile aşezări ştiute au fost evaluate şi toate manuscrisele relevante strânse într-o singură bibliotecă. Multe lucruri aflate între timp se bazează pe datele culese atunci.

Nedumerit de toate aceste teorii şi profitând de manuscrisele strânse laolaltă, un spaniol, pe numele său Fernando Montesinos, a sosit în Peru în 1628 şi şi-a petrecut tot restul vieţii compilând o istorie şi o preistorie cronologică şi comprehensivă a peruanilor. Peste douăzeci de ani avea să încheie o lucrare de referinţă, intitulată *Memorias Antiguas Historiales del Peru*, pe care a depus-o în biblioteca unei mânăstiri din San Jose de Sevilla. Acolo a zăcut, uitată şi nepublicată, timp de două secole, până când fragmente din ea au fost incluse într-o istorie franceză a celor două Americi. Textul spaniol integral a văzut lumina tiparului abia în 1882 (o traducere în limba engleză a fost publicată de Societatea Hakluyt din Londra, în 1920).

Montesinos pleacă de la un punct comun istoriilor biblice şi celor, povestea potopului. A urmat îndeaproape indicaţiile din Biblie şi a reconstituit repopularea pământului după Potop, începând din munţii Ararat din Armenia şi continuând cu Tabla Naţiunilor din Cartea 10 a Genezei. El a văzut în numele Peru (sau Piru/Pirua în limba indienilor) o redare fonetică a numelui biblic Ophir, nepotul lui Eber (strămoşul evreilor), care era la rândul lui stră-strănepotul lui Shem. Ophir era şi denumirea faimosului Pământ al aurului, de unde fenicienii aduseseră aur pentru templul din Ierusalim pe care îl construia regele Solomon. În povestea biblică a naţiunilor, numele lui Ophir este pomenit lângă cel al fratelui său Havilah - un

nume care a fost împrumutat de faimosul ţinut al aurului, în povestea biblică a celor patru râuri ale Paradisului:

Iar numele unuia era Pishon;
Este râul care înconjoară întregul
Pământ al lui Havilah, unde se găseşte aurul.

Montesinos afirma că oamenii de pe pământurile biblice veniseră în Anzi cu mult timp înainte de regatele lui Iuda şi Israel, înainte ca Cele Zece Triburi să fie exilate de asirieni. Ophir însuşi, sugera Montesinos, ar fi fost cel care s-a aflat în fruntea primilor colonişti care s-au stabilit în Peru, după ce omenirea s-a răspândit pe Pământ după Potop.

Legendele incaşe pe care le-a strâns Montesinos atestă că înaintea ultimei dinastii Inca existase un imperiu străvechi. După o perioadă de progres şi prosperitate au început dintr-o dată răscoalele; pe cer au apărut comete, pământul a fost zguduit de cutremure, au izbucnit războaie. Regele care domnea la acea vreme a plecat din Cuzco şi şi-a dus supuşii într-un loc de refugiu izolat din munţi, Tampu-Tocco; doar câţiva preoţi au rămas în Cuzco, pentru a întreţine altarul. în timpul acelei epoci de nenorociri s-a pierdut ştiinţa scrisului.

Au trecut câteva secole. Regii veneau în mod regulat din Tampu-Tocco în Cuzco, pentru a consulta oracolele divine. într-o zi, o femeie nobilă a anunţat că fiul ei Rocca a fost dus departe de Zeul Soarelui. Peste câteva zile tânărul a reapărut, înveşmântat în haine de aur. El a spus că a venit vremea iertării, dar că oamenii trebuie să respecte unele porunci: moştenirea tronului îi va reveni unui fiu pe care i-l va naşte regelui sora sa vitregă, chiar dacă nu este primul născut; iar oamenii nu trebuiau să scrie din nou. Poporul a fost de acord şi s-a întors la Cuzco, avându-l pe Rocca drept rege; i s-a dat titlul Inca - suveran.

Atunci când i-au dat acestui Inca numele de Manco Capac, cronicarii incaşi îl asemănau cu legendarul fondator al oraşului Cuzco, Manco Capac descendent din cei patru fraţi Ayar. Montesinos a separat şi a distanţat corect dinastia incaşă contemporană cu spaniolii (care şi-a început domnia abia în secolul al unsprezecelea

după Cristos), de predecesorii ei. Concluzia lui, potrivit căreia dinastia Inca era formată din paisprezece regi, inclusiv Huayna Capac, care murise la venirea spaniolilor, cu cei doi fii ai săi, a fost confirmată de toţi cercetătorii.

El a tras concluzia că oraşul Cuzco a fost într-adevăr abandonat înainte ca acea dinastie Inca să preia tronul. În tot timpul cât oraşul Cuzco a fost pustiu, douăzeci şi opt de regi au domnit dintr-o stâncă izolată căreia i se spunea Tampu-Tocco. Iar înainte de acea epocă existase un imperiu care avea capitala la Cuzco. Şaizeci şi doi de regi au domnit atunci; dintre ei, patruzeci şi şase erau regiprecţi şi şaisprezece erau semi-zei, fii ai zeului Soare. Iar înainte de ei, zeii înşişi domneau pe pământ.

Se crede că Montesinos a găsit o copie a manuscrisului lui Blas Valera în La Paz şi a obţinut permisiunea preoţilor iezuiţi de acolo să copieze din ea. El a recurs şi la scrierile părintelui Miguel Cabello de Balboa, care avea la rândul lui o versiune, potrivit căreia primul suveran, Manco Capac, venise în Cuzco nu direct de la lacul Titicaca, ci dintr-un loc ascuns pe nume Tampo-Tocco (*locul de odihnă cu ferestre*). Acolo Manco Capac „a abuzat de sora lui Mama Occllo", de la care a avut un fiu.

După ce a obţinut confirmarea acestei informaţii din toate sursele pe care le avea la dispoziţie, Montesinos a acceptat-o ca pe un adevăr şi a început cronicile peruane cu aventura celor patru fraţi Ayar şi a celor patru surori care au fost trimişi în căutarea oraşului Cuzco cu ajutorul obiectului din aur. Dar el a consemnat şi o versiune conform căreia primul care a fost ales conducător a fost un frate care purta numele strămoşului care îi îndrumase pe oameni spre Peru, Pirua Manco (de unde şi numele de Peru). El a fost cel care, după ce a ajuns la locul ales, a dat de ştire că intenţiona să ridice acolo un oraş. A ajuns acolo însoţit de neveste şi surori (mai bine zis, de surori-neveste); una dintre ele fiind însărcinată cu un fiu de-al lui care va purta numele de Manco Capac. Acest fiu va construi în Cuzco templul închinat Marelui Zeu Viracocha; prin urmare, din acea vreme a început istoria acelui imperiu vechi şi au început şi cronicile. Manco Capac a fost venerat ca Fiu al Soarelui, primul din şaisprezece regi considerat astfel. în epoca sa erau venerate şi alte zeităţi, printre care Pământul-Mamă, şi un alt zeu al cărui nume

însemna Foc; era reprezentat sub forma unei pietre care rostea profeţii.

Principala ştiinţă în acea vreme, afirma Montesino, era astrologia; iar scrisul era şi el cunoscut şi se făcea pe frunze şi pe pietre. Al cincilea Capac "a reînnoit măsurarea timpului" şi a început să înregistreze scurgerea timpului şi domniile predecesorilor săi. El a introdus numărătoarea la o mie de ani considerată Perioada Mare, precum şi secolele şi perioadele de cincizeci de ani, echivalente Jubileului biblic. Inti Capac Yupanqui a pus bazele acestui calendar şi ale acestei filozofii; el a terminat templul şi a introdus venerarea unui zeu Illa Tici Vira Cocha, adică "Strămoş Neasemuit, Creator din Ape".

în timpul domniei celui de-al doisprezecelea Capac, în Cuzco au ajuns veşti despre debarcarea pe coastă a unor "Bărbaţi înalţi de statură" şi care se foloseau de uneltele lor de metal pentru a jefui pământul. După o vreme au ajuns in munţi; din fericire, au stârnit mânia Marelui Zeu, care i-a nimicit cu focul ceresc.

Scăpaţi de pericol, oamenii au dat uitării poruncile şi ritualurile de venerare. "Legile şi obiceiurile" strămoşeşti nu au mai fost respectate, iar Creatorul însuşi a aflat de aceste încălcări. Drept pedeapsă, a ascuns soarele; „timp de douăzeci de ore nu a mai fost soare". Poporul a fost cuprins de spaimă, au rostit rugăciuni şi au adus sacrificii în temple, până când soarele a reapărut. Imediat după aceea, regele a reintrodus vechile legi şi ritualurile de venerare.

Al patruzecilea Capac care a venit pe tronul din Cuzco a înfiinţat o academie pentru studiul astronomiei şi astrologiei şi pentru determinarea echinocţiilor. Montesinos a calculat că în al cincilea an de domnie se împlineau două mii cinci sute de ani de la Momentul Zero, care ar fi fost Potopul, din câte presupunea Montesinos. De asemenea, se împlineau două mii de ani de când regii începuseră să domnească peste Cuzco, datorită acestei aniversări, regelui i s-a conferit un nou titlu, Pachacuti (Reformatorul). Urmaşii săi la tron au încurajat la rândul lor studiul astronomiei; unul dintre ei a introdus un an bisect, care avea o zi în plus la fiecare patru ani şi un întreg an în plus la fiecare patru sute de ani.

În timpul domniei celui de-al cincizeci şi optulea monarh, „Când s-a Încheiat al Patrulea Soare", se împlineau 2 900 de ani de

la „Potop". Conform calculelor lui Montesinos, era anul naşterii lui Cristos.

Acel întâi imperiu din Cuzco, înfiinţat de Fiii Soarelui şi continuat de regii-preoţi, a avut un sfârşit groaznic în timpul domniei celui de-al şaizecişidoilea monarh. În vremea lui au apărut tot felul de "semne şi minuni". Pământul era zguduit de nenumărate cutremure, cerul era plin de comete, prevestind o distrugere viitoare. Triburile şi oamenii au început să fugă în toate părţile, luptând cu vecinii lor. Dinspre coastă şi chiar de dincolo de Anzi au apărut invadatorii. Au urmat bătălii sângeroase; în una dintre ele regele a fost doborât de o săgeată, iar armata lui a luat-o la goană curpinsă de panică. Doar cinci sute de războinici au supravieţuit acelor bătălii.

"Aşa a fost nimicită dinastia regilor peruani", scrie Montesinos, "iar ştiinţa scrisului s-a pierdut".

Puţinii supravieţuitori au plecat din Cuzco, lăsând în urmă doar o mână de preoţi să îngrijească templele. L-au luat cu ei şi pe tânărul fiu al ultimului rege, pe atunci doar un băiat, şi s-au refugiat într-o ascunzătoare din munţi, Tampu-Tocco. De acolo, dintr-o peşteră, avea să iasă primul cuplu de semizei care va înfiinţa regatul Anzilor. Când băiatul a ajuns la maturitate, a fost proclamat primul monarh din dinastia Tampu-Tocco. Această dinastie a durat aproximativ o mie de ani, între secolul al doilea şi secolul al unsprezecelea după Cristos.

Datorită acelor secole de exil, cunoştinţele ştiinţifice au scăzut simţitor, iar ştiinţa scrisului a fost dată uitării. În timpul domniei celui de-al şaptezecişioptulea monarh, când se implinea cifra rotundă de 3500 de ani de la începuturi, cineva a început să revigoreze arta scrisului. Atunci regele a primit un avertisment de la preoţi referitor la invenţia literelor. În mesajul lor se spunea că ştiinţa scrisului a fost cauza bolilor şi blestemelor care au dus la sfârşitul regatului Cuzco. Dorinţa zeului era „ca nimeni să nu folosească literele sau să le născocească, deoarece folosirea lor nu ar aduce decât mari nenorociri încă o dată". Prin urmare, regele a ordonat „prin lege, sub ameninţarea pedepsei cu moartea, ca nimeni să nu facă negoţ cu *quilcas*, adică pergamentul şi frunzele pe care se scria odinioară, şi să nu folosească nici un fel de litere." În locul lor a introdus *quippos*, bucăţi colorate de frânghii, întrebuinţate pentru măsurarea

timpului.

În timpul domniei celui de-al nouăzecilea rege s-a încheiat al patrulea mileniu începând din Momentul Zero. Monarhia de la Tampu-Tocco era slăbită şi ineficientă la acea vreme. Triburile care îi erau credincioase erau veşnic atacate de triburile vecine. Şefii de trib nu au mai plătit tribut autorităţii centrale. Obiceiurile au fost corupte, au început să se facă auzite blasfemii. În aceste condiţii, o prinţesă care descindea din Fiii Soarelui, Mama Ciboca, a salvat dinastia. Ea a dat de ştire că tânărul ei fiu, care era atât de chipeş încât admiratorii lui îi spuneau Inca, era destinat să urce pe tronul din vechea capitală, Cuzco. El a dispărut în chip miraculos şi s-a întors înveşmântat în haine de aur, spunând că Zeul Soarelui îl ridicase la cer, îl înzestrase cu ştiinţele secrete şi îi spusese să-şi ducă poporul înapoi în Cuzco. Numele lui era Rocca; a fost primul din dinastia Inca care a sfârşit ruşinos, în mâinile spaniolilor.

Montesinos a încercat să pună aceste evenimente în ordine şi a afirmat că trecuse sau începuse o perioadă numită "Soarele". Nu se ştie cu siguranţă la ce perioadă (în ani) se gândea el, dar se pare că se raporta la unele legende andine referitoare la unii "sori" din trecutul poporului.

Deşi oamenii de ştiinţă au susţinut în repetate rânduri - dar într-o măsură mai mică în zilele noastre - că nu a existat nici un fel de contact între civilizaţiile din America Centrală şi cele din America de Sud, ultimele aveau concepte foarte asemănătoare cu cele aztece şi mayaşe despre cei cinci Sori. Toate civilizaţiile din Antichitate aveau amintiri despre epoci trecute, când zeii au domnit singuri, urmaţi de semizei şi eroi, şi abia apoi de muritori. Textele sumeriene denumite Listele Regelui consemnau o generaţie de stăpâni cereşti, urmaţi de semizei care au domnit în total 432.000 de ani înainte de Potop, apoi înşirau regii care au domnit după aceea, în vremuri care astăzi sunt considerate istorice şi ale căror date au fost verificate, stabilindu-se că sunt corecte. Listele despre regii egipteni, aşa cum au fost alcătuite de istoricul-preot Manetho, înşirau o dinastie de doisprezece zei, care a început cam cu 10.000 de ani înainte de potop; au urmat zeii şi semizeii până în 3100 înainte de Cristos, când faraonii s-au urcat pe tronul Egiptului. Acolo unde s-a putut, datele sale au fost verificate prin comparare cu

datele istorice, stabilindu-se exactitatea lor.

Montesinos a găsit astfel de noţiuni în folclorul peruan, confirmând relatările altor cronicari, potrivit cărora incaşii credeau că perioada lor era a Cincea Vârstă a Soarelui. Prima Vârstă a fost cea a zeilor Viracocha, zei care aveau pielea albă şi purtau barbă. A Doua Vârstă a fost vârsta uriaşilor; unii dintre ei nu erau binevoitori şi s-au ivit şi conflicte între uriaşi şi zei. A urmat Vârsta Omului Primitiv, a fiinţelor umane needucate. A Patra Vârstă a fost cea a eroilor, oameni cu statut de semizei. A urmat A Cincea Vârstă, vârsta regilor descendenţi din oameni, ai cărei ultimi reprezentanţi erau regii Inca.

Montesinos a plasat cronologia andeeană în context european, raportând-o la un anumit Moment Zero (el a crezut că trebuie să fie Potopul) şi, deci, la naşterea lui Cristos. Cele două secvenţe temporale, scrie el, coincid în timpul domniei celui de-al cincizeci şi optulea monarh: anul două mii nouă sute de la Momentul Zero era "primul an al lui Isus Cristos". Dinastia monarhilor peruani a început la 500 de ani după Momentul zero, adică în 2400 înainte de Cristos.

Prin urmare, oamenii de ştiinţă nu pun în discuţie lipsa de claritate a datelor istorice şi cronologice prezentate de Montesinos, ci concluzia sa, că dinastia regală şi civilizaţia urbană din Cuzco începuseră cu aproximativ 3.500 de ani înainte de venirea incaşilor. Potrivit informaţiilor culese de Montesinos şi de cei ale căror lucrări le-a consultat, acea civilizaţie cunoştea scrisul, ştiinţa astronomiei şi avea un calendar suficient de lung pentru a-i reforma în mod periodic. Toate acestea (şi multe altele) erau caracteristici ale civilizaţiei sumeriene, care a înflorit în jurul anului 3800 înainte de Cristos, şi ale civilizaţiei egiptene, care i-a urmat, în anul 3100 înainte de Cristos. O altă ramificaţie a civilizaţiei sumeriene a fost cea din Valea Indului, care a atins apogeul în jurul anului 2900 înainte de Cristos.

De ce nu ar fi fost posibil ca această civilizaţie să apară şi în Anzi? Pentru că nu s-ar fi putut, în absenţa unor contacte între Lumea Antică şi Lumea Nouă. Dar ar fi fost posibil, dacă aceia care au dăruit ştiinţele au fost zeii, care erau la acea vreme răspândiţi pe tot Pământul.

Deşi concluzia noastră poate părea incredibilă, din fericire ea poate fi dovedită.

Primul test cu privire la veridicitatea evenimentelor şi datelor compilate de Montesinos a avut deja loc.

Un element de bază în prezentarea lui Montesinos îl reprezintă existenţa unui străvechi imperiu condus de o dinastie regală din Cuzco, regi care au fost în cele din urmă obligaţi să părăsească capitala şi să caute refugiu într-un loc izolat din munti, pe nume Tampu-Tocco. Refugiul a durat o mie de ani; în cele din urmă, un tânăr de origine nobilă a fost ales să-l conducă pe oameni înapoi în Cuzco şi să pună bazele unei dinastii Inca.

A existat un loc pe nume Tampu-Tocco şi putea fi el identificat cu ajutorul datelor furnizate de Montesinos? Întrebarea s-a aflat pe buzele multora. În 1911, în timp ce căuta oraşele pierdute ale incaşilor, Hiram Bingham de la Universitatea Yale a găsit locul: astăzi i se spune Machu Picchu.

Bingham nu plecase în căutarea lui Tampu-Tocco atunci când a pornit în prima sa expediţie; dar după săpături care au durat mai bine de două decenii şi după ce a revenit în locul respectiv de nenumărate ori, a conchis că Machu Picchu era într-adevăr capitala temporară pierdută a Vechiului Imperiu. Descrierea pe care el o face acestui loc este completă şi se găseşte în cărţile sale *Machu Picchu, a Citadel of the Incas* şi *The Lost City of the Incas*.

Principalul motiv care l-a îndreptăţit să creadă că Machu Picchu este legendarul Tampu-Tocco a fost indiciul celor Trei Ferestre. Montesinos a scris următoarele: "În locul naşterii sale, Inca Rocca a poruncit să se ridice un zid cu trei ferestre, emblema casei strămoşilor lui, din care descindea." Numele locului unde se refugiase casa regală plecată din Cuzco însemna "Paradisul Celor Trei Ferestre".

Nu este nimic surprinzător în faptul că un loc a devenit cunoscut pentru ferestrele sale, de vreme ce în Cuzco nici o casă, de la cea mai umilă până la cea mai luxoasă, nu avea ferestre. Faptul că un loc a devenit cunoscut pentru că avea un anumit număr de ferestre - trei - se datorează unicităţii sale, vechimii sale sau caracterului sacru al unei structuri de acest fel. Această afirmaţie este vala-

bilă în cazul oraşului Tampu-Tocco, unde, potrivit legendelor, o construcţie cu trei ferestre a jucat un rol în apariţia unor triburi şi a vechiului imperiu la începuturile statului Peru. Ca urmare, acea construcţie devenise "emblema casei strămoşilor lui din care el şi [Inca Rocca] descindea".

Legenda şi locul legendar figurau şi în povestea fraţilor Ayar. Pedro Sarmiento de Gamboa (*Historia general llamada yndica*) şi alţi cronicari din vechime relatează cum cei patru fraţi Ayar şi surorile lor, după ce au fost creaţi de zeul Viracocha la Lacul Titicaca, au ajuns sau au fost duşi de zeu în Tampu-Tocco, de unde "au ieşit prin fereastră la porunca lui Tici-Viracocha, spunând că Viracocha i-a sortit să fie stăpâni".

Cel mai mare dintre fraţi, Manco Capac, ducea cu el emblema sacră sub forma unui şoim şi o vergea de aur pe care i-o dăduse zeul, cu care să afle locul potrivit pentru viitoarea capitală Cuzco. Călătoria celor patru fraţi şi a celor patru surori a început paşnic, dar în curând au apărut invidii. Sub pretextul că au uitat nişte comori într-o peşteră din Tampu-Tocco, ceilalţi fraţi l-au trimis pe al doilea frate, Ayar Cachi, să le aducă înapoi. Acesta nu era decât un şiretlic pentru a-l închide în peşteră, unde a fost prefăcut într-o piatră.

Potrivit acestor poveşti, Tampu-Tocco se situează foarte departe în timp. H.B. Alexander scrie în *Latin American Mythology*: "mitul fraţilor Ayar ne trimite în perioada megalitică, în era cosmogoniilor asociate cu Lacul Titicaca". Când exilaţii au plecat din Cuzco, ei s-au îndreptat spre un loc ce exista deja, un loc unde o construcţie cu trei ferestre jucase deja un rol însemnat în epoci încă şi mai îndepărtate. Abia după ce am înţeles acest lucru putem vizita Machu Picchu, deoarece aici s-a descoperit o construcţie care nu a mai fost descoperită nicăieri în altă parte: un zid cu trei ferestre.

"Machu Picchu sau Marele Picchu, este denumirea în limba *quichua* a unui vârf ascuţit care se înalţă la zece mii de picioare deasupra mării şi la patru mii de picioare deasupra apelor învolburate ale râului Urubamba, lângă podul din San Miguel, la două zile de mers susţinut la nord de Cuzco", scrie Bingham. "La nord-vest de Machu Picchu se ridică un alt vârf impunător înconjurat de prăpăstii ameţitoare, căruia i se spune Huayna Picchu sau Micul

Picchu. Pe creasta îngustă dintre cele două vârfuri se află ruinele unui oraş incaş, al cărui nume s-a pierdut în negura timpului... Nu este exclus ca ele să reprezinte două aşezări străvechi, Tampu-Tocco, locul de baştină al primului Inca, şi Vilcabamba Viejo."

În zilele noastre nu mai este nevoie de două zile de mers susţinut, potrivit lui Bingham, pentru a străbate distanţa de 120 de kilometri de la Cuzco la Machu Picchu. Se poate ajunge acolo în mai puţin de patru ore, cu trenul, în susul şi în josul munţilor, trecând prin tuneluri şi peste poduri şi de-a lungul crestelor muntoase aflate de o parte şi de alta a râului Urubamba. De la gară trebuie să iei autobuzul şi, după un drum de o jumătate de oră peste stânci ai ajuns în oraş. Priveliştea îţi taie răsuflarea şi este exact aşa cum a descris-o Bingham. Pe fâşia dintre cele două vârfuri se întind case, palate, temple - rămase fără acoperiş -, înconjurate de terase care se agaţă de pantele munţilor, gata de a fi cultivate. Vârful Huayna Picchu se înalţă în partea de nord-vest ca o santinelă (fig. 72), dincolo de el şi de jur-împrejur, cât vezi cu ochii, numai vârfuri, unele mai ascuţite şi mai înalte ca altele. Dedesubt râul Urubamba for-

Fig.72

mează un defileu în formă de potcoavă care înconjoară pe jumătate baza muntelui, apele sale învolburate tăind un drum alb prin jungla de smarald.

Aşa cum se cuvenea pentru un oraş care mai întâi a servit ca model pentru Cuzco, iar apoi l-a imitat, Machu Picchu era şi el împărţit în douăsprezece sectoare sau grupe de construcţii. Clădirile destinate preoţilor-regi se află pe partea de vest, iar cele rezidenţial-funcţionale (ocupate în special de fecioare şi de şefii triburilor) pe partea de est, fiind separate de o serie de terase întinse. Oamenii din popor, care lucrau pământul şi cultivau terasele aflate pe pantele munţilor trăiau în afara oraşului şi în zona dimprejur (de la descoperirea iniţială a lui Bingham s-au găsit multe asemenea cătune).

Mai multe stiluri de construcţie, ca la Cuzco şi în alte şantiere arheologice, sugerează diferite etape în istoria oraşului. Locuinţele sunt construite din pietre găsite la întâmplare, care sunt ţinute laolaltă fără mortar. Reşedinţele regale sunt construite din *ashlari* dispuşi cu aceeaşi atenţie şi şlefuiţi la fel ca în Cuzco. Apoi mai este o construcţie inegalabilă unde se arată cu adevărat toată măiestria constructorului şi blocurile megalitice de piatră de formă poligonală. În unele cazuri, ruinele din epoca megalitică şi din Vechiul Imperiu au fost lăsate ca atare; în alte cazuri, se văd clar construcţiile ridicate pe alte temelii, mai vechi.

În timp ce sectoarele de la răsărit ocupau fiecare metru pătrat de pământ disponibil şi se întindeau de la peretele de sud al oraşului spre nord, atât cât o permitea terenul, iar spre est până în terasele destinate agriculturii şi cimitirelor, sectoarele de la apus care începeau tot în dreptul peretelui se întindeau spre nord numai până la limita cu Piaţa Sacră - ca şi cum o linie nevăzută ar fi marcat acel pământ pe care nu se putea călca.

Dincolo de acea linie invizibilă de demarcaj, şi faţă în faţă cu întinsa piaţă terasată de la sud se află vestigiile Pieţei Sacre, după cum a numit-o Bingham, mai ales pentru că "pe ambele părţi ale pieţei se află cele mai mari temple", unul dintre ele având acele cruciale trei ferestre. Aici, în construcţia pe care Bingham a denumit-o Templul celor Trei Ferestre şi în construcţia alăturată ei din piaţa sacră, Templul Principal, s-au folosit uriaşele blocuri de piatră de

Fig.73

formă poligonală. Datorită modului în care sunt tăiate, şlefuite şi potrivite fără mortar pot fi dispuse în aceeaşi clasă cu blocurile uriaşe de piatră şi construcţiile megalitice de la Sacsahuaman; mai mult, unul dintre blocurile de aici are o formă poligonală care întrece tot ceea ce am văzut în Cuzco, având treizeci şi două de unghiuri.

Templul celor Trei Ferestre se află în partea de est a Pieţei Sacre; blocurile uriaşe de piatră care formează peretele de la răsărit îl înalţă cu mult deasupra teraselor de la vest (fig 73), în timp ce perspectiva asupra părţii de est se desfăşoară nestingherită, datorită celor trei ferestre (fig. 74). Pervazul ferestrelor are formă trapezoidală şi a fost fasonat din blocurile uriaşe de piatră care formează peretele. Ca şi la Sacsahuaman şi Cuzco, tăierea, şlefuirea

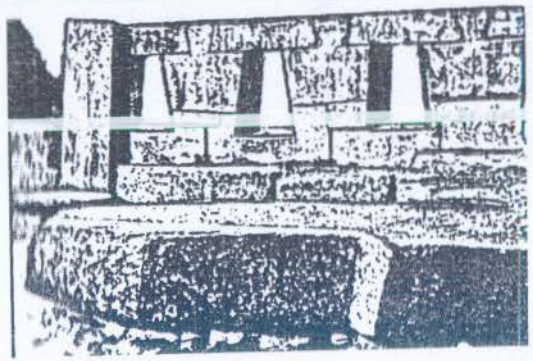

Fig.74

şi aranjarea tuturor acestor pietre pare să fi fost floare la ureche pentru constructori; blocurile mari de granit alb au fost aduse de la distanţe foarte mari, peste teren accidentat şi râuri, străbătând munţi şi văi.

Templul celor Trei Ferestre nu are decât trei pereţi, fiind complet deschis spre partea de vest; pe acea parte, faţă în faţă cu el se înalţă un stâlp de piatră, înalt de aproximativ 2,1 m (vezi figura 74). Bingham presupunea că rolul său ar fi fost acela de a sustine un acoperiş, ceea ce ar fi reprezentat (conform spuselor lui) "o construcţie nemaiîntâlnită la alte clădiri". După părerea noastră, stâlpul, împreună cu cele trei ferestre, era folosit pentru observaţii astronomice.

În faţa Pieţei Sacre, spre nord, se înalţă clădirea botezată de Bingham Templul Principal; şi aceasta are doar trei pereţi şi o înălţime de aproximativ 3,6 m. La bază o parte a sa constă din blocuri uriaşe de piatră; peretele de la vest, de exemplu, este construit din numai două blocuri uriaşe de piatră ţinute laolaltă de o piatră în formă de T. Un singur bloc imens, care măsoară 4,2 m lungime, 1,5 m lăţime şi 90 cm în înălţime, se reazemă de peretele central de la nord, în care şapte nişe imită ferestrele trapezoidale (fig. 75).

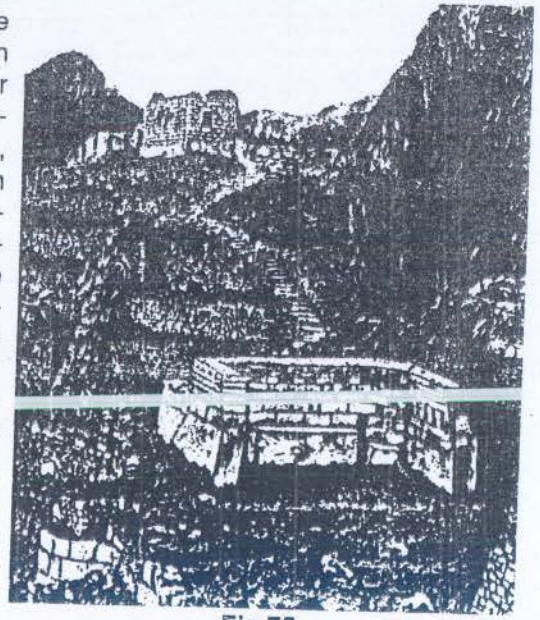

Fig.75

Trepte sinuoase duc de la marginea dinspre nord a Pieţei Sacre în susul unui deal al cărui vârf a fost aplatizat pentru a fi întrebuinţat ca platformă pentru Intihuatana, o piatră tăiată cu foarte mare precizie pentru a observa şi măsura mişcările Soarelui (fig. 76). Numele ei înseamnă "Aceea Care Leagă Soarele" şi se presupune că ajuta la determinarea solstiţiilor, când se înregistrează cea mai rapidă mişcare a Soarelui spre nord sau spre sud, moment în care ritualurile trebuiau "să lege Soarele" şi să îl determine să se întoarcă. Dacă Soarele ar fi continuat să se îndepărteze şi să dispară, pământul ar fi fost din nou cufundat într-un întuneric în care se mai cufundase o dată, potrivit legendelor.

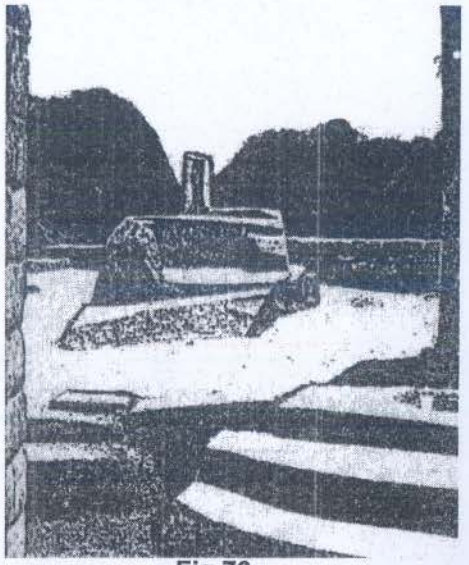

Fig.76

La celălalt capăt al părţii sacre de vest a oraşului Machu Picchu, la sud de sectorul regal, se ridică un alt edificiu magnific şi neobişnuit. I se spune Torreon datorită formei sale semicirculare, este construit din ashlari - pietre tăiate şi şlefuite de o rară perfecţiune, care nu-şi găsesc corespondent decât, poate, decât în *ashlari* peretelui semicircular care înconjura Cel Mai Sfânt Templu din Cuzco. Peretele semicircular, la care conduc şapte trepte (fig. 77) are propria împrejmuire sacră în centrul căreia se află o stâncă tăiată, şlefuita şi crestata. Bingham a găsit mărturii potrivit cărora pe această stâncă şi pe pereţii din jurul ei se aprindeau focuri regulate, şi a tras concluzia că atât piatra, cât şi împrejmuirea sa erau folosite pentru sacrificii şi pentru alte ritualuri legate de venerarea stâncii.

(Această stâncă sacră amplasată în mijlocul unei structuri speciale aminteşte de stânca sacră care constituie centrul Muntelui Templu din Ierusalim, dar şi de Qua'abah, piatra neagră ascunsă în interiorul celei mai sfinte împrejmuiri musulmane din Mecca.)

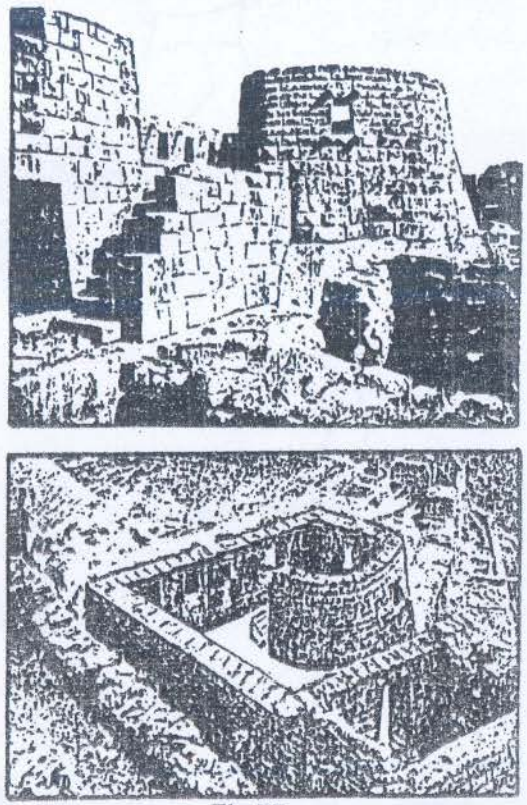

Fig.77

Caracterul sacru al pietrei din Machu Picchu nu se datorează vârfului ei ascuţit, ci construcţiilor din interior. Înăuntrul acestei stânci uriaşe a fost săpată o grotă care a fost lărgită şi modelată artificial pentru a se obţine forme geometrice precise care seamănă, dar nu sunt identice: scări, buturugi, margini şi stâlpi (fig. 78). Pe lângă aceasta, interiorul a fost împodobit cu lucrări din granit alb şi *ashlari* din cea mai pură culoare şi de cea mai bună calitate. Complexitatea interiorului este sporită de nişele de piatră. Bingham presupuneea că grota naturală iniţială a fost lărgită pentru a adăposti mumiile regilor, care erau aduse aici deoarece locul era sacru. Dar

de ce era acest loc sacru şi de ce trupurile neînsufleţite ale regilor decedaţi trebuiau îngropate aici?

Întrebarea ne readuce la legenda fraţilor Ayar; unul dintre ei fusese închis în grota de la Paradisul celor Trei Ferestre. Dacă Templul celor Trei Ferestre este acel templu legendar şi dacă aceasta este acea grotă, atunci legendele confirmă presupunerea conform căreia această aşezare este legendarul Tampu-Tocco.

Cronicarul spaniol Sarmiento, el însuşi conchistador, relatează în cartea sa *History of the Incas* – O tradiţie locală incaşă: al nouălea Inca (1340 după Cristos), "vrând să afle cât mai multe despre întâmplările de odinioară şi să-şi perpetueze numele, s-a dus personal la muntele pe care se află Tampu-Tocco... şi a intrat în peştera de unde se zice că ar fi ieşit Manco Capac împreună cu fraţii săi pentru a intra în Cuzco pentru prima dată... După ce a cercetat totul cu atenţie, a pus să se venereze locul cu ritualuri şi sacri-

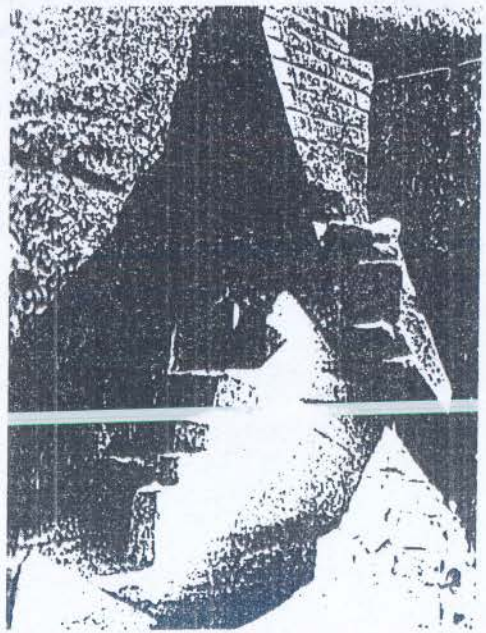

Fig.78

Fig.79

ficii şi a aşezat o uşă de aur peste fereastra din Capac Tocco şi a poruncit ca, începând din acel moment, localitatea să fie venerată de toţi, făcând din ea un loc sacru destinat rugăciunilor, sacrificiilor şi oracolelor. După ce a făptuit toate acestea, s-a întors în Cuzco."

Personajul care se află în centrul acestei relatări, al nouălea Inca, era Titu Manco Capac; lui i s-a conferit şi titlul de Pachacutec ("Reformatorul"), deoarece, după ce s-a întors din Tampu-Tocco, a adus schimbări importante calendarului. La fel ca cele Trei Ferestre şi Intihuatana, Stânca Sacră şi Torreon confirmă existenţa lui Tampu-Tocco, oraşul din povestea fraţilor Ayar, a domniilor preincaşe din timpul vechiului imperiu şi a calendarului; elemente-cheie ale istoriei şi cronologiei întocmite de Montesinos.

Datele propuse de Montesinos ar putea câştiga şi mai multă credibilitate, dacă s-ar putea confirma teoria referitoare la existenţa scrisului în perioada vechiului imperiu. Cieza de Leon avea un punct de vedere similar, afirmând că "în epoca dinaintea împăraţilor Inca s-a scris în Peru... pe frunze, peie, pânze şi pietre".

Mulţi cercetători din America de Sud împărtăşesc opiniile cronicarilor din vechime, conform cărora băştinaşii cunoşteau unul sau mai multe sisteme de scriere.

Numeroase studii vorbesc despre "pietroglife" ("inscripţii pe piatră"), găsite pe tot cuprinsul acestor pământuri, care prezintă, într-o anumită măsură, caracteristicile pictogramelor sau ale glifelor. Rafael Larco Hoyle, de exemplu, în cartea sa *La Escritura Peruana Pre-Incana*, sugera, sprijinindu-se pe ilustraţii, că popoarele de pe coastă, inclusiv cele din Paracas, cunoşteau un sistem de scriere cu glife asemănător cu cel al mayaşilor. Arthur Posnansky, cel mai de seamă explorator al oraşului Tiahuanacu, a realizat studii voluminoase care demonstrează că inscripţiile de pe monumentele din acest oraş conţin elemente de scriere pictografică şi ideografică - o scriere care precedă scrierea fonetică. O altă descoperire bine cunoscută, *Piatra de la Calango*, expusă astăzi la Muzeul din Lima (fig. 79), sugerează o combinaţie de pictograme şi elemente de scriere fonetică, poate chiar alfabetică.

Unul dintre cei mai cunsocuţi exploratori ai Americii de Sud, Alexander de Humboldt, a abordat acest subiect în opera sa fundamentală *Vues de Cordillčres et Monuments des Peuples Indigenes de l'Amérique (1824)*. "Recent a apărut un semn de întrebare referitor la cunoaşterea de către peruani, pe lângă Quippus, a unui alt sistem de scriere. Un fragment din *L'origin de los Indios del Nuevo Mundo (Valencia, 1610)*, pagina 91, risipeşte orice îndoială în această privinţă". După ce analizează hieroglifele mexicane, părintele Garcia adaugă: "La începutul campaniei de cucerire indienii din Peru se confesau pictând caractere care înfăţişau cele Zece Porunci şi încălcările pe care le comiseseră." Se poate trage concluzia că indienii din Peru se aflau în posesia unui sistem de scriere ale cărui simboluri erau însă mai grosolane decât hieroglifele mexicane; în general, oamenii se foloseau de quippus.

Humboldt relatează şi o altă întâmplare: pe când se afla în Lima, a auzit de un misionar pe nume Narcisse Gilbar, care găsise, printre bunurile indienilor Panos, de pe malurile râului Ucayale la nord de Lima, o carte din frunze îndoite, asemănătoare cu cele utilizate de azteci în Mexic; dar nimeni din Lima nu a putut să o desluşească. "Indienii i-ar fi spus misionarului că în carte se povestea despre războaie şi călătorii de demult.."

În 1885, Ribero şi von Tschudi au povestit despre alte descoperiri şi au conchis că în Peru existase un sistem de scriere, în afară de *quippus*. Von Tschudi, în relatarea pe care o face despre călătoriile sale (*Reisen durch Sudamerika*) vorbeşte despre uimirea pe care a simţit-o atunci când i s-a arătat o fotografie a unui manuscris din piele în muzeul din La Paz, Bolivia, şi a făcut o copie a scrierii direct pe ea (fig. 80a). "Aceste simboluri m-au uimit peste măsură, şi am stat ore în şir în faţa acelei bucăţi de piele, încercând să descifrez acele semne enigmatice". El a stabilit că scrisul începea de la stânga, continua în al doilea rând de la dreapta, iar în al treilea rând începea din nou de la stânga, într-o manieră sinuoasă. A mai conchis că data din vremea când Soarele era venerat; dar asta a fost tot ce a putut afla.

Fig.80

A plecat pe urmele inscripţiei, în locul unde fusese descoperită, respectiv pe malul lacului Titicaca. Părintele de la biserica din satul Copacabana, aflat pe malul lacului, a confirmat că scrierea era cunoscută prin partea locului, dar a susţinut că data din perioada de după cucerire. Explicaţia nu era deloc satisfăcătoare, având în vedere că, dacă indienii nu ar fi avut propriul sistem de scriere, ar fi adoptat alfabetul latin o dată cu venirea spaniolilor pentru a se exprima. Chiar dacă această scriere hieroglifică s-ar fi dezvoltat după cucerire, scria Jorge Cornejo Bouroncle (*La Idolatria en el antiguo Peru*), "originile sale trebuie să fi fost mai indepărtate în

timp".

Arthur Posnansky (*Guia General Illustrada de Tiahuanacu*) a găsit şi alte inscripţii pe pietre în cele două insule sacre de pe lacul Titicaca. El a subliniat că erau identice cu cele găsite pe Insula Paştelui (fig. 80b), concluzie pe care o împărtăşesc astăzi foarte mulţi cercetători. Dar se ştie că scrierea din Insula Paştelui aparţine familiei sistemelor de scriere indoeuropene din Valea Indului şi de la hitiţi. O trăsătură comună tuturor acestor scrieri (incluzându-le pe cele de pe malul lacului Titicaca) este sistemul lor "ca vita la arat"; pe primul rând, scrierea începe de la stânga şi se termină la dreapta; pe al doilea rând, începe de la dreapta şi se termină la stânga; pe rândul al treilea, începe de la stânga, şi aşa mai departe.

Nu intrăm acum în detalii privind modul în care o scriere asemănătoare cu cea hitită (fig. 80c) a ajuns pe malul lacului Titicaca, ci dorim doar să subliniem că s-a confirmat existenţa unuia sau a mai multor sisteme de scriere în Peru-ul antic. Şi din acest punct de vedere, informaţiile furnizate de Montesinos s-au dovedit corecte.

În pofida tuturor acestor dovezi, cititorului îi vine încă greu să accepte concluzia inevitabilă, respectiv existenţa în Anzi, în jurul anului 2400 înainte de Cristos, a unei civilizaţii similare celei din Europa antică; există totuşi dovezi suplimentare în acest sens.

Cercetătorii au ignorat cu desăvârşire afirmaţiile repetate din legendele andine referitoare la un întuneric înfricoşător survenit în vremurile de demult. Nimeni nu s-a întrebat dacă nu cumva acest întuneric - soarele nu mai apare atunci când îi este dat - este acelaşi cu cel menţionat în legendele mexicane despre Teotihuacan şi piramidele sale. Dacă ar fi survenit un asemenea fenomen - soarele să nu mai răsară, iar noaptea să nu aibă sfârşit -, el ar fi fost într-adevăr observat în cele două Americi.

Dar chiar dacă aceasta nu pare un argument convingător, vom apela la Biblie, şi la Iosua pentru a veni în sprijinul celor afirmate de noi.

Potrivit lui Montesinos şi altor cronicari spanioli, în timpul domniei lui Titu Yupanqui Pachacuti XI, al cincisprezecelea monarh al Vechiului Imperiu, a avut loc un eveniment ieşit din comun. În al treilea an al domniei lui "bunele obiceiuri au fost date uitării, iar oamenii s-au dedat la tot felul de purtări desfrânate", încât "nu au mai

fost zori timp de douăzeci de ore." Cu alte cuvinte, noaptea nu s-a terminat atunci când trebuia, iar răsăritul a întârziat timp de douăzeci de ore. Oamenii au fost cuprinşi de spaimă, şi-au mărturisit păcatele, au adus sacrificii şi rugăciuni, şi soarele în sfârşit a răsărit.

Nu avea cum să fie o eclipsă, nici soarele nu a fost acoperit de vreo umbră. Mai mult, nici o eclipsă nu durează atât, iar peruanii cunoşteau aceste evenimente periodice. Povestea nu spune că soarele a dispărut; spune doar că nu a răsărit - "nu au fost zori" - timp de douăzeci şi patru de ore.

Ca şi cum soarele, oriunde s-ar fi ascuns, s-ar fi oprit dintr-o dată.

Dacă povestirile din Anzi sunt adevărate, atunci în altă parte - în cealaltă parte a lumii - ziua trebuia să dureze la fel de mult, să nu se termine atunci când ar fi trebuit să se termine, ci să dureze cu douăzeci de ore mai mult.

Oricât de incredibil ar putea părea, un astfel de eveniment este consemnat, şi chiar în Biblie, şi a avut loc atunci când israeliţii, sub conducerea lui Iosua, au trecut râul Iordanului spre Pământul Făgăduinţei şi au luat cu succes oraşele fortificate Ierihon şi Al. Atunci regii amoriţi au format o alianţă pentru a-i învinge pe israeliţi. A urmat o mare bătălie în valea Ajalon, lângă oraşul Gibeon. A început cu un atac de noapte al israeliţilor care i-a pus pe fugă pe locuitorii Canaan-ului. La răsăritul soarelui, în timp ce forţele Canaanului se regrupau lângă Beth-Horon, Stăpânul Dumnezeu "a prăvălit nişte pietre uriaşe din cer peste capetele lor... iar ei au murit; au murit mai mulţi sub loviturile pietrelor, decât au ucis israeliţii cu sabia."

Apoi Iosua l-a vorbit lui Iahve,
în ziua când Iahve i-a eliberat de sub amoriti
pe fiii lui Israel, spunând:
"Pentru toţi israeliţii,
opreşte Soarele în Gibeon
şi Luna în valea Ajalon-ului."

şi Soarele s-a oprit, şi Luna a stat,
Până când poporul s-a răzbunat pe duşmani.

Totul este scris în Cartea lui Jashar;
Soarele s-a oprit în mijlocul cerurilor
şi nu s-a grăbit să mai coboare
O zi intreagă.

Cercetătorii au încercat multă vreme să descifreze această legendă din Capitolul 10 al *Cărţii lui Iosua*. Unii o consideră pură ficţiune, alţii văd în ea ecourile unui mit, iar alţii o pun pe seama unei eclipse de soare neobişnuit de lungi. Dar astfel de eclipse nu se cunosc, iar legenda nu vorbeşte despre dispariţia soarelui. Dimpotrivă, se raportează la un eveniment când soarele a mai fost încă văzut şi a strălucit pe cer "o zi întreagă" - de exemplu douăzeci de ore.

Incidentul, a cărui unicitate este consemnată în Biblie, ("nu a mai fost o zi asemănătoare înainte sau după"), a avut loc în partea de pe glob opusă Anzilor şi descrie un fenomen opus celui care a avut loc în Anzi. În Canaan soarele nu a apus timp de douăzeci de ore, iar în Anzi nu a răsărit o perioadă la fel de lungă.

Oare cele două legende nu descriu acelaşi eveniment, iar faptul că vin din două colţuri diferite ale planetei nu stă mărturie pentru veridicitatea lui?

Ce s-a întâmplat atunci rămâne un mister. Singurul indiciu biblic îl reprezintă pietrele uriaşe căzute din cer. De vreme ce ştim că legendele nu descriu o stagnare a soarelui (şi a lunii), ci o perturbare a mişcării de rotaţie a Pământului în jurul axei sale, am putea presupune că o cometă s-a apropiat prea mult de Pământ, dezintegrându-se în aer. Unele comete se rotesc în jurul Soarelui într-o direcţie opusă orbitei Pământului şi celorlaltor planete, prin urmare o asemenea forţă kinetică ar fi putut contracara temporar mişcarea de rotaţie a Pământului, încetinind-o.

Oricare ar fi fost cauza precisă a fenomenului, pe noi ne interesează sincronizarea sa. Data general acceptată a Exodului este secolul al treisprezecelea înainte de Cristos (circa 1230 înainte de Cristos), iar cercetătorii care au adus argumente în favoarea unei date cu două secole mai înainte sunt în inferioritate. Am conchis în scrierile noastre anterioare (*Războaiele zeilor cu oamenii*), că anul 1433 înainte de Cristos ar situa acest eveniment, precum şi poveş-

tile biblice despre patriarhii evrei într-un context mai larg de evenimente cunoscute din Mesopotamia şi Egipt. În urma publicării concluziilor noastre (în 1985), doi arheologi, cercetători eminenţi ai Bibliei, John J. Bimson şi David Livingston au efectuat un studiu aprofundat (*Biblical Archeological Review*, septembrie octombrie 1987) şi au ajuns la concluzia că Exodul a avut loc în jurul anului 1460 înainte de Cristos. Pe lângă propriile descoperiri arheologice şi analiza unor perioade din epoca bronzului în Orientul Apropiat, datele biblice şi metoda de calcul folosită au fost aceleaşi cu cele utilizate de noi acum doi ani. (Atunci am explicat şi de ce am ales să reconciliem cele două surse de date biblice, datând Exodul în anul 1433 înainte de Cristos mai degrabă decât în 1460 înainte de Cristos).

De vreme ce israeliţii au rătăcit prin deşertul Sinai timp de patruzeci de ani, intrarea în Canaan a avut loc în 1393 înainte de Cristos; întâmplarea la care a asistat Iosua a avut loc curând după aceea.

Întrebarea care se ridică acum este următoarea: oare fenomenul opus, noaptea prelungită, a avut loc în Anzi în acelaşi timp?

Din nefericire, scrierile lui Montesinos care au ajuns în mâinile cercetătorilor moderni nu precizează anii între care au domnit regii. Montesinos ne spune doar că evenimentul a avut loc în al treilea an al domniei lui Titu Yupanqui Pachacuti II. Pentru a afla anul, va trebui să calculăm în ambele sensuri. Ni s-a spus că primii 1.000 de ani de la Momentul Zero au fost încheiaţi în timpul domniei celui de-al patrulea monarh, adică în 1900 înainte de Cristos, şi că al treizeci şi doilea rege a domnit 2.070 de ani din Momenul Zero, adică în 830 înainte de Cristos.

Când a domnit al cincisprezecelea monarh? Datele de care dispunem sugerează că cei nouă regi care au domnit între al patrulea şi al cincisprezecelea monarh au domnit în total în jur de 500 de ani, plasând domnia lui Titu Yupanqui Pachacuti în jurul anului 1400 înainte de Cristos. Dacă facem un calcul în sens invers, pornind de la al treizeci şi doilea rege (830 înainte de Cristos), obţinem 564 ca fiind numărul de ani între domniile monarhilor al patrulea şi al cincisprezecelea, deci obţinem anul 1394 pentru domnia lui Titu Yupanqui Pachacuti II.

Oricum am lua-o, evenimentul care a fost observat în Anzi a

avut loc la o dată care coincide cu datele biblice şi cu cele din Teotihuacan.

Concluzia care se impune este cât se poate de clară:

ZIUA ÎN CARE SOARELE S-A OPRIT ÎN CANAAN COINCIDE CU NOAPTEA FĂRĂ SFÂRŞIT DIN CELE DOUĂ AMERICI.

Evenimentul astfel confirmat reprezintă o dovadă indiscutabilă a veridicităţii legendelor andine despre Vechiul Imperiu, înfiinţat atunci când zeii le-au dăruit oamenilor o baghetă de aur, pe malul lacului Titicaca.

8
Căile cerului

Cerurile vorbesc despre gloria Domnului
Iar bolta îi dezvăluie lucrarea meşteşugită.
O zi îi şopteşte alteia
Noaptea stă la sfat cu noaptea
Fără cuvinte, fără să vorbească
Fără să li se audă vocea.
Pe tot Pământul linia lor s-a dus,
Până la capătul lumii ajunge mesajul lor
în ele a pus El Soarele să-şi instaleze cortul.

Astfel sunt descrise în Psalmi minunile din ceruri şi miraculoasele zile şi nopţi care se succed pe măsură ce Pământul se roteşte în jurul axei sale (biblica „linie" care străpunge Pământul) şi descrie orbita sa în jurul Soarelui, aflat în centrul tuturor (ca un stăpân în cortul său). „Ziua este a ta şi noaptea de asemenea; tu ai dat lumina şi soarele... Vara şi iarna de tine au fost create."

Timp de câteva milenii, de când omul a cunoscut civilizaţia, preoţii-astronomi au privit spre cer căutând îndrumare pentru oameni sau pentru Pământ; de la zigguratele din Sumer şi Babilon, până la templele din Egipt, cercul de piatră de la Stonehenge sau Caracol din Chichen Itza. Mişcările cereşti complicate ale stelelor şi planetelor au fost observate, calculate şi consemnate; şi, pentru a face aceste observaţii posibile, ziggurate, temple şi observatoare au fost aliniate pe direcţii precise şi prevăzute cu deschizături şi alte caracteristici structurale care lasă lumina Soarelui sau a altei stele să intre ca rază la echinocţii sau la solstiţii.

De ce a făcut omul atâtea eforturi? Ca să vadă ce, ca să determine ce?

Cercetătorii obişnuiesc să pună aceste preocupări legate de astronomie ale oamenilor din antichitate pe seama cerinţelor unei

societăţi agricole, în care trebuia să se ştie exact când să se facă semănatul şi culesul. Această explicaţie a fost considerată *apriori* ca fiind adevărată prea multă vreme. Un ţăran care cultivă pământul ani la rând poate evalua corect schimbările anotimpului şi poate anticipa venirea ploii mai bine decât un astronom, ba chiar poate să-i dea sfaturi. Fapt este că în aşezările din perioada primitivă (a căror existenţă se baza în special pe agricultură) descoperite peste tot oamenii au trăit şi s-au hrănit şi fără astronomi şi un calendar precis. Un alt adevăr este acela că societatea urbană, nu cea rurală, a fost cea care a inventat calendarul.

În cazul în care cineva nu ar fi putut supravieţui fără aşa ceva, un simplu ceas solar, un gnomon, putea oferi suficiente informaţii despre ziua şi anotimpul respectiv. Cu toate acestea, oamenii din antichitate studiau cerul şi îşi amplasau templele în direcţia stelelor şi a planetelor, şi îşi raportau calendarul şi sărbătorile nu la pământul pe care stăteau, ci la evenimentele celeste. De ce? Deoarece calendarul nu servea unui scop agricol, ci religios. Nu pentru a-i servi pe oameni, ci pentru a-l venera pe zei. Iar zeii şi poporul care ne-a dăruit calendarul, spune prima religie consemnată, au venit din cer.

Ar trebui să citim şi să recitim versurile psalmului, pentru a ne da seama că observarea minunilor cereşti nu avea nimic de-a face cu aratul pământului sau cu creşterea animalelor, ci cu venerarea Stăpânului tuturor. Şi nu putem înţelege aceasta mai bine decât ducându-ne înapoi în Sumer; deoarece acolo, în urmă cu 6.000 de ani, îşi au începutul astronomia, calendarul şi o religie care leagă Pământul cu Cerul. Sumerienii spuneau că aceste cunoştinţe le fuseseră date de către Anunnaki („Aceia care Au Venit din Cer pe Pământ"), care s-au pogorât pe Pământ venind de pe planeta lor Nibiru. Nibiru, afirmau ei, era al douăsprezecelea membru al Sistemului Solar şi de aceea fâşia celestă a fost împărţită în douăsprezece case şi anul în douăsprezece luni. Pământul a fost a şaptea planetă (numărând din afară spre înăuntru); prin urmare, având în vedere că doisprezece era un număr celest venerat, şapte era un număr terestru sacru.

Sumerienii au scris pe numeroase tăbliţe de argilă că Anunnaki a venit pe Pământ cu mult timp înaintea Potopului. În cartea *A*

douăsprezecea planetă noi am determinat că acest lucru s-a întâmplat cu 432.000 de ani înainte de Potop - o perioadă echivalentă cu 120 de orbite ale lui Nibiru, orbite care pentru Anunnaki reprezintă un singur an, dar pentru pământeni reprezintă 3600 de ani pământeni. Ei veneau şi plecau între Nibiru şi Pământ de fiecare dată când planeta lor se apropia de Soare (şi de Pământ), când trecea între Jupiter şi Marte; şi nu avem nici o îndoială că sumerienii au început să fie preocupaţi de astronomie nu pentru a şti când să semene, ci pentru a vedea şi sărbători întoarcerea Stăpânului Ceresc.

De aceea, credem noi, au devenit oamenii astronomi. De aceea, pe măsură ce timpul a trecut şi Nibiru nu a mai fost văzută, Omul a căutat semne bune şi rele în fenomenele care puteau fi văzute, iar o observaţie astronomică a condus la alta. Şi se pot aduce dovezi indiscutabile în sprijinul ideii că orientările astronomice, alinierile şi împărţirile cereşti care au început în Sumer pot fi întâlnite şi în Anzi.

În urmă cu patru mii de ani înainte de Cristos, potrivit textelor sumeriene, conducătorul din Nibiru, Anu, şi soţia lui, Antu, au făcut o vizită pe Pământ. în onoarea lor a fost ridicată o incintă sacră nouă, într-un loc care mai târziu avea să fie cunoscut sub numele de Uruk (Erech în Biblie). Pe tăbliţele de argilă s-a păstrat un text care descrie noaptea pe care au petrecut-o aici. Seara masa ceremonială a început cu ritualul spălării mâinilor o dată cu ivirea unui semn ceresc: apariţia lui Jupiter, Venus, Mercur, Saturn, Marte şi a Lunii. Apoi s-a servit prima parte a mesei, după care a urmat o pauză. în timp ce un grup de preoţi a început să cânte imnul *Kakkab Anu E-tellu Shamame* („Planeta lui Anu apare pe cer"), un preot-astronom, aflat „pe cea mai de sus treaptă a turnului din templu", veghea apariţia Planetei lui Anu, Nibiru. Când planeta a fost văzută, preoţii au început să cânte imnul „Către acela care creşte strălucitor, planeta cerească a stăpânului Anu", şi psalmul „Imaginea creatorului a apărut". Au aprins un foc sub cerul liber, pentru a marca momentul şi a da de ştire oraşelor vecine. Înainte de venirea zorilor, tot pământul era presărat cu astfel de focuri; iar dimineaţa se rosteau rugăciuni de mulţumire.

Grija şi precisele cunoştinţe astronomice de care era nevoie pentru a construi temple în Sumer sunt evidente din inscripţiile

regelui sumerian Gudea (circa 2200 înainte de Cristos). Mai întâi i-a apărut „un bărbat care strălucea ca cerul", care stătea „lângă o pasăre divină". Această fiinţă, scria Gudea, „care judecând după coroana pe care o purta, era cu siguranţă un zeu", s-a dovedit a fi zeul Ningirsu. Era însoţit de o zeiţă care „ţinea tăliţa stelei ei favorite din ceruri". în altă mână ţinea „un beţigaş sfânt", cu care i-a arătat regelui „planeta favorabilă". Al treilea zeu cu aspect de pământean ţinea în mâini o tăbliţă făcută dintr-o piatră preţioasă, pe care era desenat planul templului; una dintre statuile lui Gudea îl înfăţişau stând jos şi ţinând tăbliţa pe genunchi. Desenul se vede cu claritate; prezintă un plan al templului şi o scară cu care să se ridice cele şapte trepte, una mai scurtă decât alta pe măsură ce se înalţă. Iar textul indică faptul că nu era un templu închinat Soarelui, ci unul Stea + Planetă.

Cunoştinţele astronomice sofisticate de care au dat dovadă sumerienii nu s-au limitat doar la construirea de temple. În volumele noastre precedente am demonstrat o teorie care astăzi este unanim recunoscută: toate conceptele şi principiile astronomiei sferice moderne au fost schiţate în Sumer. Lista poate începe cu împărţirea cercului în 360 de grade, conceperea zenitului, a orizontului, şi alte concepte şi termeni astronomici, şi se poate încheia cu gruparea stelelor în constelaţii, conceperea, denumirea şi reprezentarea în imagini a zodiacului şi a celor douăsprezece case ale sale, precum şi cu recunoaşterea fenomenului de precesiune: întârzierea cu aproximativ un grad la fiecare şaptezeci şi doi de ani a mişcării Pământului în jurul Soarelui.

Întrucât planeta zeilor, Nibiru, apărea şi dispărea în decursul orbitei sale de 3.600 de ani pământeni, oamenii nu puteau socoti trecerea timpului decât în funcţie de orbita descrisă de Pământ în jurul Soarelui. După fenomene precum ziua şi noaptea, cel mai uşor de recunoscut sunt anotimpurile. După cum atestă cercurile simple de piatră care abundă, se puteau stabili cu uşurinţă patru puncte în cadrul relaţiei Pământ-Soare. Aparenta înălţare şi zăbovire mai îndelungată a soarelui pe cer pe măsură ce iarna face loc primăverii; un punct în care ziua şi noaptea par egale, apoi treptata depărtare a soarelui, în timp ce zilele devin mai scurte şi temperatura începe să scadă. Pe măsură ce frigul şi întunericul sporesc şi se pare că soarele va dispărea pentru totdeauna, acesta şovăie,

se opreşte şi începe să se întoarcă, şi întregul ciclu se repetă - a început un nou an. Astfel au fost stabilite cele patru puncte în ciclul Pământ-Soare; solstiţiile de vară şi de iarnă („opriri solare"), când soarele ajunge în poziţiile extreme de la nord şi de la sud, şi echinocţiile de toamnă şi de primăvară, (când ziua şi noaptea sunt egale).

Pentru a stabili această aparentă mişcare a Soarelui în raport cu Pământul, când, de fapt, Pământul este cel care se roteşte în jurul Soarelui - fapt cunoscut şi reprezentat de sumerieni, observatorul de pe Pământ trebuia să aibă un punct de referinţă. Acest punct se obţinea prin împărţirea cerurilor, a marelui cerc format de Pământ în jurul Soarelui, în douăsprezece părţi - cele douăsprezece case ale zodiacului, fiecare cu propriul său grup de stele identificabile (constelaţiile). A fost ales un punct - echinocţiul de primăvară, iar casa zodiacului în care Soarele a fost văzut în acel moment a fost proclamată prima zi a primei luni a noului an. Aceasta a fost zodia Taurului, după cum demonstrează toate cercetările recente.

A venit însă precesiunea, care a dat calculele peste cap. Deoarece axa Pământului este înclinată în raport cu planul său orbital în jurul Soarelui (astăzi cu 23 grade), ea indică un punct celest schimbător, care formează un mare cerc imaginar în cer pentru parcurgerea căruia e nevoie de 25.920 de ani. Aşadar, „punctul fix" selectat se modifică cu un grad la fiecare şaptezeci şi doi de ani şi se mută în întregime de la un zodiac la altul la fiecare 2.160 de ani. La două milenii după ce calendarul a fost inventat în Sumer, a fost necesară o reformă a calendarului, şi selectarea ca punct fix a casei Berbecului. Astrologii noştri îşi fixează încă horoscoapele pe baza primului punct al Berbecului, deşi astronomii ştiu astăzi că suntem de aproape două mii de ani în zodia Peştilor (şi vom intra în curând în cea a Vărsătorului).

Diviziunea marelui cerc celest în douăsprezece părţi, în onoarea celor douăsprezece planete ale sistemului nostru solar şi a panteonului de douăsprezece zei a determiant şi stabilirea unei corelaţii strânse între anul solar şi periodicitatea Lunii. Dar luna lunară nu este cuprinsă de douăsprezece ori în anul solar, astfel încât au fost inventate metode intercalate complexe prin care să se adauge zile din când în când, astfel încât cele douăsprezece luni lunare să

poată corespunde unui an solar.

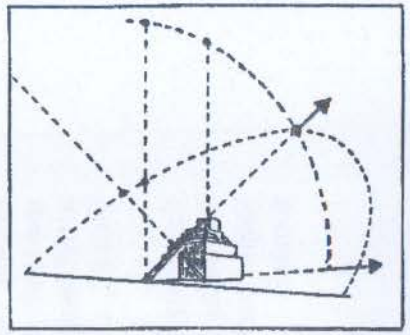

Fig.81

În vremurile babiloniene, în al doilea mileniu înainte de Cristos, templele aveau nevoie de o triplă aliniere: faţă de noul zodiac, (Berbecul), faţă de cele patru puncte solare (dintre care cel mai important în Babilon era echinocţiul de primăvară), şi faţă de perioada lunară. Principalul templu din Babilon, care îl onora pe zeul naţional Marduk, ale cărui oseminte s-au păstrat destul de bine, ilustrează aceste principii astronomice. S-au găsit de asemenea texte care decriu în termeni arhiecturali cele dpuăsprezece porţi şi cele şapte trepte, permiţându-le oamenilor de ştiinţă să îi reconstruiască funcţia iniţială: aceea de sofisticat observator solar, lunar, planetar şi stelar (fig. 81).

Faptul că astronomia combinată cu arheologia poate ajuta la datarea unor monumente, explica evenimente istorice, şi defini originile cereşti ale credinţelor religioase nu a fost admis pe deplin decât în ultima vreme. A trebuit să treacă aproape un secol pentru ca realizarea acestui fapt să ducă şi la întemeierea unei discipline, pe numele său arheoastronomie, deoarece în 1894 Sir Norman Lockyer (*The Dawn of Astronomy*) a demonstrat în mod convingător că în toate timpurile şi aproape peste tot - de la cele mai vechi altare până la cele mai impunătoare catedrale - templele au fost orientate după criterii astronomice. Trebuie remarcat că ideea i-a venit datorită „unui lucru remarcabil: în Babilon, încă de la începutul lucrurilor, semnul pentru Dumnezeu era o stea"; la fel, în Egipt, în „textele hieroglifice, trei stele reprezentau mai mulţi zei". El a mai observat că în panteonul hindu, zeii cei mai veneraţi în temple erau Indra („Ziua adusă de soare") şi Ushas („Zori"), zei care aveau legătură cu răsăritul soarelui.

Privind spre Egipt, unde vechile temple încă se înalţă iar arhitectura lor poate fi studiată în detaliu, Lockyer a admis că în antichitate templele erau fie temple ale Soarelui, fie temple ale stelelor.

Primele erau temple a căror axă şi ale căror funcţii calendaristice şi rituale erau dispuse în funcţie de solstiţii sau de echinocţii; ultimele temple nu aveau legătură cu nici unul dintre punctele Soarelui, ci erau concepute pentru a observa şi venera apariţia unei anumite stele într-o anumită zi într-un anumit punct al orizontului. Lockyer a făcut plin de uimire următoarea descoperire: cu cât templele erau mai vechi, cu atât astronomia lor era mai sofisticată. Astfel, la începutul civilizaţiei lor, egiptenii au reuşit să combine un eveniment stelar (apariţia celei mai strălucitoare stele, Sirius) cu un eveniment solar, (solstiţiul de vară), şi cu fluxul anual al Nilului. Lockyer a calculat că această triplă coincidenţă nu putea surveni decât o dată la 1.460 de ani, şi că Momentul Zero al Egiptenilor, atunci când începea numărătoarea calendarului lor, era circa 3200 înainte de Cristos.

Dar principala contribuţie a lui Lockyer la ceea ce (după aproape un secol!) a evoluat în ştiinţa arheoastronomiei a fost conştientizarea faptului că orientarea vechilor temple putea fi un indiciu al momentului exact al construcţiei lor. Exemplul oferit de el a fost complexul de temple din Teba, din Egiptul Superior (Karnak). Aco-

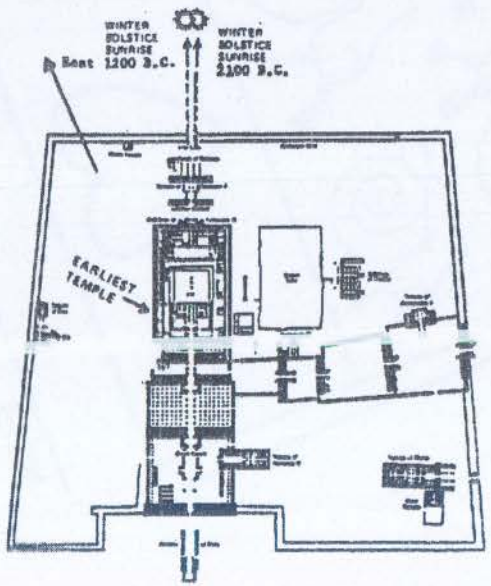

Fig.82

lo, orientarea mai veche şi mai complicată a vechilor oraşe sacre, către echinocţii, a fost înlocuită de orientarea mai uşoară către solstiţii. în Karnak, Marele Templu, închinat lui Amon-Ra, consta din două structuri rectangulare care aveau un perete comun, construite de-a lungul unei axe est-vest cu înclinare spre sud (fig. 82). Datorită acestei orientări, în timpul solstiţiului o rază de soare parcurgea întreaga lungime a coridorului (lung de aproximativ 150 m), mutându-se de la o parte a templului la alta între două obeliscuri. Pentru câteva minute, raza cădea pe Cel Mai Sacru dintre temple, la capătul coridorului, anunţând astfel începutul noii zile din noul an.

Dar acel moment precis nu era acelaşi întotdeauna; se modifica în permanenţă, astfel că se construiau noi temple cu orientări modificate. Când orientarea se baza pe echinocţii, modificarea era reprezentată de peisajul stelar variabil pe care se distingea Soarele - mutarea în casele „zodiacale", datorită precesiunii. Dar se pare că intervenea şi o altă modificare importantă care afecta solstiţiile: unghiul dintre extremităţile la care soarele putea fi văzut se diminua mereu! Cu timpul, mişcările Soarelui păreau influenţate de un alt element în relaţia Pământ-Soare.

Astronomii au descoperit că oblicitatea Pământului, înclinarea axei sale în raport cu orbita sa în jurul soarelui nu a fost întotdeauna cea prezentă (undeva sub 23°30'). Înclinarea sa variază cu 1° la fiecare 7.000 de ani, scăzând la 21° înainte să înceapă să crească din nou peste valoarea de 24°. Rolf Müller, care a aplicat acest fapt la arheologia andeeană (*Der Himmel uber dem Menschen der Steinzeit* şi alte studii) a calculat că, dacă vestigiile arheologice ar fi orientate cu o înclinare de 24°, ar însemna că au fost construite în urmă cu cel puţin 4.000 de ani.

Aplicarea acestei metode de datare sofisticate este la fel de importantă ca datarea cu carbon radioactiv, - poate chiar mai importantă decât aceasta, deoarece testele cu carbon radioactiv nu pot fi efectuate decât pe materiale organice (precum lemn sau cărbune) găsite lângă sau în clădiri, neputând data clădirea din piatră, dar arheoastronomia poate data clădirea ca atare şi chiar momentele când au fost ridicate diferite părţi ale sale.

Profesorul Müller, a cărui operă o vom analiza cu mai multă atenţie, a conchis că structurile perfecte de *ashlari* de la Machu Pi-

cchu şi Cuzco (diferite de cele megalitice poligonale) sunt vechi de peste 4.000 de ani, confirmând astfel cronologia lui Montesinos. O astfel de aplicare a arheoastronomiei la vestigiile andine, după cum vom vedea, a avut o puternică influenţă asupra noţiunilor cu privire la vechimea civilizaţiei din cele două Americi.

Astronomilor moderni le-a luat ceva timp până s-au hotărât să vină la Machu Picchu, dar în cele din urmă au venit. În 1930 Rolf Müller, profesor de astronomie la Universitatea din Potsdam, şi-a publicat primele studii referitoare la aspectele astronomice ale ruinelor din Tiahuanacu, Cuzco şi Machu Picchu. Concluziile sale, conform cărora aceste vestigii şi în special monumentele de la Tiahuanacu datează de foarte multă vreme, aproape i-au distrus cariera.

La Machu Picchu Müller şi-a concentrat atenţia asupra pietrei Intihuatana de pe vârful din partea de nord-vest a oraşului şi pe structura din vârful stâncii sacre, deoarece în ambele locuri a identificat nişte caracteristici precise care l-au ajutat să determine scopul şi utilitatea lor (*Die Intiwatana – Sonnenwarten im Alten Peru* şi alte scrieri).

Intihuatana era aşezată pe cel mai înalt loc din oraş. Din vârful ei se putea contempla tot orizontul, dar pereţii de *ashlari* megalitici limitau perspectiva în direcţia dorită de constructori. Intihuatana şi baza ei erau tăiate dintr-o singură piatră naturală, ridicând înălţimea stâlpului sau a obiectului acolo unde dorea constructorul. Atât stâlpul, cât şi baza erau orientate cu precizie (fig. 76). Müller a determinat că diferitele suprafeţe înclinate şi laturi erau astfel concepute încât să permită determinarea apusului în timpul solstiţiului de vară, a răsăritului în timpul solstiţiului de iarnă, şi a echinocţiilor de toamnă şi de primăvară.

Înainte de cercetările sale de la Machu Picchu, Müller a investigat în detaliu caracteristicile arheoastronomice de la Tiahuanacu şi Cuzco. O veche gravură spaniolă în lemn (fig. 83 a) i-a sugerat că Marele Templu al Soarelui de la Cuzco era astfel construit, încât razele soarelui cădeau direct pe Cel mai sfânt dintre cele sfinte la momentul răsăritului în ziua solstiţiului de iarnă. Aplicând teoriile lui Lockyer la Coricancha, Müller a putut calcula şi demonstra că

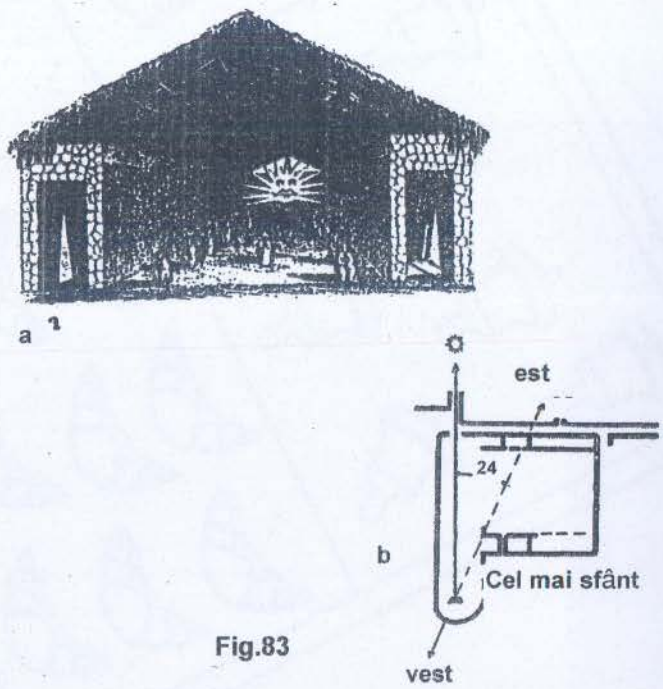

Fig.83

pereţii precolumbieni, împreună cu peretele circular cel mai sfânt puteau sluji aceluiaşi scop ca templele din Egipt. (fig. 83 b).

Primul aspect evident al structurii din vârful stâncii sacre de la Machu Picchu este forma sa semicirculară şi *ashlarii* perfecţi din care este construită. Există asemănări evidente cu peretele semicircular Cel mai sfânt din Cuzco (ne-am exprimat deja opinia, conform căreia structura de la Machu Picchu o precedă pe cea din Cuzco); acest aspect i-a sugerat lui Müller o funcţie similară, aceea de determinare a solstiţiului de iarnă. După ce a stabilit că pereţii drepţi ai acestei structuri erau orientaţi de arhitecţi în conformitate cu poziţia geografică şi altitudinea faţă de nivelul mării a aşezării, el a determinat că prin cele două ferestre trapezoidale din porţiunea circulară (fig. 84) un observator putea vedea răsăritul în timpul solstiţiilor de vară şi de iarnă - în urmă cu 4.000 de ani!

În anii '80 doi astronomi de la Observatorul Steward, Univer-

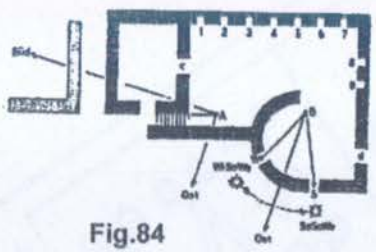

Fig.84

sitatea Arizona, D.S. Dearbon şi R.E. White (*Archaeoastronomy at Machu Picchu*) au investigat aceleaşi obiective cu instrumente mult mai precise. Ei au confirmat orientările astronomice ale pietrei Intihuatana şi ale celor două ferestre din Torreon (unde perspectiva se desfăşoară din vârful pietrei sacre, prin crestăturile şi marginile sale). Nu s-au implicat, totuşi, în discuţia deschisă de Müller asupra datei structurii. Nici ei, nici Muller nu au încercat să stabilească rolul celor Trei Ferestre, cea mai veche structură megalitică, în observarea astronomică. Părerea noastră este că rezultatele ar fi fost şi mai surprinzătoare.

Cu toate acestea, Müller a studiat orientarea pereţilor megalitici din Cuzco. Concluzia sa a avut implicaţii hotărâtoare care au fost ignorate „Aceşti pereţi au fost ridicaţi între anii 4000 înainte de Cristos şi 2000 înainte de Cristos" (*Sonne, Mond und Sterne uber dem Recih der Inka*). Consecinţa este că structurile megalitice (de la Cuzco, Sacsahuaman şi Machu Picchu, cel puţin) datează dinainte de anul 2000 înainte de Cristos, perioada când au fost ridicate Intihuatana şi Torreon la Machu Picchu. Cu alte cuvinte, pentru Müller structurile din epoca preincaşă fuseseră realizate pe parcursul a două ere zodiacale: cele megalitice aparţineau zodiei Taurului, cele din timpul Vechiului Imperiu şi de la Tampu-Tocco aparţineau zodiei Berbecului.

În Orientul Antic, schimbarea cauzată de precesiune necesita reformarea periodică a calendarului sumerian iniţial. în anul 2000 înainte de Cristos, o dată cu trecerea de la zodia Taurului la cea a Berbecului a avut loc o schimbare majoră, însoţită de mari mişcări religioase. Spre uimirea multora (dar nu şi a noastră), astfel de schimbări şi reforme s-au produs şi în Anzi.

Faptul că popoarele din Anzi aveau un calendar ar fi trebuit să se impună de la sine in urma scrierilor lui Montesinos şi a altor cronicari, care menţionau repetate reforme ale calendarului efectuate de numeroşi regi. Cu toate acestea, numai după ce au fost efectuate mai multe studii, începând cu anii '30, s-a confirmat că aceste popoare nu doar aveau un calendar, dar îl şi consemnau (deşi se presupune că nu ştiau să scrie). Un adevărat pionier în acest domeniu, Fritz Buck (*Inscripciones Calendarias del Peru Preincaico* şi alte scrieri), a prezentat dovezi arheologice în sprijinul acestor concluzii: un toiag, instrument de măsurare a timpului, şi o vază, găsite în ruinele templului Pachacamac, pe care erau marcate patru perioade a câte douăsprezece diviziuni cu ajutorul unei linii şi al unor puncte, similare cu cele ale mayaşilor şi olmecilor.

Potrivit părintelui Molina, incaşii „începeau să numere anul la mijlocul lui mai, cu câteva zile în plus sau în minus, în prima fază a lunii". În timpul sacrificiilor, preoţii cântau imnuri: „O, Creatorule, O, Soare, O, Tunet, să rămâi veşnic tânăr şi să nu îmbătrâneşti; veghează ca lucrurile să fie în pace; veghează ca oamenii să se înmulţească şi ca hrana lor şi toate lucrurile lor să fie din belşug."

Calendarul gregorian a fost introdus în Cuzco abia după moartea lui Molina, deci ziua de Anul Nou despre care vorbea el trebuie să fi fost 25 mai sau în jurul acelei date. Turnurile de observare descrise de Garcilaso au fost descoperite recent de astronomi de la universităţile din Texas şi Illinois; ei au descoperit că liniile de observare corespundeau datei de 25 mai. Potrivit cronicarilor, incaşii considerau că anul începe în momentul solstiţiului de iarnă (echivalent cu solstiţiul de vară în emisfera nordică). Dar acest eveniment nu se produce pe 25 mai, ci pe... 21 iunie; o diferenţă de aproximativ o lună!

Singura explicaţie plauzibilă a acestui fapt ar fi că sistemul de observare şi calendarul care se baza pe acest sistem fuseseră moştenite de incaşi dintr-o perioadă mai veche; o decalare de o lună rezultă din schimbarea precesiunii, care durează 2610 ani în fiecare casă zodiacală.

După cum am arătat, piatra Intihuatana de la Machu Picchu ajuta nu doar la determinarea solstiţiilor, ci şi a echinocţiilor (când ziua şi noaptea sunt egale când soarele se află deasupra Ecuatorului, în martie şi septembrie). Cronicarii şi cercetătorii din zilele noastre (cum ar fi L.E. Valcarel, *The Andean Calendar*) susţin că incaşii depuneau eforturi deosebite pentru a stabili data exactă a echinocţiilor, pe care le venerau. Acest obicei trebuie să fi avut la

rândul lui rădăcini în vremurile îndepărtate, deoarece în rapoartele timpurii se spunea că monarhii din Vechiul Imperiu erau preocupaţi de determinarea echinocţiilor.

Montesinos ne informează că al patruzecilea rege al Vechiului Imperiu a înfiinţat o academie pentru studiul astronomiei şi astrologiei şi determinarea exactă a echinocţiilor. Acestui rege i se conferise titlul de Pachacutec; prin urmare, calendarul era atât de desincronizat la acea vreme în raport cu fenomenele cereşti, încât se impunea reformarea sa imediată. Această informaţie foarte interesantă a fost trecută cu vederea. Potrivit lui Montesinos, în al cincilea an al domniei acestui rege s-au împlinit 2500 de ani de la Momentul Zero şi 2000 de ani de la începutul Vechiului Imperiu.

Oare ce s-a întâmplat în jurul anului 400 înainte de Cristos, de a fost nevoie de o reformă a calendarului? Lungimea intervalului temporal, de 2000 de ani, corespunde intervalului modificărilor zodiacale datorate precesiunii. În Orientul Antic, unde calendarul a fost inventat la Nippur în jurul anului 4000 înainte de Cristos, echinocţiul de primăvară apărea în Casa sau în Vârsta Taurului. În anul 2000 înainte de Cristos a fost întârziat până la Casa Berbecului, iar în epoca lui Isus Cristos până în Casa Peştilor.

Reforma andeeană, survenită în 400 înainte de Cristos constituie o confirmare a presupunerii că Vechiul Imperiu şi calendarul său au început în urmă cu circa 2500 de ani înainte de Cristos. Ea sugerează şi că acei regi cunoşteau bine zodiacul; dar zodiacul era o împărţire pur artificială şi arbitrară a bolţii cereşti în douăsprezece părţi. O invenţie sumeriană adoptată în toată antichitatea de popoarele care au urmat. Era acest lucru posibil? Răspunsul este: da.

Unul dintre întemeietorii acestui domeniu, S.Hagar, într-o conferinţă susţinută la cel de-al XIV-lea Congres al americaniştilor din 1904 intitulat *Constelaţiile peruane şi legătura lor cu ritualul* a demonstrat că incaşii nu erau doar familiarizaţi cu zodiacul (şi cu lunile corespunzătoare zodiilor), dar aveau şi denumiri diferite pentru ele. Spre surprinderea cercetătorilor (nu şi a noastră), denumirile seamănă izbitor cu cele pe care le cunoaştem foarte bine şi care îşi au originea în Sumer. Astfel, ianuarie, luna Vărsătorului, era închinată lui Mama Cocha şi lui Capac Cocha, Apei Mame şi Stăpânului Apei. Martie, luna Berbecului, când prima fază a astrului lunii

marca începutul Anului Nou, era denumită Katu Quilla, Luna Pieţei. Lunii aprilie, luna Taurului, i se spunea Tupa Taruca, Cerbul care paşte (în America de Sud nu erau tauri). Zodia Fecioarei era cunoscută sub numele Sara Mama (Mama Porumb), iar simbolul ei era femeia, şi aşa mai departe.

Cuzco în sine reprezenta o mărturie a cunoştinţelor despre zodiac şi a vechimii acestor cunoştinţe. Am afirmat deja că oraşul era împărţit în douăsprezece sectoare, fiecare fiind asociat cu o casă zodiacală. Este semnificativ că primul sector, situat pe panta din Sacsahuaman, era asociat cu Berbecul, deoarece pentru ca această zodie să fie raportată la echinocţiul de primăvară trebuie să ne întoarcem cu 4000 de ani în urmă.

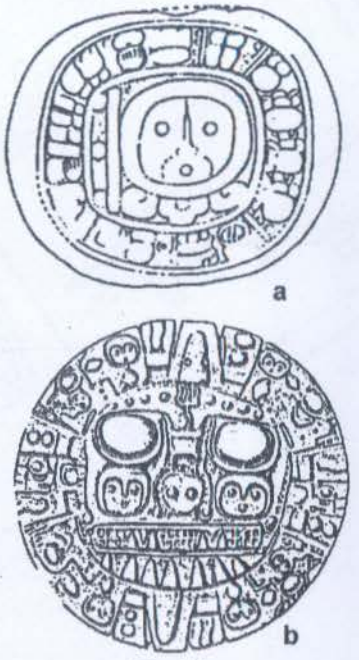

Fig.85

Ne întrebăm dacă aceste cunoştinţe despre astronomie şi reformele calendarului ar fi putut fi reţinute şi transmise de-a lungul mileniilor fără a fi consemnate în scris în nici un fel. Codicele mayaşe conţineau, după cum am văzut, date astronomice copiate şi obţinute din surse mai vechi. Arheologii au stabilit că barele dreptunghiulare cu care erau înfăţişaţi conducătorii mayaşi pe stele erau de fapt „bare ale cerului", conţinând glifele pentru anumite constelaţii ale zodiacului (cum era, de exemplu, seria de glife ce încadra imaginea lui Pacal pe capacul sicriului lui, la Palenque.) Să fi fost aceste reprezentări artistice ale perioadei clasice copiate din reprezentări calendaristice mai vechi, probabil mai puţin realizate din punct de vedere artistic? Acest fapt este sugerat de o piatră rotundă găsită la Tikal (fig. 85a) pe care imaginea Zeului Soare (cu barbă şi cu limba scoasă) este înconjurată de glife celeste.

Astfel de pietre circulare zodiacal-calendaristice „primitive"

sunt strămoşii „pietrelor calendaristice" aztece perfecţionate, dintre care s-au găsit câteva, printre care şi una din aur; aceasta era cea mai sacră şi i-a fost dăruită lui Cortés de către Moctezuma pe când acesta credea că îi înapoiază Zeului Şarpe cu Pene ceea ce îi aparţinea de drept.

Să fi existat astfel de înregistrări - în aur - şi în Peru? În pofida tratamentului la care au supus spaniolii tot ce aducea a „idol", mai ales dacă obiectul era din aur (topindu-le foarte repede, aşa cum s-a întâmplat cu imaginea soarelui de la Coricancha), cel puţin un astfel de obiect s-a păstrat.

Este un disc de aur, cu un diametru de aproximativ 15 cm (fig. 85b).

A fost descoperit în Cuzco, iar în prezent este expus în Muzeul Indienilor Americani din New York; a fost descris în urmă cu mai bine de un secol de Sir Clemens Markham (*Cuzco and Lima; The Incas of Peru*). El a tras concluzia că în centrul discului era reprezentat soarele, înconjurat de douăzeci de simboluri distincte; a crezut că acestea erau lunile, după modelul calendarului mayaş de douăzeci de luni. W. Bollaert, într-o conferinţă susţinută la Societatea Regală a Anticarilor în 1860 şi în scrierile sale ulterioare, a considerat că discul este „un calendar pe luni sau un zodiac". M.H. Saville (*A Golden Breastplate from Cuzco*, în publicaţia din 1921 a Muzeului), a subliniat că şase dintre semne se repetă de două ori, iar două se repetă de patru ori (le-a marcat de la A la H) şi ca atare a pus la îndoială teoria lui Markham privind calendarul cu douăzeci de luni.

Simplul fapt că şase înmulţit cu doi este egal cu doisprezece ne determină să fim de acord cu Bollaert şi să sugerăm că aceasta este mai degrabă o tabletă zodiacală decât una a lunilor anului. Toţi cercetătorii sunt de acord că acest obiect datează din perioada preincaşă. Nici unul nu a demonstat, totuşi, cât de mult seamănă cu piatra calendaristică descoperită la Tikal - poate pentru că astfel ar pune şi mai mult în dificultate teoria conform căreia între America Centrală şi America de Sud nu a existat nici un contact.

La începutul lui 1533 un mic grup de soldaţi din armata lui Pizarro a intrat în Cuzco, capitala incaşă. Grosul forţelor lui Pizarro se afla încă la Cajamarca, unde îl ţineau captiv pe Atahualpa, pretendentul la tron. Misiunea grupului era de a obţine contribuţia capitalei la răscumpărarea în aur pe care o cereau spaniolii în schimbul eliberării lui Atahualpa.

În Cuzco, generalul lui Atahualpa, Quizquiz, i-a lăsat pe spanioli să intre şi să cerceteze câteva clădiri importante, printre care şi Templul Soarelui. Incaşii îi spuneau Coricancha, Împrejmuirea de Aur, deoarece pereţii săi erau acoperiţi cu plăcuţe de aur, iar în interior se aflau tot felul de obiecte magnifice din aur, argint şi pietre preţioase. Puţinii spanioli care au intrat în Cuzco au luat cu ei şapte sute de plăcuţe de aur, numeroase alte comori şi s-au întors la Cajamarca.

Grosul armatei spaniole a intrat în Cuzco la sfârşitul aceluiaşi an, şi am pomenit deja soarta pe care a avut-o oraşul, cu edificiile şi altarele sale. Cel Mai Sfânt Templu a fost jefuit, iar Emblema De Aur a soarelui, care se afla deasupra Marelui Altar, a fost luată şi topită.

Dar distrugerea fizică nu a putut şterge amintirile incaşilor. Potrivit acestora, Coricancha fusese construit de primul monarh, la început fiind un fel de colibă cu acoperiş de paie. Regii care au venit mai târziu l-au extins, până când a ajuns să aibă dimensiunile şi forma sub care l-au cunoscut spaniolii. În Cel Mai Sfânt Templu, spuneau ei, pereţii erau acoperiţi de sus până jos cu plăci de aur. Garcilaso scria: „Deasupra Marelui Altar se afla imaginea soarelui pe o placă de aur de două ori mai groasă decât celelalte plăci de pe pereţi. Era înfăţişat cu o faţă rotundă şi raze şi flăcări de foc, toate dintr-o singură bucată."

Acela era, într-adevăr, obiectul pe care l-au văzut şi l-au luat spaniolii. Dar nu era obiectul iniţial, care dominase peretele şi pe care cădeau razele soarelui la răsărit, în ziua aleasă.

Cea mai detaliată descriere a piesei centrale şi a imaginilor din jurul ei a fost oferită de Don Juan de Santa Cruz Pachacuti-Yumqui Salcamahyhua, fiul unei prinţese Inca de viţă regală şi al unui nobil spaniol (din acest motiv uneori este denumit Santa Cruz, alteori Salcamayhua). Relatarea face parte din cartea sa *Relacion* (tradusă in limba engleză de Sir Clemens Markham), carte în care

a dorit să glorifice dinastia Inca în ochii spaniolilor. Salcamayhua afirma că primul rege din dinastia Inca a fost cel care le-a poruncit fierarilor „să fabrice o placă plată din aur, care însemna că exista un singur creator al cerului şi al pământului". Salcamayhua şi-a ilustrat spusele cu un desen: placa avea forma neobişnuită a unui oval.

Această primă reprezentare a fost înlocuită cu o placă rotundă atunci când următorul monarh a declarat soarele zeitatea supremă. Monarhul care a venit după acesta a revenit la placa de formă ovală, fiind „un mare duşman al idolilor; el le-a poruncit oamenilor să nu mai venereze soarele şi luna", ci, mai degrabă, corpul ceresc reprezentat de placa ovală. El a fost cel care a dat ordin să se pună imagini de jur-împrejurul plăcii. Salcamayhua se referea la placa ovală ca la un simbol al „Creatorului", accentuând faptul că nu înţelegea prin aceasta soarele, deoarece imagini ale soarelui şi lunii erau dispuse în jurul ovalului. Pentru a-şi ilustra spusele, Salcamayhua a desenat un oval mare înconjurat de două cercuri mai mici.

Piesa din centru a rămas astfel, cu ovalul în partea superioară, până în vremea lui Inca Huascar, unul dintre cei doi fraţi vitregi care îşi disputau tronul, atunci când au sosit spaniolii. El a înlăturat ovalul şi l-a înlocuit „cu o placă rotundă, la fel ca un soare cu raze." „Huascar Inca a aşezat imaginea soarelui acolo unde fusese cea a Creatorului". În acest fel, prin alternarea credinţelor religioase, s-a ajuns din nou la un panteon în care soarele era zeitatea supremă, nu Viracocha. Pentru a semnifica faptul că el era moştenitorul de drept al tronului, Huascar şi-a adăugat epitetul Inti („Soarele"); aşadar el, nu fratele său vitreg, era adevăratul descendent din Fiii Soarelui.

Salcamayhua a explicat că peretele în triunghi, având ovalul în centru, rezuma „ceea ce credeau păgânii" despre cer şi pământ, si a ilustrat cu un desen peretele înainte de venirea lui Huascar, care a înlocuit ovalul cu imaginea Soarelui. Schiţa s-a păstrat printre hârtiile lui Francisco de Avila, cel care l-a chestionat pe Salcamayhua, dar şi pe alţii în legătură cu semnificaţia reprezentării. Avila a notat pe schiţă şi câteva explicaţii ale imaginilor, în limbile locale *quechus* şi *aymara* şi în spaniola sa castiliană. Dacă se înlătură aceste notaţii, se obţine o reprezentare fidelă a imaginilor înfăţişate deasupra altarului (înfăţişat prin obiectul dreptunghiular haşurat din

josul figurii). În partea de jos erau simboluri terestre (oameni, animale, un râu, munţi, un lac); în partea de sus, imagini cereşti: Soarele, Luna, stele, ovalul misterios, etc (fig. 86).

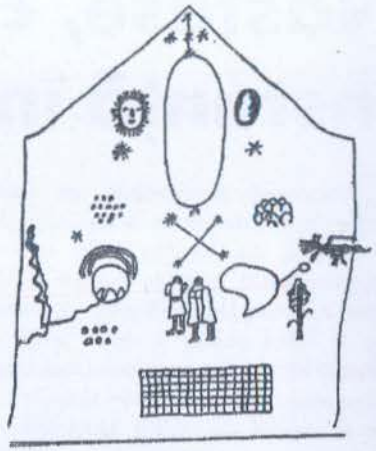

Fig.86

Cercetătorii au opinii diferite cu privire la semnificaţiile simbolurilor individuale, dar nu şi la sensul general al pereelui sacru. Markham interpreta partea superioară ca pe „un grafic stelar, o adevărată cheie către desluşirea cosmogoniei şi a astronomiei în Peru-ul antic", şi era sigur că vârful triunghiular era o hieroglifă pentru „cer". S.K. Lothrop (*Inca Treasure*) a susţinut că imaginile de deasupra marelui altar „alcătuiau o legendă cosmogonică despre facerea cerului şi pământului, a soarelui şi lunii, a primului bărbat şi a primei femei". Toţi sunt de acord cu afirmaţia lui Salcamayhua, că reprezintă „ceea ce credeau păgânii" - suma tuturor credinţelor lor religioase şi a legendelor lor; o saga a Cerului şi Pământului, şi a legăturii dintre ele.

În ansamblul de corpuri cereşti se disting limpede soarele şi luna, flancând un oval plat de aur, dedesubtul căruia sunt grupuri de corpuri cereşti. Este limpede că cele două simboluri aparţin soarelui şi lunii, datorită figurilor convenţionale desenate deasupra lor, la care se adaugă notaţiile în limba băştinaşilor: Inti (soare) şi Quilla (lună).

Dacă soarele era astfel reprezentat, atunci ce semnifica imaginea centrală, acel oval? Potrivit legendelor, acest simbol era venerat laolaltă cu Soarele în vremurile incaşe. Identitatea sa este clar explicată de o notă care spune: „*Illa Ticci Uuiracocha, Pachac Acachi. Quiere decir imagen del Hacedor del cielo y de la tierra*"... Ceea ce înseamnă: „Illa Ticci Uuiracocha, Creatorul tuturor; adică imaginea Creatorului Cerului şi Pământului."

Dar de ce era Viracocha reprezentat sub forma unui oval?

Unul dintre oamenii de ştiinţă care s-a ocupat îndeaproape de această problemă, R. Lehmann-Nitsche (*Coricancha - El templo del Sol en el Cuzco y las Imagenes de su Altar Mayor*) a elaborat o teză conform căreia ovalul reprezenta „Oul Cosmic", o idee teogonică ce se regăseşte în legendele greceşti, în religiile hindu, „şi chiar în Geneză". Este „cea mai veche teogonie, ale cărei amănunte nu au fost înţelese de autorii albi". A fost reprezentată în sanctuarele zeităţii indoeuropene Mithra sub forma unui ou înconjurat de constelaţiile zodiacale. „Poate că într-o zi indianologii vor remarca asemănările dintre cultul lui Viracocha, al lui Brahma cel cu şapte ochi şi al israelitului Iahve... În antichitatea clasică şi în cultul lui Orfeu apăreau imagini sacre ale Oului Mistic; de ce nu s-ar fi putut întâmpla acest lucru şi în Marele Sanctuar din Cuzco?"

Lehmann-Nitsche s-a gândit la Oul Cosmic ca la singura explicaţie pentru forma ovală neobişnuită a obiectului nu doar din cauza asemănării dintre forma acestuia şi forma unui ou, ci şi pentru că elipsa (formă geometrică greu de desenat sau de fasonat) nu se găseşte ca atare pe Pământ. Dar şi el, şi alţii păreau să ignore faptul că pe suprafaţa elipsei se afla plasată (în partea de jos) o stea. Dacă forma eliptică sau ovală se aplică mai multor corpuri cereşti, (pe lângă cele cinci de deasupra şi cele patru de dedesubt), ea semnifică ovalul care poate fi întâlnit în natură - dar nu pe pământ, ci în cer: curba naturală descrisă de o planetă care se roteşte în jurul Soarelui. Noi sugerăm că acest oval reprezintă orbita unei planete din sistemul nostru solar.

Prin urmare, ceea ce reprezenta peretele sacru nu erau nişte constelaţii misterioase şi îndepărtate, ci propriul Sistem Solar, cu Soarele, Luna şi cele zece planete, rezultând în total douăsprezece. Planetele sistemului nostru solar sunt împărţite în două grupe: cele cinci planete aflate la mare depărtare - Pluto, Neptun, Uranus, Saturn şi Jupiter (socotind din afară spre interior), şi grupul de planete mai apropiate: Marte, Pământul, Venus, Mercur. Cele două grupe sunt împărţite de vasta orbită eliptică a celei de-a douăsprezecea componente a sistemului nostru solar, care pentru incaşi era Viracocha.

Trebuie oare să ne surprindă că această viziune a sistemului nostru solar este identică cu cea sumeriană?

Pe măsură ce reprezentările coborau din cer spre Pământ, pe partea dreaptă a peretelui este înfăţişat un cer înstelat, iar pe partea stângă un nor. Cercetătorii sunt de acord cu notele iniţiale, „vara" pentru cerul senin înstelat şi „nori de iarnă". Reprezentarea Inca socotea anotimpurile o parte din actul creator, urmând şi în această privinţă modelul din Orientul Apropiat. Înclinarea Pământului, cauzată de anotimpuri, era pusă în Sumer pe seama lui Nibiru, iar în Babilon pe seama lui Marduk. Acelaşi ecou se regăseşte în psalmul biblic închinat Domnului: „Tu ai făcut vara şi iarna".

Sub „vară" apărea simbolul unei stele; sub „iarnă" este înfăţişat un animal fioros. Opinia generală este că acestea reprezintă constelaţiile asociate în emisfera sudică acestor anotimpuri. Imaginea de sub „iarnă" reprezintă Leul, fapt uimitor, din mai multe puncte de vedere. În primul rând, în America de Sud nu există lei. în al doilea rând, calendarul a fost inventat în Sumer în urmă cu patru mii de ani înainte de Cristos, iar atunci solstiţiul de vară a avut loc pe când Soarele se afla în casa zodiacală a Leului (UR GULA în sumeriană). Dar în emisfera sudică în acea perioadă a anului ar fi trebuit să fie iarnă. Prin urmare, reprezentarea incaşă a împrumutat nu doar ideea celor douăsprezece constelaţii zodiacale, ci şi ordinea anotimpurilor aşa cum era ea în Mesopotamia!

Am ajuns la simbolurile care - asemenea celor din Enuma Elish şi din Cartea Genezei - aduc legendele facerii din ceruri pe Pământ: primul bărbat şi prima femeie, Edenul, un râu mare, un şarpe, munţi, un lac sacru. „Panorama incaşă" despre lume, în cuvintele lui Lehmann-Nitsche. O caracterizare mai exactă ar fi: Biblia în imagini a popoarelor din Anzi.

Analogia este reală, nu o simplă figură de stil. Imaginile acestei compoziţii ar putea ilustra cu succes legendele mesopotamiene biblice ale lui Adam şi Eva în grădina Edenului, completate cu imaginea şarpelui (pe porţiunea din dreapta a peretelui) şi Copacul Vieţii (pe porţiunea din stânga). Cuvântul sumerian E.DIN (din care provine Eden) semnifica valea marelui fluviu Eufrat, care izvora din munţii înalţi de la nord. Această localizare geografică este reprezentată cu claritate pe partea din dreapta a zidului, unde un glob care înfăţişează Pământul poartă inscripţia: „Pacha Mama" - Pă-

mântul Mamă. Până şi curcubeul, prezent în legendele din Orientul Apropiat despre potop, apare aici.

(Toţi savanţii sunt de acord că globul sau cercul ce poartă inscripţia Pacha Mama reprezintă Pământul; cu toate acestea, nici unul nu a fost uimit de faptul că incaşii ştiau deja că Pământul este rotund. Sumerienii ştiau acest lucru, înfăţişând Pământul şi toate celelalte planete în funcţie de această realitate.)

Grupul de şapte puncte de sub simbolul Pământului a pus nenumărate probleme cercetătorilor. Unii au adoptat ideea greşită conform căreia anticii îşi închipuiau că Pleiadele numără şapte stele şi au sugerat că simbolul reprezintă acea porţiune din constelaţia Taurului. Dacă ar fi aşa, simbolul ar trebui să se afle în porţiunea superioară celestă a reprezentării, nu în cea inferioară. Lehmann-Nitsche şi alţii au interpretat simbolul celor şapte puncte ca fiind „cei şapte ochi ai zeului suprem". Dar am arătat deja că cele şapte puncte, numărul şapte, desemnau însuşi Pământul în enumerarea sumeriană a planetelor. Prin urmare, simbolul „şapte" se află exact acolo unde trebuie, ca o legendă pentru globul pământesc.

Ultima imagine de pe peretele sacru este cea a marelui lac legat printr-un canal de un lac mai mic. Notele de pe margine explică: „Mama Cocha", Apa-Mamă. Toţi cercetătorii sunt de acord că acesta reprezintă Lacul Sacru din Anzi, Titicaca. Reprezentându-l, incaşii transferau povestea Creaţiei din ceruri pe pământ şi din Grădina Edenului în Anzi.

Lehmann-Nitsche a rezumat semnificaţia şi mesajul reprezentării de pe peretele aflat deasupra Marelui Altar, spunând: „îl poartă pe om de pe pământ până la stele". La fel de uimitor este faptul că îi duce pe incaşi în cealaltă parte a Pământului.

9
Oraşe pierdute şi regăsite

Descoperirea legendei Genezei în varianta sa mesopotamiană iniţială pe pereţii templului incaş Celui Mai Sfânt ridică o mulţime de întrebări. Prima şi cea mai evidentă dintre acestea este: cum? Cum au aflat incaşii aceste legende,şi nu doar în linii mari, aşa cum au devenit cunoscute peste tot în lume (crearea primului cuplu, Potopul), ci în detaliu, urmând Povestea Creaţiei, demonstrând inclusiv cunoştinţe despre sistemul solar şi despre orbita planetei Nibiru.

Un răspuns posibil ar fi acela că incaşii deţineau aceste cunoştinţe din vremuri imemoriale, aducându-le cu ei în Anzi. O altă posibilitate ar fi că le-au auzit de la alte popoare pe care le-au întâlnit pe aceste pământuri.

În absenţa documentelor scrise, care se găsesc în Orientul Apropiat, răspunsul la această întrebare depinde în mare măsură de răspunsul la alta: Cine erau, de fapt, incaşii?

Cartea *Relacion* a lui Salcamayhua este un bun exemplu al încercării incaşilor de a perpetua un fel de propagandă de stat; atribuirea numelui venerat Manco Capac primului monarh Inca, Inca Rocca, pentru a-i face pe cei pe care îi cotropiseră să creadă că primul Inca era adevăratul „Fiu al Soarelui", ieşit direct din apele lacului sacru Titicaca. De fapt, dinastia Inca a început cu aproximativ 3500 de ani după acel sfânt început. Limba pe care o vorbeau incaşii era Quechua, limba popoarelor din partea centrală şi de nord a Anzilor, în timp ce în munţii din jurul Lacului Titicaca popoarele vorbeau limba *aymara*. Acestea şi alte consideraţii i-au făcut pe unii oameni de ştiinţă să afirme că incaşii au venit relativ târziu, dinspre est, şi s-au stabilit în valea Cuzco, care se învecinează cu marea câmpie amazoniană.

Acest fapt în sine nu exclude o posibilă origine a incaşilor în Orientul Apropiat. Atenţia s-a axat asupra imaginii reprezentate pe pereţii templului, deasupra Marelui Altar, dar nimeni nu s-a întrebat de ce, între atâtea popoare care aveau reprezentări ale zeilor lor şi

care îşi puneau idolii în altare şi temple, în marele templu incaş nu era nici un astfel de idol, şi nici în vreun alt templu sau altar incaş.

Cronicarii povestesc că, în timpul anumitor celebrări, era purtat un „idol", dar acesta îl reprezenta pe Manco Capac, nu pe un zeu. Ei mai relatează şi că, într-o anumită zi sfântă, un preot se ducea pe un munte îndepărtat, unde se afla idolul impunător al unui zeu, şi sacrifica o lamă. Dar acel munte şi acel zeu existau din vremuri preincaşe, iar legenda poate să facă referire la templul lui Pachacamac de pe coastă (despre care am scris deja).

Este interesant că aceste obiceiuri respectă poruncile biblice din vremea Exodului. Interdicţia referitoare la fabricarea şi adorarea idolilor era inclusă în cele Zece Porunci. Iar în ajunul Zilei Ispăşirii, un preot trebuia să sacrifice „un ţap ispăşitor" în deşert. Nimeni nu a atras atenţia asupra faptului că acele *quippos* utilizate de incaşi pentru a comemora evenimentul - bucăţi de frânghie de diferite culori care trebuiau să fie din lână, cu noduri în diverse poziţii - semănau, ca aspect şi scop, cu *tzitzit*, „ciucurii de pe marginile unei pânze albastre", pe care israeliţii trebuiau să şi-i coasă pe veşminte, pentru a arăta că respectă poruncile Domnului. Ar mai fi regulile privind succesiunea la tron, conform cărora moştenitorul legal era fiul unor fraţi vitregi, obicei sumerian preluat de patriarhii evrei, sau practica circumciziei, întâlnită la familiile regale incaşe.

Arheologii peruani au făcut nişte descoperiri uimitoare în provinciile amazoniene din Peru, printre care ruinele unor oraşe cu locuinţe de piatră, mai ales în valea râurilor Utcubamba şi Maranon. Acestea sunt, fără îndoială, „oraşe pierdute" în zonele tropicale; dar, în anumite cazuri, descoperirile anunţate reprezintă expediţii către aşezări cunoscute. Aşa s-a întâmplat în 1985, în cazul descoperirilor de la Gran Pataien care au făcut multă vâlvă - aşezare explorată de arheologul peruan F. Kauffmann-Doig şi de americanul Gene Savoy cu douăzeci de ani mai înainte. S-au raportat „piramide" la graniţa cu Brazilia, în oraşe pierdute precum Akakor, şi poveşti indiene despre ruine care conţin bogăţii nemaivăzute. Un document aflat la arhivele naţionale din Rio de Janeiro reprezintă un raport din secolul al optsprezecelea, unde se consemnează existenţa unui oraş pierdut în jungla amazoniană şi văzut de europeni în 1591. Documentul transcrie chiar o fâşie scrisă găsită acolo

şi a fost motivul principal pentru care s-a organizat o expediţie condusă de colonelul Percy Fawcett, a cărui misterioasă dispariţie în junglă face încă obiectul articolelor de senzaţie.

Nu vrem să spunem prin aceasta că nu există ruine străvechi ale unor aşezări situate de-a lungul unui drum care străbate continentul sud-american, din Guyana şi Venezuela, până în Ecuador şi Peru. În rapoartele lui Humboldt despre călătoriile sale de-a lungul şi de-a latul continentului se pomeneşte o tradiţie care spune că oamenii de peste mări au debarcat în Venezuela şi au pornit spre interiorul continentului; iar râul principal din valea Cuzco, Urubamba, nu este decât un afluent al Amazonului. Echipe arheologice braziliene oficiale au vizitat numeroase aşezări (fără a efectua, totuşi, săpături susţinute). Într-o aşezare de lângă gura Amazonului au fost găsite urne de ceramică decorate cu motive incizate care amintesc de modelele de pe vasele de ceramică din Ur (locul sumerian de origine al lui Abraham). Se pare că a fost creată o insuliţă artificială, Pacoval, care servea ca bază pentru mai multe movile (care nu au fost excavate). Potrivit lui L. Netto, *Investigaciones sobre a archaeologia braziliera*, urne cu motive similare şi vaze „de calitate superioară" au fost găsite în susul Amazomului. şi, credem noi, o rută la fel de importantă care lega Anzii de Oceanul Atlantic exista la sud.

Cu toate acestea, nu se ştie cu certitudine dacă şi incaşii au venit pe acest drum. Una dintre legendele lor străvechi le situează începuturile o dată cu debarcarea pe coasta peruană. Limba lor, *quechua*, seamănă mult cu limbile din Orientul îndepărtat, atât din punctul de vedere al semnificaţiei cuvintelor, cât şi ca dialect. Iar incaşii aparţin în mod clar populaţiilor amerindiene - a patra ramură a omenirii, care, după cum am îndrăznit să sugerăm noi, descinde din neamul lui Cain (un ghid din Cuzco, auzind de pregătirea noastră de specialitate în cercetarea biblică, ne-a întrebat dacă nu cumva *in-ca* ar fi putut deriva din *ca-in*, printr-o inversare a silabelor. Cine ştie!?)

Dovezile pe care le avem demonstrează, după părerea noastră, că legendele şi credinţele din Orientul Apropiat, dar şi cunoştinţele despre Nibiru şi despre Anunnaki, veniţi de acolo pe Pământ, panteonul celor doisprezece, toate acestea au fost aduse de pre-

Fig.87

decesorii incaşilor de peste mări. Acest lucru s-a întâmplat în perioada Vechiului Imperiu, iar cei care au adus aceste legende erau Străinii de peste mări, dar nu în mod necesar aceiaşi care au adus cu ei legende şi poveşti similare în America Centrală.

Pe lângă toate aceste fapte şi mărturii pe care le-am prezentat, să ne întoarcem puţin în Izapa, o aşezare aflată lângă coasta Pacificului, la graniţa dintre Mexic şi Guatemala, unde s-au întâlnit civilizaţiile olmecă şi mayaşă. Această aşezare a fost recunoscută abia în ultima vreme ca fiind cea mai mare de acest fel de pe coasta Pacificului în America Centrală şi de Nord. A fost locuită în permanenţă timp de 2500 de ani, din 1500 înainte de Cristos (dată obţinută prin datarea cu carbon) până în 1000 după Cristos. Avea obişnuitele piramide şi terenuri pentru jocul cu mingea, dar ceea ce i-a uimit cel mai mult pe arheologi au fost monumentele sale din piatră. Datorită stilului, imaginaţiei, conţinutului lor mitic şi perfecţiunii artistice a acestor pietre cioplite, ele au ajuns să reprezinte un stil aparte, stilul *izapan*, recunoscut astăzi ca reprezentând o sursă de inspiratie pentru alte aşezări de pe coasta Pacificului, din Mexic şi Guatemala. Această artă aparţinea perioadei olmece timpurii şi preclasice mijlocii şi a fost adoptată şi de Maya atunci când stăpânii aşezării s-au schimbat.

Arheologii de la Fundaţia Arheologică Lumea Nouă de la Universitatea Birgham Young, care au studiat timp de câteva decenii această aşezare şi au efectuat săpături, nu au nici o îndoială că la vremea înfiinţării sale era orientată spre solstiţii, iar cele câteva monumente erau chiar „aliniate în chip deliberat în funcţie de mişcările planetelor" (V.G.Norman, *Izapa Sculpture*). Temele religioase, cosmologice şi mitologice împletite cu subiecte istorice sunt exprimate

în sculpturile în piatră. Am văzut deja (fig. 51b) una dintre numeroasele reprezentări ale zeităţilor înaripate. De un interes deosebit este o piatră cioplită mare care măsoară aproximativ treizeci de picioare pătrate, denumită de arheologi *stela 5 Izapa*, găsită lângă un important altar din piatră. Scena, complicată, (fig. 87) a fost caracterizată de cercetători drept „un mit vizual fantastic" care se referă la „geneza omenirii" lângă Copacul Vieţii, aflat pe malul unui râu.

Povestea istorico-mitică este spusă de un bătrân cu barbă reprezentat în partea stângă, şi este repetată de un om care pare a fi mayaş pe partea dreaptă (a observatorului stelei).

În decor este multă vegetaţie, sunt foarte multe păsări şi multi peşti, dar şi figuri umane. Interesant este că cele două figuri centrale reprezintă doi oameni care au faţă şi picioare de elefant - animal complet necunoscut în cele două Americi. Cel din partea stângă este prezentat în legătură cu un personaj olmec care poartă coif, ceea ce întăreşte presupunerea noastră că acele uriaşe capete de piatră care înfăţişau olmeci reprezentau africani.

Dacă mărim porţiunea din partea stângă (fig. 88a), observăm detalii care pentru noi reprezintă nişte indicii foarte importante. Omul cu barbă îşi spune povestea deasupra unui altar care poartă simbolul tăierii ombilicului. Acesta era simbolul (fig. 88b) cu care Ninti (zeiţa sumeriană care l-a ajutat pe Enki să creeze omul) era identificată pe sigiliile cilindrice şi pe monumente. Atunci când Pământul a fost împărţit între zei, ei i s-a dat în stăpânire peninsula Sinai, locul de unde egiptenii extrăgeau pietrele lor favorite, turcoazele

Fig.88

albastre-verzui. Îi spuneau Hathor şi o înfăţişau cu coarne de vacă, precum în această scenă a creării omului (fig. 88c). Aceste „coincidenţe" confirmă concluzia noastră potrivit căreia stela de la Izapa ilustrează legendele din Lumea Antică privind Facerea Omului şi Grădina Edenului.

Pe stelă sunt reprezentate şi piramide, dar cu laturi netede, ca cele de la Gizeh de pe Nil, înfăţişate aici în josul stelei, lângă râu. Pe măsură ce analizăm şi reanalizăm această stelă veche de câteva milenii, nu putem să nu ne gândim că o singură imagine valorează mai mult decât toate cuvintele din lume.

Legendele şi mărturiile arheologice demonstrează că olmecii şi oamenii cu barbă nu s-au oprit pe ţărmul oceanului, ci s-au îndreptat spre America Centrală şi spre nordul Americii de Sud. E posibil să fi înaintat spre interior, deoarece există mărturii ale prezenţei lor în aşezări din interiorul continentului. în orice caz, au călătorit spre sud în cel mai uşor mod cu putinţă: în bărci.

Legendele din părţile ecuatoriale şi de nord ale Anzilor nu menţionează doar sosirea pe mare a strămoşilor lor (precum Naymlap), ci şi a unor „giganţi". O astfel de debarcare a avut loc în vremea Vechiului Imperiu, cealaltă în perioada Mochica. Iată cum o descrie pe ultima dintre ele Cieza de Leon: „Au sosit pe coastă, în bărci mari cât vapoarele, făcute din trestii, nişte oameni atât de înalţi, încât un om de statură obişnuită le ajungea până la genunchi!"

Fig.89

Aceşti oameni aveau unelte de metal cu care au săpat puţuri în stâncă, dar pentru hrană au dat năvală prin proviziile băştinaşilor. Le-au necinstit şi femeile, deoarece printre uriaşii care debarcaseră nu erau femei. Poporul Mochica i-a înfăţişat pe aceşti uriaşi care i-au înrobit pe vase de ceramică, pictându-le feţele cu negru (fig, 89), în timp ce feţele lor erau albe. Tot în vestigiile Mochica se găsesc şi

portrete din argilă ale unor bărbaţi în vârstă cu bărbi albe.

Noi presupunem că aceşti musafiri nepoftiţi erau olmecii şi tovarăşii lor cu barbă din Orientul Apropiat, care fugeau de revoltele izbucnite în America Centrală în jurul anului 400 înainte de Cristos. Au plecat lăsând în urma lor, din America Centrală până în zonele ecuatoriale din America de Sud, un şir de manifestări de venerare supusă. Expediţiile arheologice organizate în zonele ecuatoriale de pe coasta Pacificului au scos la iveală monoliţi enigmatici care datează din acea perioadă frământată. Expediţia organizată de George C. Heye a găsit în Ecuador capete uriaşe de piatră, cu trăsături umane, dar cu colţi ascuţiţi, de jaguar feroce. O altă expediţie a găsit la San Augustin, aşezare situată la graniţa cu Columbia, statui de piatră care înfăţişează giganţi; uneori aceştia ţin în mâini unelte, alteori arme; trăsăturile feţei sunt acelea ale olmecilor africani (fig. 90 a, b).

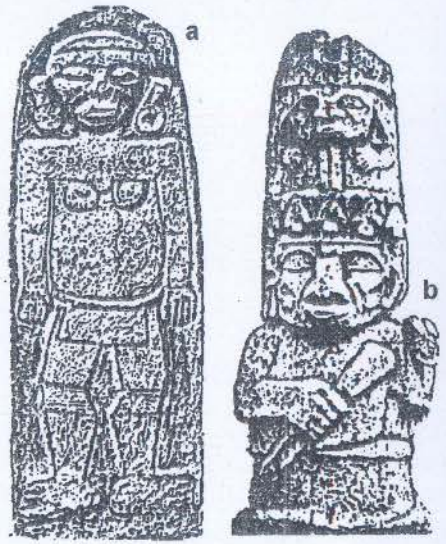

Fig.90

Este posibil ca tot aceşti invadatori să fi inspirat legendele des întâlnite în aceste ţinuturi, despre cum a fost creat omul, despre un potop şi despre un zeu şarpe care cerea un tribut anual în aur. Într-o ceremonie consemnată de spanioli, doisprezece bărbaţi îmbrăcaţi în roşu efectuau un dans ritual, pe malul unui lac ce avea legătură cu legenda lui El Dorado.

Băştinaşii din zonele ecuatoriale aveau un panteon alcătuit din doisprezece zei, un număr semnificativ şi în acelaşi timp un indiciu important. În fruntea panteonului se afla o triadă, compusă din Zeul Creaţiei, Zeul cel Rău şi Zeiţa Mamă, şi includea zeul Lunii, al Soa-

relui, al Ploii cu Tunete. Semnificativ este şi că Zeul Lunii era considerat superior Zeului Soarelui. Numele zeilor se schimbau de la o localitate la alta, păstrând totuşi caracteristicile cereşti. Printre numele bizare se disting două: acela al celui mai important zeu al panteonului, căruia în dialectul *chibcha* i se spunea Abira, care seamănă izbitor cu numele mesopotamian Abir - „Puternic" - şi Zeul Lunii, căruia i se spunea Si sau Sian, nume asemănător cu cel mesopotamian Sin.

Prin urmare, panteonul acestor popoare din America de Sud trimite inevitabil cu gândul la panteonul celor din Orientul Antic şi Estul Mediteranei - la greci şi egipteni, hittiţi, canaani şi fenicieni, la asirieni şi babilonieni, înapoi unde a început totul: la sumerienii din sudul Mesopotamiei, de la care toţi ceilalţi au împrumutat zeii şi mitologiile.

În fruntea panteonului sumerian se afla un „Cerc Olimpian" alcătuit din doisprezece zei, deoarece fiecăruia dintre aceşti zei trebuia să-i corespundă o planetă din sistemul solar. Într-adevăr, numele zeilor coincideau cu numele planetelor, cu excepţia cazului în care se utilizau mai multe epitete pentru a descrie planeta sau însuşirile zeului. În fruntea panteonului se afla conducătorul din Nibiru, ANU, al cărui nume însemna „Cerul", deoarece îşi avea sălaşul pe Nibiru. Soţia sa făcea şi ea parte din panteonul celor doisprezece, având numele ANTU. Tot din acest grup făceau parte şi cei doi fii ai lui ANU: E.A („Acela A Cărui Casă E Apa"), primul născut al lui Anu, dar nu de către Antu; şi EN.LIL („Stăpânul Care Porunceşte"), care era Adevăratul Moştenitor, deoarece mama lui era Antu, sora vitregă a lui Anu. Lui EA i se spunea în textele sumeriene şi EN.KI („Stăpânul Pământului"), deoarece se aflase în fruntea primei misiuni a Anunnakilor de pe Nibiru pe Pământ şi înfiinţase primele lor aşezări pe Pământ, în E.DIN („Casa Celor Drepţi") - biblicul Eden.

Misiunea lui era aceea de a obţine aur, deoarece Pământul era unica sursă. şi nu pentru podoabe sau din pură vanitate, ci pentru a purifica atmosfera de pe Nibiru prin risipirea prafului de aur în stratosfera acelei planete. După cum se consemnează în textele sumeriene (şi după cum am relatat şi noi în cărţile *The 12th Planet* şi *The Earth Chronicles*), Enlil a fost trimis pe Pământ să preia comanda atunci când metodele de extracţie iniţiale folosite de Enki nu s-au mai dovedit satisfăcătoare. Aşa a început duşmănia dintre cei doi fraţi vitregi şi urmaşii lor, care a dus şi la Războiul Zeilor. Războiul s-a încheiat cu un tratat de pace întocmit de sora lor Ninti (căreia după aceea i s-a spus Ninharsag). Pământul era împărţit între popoarele care îl locuiau. Celor trei fii ai lui Enlil - Ninurta, Sin, Adad - şi celor doi gemeni ai lui Sin, Shamashi (Soarele) şi Ishtar (Venus) li s-au dat pamânturile Shem şi Japhet, ale semiţilor şi indoeuropenilor: lui Sin (Luna) i s-a dat Mesopotamia inferioară; lui Ninurta („Războinicul lui Enlil", „Marte") munţii din Elam şi Asiria; lui Adad („Cel care Tună", Mercur) i s-a dat Asia Mică (pământul hitiţilor) şi Libanul. Ishtar a fost făcută stăpână peste civilizaţiile din Valea Indului, iar Shamash a fost pus să comande portul spaţial din peninsula Sinai.

Această împărţire a fost contestată; Enki şi fiii lui au luat pământul lui Ham, al oamenilor cu piele neagră din Africa, civilizaţiile din Valea Nilului şi minele de aur din sudul şi vestul Africii, un cadou nepreţuit şi foarte dorit. Enki era un adevărat savant şi un mare metalurgist; numele lui egiptean era „Ptah" („Cel care dezvoltă", titlu care a fost tradus drept Hephaistos de greci şi Vulcan de romani). A împărţit continentul cu fiii lui; printre aceştia se afla şi primul născut MAR.DUK („Fiul Movilei Strălucitoare"), căruia egiptenii îi spuneau Ra, şi NIN.GISH.ZI.DA („Stăpânul Copacului Vieţii"), căruia egiptenii îi spuneau Thoth (Hermes pentru greci), zeul ştiinţelor secrete, printre care: astronomia, matematica, construirea piramidelor.

Cunoştinţele furnizate de zeii din acest panteon, lucrurile de care ei aveau nevoie şi îndrumarea lui Thoth, toate acestea i-au determinat pe olmecii africani şi pe oamenii cu barbă din Orientul Apropiat să ajungă în cealaltă parte a lumii.

După ce au ajuns în America Centrală pe coasta Golfului - tot acolo unde vor ajunge spaniolii, ajutaţi de aceiaşi curenţi marini, peste câteva milenii - au străbătut istmul îngust şi au navigat de pe coasta Pacificului spre pământurile de la sud, aflate dincolo de America Centrală.

Deoarece acolo se afla aurul, în vremea spaniolilor şi înaintea lor.

Înainte de incaşi şi de civilizaţiile Chimu şi Mochica, o cultură denumită de savanţi Chavin a înflorit în munţii aflaţi în nordul statului peruan, între coastă şi bazinul Amazonului. Unul dintre primii exploratori, Julio C. Tello (*Chavin* şi alte lucrări) i-a spus „leagănul civilizaţiei andine". Această civilizaţie ne poartă înapoi în timp, cel puţin până în 1500 înainte de Cristos; asemenea civilizaţiei olmece din Mexic, a apărut brusc, şi aparent fără să aibă o perioadă anterioară de dezvoltare treptată.

Cultura Chavin se desfăşoară pe o suprafaţă vastă, ale cărei dimensiuni se extind mereu pe măsură ce se fac noi descoperiri. Se pare că îşi avea centrul într-o aşezare Chavin de Huantar, lângă satul Chavin (de unde provine şi denumirea acestei culturi). Este situată la o înălţime de 3000 m în Cordillera Blanca, munţi din şirul de nord-vest al Anzilor. Acolo, într-o vale dintre munţi unde afluenţii râului Maranon formează un triunghi, o suprafaţă de aproximativ 27 km^2 a fost aplatizată şi terasată în vederea ridicării unor construcţii complexe, concepute cu multă atenţie şi precizie, conform unui plan care lua în calcul marginile şi trăsăturile aşezării (fig. 91a). Clădirile şi pieţele formează dreptunghiuri şi pătrate precise şi au fost aliniate cu punctele cardinale, axa est-vest fiind luată drept axă principală. Cele trei clădiri principale se aflau pe terase care le ridicau şi se sprijineau de zidul exterior, lung de 150 m. Zidul înconjura aparent complexul din trei părţi, lăsându-l liber spre râul care curgea în partea de răsărit, şi era înalt de 12 metri.

Cea mai mare clădire se afla în colţul din partea de sud-vest, măsoară 72 m pe 75 m şi consta din cel puţin trei etaje (reconstrucţie generală, fig. 91b). Era construită din blocuri de piatră, bine modelate dar neşlefuite, dispuse în straturi egale. După cum indică unele lespezi, pereţii erau căptuşiţi la exterior cu lespezi de piatră netede asemănătoare cu marmura; unele încă păstrează decoraţiile incizate. De pe terasa din partea de est pornea o scară monumentală, care trecea pe sub o poartă impunătoare spre clădirea principală. De o parte şi de alta a porţii se aflau două coloane cilindrice - un model neobişnuit în America de Sud - care împreună cu blocurile verticale de piatră susţineau un prag orizontal de 9 m dintr-un singur bloc. Mai sus, o scară dublă impunătoare ducea spre vârful clădirii. Această scară era construită din pietre perfect

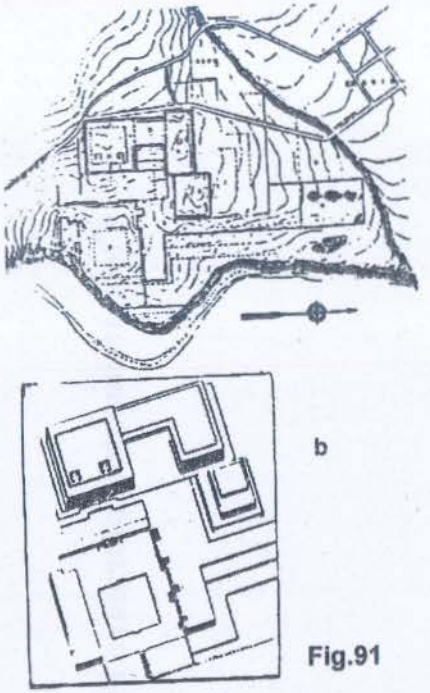

Fig.91

tăiate şi modelate, care amintesc de marile piramide egiptene. Cele două scări duceau spre vârful clădirii, unde arheologii au găsit resturile a două turnuri; platforma de deasupra nu a mai fost construită.

Terasa din partea de est face parte din platforma pe care a fost construit edificiul şi duce la o piaţă aflată cu un nivel mai jos, la care se ajungea pe nişte trepte ceremoniale, înconjurată din trei parţi de pieţe dreptunghiulare sau platforme. In atara colţului de sud-vest al pieţei denivelate şi perfect aliniat cu scările edificiului principal şi cu terasa acestuia se afla un bolovan mare de formă plată, cu şapte găuri şi o nişă dreptunghiulară.

Precizia exteriorului era întrecută de cea a interiorului. Înăuntrul celor trei structuri se aflau coridoare şi holuri labirintice, care comunicau cu galerii, camere şi scări sau se înfundau, şi de aceea li se spunea labirinte. Unele galerii erau căptuşite cu lespezi netede,

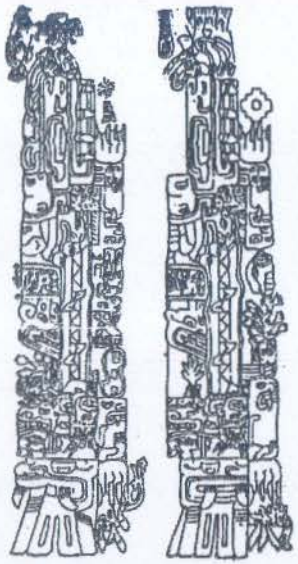

a b Fig.92

delicat decorate din loc în loc; toate coridoarele au acoperişuri din lespezi de piatră, aşezate cu multă ingeniozitate, astfel încât s-au păstrat în picioare de-a lungul mileniilor.

Nişele şi proeminenţele nu au un scop evident, iar puţurile verticale sau înclinate ar fi putut servi, după părerea arheologilor, la ventilaţie.

Cu ce scop a fost construit Chavin de Huantar? Singura explicaţie plauzibilă găsită de cei care l-au descoperit a fost că era un centru religios, un fel de „Mecca" antică. Această teorie a fost întărită de trei vestigii fascinante şi enigmatice găsite în această aşezare. Una care uimeşte prin imaginile sale complexe a fost descoperită de Tello în clădirea principală: este obeliscul Tello (fig. 92 a, b prezintă o vedere frontală şi din spate). Imaginile gravate sunt aglomerări de trupuri omeneşti şi de feţe, care au însă labe de pisică, colţi sau aripi. Sunt animale, păsări, copaci, zei care împrăştie nişte raze asemănătoare razelor soarelui şi o varietate de forme geometrice. Să fi fost acesta un stâlp totemic care era venerat, sau o încercare a unui „Picasso" de odinioară de a reprezenta toate miturile şi toate legendele pe o singură coloană? Nimeni nu a dat încă un răspuns plauzibil.

O altă piatră gravată este cea denumită monolitul Raimondi (fig. 93), nume care provine de la arheologul care a descoperit-o la o formă din apropiere. Se crede că iniţial se afla în vârful unei pietre crestate din partea de sud-vest a pieţei denivelate, aliniată cu scara monumentală. Astăzi este expusă în Lima.

În această coloană de granit înaltă de 2,1 m, artistul din vechime a cioplit imaginea unei zeităţi care ţine o armă -aruncător de tunete, cred unii - în fiecare mână. Corpul şi membrele zeităţii sunt parţial antropomorfe, nu însă şi faţa. Această faţă i-a uimit pe cercetători, deoarece nu reprezintă şi nu stilizează un animal local

(de exemplu, jaguarul); aici se pare că a funcţionat mai degrabă concepţia artistului despre un „animal mitologic", cum îi spun savanţii în mod convenţional, unul despre care a auzit, dar pe care nu l-a văzut.

Fig.93

Nouă ni se pare că faţa zeului seamănă cu cea a unui taur - animal care nu se întâlneşte în America de Sud, dar prezent în folclorul şi iconografia popoarelor din Orientul Apropiat. Semnificativ (pentru noi), taurul era „animalul de cult" al lui Adad, iar munţilor pe care îi stăpânea el, în Asia Mică, li se spune Munţii Taurului şi în ziua de azi.

O altă coloană de piatră neobişnuită şi enigmatică de la Chavin de Huantar este denumită El Lanzon, deoarece are formă de lance (fig. 94). A fost descoperită în clădirea din mijloc şi a rămas acolo deoarece are 3,6 m, fiind mai înaltă decât galeria de 3 m unde se află. Vârful monolitului iese prin tavan printr-o deschizătură pătrată făcută cu atenţie.

Imaginea de pe acest obiect a fost ţinta a numeroase speculaţii; în opinia noastră, pare să înfăţişeze chipul antropomorf al unui taur. Să însemne oare aceasta că autorul monumentului, oricare ar fi fost el, – şi înainte de construcţia clădirii, deoarece aceasta nu a fost construită decât pentru a adăposti statuia – îl venera pe Zeul Taur?

Nivelul artistic ridicat al acestor obiecte de artă l-a impresionat pe cercetători mai mult decât structurile complexe şi neobişnuite, şi l-a determinat să considere Chavin „leagănul culturii" din nordul şi centrul Peru-ului şi să creadă că aşezarea era un centru religios. Dar se pare că scopul nu era religios, ci utilitar, potrivit unor recente descoperiri. Aceste săpături recente au scos la iveală o reţea de tuneluri subterane cioplite din stâncă, ce străpungeau toată aşezarea, atât sub clădirile construite, cât şi sub părţile rămase nefinisate, şi legau diferite încăperi subterane dispuse sub formă de lanţ (fig. 95).

Tunelurile aveau nişte ieşiri care i-au uluit pe cei care le-au

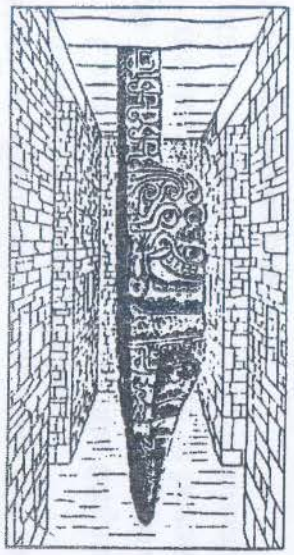

Fig.94

descoperit, deoarece se pare că legau cei doi afluenţi situaţi de o parte şi de alta a aşezării, unul, din cauza terenului accidentat, unul aflat deasupra şi celălalt dedesubt, în vale. Unii exploratori au sugerat că aceste tuneluri fuseseră construite pentru a controla fluxul apei în vreme de inundaţii, canalizând apa care năvălea din munţi în timp ce se topeau zăpezile, lăsând-o să curgă pe sub clădiri, nu pe lângă ele. Dar dacă exista un astfel de pericol de inundaţii (mai degrabă după averse de ploaie, decât după topirea zăpezilor), de ce ingenioşii constructori şi-au dispus structurile într-un loc atât de vulnerabil?

Noi susţinem că au făcut aceasta în mod deliberat. Ei s-au folosit de cele două niveluri ale afluenţilor pentru a crea

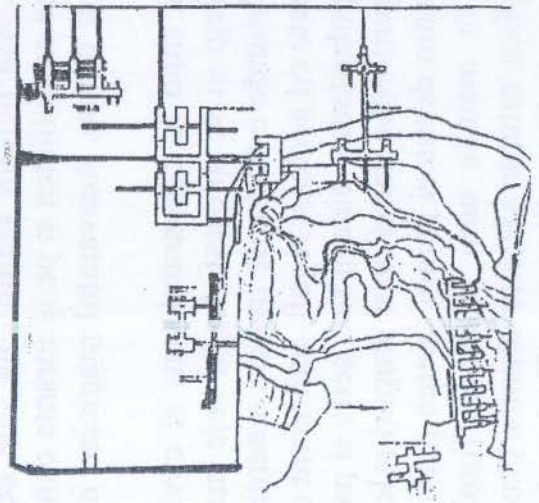

Fig.95

un curs de apă controlat, necesar pentru activităţile care aveau loc la Chavin de Huantar; deoarece şi aici, ca în multe alte părţi, aceste dispozitive pentru apă erau căptuşite cu aur.

Vom întâlni multe asemenea construcţii în Anzi; le-am văzut, în formă rudimentară, în aşezările olmece. În Mexic făceau parte din lucrările complexe de pământ; în Anzi erau adevărate capodopere din piatră - în cadrul unor aşezări importante, precum cea de la Chavin de Huantar, alteori sub forma unor resturi izolate ale unor stânci tăiate şi şlefuite cu extraordinară precizie, precum aceasta, văzută de Squier în regiunea Chavin (fig. 96), care par să fi fost construite pentru un utilaj ultramodern în urmă cu multă vreme.

Aceste lucrări în piatră, nu atât edificiile, cât obiectele folosite zilnic, par să ofere răspunsul la întrebare. Cine a fost la Chavin de Huantar? Îndemânarea artistică şi stilurile de sculptură în piatră reamintesc în mod surprinzător de arta olmecă din Mexic. Printre încântătoarele obiecte, se află un receptacul în formă de jaguar, o pisică - de taur, un vultur condor, un bazin în formă de broască ţestoasă; un mare număr de vaze şi de alte obiecte decorate cu glife create din colţi împletiţi - un motiv care decorează lespezile pereţi-

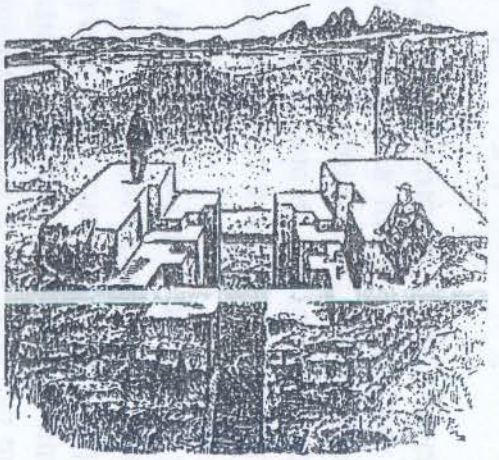

Fig.96

Fig.97

lor, dar şi obiectele de artă (fig. 97a). Se găseau totuşi şi lespezi de piatră acoperite cu motive egiptene: şerpi, piramide, Ochiul Sacru al lui Ra (fig. 97b). Ca şi cum această diversitate nu era suficientă, s-au păstrat fragmente din blocuri de piatră cioplite care înfăţişează motive mesopotamiene, precum zeităţile de pe discurile înaripate (fig. 97c) sau (gravate pe oase) imagini de zei care poartă coifuri conice, cu care erau identificaţi zeii mesopotamieni (fig. 97d).

Zeităţile care poartă coifurile conice au trăsături „africane" şi având în vedere că au fost sculptate pe os pot fi cele mai timpurii reprezentări din această aşezare. Să fi venit negrii africani, de origine egipteană sau nubiană, în această aşezare sud-americană, încă din cele mai vechi timpuri? Răspunsul, surprinzător, este da. Negrii africani au fost, într-adevăr, aici şi în aşezările din apropiere (mai ales în una dintre ele, Sechin), şi şi-au lăsat în urmă portretele. În toate aceste aşezări pe pietrele sculptate cu zecile se află reprezentări ale acelor oameni; în majoritatea cazurilor, sunt înfăţişaţi ţinând în mână un fel de unealtă; „inginerul" este înfăţişat cu un simbol al canalelor pentru apă (fig. 98).

În aşezările de pe coastă care duc la cele de la Chavin, din munţi, arheologii au găsit capete sculptate din argilă, nu din piatră,

care trebuie să-i fi reprezentat pe vizitatorii semiţi (fig. 99) ; una semăna atât de mult cu sculpturile asiriene, încât cel care a descoperit-o, H. Ubbelohde-Doering (*On the Royal Highway of the Incas*), a denumit-o „Regele Asiriei". Dar nu se ştie dacă aceşti vizitatori au ajuns în zonele muntoase, cel puţin nu în viaţă; capete de piatră sculptate cu trăsături semite au fost găsite la Chavin de Huantar, dar mai ales cu grimase groteşti sau mutilate, înfipte ca nişte trofee în zidurile din jurul aşezării.

Fig.98

Vârsta aşezării Chavin sugerează că primii migranţi, atât olmeci, cât şi semiţi, au venit în jurul anului 1500 înainte de Cristos. Într-adevăr, în timpul domniei celui de-al doisprezecelea rege al Vechiului Imperiu, potrivit cronicilor lui Montesinos, „la Cuzco au ajuns veşti despre debarcarea pe coastă a unor bărbaţi foarte înalţi... giganţi care se stabileau de-a lungul întregii coaste" şi care aveau unelte de metal.

După un timp s-au deplasat spre interiorul ţării, în munţi. Monarhul a trimis iscoade să cerceteze şi să-l informeze despre înaintarea uriaşilor, ca nu cumva să ajungă foarte aproape de capitală. Dar, din câte se pare, uriaşii au provocat mânia Marelui Zeu, iar acesta i-a nimicit. Aceste evenimente au avut loc cu un secol înainte de oprirea soarelui în loc, petrecută în jurul anului 1400 înainte de Cristos, prin urmare, în 1500 înainte de Cristos, atunci când au fost construite canalele de la Chavin de Huantar.

Fig.99

Trebuie să subliniem că acest eveniment nu este acelaşi cu cel raportat de Garcilaso, despre nişte uriaşi care au jefuit pământul şi au violat femeile - invazi-

e petrecută în timpurile Moche, în jurul anului 400 înainte de Cristos. Într-adevăr, la acea vreme cele două populaţii amestecate, de olmeci şi de semiţi, fugeau din America Centrală. Soarta lor nu avea să fie însă alta în nordul Anzilor. Pe lângă capetele semite groteşti găsite la Chavin de Huantar, în toată zona s-au găsit şi reprezentări de negri mutilaţi, şi mai ales în Sehin.

Aşa se face că, după 1000 de ani în Anzii din nord şi aproape 2000 de ani în America Centrală, popoarele de origine africană şi semită au avut un sfârşit tragic.

Deşi este posibil ca unii africani să fi călătorit mai departe spre sud, după cum atestă descoperirile de la Tiahuanacu, se pare că expansiunea africano-semită în Anzi, din America Centrală nu a trecut dincolo de spaţiul culturii Chavin. S-ar putea ca legendele despre uriaşii nimiciţi de mâna zeilor să conţină mai mult decât un sâmbure de adevăr, deoarece este foarte posibil ca în acea zonă din nordul Anzilor să se fi întâlnit două tărâmuri, conduse de doi zei diferiţi, separate de graniţe nevăzute.

Afirmăm aceasta deoarece chiar în acea zonă s-au aflat alţi oameni cu pielea albă. Erau reprezentaţi în busturi de piatră (fig. 100), înveşmântaţi în haine nobile, purtând turbane sau eşarfe cu simboluri ale autorităţii, şi decorate cu ceea ce savanţii numeau „animale mitologice". Aceste statui-bust au fost în majoritatea cazurilor găsite într-o aşezare de lângă Chavin, pe nume Aija. Trăsăturile lor şi mai ales nasurile drepte îi indică drept indoeuropeni. Ar fi putut veni numai din Asia Mică şi Elam, eventual din Valea Indului, aflată mai la est, în epocile ulterioare.

Fig.100

Este oare posibil ca oameni din acele pământuri îndepărtate să fi traversat Pacificul şi să fi venit în Anzi în vremuri preistorice? Legătura care evident există este confirmată de reprezentări care ilustrează faptele de vitejie ale unui erou din Orientul Apropiat frecvent menţionat în legende. Este vorba de Ghilgameş, conducătorul oraşului Uruk (Erech în Biblie), care domnise în jurul anului 2900 înainte de Cristos. El a plecat în căutarea eroului din povestea Potopului, căruia zeii îi dăruiseră (conform versiunii mesopotamiene) nemurirea. Aventurile sale au fost relatate în *Epopeea lui Ghilgameş*, tradusă în antichitate din sumeriană în alte limbi din Orientul Apropiat. Una dintre faptele sale eroice, lupta cu doi lei pe care i-a dovedit cu mâinile goale, reprezenta una dintre imaginile favorite ale artiştilor din vechime, cum este şi cazul acestei imagini de pe un monument hittit (fig. 101a).

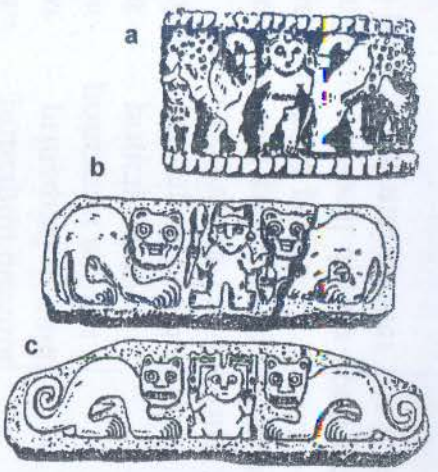

Fig.101

Incredibil, dar aceeaşi imagine apare şi pe tăbliţele de piatră de la Aija (fig. 101b) şi de la o aşezare din apropiere, Callejon de Huaylus (fig. 101 c) în Anzii de Nord!

Aceşti indo europeni nu au lăsat urme în America Centrală, şi trebuie să presupunem că au traversat Pacificul şi au debarcat direct în America de Sud. Dacă e să ne orientăm după legende, ei au precedat cele două valuri de „uriaşi" africani şi oameni cu barbă din zona mediteraneană, şi ar fi putut fi cei mai vechi colonişti, menţionaţi şi în povestea lui Navmlap. Locul tradiţional de debarcare al lor ar fi fost peninsula Santa Elena (acum Ecuador), care daloriia in-sulei La Plata din apropiere înaintează în ocean. Săpăturile arheologice au confirmat vechi aşezări pe aceste locuri, începând cu o aşa-numită fază valdiviană, în jurul anului 2500 înainte de Cristos. Renumitul arheolog ecuadorian Emilio Estrada (*Ultimas Civilizaciones Pre-Historicas*) a descoperit, printre altele, statuete de piatră cu aceleaşi caracteristici ale nasului drept (fig 102a), sau vase de ceramică (fig, 102b) pe care era pictat un simbol, hieroglifa hittită pen-

tru „zei" (fig. 102c).

Merită subliniat că structurile megalitice din Anzi, cum am văzut deja la Cuzco, Sacsahuaman şi Machu Picchu se află la sud de linia de demarcaţie invizibilă care separă cele două tărâmuri divine. Lucrările manuale ale constructorilor megalitici - indoeuropeni îndrumaţi de zeul lor - care au început la sud de Chavin (fig. 96) şi-au pus amprenta pe teritoriul de la sud, din valea râului Urubamba şi dincolo de acesta, acolo unde se aduna aurul. Peste tot stâncile erau modelate cu aparent foarte mare uşurinţă în canale, compartimente, nişe şi platforme care de la distanţă păreau nişte scări către nicăieri; tunelurile străpungeau munţii, crăpăturile erau lărgite şi transformate în coridoare ai căror pereţi au fost neteziţi sau modelaţi în unghiuri precise. Peste tot, chiar şi în locurile unde oamenii aveau la dispoziţia lor toată apa din râul de la poale, au fost făcute conducte şi canale meşteşugite pentru ca apa din izvoare, afluenţi sau apa de ploaie să curgă în direcţia dorită.

La vest-sud-vest de Cuzco, pe drumul spre oraşul Abancay, se află ruinele lui Sayhuiti-Rumihuasi. Ca şi celelalte aşezări, este situat la confluenţa dintre un râu şi un afluent mai mic. Din aşezare a mai rămas zidul de apărare, vestigii ale unor structuri mai mari, care se aflaseră acolo cândva. După cum a arătat Luis A. Pardo într-un studiu despre aşezare (*Los grandes monolitos de Sayhuti*), numele înseamnă în limba localnicilor „Piramida trunchiată".

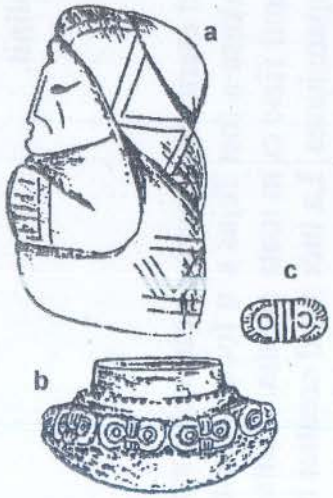

Fig.102

Localitatea este cunoscută pentru monoliţii săi şi mai ales pentru unul denumit Marele Monolit. Numele i se potriveşte, având în vedere că această stâncă uriaşă, care de la distanţă pare un strălucitor ou imens care se odihneşte pe coama dealului, măsoară în jur de 4,2 m lungime, 3 m lăţime şi 2,7 m în înălţime. Partea sa inferioară a fost modelată cu atenţie în forma unei jumătăţi de ovoid, iar partea superioară a fost cioplită pentru a reprezenta după toate probabilităţile un model la scară corezpunzătoare al unei zone necunoscute. Se pot discerne ziduri în miniatură, platforme, scări, canale, tuneluri, râuri, diverse construcţii, unele reprezentând edificii cu nişe şi trepte între ele; imagini ale unor animale specifice zonei şi figuri omeneşti înfăţişând, după părerea unora, războinici, după a altora, zei.

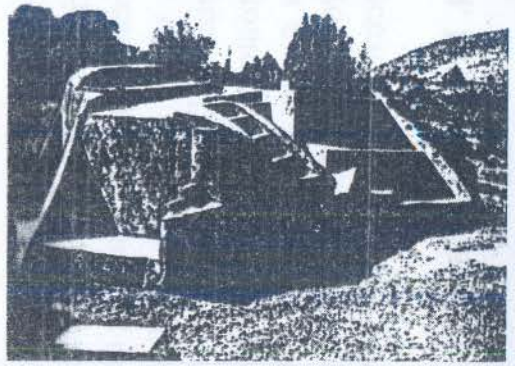
Fig.103

Unii văd în acest obiect un artifact religios, care cinsteşte zeii reprezentaţi. Alţii cred că reprezintă o parte din Peru, trei regiuni, care se întind până la sud, la Lacul Titicaca (pe care l-au identificat drept lacul de pe piatră) şi aşezarea foarte veche Tiahuanacu. Să fi fost aceasta o hartă gravată în piatră - sau, poate, un model în miniatură al unui mare constructor, care astfel a conceput clădirile ce urmau a fi construite şi modul lor de dispunere?

Răspunsul îl pot da crestăturile de pe această piatră, adânci de câţiva centimetri. Toate pleacă din acelaşi punct, aflat în partea cea mai înaltă a monolitului, din care se desprind şi o iau şerpuind spre părţile inferioare ale pietrei, unde se termină în nişte găuri rotunde. Unii sunt de părere că aceste crestături erau folosite de preoţi, care turnau diferite poţiuni (băuturi din coca) drept ofrande aduse zeilor înfăţişaţi pe stâncă. Dar dacă zeii înşişi erau arhitecţii, care era scopul lor?

Aceste crestături cu semnificaţii se întâlnesc şi la o altă stâncă imensă, la rândul ei tăiată şi modelată cu precizie geometrică (fig. 103); în suprafaţa şi părţile sale laterale au fost tăiate trepte, platforme şi nişe în cascadă. O latură a fost cioplită, formând mici „vase" în partea superioară; acestea comunică cu un receptacul mai larg din care pleacă un canal mai adânc, care o ia spre baza stâncii, îm-

părţind-o în două şanţuri pe mijloc. Oricare ar fi fost lichidul, îl turnau în stânca scobită prevăzută şi cu o intrare prin spate.

Alte vestigii ale unor construcţii mai mari uimesc prin crestăturile complexe şi foarte precise şi prin cavităţile săpate în ele. Pot fi asemuite cu nişte matriţe pentru turnarea unor instrumente ultramoderne.

Una dintre aşezările cele mai cunoscute, la est de Sacsahuaman, este Kenko - denumire care în limba locală înseamnă „Canale şerpuitoare". Principala atracţie turistică de aici o constituie un monolit uriaş aflat pe o platformă care ar fi putut înfăţişa un leu sau alt animal stând pe labele dinapoi. În faţa monolitului se află un zid înalt de 1,8 m construit din *ashlari* minunaţi, care îl înconjoară în cerc. Monolitul stă în faţa unei imense stânci naturale, iar zidul circular se termină în dreptul stâncii sub forma unui cleşte. în spate, stânca a fost tăiată, cioplită şi modelată în mai multe niveluri, legate prin platforme. Pe pantele artificiale ale stâncii au fost tăiate canale în zigzag, iar interiorul a fost scobit, pentru a se crea tuneluri labirintice şi camere. În apropiere, o despicătură în stâncă duce la o deschizătură asemănătoare cu o peşteră care a fost scobită cu precizie geometrică pentru a se ciopli nişte forme pe care unii le interpretează drept jilţuri şi altare.

Se pot întâlni multe aşezări de acest fel de-a lungul Văii Sacre, în jurul oraşelor Cuzco-Sacsahuaman, spre sud-est, unde se află aşa-numitul Lac de Aur. Printre blocurile de piatră megalitice de la Torontoy, există unul cu treizeci şi două de unghiuri. La aproximativ 80 km de Cuzco, lângă Torontoy, a fost creat un canal artificial, între două ziduri, care se revărsa în cascadă peste cincizeci şi patru de „trepte", toate tăiate în stâncă. Denumirea aşezării este semnificativă: Cori-Huairachina, „Locul unde aurul este purificat".

Cuzco însemna „Buricul", şi, într-adevăr, Sacsahuaman pare să fi fost aşezarea cea mai mare şi cea mai impresionantă. Importanţa sa este dovedită şi de un loc, pe numele său Pampa de Anta, aflat la 16 km vest de Sacsahuaman. Aici stânca a fost tăiată într-o serie de trepte care formează o semilună impunătoare (de unde şi denumirea pietrei, „Piatra Lunii"). Deoarece nimic nu se poate observa din acest loc, cu excepţia orizontului de la răsărit, Rolf Müller a tras concluzia (*Sonne, Mond und Steiner uber dem Reich der Inka*) că era un fel de observator, amplasat astfel încât să ofere date astronomice pentru promontoriul de la Sacsahuaman.

Dar ce era de fapt Sacsahuaman, mai ales că astăzi teoria conform căreia ar fi fost o fortăreaţă incaşă este complet discreditată? Canalele labirintice uimitoare şi alte şanturi aparent întâmplătoare săpate în stâncă naturală încep să capete un sens datorită săpăturilor arheologice începute în urmă cu câţiva ani. Deşi nu au fost scoase la iveală decât câteva dintre construcţiile presărate pe tot cuprinsul platoului aflat dincolo de stânca netedă Rodadero, acestea au permis elaborarea unor concluzii. În primul rând, zidurile, conductele, receptaculele, canalele şi alte construcţii similare au fost tăiate atât în stâncă, cât şi cu ajutorul unor *ashlari* perfect modelaţi, având forma poligonală a erei megalitice, alcătuind o serie de canale de apă dispuse unul deasupra celuilalt; astfel apa de ploaie sau apele rezultate din topirea zăpezilor puteau fi dirijate să curgă în mod regulat, de la un nivel la altul.

Un alt aspect îl reprezintă descoperirea unei uriaşe suprafeţe circulare, împrejmuită de *ashlari* megalitici, care, potrivit mai multor opinii, ar fi servit de rezervor. A mai fost descoperită o cameră-dig construită din *ashlari* megalitici, aflată sub pământ la o adâncime care să-i permită scurgerea apei din rezervor. După cum au arătat copiii care au venit să se joace aici, canalul care porneşte din această cameră-dig duce la Chingana sau „Labirintul" săpat în stânca din spatele şi dedesubtul acestei suprafeţe circulare.

Chiar înainte de descoperirea acestui complex construit pe promontoriu, ne este destul de clar că unele minerale şi unii compuşi chimici au fost turnaţi peste Rodadero, dăruindu-i aspectul neted şi decolorând-o. Orice ar fi fost - sol care conţinea aur? - a fost turnat în rezervorul mare circular. Din cealaltă parte, apa era adusă în mod artificial. De asemenea, se pare că era o instalaţie de extragere a aurului. Apa era în cele din urmă dirijată afară din camera-dig, străbătând apoi labirintul. Ceea ce rămânea în şanţurile de piatră era aurul.

Atunci ce protejau sau ce sprijineau zidurile gigantice în zigzag de la marginea promontoriului? La această întrebare nu s-a găsit încă un răspuns satisfăcător, cu excepţia presupunerii că era nevoie de un anumit fel de platformă masivă pentru vehiculele aeri-

ene, am sugera noi - care erau folosite pentru transportul minereurilor şi al pepitelor.

O altă aşezare care trebuie să fi avut o funcţie similară de transport se află la 100 km nord de Sacsahuaman, Ollantaytambu. Vestigiile arheologice au fost găsite pe un vârf de munte abrupt; din vârf se vede valea dintre munţii aflaţi la confluenţa râurilor Urubamba-Vilcanota şi Patcancha. Satul care a dat numele ruinelor se află la poalele muntelui. Denumirea înseamnă „Locul de odihnă al lui Ollantay" şi provine din vremurile când un erou incaş a pregătit aici rezistenţa împotriva spaniolilor.

Sute de trepte de piatră construite rudimentar leagă o serie de terase făcute de incaşi şi duc spre ruinele din vârf. Acolo, în presupusa fortăreaţă, există într-adevăr resturi ale unor construcţii preincaşe din pietre neşlefuite, având un aspect primitiv în comparaţie cu structurile preincaşe din perioada megalitică.

Construcţiile megalitice încep cu un zid de împrejmuire construit din pietre poligonale frumos fasonate, de felul celor descrise anterior. Trecând pe sub o poartă tăiată dintr-un singur bloc de stâncă se ajunge la o platformă susţinută de un al doilea zid, construit tot din pietre poligonale dar de dimensiuni mai mari. Pe o parte o prelungire a acestui zid devine o împrejmuire, cu douăsprezece deschizături trapezoidale – două servind de praguri, iar zece de ferestre false. Poate acesta este motivul pentru care Luis Pardo (*Ollamtaitampu, Una ciudad megalitica*) a denumit construcţia „templul central". Pe cealaltă parte a zidului se află o poartă masivă şi perfect modelată (fig.104) care la vremea sa (deşi nu acum) reprezenta o cale de acces spre construcţiile principale.

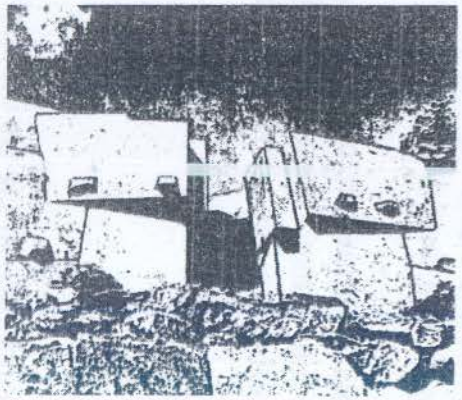

Fig.104

Iată marele mister din Ollantaytambu: un şir de şase monoliţi colosali

dispuşi pe terasa din vârf. Blocurile uriaşe de piatră au între 3,3 şi 4,2 m înălţime, 1,8 m în medie în lăţime şi între 90 cm şi 1,8 m în grosime (fig. 105). Sunt ţinute laolaltă fără mortar sau alt material de legătură, cu ajutorul unor pietre lungi şlefuite care au fost dispuse între blocurile uriaşe. Acolo unde unele blocuri nu aveau grosimea maximă de 1,8 m, au fost introduse pietre poligonale mari, ca la Cuzco şi Sacsahuaman pentru a se ajunge la o grosime egală. Cu toate acestea, în partea anterioară, pietrele megalitice formează un singur perete, orientat cu precizie spre sud-est, şi au fost forate bine şlefuite în vederea obţinerii unei forme uşor curbate. Pe cel puţin două dintre aceste pietre s-au păstrat vechile decoraţii în relief; pe a patra dintre ele (numărând de la stânga) desenul înfăţişează clar motivul scării. Toţi arheologii sunt de acord că simbolul, care îşi are originea la Tiahuanacu, pe malul Lacului Titicaca, semnifica ascensiunea de la Pământ la Cer, sau, dimpotrivă, coborârea din Cer pe Pământ.

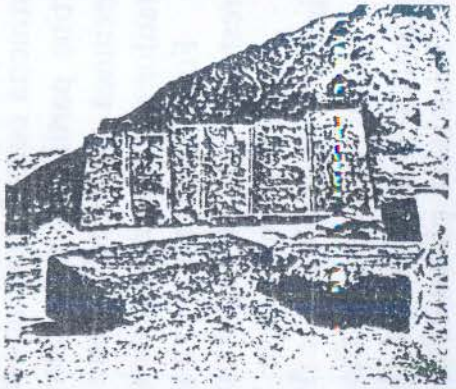

Fig.105

Stâlpii şi proeminenţele de pe feţele monolitului şi structurile în formă de trepte din vârful celui de-al şaselea sugerează că această construcţie nu a fost terminată. Peste tot se pot vedea blocuri de piatră de diferite forme şi mărimi. Unele au fost tăiate şi modelate, obţinându-se colţuri, şanţuri şi unghiuri perfecte. Una dintre ele oferă un indiciu relevant, având sapata în ea forma literei T, destul de adânci (fig. 106). Arheologii au mai găsit astfel de forme tăiate în blocurile uriaşe de la Tiahuanacu, şi au susţinut că rolul lor era acela de a ţine laolaltă două pietre cu un dispozitiv de metal, ca măsură de precauţie împotriva cutremurelor.

Nu ne rămâne decât să ne întrebăm de ce arheologii continuă să atribuie aceste vestigii incaşilor, care nu cunoşteau nici un metal cu excepţia aurului care este prea moale şi astfel total contraindicat

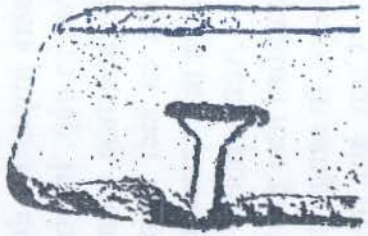

Fig.106

pentru legarea unor blocuri de piatră colosale zguduite de cutremure. O altă explicaţie naivă este că acest loc ar reprezenta de fapt o baie gigantică clădită de şefii incaşi, deoarece îmbăierea era una dintre plăcerile lor.

Având în vedere că la poalele muntelui curgeau două râuri, de ce ar fi fost nevoie să se aducă blocuri imense de piatră - unele cântărind până la 250 de tone - pentru a construi o baie în vârful muntelui? Şi toate acestea, fără unelte de metal!

O explicaţie mai serioasă ar fi aceea că cei şase monoliţi făceau parte dintr-un zid destinat să susţină o platformă în vârful muntelui. Dacă aşa stau lucrurile, mărimea şi masivitatea blocurilor de piatră folosite amintesc de blocurile colosale de piatră folosite la construirea platformei unice de la Baalbek, în munţii Libanului. În cartea noastră *Trepte spre cer* am descris şi analizat în amănunt acea platformă megalitică, şi am conchis că era „locul de aterizare" care fusese destinaţia iniţială a lui Ghilgameş; un loc de aterizare pentru „navele aeriene" ale Anunnakilor.

Principalele asemănări care pot fi observate între Ollantaytambu şi Baalbek se referă în primul rând la originea pietrelor megalitice. Blocurile colosale de la Baalbek erau tăiate de la o depărtare de câţiva kilometri, dintr-o vale, apoi ridicate într-un mod incredibil, transportate şi dispuse astfel încât să se potrivească cu celelalte pietre de pe platformă. Şi la Ollantaytambu blocurile de piatră erau tăiate din versantul aflat de cealaltă parte a văii. Blocurile grele de granit roşu erau tăiate, cioplite şi modelate, şi apoi transportate de pe versant, peste două râuri, până în vârful muntelui, la Ollantaytambu; după aceea erau ridicate cu atenţie, aşezate în locul respectiv şi asamblate.

Cine ridicase Ollantaytambu? Potrivit lui Garcilaso de la Vega, aşezarea data „din epoca de dinaintea epocii incaşe... epoca panteonului din vremurile preincaşe". A sosit timpul ca şi savanţii din zilele noastre să fie de acord cu această afirmaţie.

A sosit şi timpul să ne dăm seama că aceşti zei sunt aceiaşi

cu cei cărora legendele din Orientul Apropiat le atribuie edificarea Baalbek-ului.

Era destinat Ollantaytambu să fie o fortăreaţă, aşa cum ar fi putut fi Sacsahuaman, sau un loc de aterizare, aşa cum fusese Baalbek?

În cărţile noastre precedente am arătat că, pentru determinarea locaţiei portului lor spaţial şi a „locurilor de aterizare", Anunnakii a creat mai întâi un coridor de ancorare, pe o formă de relief uimitoare (ca Muntele Ararat). Pista de zbor în interiorul acestui coridor a fost apoi înclinată la un unghi precis de 45° faţă de Ecuator. În vremurile postdiluviene, când portul s-a aflat în peninsula Sinai şi locul de aterizare în Baalbek, s-a urmat acelaşi model.

Torreon-ul de la Machu Picchu are, pe lângă două ferestre de observare în secţiunea semicirculară, o altă fereastră enigmatică (fig. 107) cu o deschizătură în formă de scară inversă la bază şi un prag zigzagat deasupra.

Studiile efectuate de noi demonstrează că linia trasă de la Stânca Sacră prin deschizătură până la Intihuatana descrie un unghi de 45° faţă de punctele cardinale, stabilind orientarea principală pentru Machu Picchu.

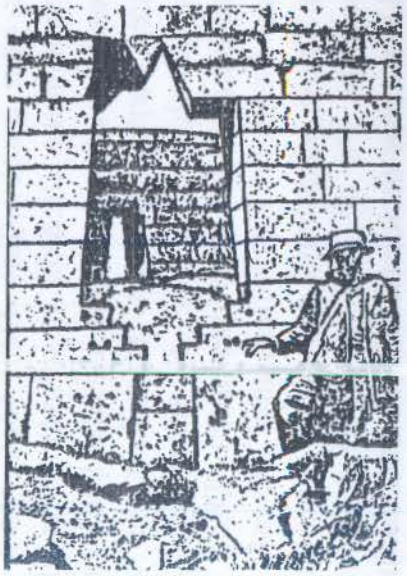

Fig.107

Această orientare de 45° a determinat nu doar planul oraşului Machu Picchu, ci şi locaţia principalelor aşezări antice. Dacă se desenează o hartă a regiunii, se observă că linia ce uneşte punctele legendare unde s-a oprit Viracocha pe drumul său început în Insula Soarelui de pe Lacul Titicaca trece prin Cuzco şi continuă spre Ollantaytambu, la un unghi de exact 45° faţă de ecuator!

O serie de studii şi confer-

inţe susţinute de Maria Schulten de D'Ebneth, adunate în cartea sa *La Ruta de Wirakocha*, au demonstrat că linia de 45° pe care este orientat Machu Picchu se află în paralel cu laturile unui pătrat înclinat cu 45° (astfel încât colţurile, nu laturile, se află în direcţia punctelor cardinale). A mărturisit că pentru conceperea acestui pătrat s-a inspirat din cartea *Relacion* a lui Salcamayhua.

Acesta relata legenda celor Trei Ferestre, pe care o ilustra cu un desen (fig. 108), dând fiecărei ferestre un nume:Tampu-Tocco, Maras-Tocco şi Sutic-Tocco. Maria Schulten şi-a dat seama că acestea erau nume de locuri. Atunci când a aplicat pătratul înclinat la harta zonei Cuzco - Urubamba, având colţul de nord-vest la Machu Picchu (alias Tampu-Tocco), a descoperit că toate celelalte locuri corespundeau poziţiilor corecte. Ea a trasat linii care arătau că o linie de 45° ce începea de la Tiahuanacu străpungea pătrate şi cercuri cu măsuri exacte, trecea prin toate aşezările vechi importante aflate între Tiahuanacu, Cuzco şi Quito în Ecuador, printre care

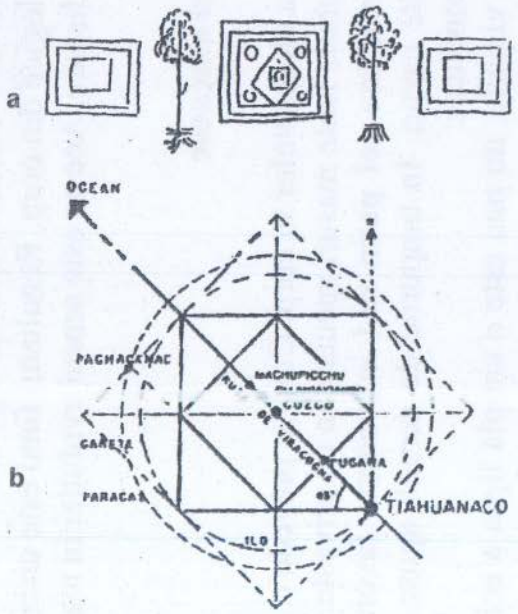

Fig.108

re şi prin foarte importantul Ollantaytambu (fig. 108b).

O altă descoperire a sa este la fel de importantă. Subunghiurile pe care ea le calculase între linia centrală de 45° şi aşezările aflate departe de ea, precum templul lui Pachacamac, îi demonstrau că înclinarea Pământului („oblicitatea" sa) la vremea când a fost conceput acest pătrat era de aproximativ 24°. Aceasta înseamnă că pătratul a fost planificat (potrivit ei) cu 5.125 de ani înainte ca ea să-şi efectueze măsurătorile, în 1953; cu alte cuvinte, în 3172 înainte de Cristos.

Acest calcul confirmă propria concluzie: structurile megalitice aparţin Vârstei Taurului, respectiv perioadei dintre 4000 şi 2000 înainte de Cristos. Prin corelarea studiilor moderne cu datele oferite de cronicari, susţine ceea ce legendele spun întruna: totul a început la Lacul Titicaca.

10
„Un Baalbek în Lumea Nouă“

Oricare legendă din Anzi, în orişice variantă, leagă începutul de Lacul Titicaca - locul unde marele zeu Viracocha şi-a săvârşit faptele creatoare, unde omenirea a reapărut după Potop, unde strămoşilor incaşilor li s-a dat bagheta de aur cu care să pună bazele civilizaţiei andine. Dacă aceasta este ficţiune, atunci este o ficţiune susţinută de dovezi; deoarece pe malurile Lacului Titicaca a fost înălţat primul şi cel mai mare oraş din cele două Americi.

Întinderea sa, mărimea monoliţilor săi, sculpturile complicate de pe monumentele şi statuile sale i-au uimit pe toţi cei care au văzut Tiahuanacu (după cum a fost denumit locul) încă din vremea când primul cronicar l-a descris pentru europeni. Toţi s-au întrebat plini de uimire cine a construit acest oraş unic şi cum, nedumeriţi de vechimea sa. Totuşi, cea mai mare uimire este provocată chiar de locul unde se află oraşul: un loc arid, aproape lipsit de viaţă, la aproape 3900 m înălţime - patru kilometri! - printre cele mai înalte vârfuri din Anzi, veşnic acoperite de zăpadă. De ce ar depune cineva un asemenea efort nemaivăzut de a ridica edificii colosale din piatră, care la rândul ei trebuia extrasă şi adusă de la mulţi kilometri depărtare, în acest loc pustiu, fără copaci, la răscruce de vânturi?

Această întrebare l-a preocupat şi pe Ephraim George Squier atunci când a ajuns la lac, în urmă cu un secol. „Insulele şi promontoriile Lacului Titicaca“, scrie el în cartea sa *Peru Illustrated*, „sunt în marea lor majoritate aride. Apele ascund o mulţime de peşti ciudaţi, care îşi au contribuţia lor la hrănirea oamenilor aflaţi în număr destul de mic într-o regiune unde orzul nu se coace decât în nişte condiţii foarte prielnice, iar porumbul, în varietatea sa cea mai mică, abia se dezvoltă; unde cartoful, mic şi smochinit, are gust amar; unde singurele cereale boabe sunt quinoa; şi unde singurele animale a căror carne poate fi consumată sunt biscacha, lama şi vicuna.“

Cu toate acestea, adaugă el, în această lume fără copaci „dacă e să ne ghidăm după tradiţie, s-a născut civilizaţia Inca“, dintr-o civilizaţie mai veche, o „civilizaţie iniţială care şi-a gravat istoria în pietre uriaşe pe care le-a lăsat pe câmpia de la Tiahuanacu, de la care nu a rămas nici o legendă, în afară de cea care spune despre ei că erau fiii uriaşilor din vechime, care i-au crescut într-o singură noapte.“

Cu toate acestea, un alt gând i-a venit în minte pe măsură ce urca promontoriul cu vedere spre lac şi spre vechea aşezare. Să fi fost acest loc ales din cauza izolării, din cauza vârfurilor înconjurătoare, din cauza punţii dintre vârfuri? De pe creasta care dădea spre marginea de sud-vest a câmpiei unde se afla lacul, lângă locul unde apele o iau spre sud prin râul Desaguadero, vedea nu doar lacul, cu peninsulele şi insulele sale de la sud, ci şi vârfurile înză-

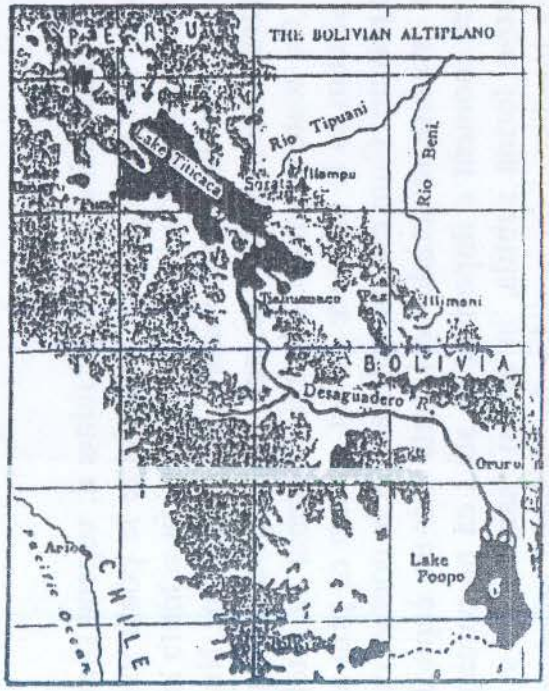

Fig.109

pezite de la est.

Iată ce scria Squier, însoţindu-şi cuvintele cu un desen: „De aici puteam contempla masivul lanţ înzăpezit al Anzilor în toată splendoarea sa. Impunătorul munte Illampu sau Sorata, coroana continentului, cel mai înalt munte din America, domină lacul, rivalizând, şi chiar întrecând, cei mai înalţi munţi din Himalaya; diferiţi observatori au calculat că înălţimea sa se situează între 7500 şi 8100 de metri." La sud de acest punct de reper ieşit din comun şirul neîntrerupt de munţi şi de vârfuri „se termină cu marele munte Illimani, 7350 m altitudine." Între creasta vestică, pe marginea căreia stătuse Squier, şi munţii uriaşi de la est, se întindea depresiunea care adăpostea lacul şi malurile dinspre sud. Squier afirma în continuare: „nicăieri în lume nu se mai poate contempla o priveliştе atât de variată şi de impresionantă dintr-un singur post de observaţie. Vezi tot podişul de la graniţa dintre Peru şi Bolivia, cu propriul său sistem de ape, cu râurile şi lacurile sale, cu şesurile şi munţii săi, toate încadrate de Cordilieri şi de Anzi, ca într-o hartă" (fig. 109).

Să fi fost aceste caracteristici geografice şi topografice neobişnuite însuşi motivul pentru care această aşezare a fost aleasă - la marginea unei câmpii întinse, cu două vârfuri muntoase care sar în ochi nu doar de pe pământ, ci şi din cer - tot aşa cum vârfurile gemene ale muntelui Ararat (5100 şi 3900 de metri) şi cele două piramide de la Gizeh au fost alese pentru a marca locul de aterizare pentru Anunnaki?

Squier iniţiase această analogie fără să ştie, intitulând capitolul unde descria ruinele antice *Tiahuanacu, Baalbek-ul din Lumea Nouă*; deoarece fusese singura comparaţie care îi venise în minte, o comparaţie cu un loc pe care l-am identificat ca reprezentând locul de aterizare al Anunnakilor, spre care se îndreptase Ghilgameş în urmă cu câteva mii de ani.

Cel mai mare explorator al lui Tiahuanacu şi al ruinelor sale din secolul XX a fost, fără îndoială, Arthur Posnansky, un inginer european care s-a mutat în Bolivia şi şi-a închinat întreaga viaţă desluşirii misterului acestor ruine. Încă din 1910 se plângea că de la o vizită la alta găseşte din ce în ce mai puţine obiecte, deoarece localnicii, constructori în capitala La Paz, şi guvernul însuşi, pentru construcţia de drumuri, cară în mod sistematic blocurile de piatră,

nu pentru valoarea lor artistică sau arheologică, ci pentru că sunt nişte materiale gratuite de construcţie la îndemâna oricui. Cu o jumătate de secol mai înainte, Squier formulase aceleaşi nemulţumiri; în cel mai apropiat oraş, situat în Peninsula Copacabana, biserica şi casele oamenilor erau construite din blocuri aduse de la vechile ruine, de parcă acolo ar fi fost o carieră de piatră. Până şi catedrala din La Paz, potrivit investigaţiilor sale, fusese construită cu pietre luate de la Tiahuanacu. Totuşi, puţinele pietre care mai rămăseseră - în principal deoarece erau prea grele pentru a fi mutate - l-au impresionat, şi le-a considerat vestigii ale unei civilizaţii care s-a stins înainte de începutul civilizaţiei incaşe, o civilizaţie contemporană cu cea din Egipt şi din Orientul Apropiat. Vestigiile demonstrează că structurile şi monumentele erau opera unui popor deţinător al unei arhitecturi unice, perfecte şi armonioase, care totuşi nu avusese începuturi şi care nu cunoscuse o perioadă de dezvoltare. Nu e de mirare că indienii le-au spus spaniolilor că aceste pietre fuseseră ridicate peste noapte, de uriaşi.

Pedro de Cieza de Leon, care a călătorit pe tot teritoriul ocupat astăzi de statele Peru şi Bolivia, între anii 1532-1550 relata în *Cronicile* sale că ruinele de la Tiahuanacu erau, fără îndoială, „cea mai veche dintre aşezările pe care le-am descris deja". Printre edificiile care l-au uimit se afla „un deal făcut de mâna omului, pe o fundaţie mare de piatră" a cărei bază măsura peste 270 de metri în lungime şi 120 în lăţime, având şi o înălţime de 36 de metri." Dincolo de el a văzut „doi idoli de piatră, având formă şi aspect omenesc, cu trăsăturile foarte frumos sculptate, de par lucraţi de mâna unui mare meşter. Sunt atât de mari, încât par doi uriaşi mai mici, şi e limpede că sunt îmbrăcaţi cu alte veşminte decât cele pe care le poartă astăzi localnicii: pe cap au un fel de podoabă."

În apropiere a văzut ruinele unei alte clădiri, şi ale unui zid „foarte bine construit". Părea foarte vechi. Într-o altă parte a aşezării a văzut „pietre atât de mari, încât nu-ţi crezi ochilor când le vezi şi când te gândeşti de câtă muncă a fost nevoie pentru a le aduce în locul acesta, fiind atât de mari. Multe dintre aceste pietre sunt sculptate în diverse feluri, unele având forma corpului omenesc; acestea trebuie să fi fost idolii lor."

Lângă perete şi lângă blocurile de piatră a văzut „multe găuri

şi scobituri în pământ", care l-au nedumerit peste măsură. Spre vest a zărit alte vestigii, „printre care multe cadre de uşă, cu stâlpi şi praguri de sus şi de jos într-o singură bucată." Cel mai mult l-a mirat faptul că „aceste praguri mari se prelungeau cu blocuri încă şi mai mari, pe care se aflau pragurile, unele late de 9 m, lungi de 4,5 m şi chiar mai mult şi groase de 14,7 cm. Toate acestea, cadrul uşii, pragul de sus şi stâlpii erau dintr-un singur bloc de piatră", adăugând că „toată lucrarea este de o rară măreţie şi splendoare... Eu nu reuşesc să înţeleg cu ce instrumente sau unelte a putut fi realizată, deoarece, înainte ca aceste pietre să fi fost perfect şlefuite şi lăsate aici pentru ca noi să le putem vedea, trebuie să fi existat nişte unelte, mult mai bune decât cele pe care le folosesc indienii astăzi."

Dintre toate obiectele văzute de primii spanioli, aceste porţi colosale ridicate dintr-o singură bucată sunt singurele care au rămas acolo unde au căzut. Aşezarea, aflată cam la 1,5 km la sud-vest de ruinele principale de la Tiahuanacu, a fost denumită de indieni Puma-Punku, de parcă ar fi fost o aşezare separată; dar astăzi se ştie cu certitudine că făcea parte din metropola mai mare reprezentată de Tiahuanacu la acea vreme, care se întindea pe o suprafaţă de 5,12 km².

Vestigiile care i-au uimit pe toţi cei care au ajuns la Tiahuanacu în ultimele două secole au fost descrise pentru prima oară din perspectivă ştiinţifică de A. Stubel şi Max Uhle, (*Die Ruinenstaette von Tiahuanacu im Hochland des Alten Peru*, 1982). Ei şi-au ilustrat raportul cu fotografii şi desene care arătau că blocurile gigantice de piatră împrăştiate peste tot făceau parte din mai multe construcţii de o uimitoare complexitate, care ar fi putut constitui edificiul de la est al aşezării (fig. 110 pleacă de la ultimele studii). Edificiul din patru părţi care s-a prăbuşit (sau a fost răsturnat) s-a sfărâmat în platforme enorme cu sau fără părţile care formau o porţiune, dispuse verical pe ele sau la diferite unghiuri (fig. 111).

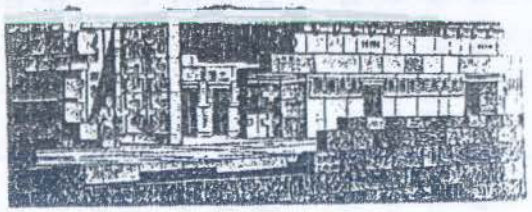

Fig.110

Fig.111

Porţiunile individuale, desprinse, cântăresc până la o sută de tone fiecare; sunt făcute din piatră roşie, iar Posnansky (*Tiahuanacu - The Cradle of American Man*) a dovedit în mod convingător că locul de unde erau extrase aceste blocuri cântărind de trei şi de patru ori mai mult decât o singură bucată se afla pe malul vestic al lacului, la zece mile distanţă. Unele blocuri au 3,6 pe 3 metri, având o grosime de aproximativ 60 cm şi sunt acoperite de incizii, crestături, unghiuri precise şi suprafeţe care au diverse niveluri. În anumite puncte, blocurile au scobituri (fig. 112) menite, fără îndoială, pentru dispozitivele de legătură din metal, care legau fiecare bucată verticală de cele alăturate - o adevărată „şmecherie" pe care am mai întâlnit-o la Ollantaytambu. Dar acolo bănuiam că aceste dispozitive erau din aur (singurul metal cunoscut de incaşi), bănuială destul de puţin probabilă datorită moliciunii metalului - pe când în acest caz dispozitivele erau din bronz. Acest fapt este confirmat de dispozitivele de bronz care au fost găsite. Această des-

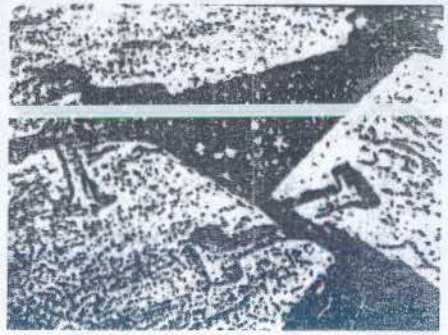

Fig.111

coperire este, fără îndoială, extraordinar de importantă, deoarece bronzul este aliajul cel mai dificil de obţinut, necesitând o combinaţie într-o anumită proporţie de cupru (aproximativ 85-90 la sută) şi cositor, iar cuprul se găseşte în stare naturală, dar cositorul trebuie obţinut în urma unor tehnici metalurgice dificile din minereurile în care se află.

Cum a fost obţinut acest bronz, şi să reprezinte prezenţa sa nu doar o parte a enigmei, ci şi rezolvarea acesteia?

Lăsând deoparte eterna explicaţie potrivit căreia structurile complicate şi uriaşe de la Puma Punku erau „un templu", la ce foloseau ele? Care era funcţia pentru care fusese depus un asemenea efort şi pentru care se utilizaseră tehnologii sofisticate? Marele arhitect german Edmund Kiss (care s-a inspirat din aspectul iniţial pe care trebuie să-l fi avut clădirile atunci când a construit monumentalele clădiri naziste) credea că movilele si ruinele clădirii prăbuşite făceau parte dintr-un port, deoarece în antichitate lacul trebuie să se fi întins până în acea zonă. Dar în acest caz rezolvarea altui mister devine chiar mai imperativă: ce se întâmpla de fapt la Puma Punku? Ce produse se importau şi se exportau la această altitudine stearpă?

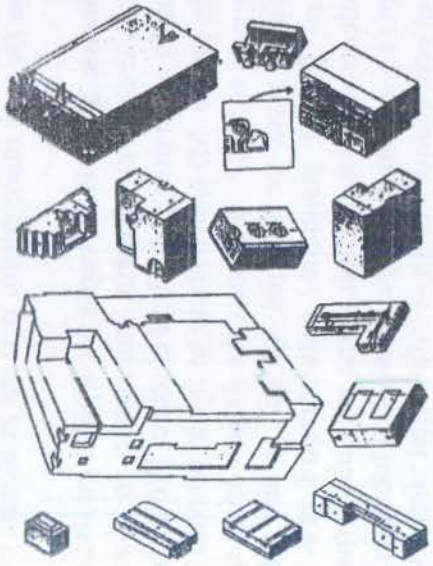

Fig.113

Săpăturile neîntrerupte efectuate la Puma Punku au scos la iveală o serie de împrejmuiri pe jumătate îngropate în pământ, din blocuri de piatră perfect şlefuite, care amintesc de pieţele scufundate de la Chavin de Huantar, ceea ce sugerează că ar putea fi părţi - rezervoare, bazine, stăvilare - dintr-un sistem asemănător de conducte de apă.

Printre alte descoperiri

şi mai uluitoare - dacă acest lucru este posibil - se numără blocuri de piatră izolate sau desprinse din blocuri mai mari, care au fost modelate, tăiate şi cioplite cu o uimitoare precizie, cu ajutorul unor unelte greu de găsit şi în zilele noastre. Nu putem descrie mai bine aceste miracole tehnologice decât prezentându-le (fig. 113).

Nu există nici o explicaţie plauzibilă pentru aceste artifacte, în afară de aceea care se raportează la tehnologia zilelor noastre şi care sugerează că ar fi vorba de nişte matriţe pentru turnarea unor piese sofisticate de metal, de nişte piese dintr-un echipament sofisticat pe care Omul din Anzi - şi din nici o altă parte a lumii - nu avea cum să-l posede în vremurile preincaşe.

Din 1930 până astăzi diverşi arheologi au venit la Tiahuanacu, în vederea efectuării unor lucrări scurte sau intensive: Wendell, C. Bennett, Thor Heyerdahl şi Carlos Ponce Sangines sunt câţiva dintre cei mai cunoscuţi. Dar în cea mai mare parte ei doar au folosit, au elaborat, au acceptat sau au combătut concluziile lui Arthur Posnansky, primul care a prezentat aceste vestigii extraordinare în cele două volume ample din 1914 *Una metropoli prehistorica en la America del Sur*, şi, după încă trei decenii de muncă susţinută, în cele patru volume ale lucrării *Tiahuanacu - Cuna del hombre de las Americas*, împreună cu o traducere în limba engleză (în 1945). Această ediţie a fost onorată de un cuvânt înainte oficial din partea guvernului bolivian (aşezarea se întindea până pe malul bolivian al lacului după ce ţara s-a desprins de Peru), care menţiona „cei 12000 de ani de existenţă ai oraşului Tiahuanacu".

Deoarece, la urma urmelor, aceasta era concluzia cea mai uimitoare (şi mai controversată) a lui Posnansky: Tiahuanacu era vechi de câteva milenii; în prima fază a construcţiei sale nivelul apei din lac era cu aproximativ o sută de picioare mai înalt şi înainte toată zona fusese înghiţită de o avalanşă de apă - probabil binecunoscutul Mare Potop, care a avut loc cu câteva mii de ani înainte de era creştină. Posnansky a combinat descoperirile arheologice cu studii geologice, a cercetat flora şi fauna, a măsurat craniile găsite în morminte şi reprezentate în capetele de piatră, a expus toate amănuntele raţionamentului său ingineresc şi tehnologic, şi a conchis că istoria oraşului Tiahuanacu numără trei etape; că a fost co-

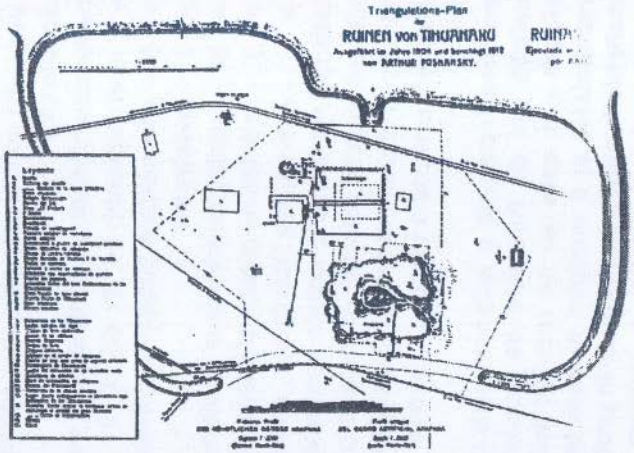

Fig.114

lonizat de două rase - mai întâi de cea mongoloidă, apoi de cea caucaziană - dar niciodată de rasa negroidă; că locul a fost măturat de două catastrofe, prima, o catastrofă naturală, un potop, şi a doua de origine necunoscută.

Informaţiile geologice, topografice, climatice, ştiinţifice adunate de Posnansky şi toate descoperirile arheologice făcute de el au fost acceptate şi utilizate de toţi cei care i-au urmat în jumătatea de secol scursă de la efortul său extraordinar, fără ca aceştia să fie de acord cu aceste concluzii tulburătoare sau cu cronologia lor. Harta oraşului întocmită de Posnansky (fig. 114) a constituit principalul plan al aşezării, al coordonatelor, orientării şi edificiilor sale principale. Unele dintre porţiunile despre care el a susţinut că ascund alte vestigii şi artefacte au fost săpate, şi cu folos, dar cel mai mare interes îl trezesc şi în continuare cele trei componente principale ale aşezării.

Dealul aflat în partea de sud-est a ruinelor, cunoscut sub numele de Akapana, este una dintre aceste zone. Iniţial a avut probabil forma unei piramide în trepte, şi se presupune că era fortăreaţa care apăra aşezarea. Argumentul principal al acestei teorii este reprezentat de faptul că vârful acestui deal-piramidă era săpat în formă de oval căptuşit cu *ashlari*, care funcţiona ca un rezervor de

apă. Se presupunea că rolul său era acela de a acumula apa de ploaie şi de a functiona ca o rezervă de apă atunci când luptătorii se retrăgeau în această fortăreaţă. Totuşi, zvonurile că aici ar fi ascunsă o comoară au persistat; în secolul al optsprezecelea, un spaniol pe numele său Oyaldeburo a oobţinut dreptul de a excava la Akapana. El a săpat prin porţiunea de răsărit a dealului, pentru a scurge apa, a căutat fundul rezervorului, a distrus structurile perfecte de *ashlari* şi a săpat la mare adâncime oriunde a găsit canale şi conducte.

Distrugerile au scos totuşi la iveală faptul că Akapana nu este un deal natural, ci o structură foarte complexă. Săpăturile continue, care abia au afectat suprafaţa dealului, au urmat traseul lui Posnansky, care a demonstrat că rezervorul căptuşit cu *ashlari* era prevăzut cu nişte stăvilare meşteşugite, care puteau dirija apa prin conducte din *ashlari* de mare precizie. Lucrările interioare complexe de la Akapana erau astfel concepute, încât apa curgea de la un nivel superior la un alt nivel inferior, prin intermediul unor structuri orizontale şi verticale, acoperind o înălţime pe verticală de cincizeci de picioare. Din cauza traseului sinuos, distanţa acoperită este de fapt mult mai mare. La câţiva metri sub dealul Akapana apa se scurgea apoi printr-un canal de piatră într-un canal (sau şanţ) artificial lat de aproximativ 30 de metri care înconjura întreaga aşezare. Acest şanţ ducea spre cheile de la nord şi apoi spre lac. Dacă scopul ar fi fost acela de a drena apa în exces pentru a preveni inundaţiile în urma ploilor torenţiale, o simplă ţeavă înclinată şi netedă (ca la Tula) ar fi fost de ajuns. Dar aici avem canale sinuoase, construite din pietre şlefuite şi dispuse cu multă ingeniozitate pentru a dirija curgerea apei de la un nivel la altul, ceea ce indică, în opinia noastră, un proces tehnologic - probabil utilizarea apei curgatoare pentru spalarea minereurilor.

Existenţa unei instalaţii de prelucrare la Akapana mai este sugerată şi de descoperirea la suprafaţa şi în pământul înlăturat din „rezervor" a unor mari cantităţi de „pietricele" rotunde de culoare verde închis cu mărimi care variază între unu şi cinci centimetri. Posnansky a stabilit că sunt pietre cristaline, dar nici el, nici alţii (din câte ştim noi) nu au efectuat teste suplimentare pentru a determina natura şi originea acestor obiecte globulare.

O structură aflată în centrul aşezării (notată „K" pe harta lui Posnansky) avea atât de multe construcţii subterane şi semisubterane, încât Posnansky a crezut că a ar putea reprezenta o secţiune separată pentru morminte. De jur-împrejur se aflau secţiuni din blocuri de piatră, astfel şlefuite încât să funcţioneze ca nişte conducte de apă. Toate acestea se aflau într-o stare jalnică, pe care Posnansky nu a pus-o doar pe seama căutătorilor de comori, ci şi a echipei precedente de exploratori, sub conducerea contelui Crequi de Montfort, care în timpul săpăturilor din 1903 a excavat la întâmplare, a distrus tot ce i-a stat în cale (potrivit lui Posnansky) şi a luat multe obiecte. Rapoartele întocmite în urma acestei expediţii franceze asupra descoperirilor făcute şi concluziile trase au fost publicate în cartea lui George Courty şi făcute publice într-o conferinţă din 1908 de la Congresul Internaţional al Americaniştilor de Manuel Gonzales de la Rosa. În esenţă, descoperirile lor duceau la concluzia că „erau două oraşe Tiahuanacu", unul reprezentat de ruinele vizibile, altul de cele subterane şi invizibile.

Posnansky însuşi a descris conductele, canalele şi stăvilarul (asemănător cu cel din vârful lui Akapana) pe care le-a găsit printre construcţiile subterane din această zonă, şi a stabilit că erau dispuse în mai multe niveluri, duceau probabil la Akapana şi erau legate de alte structuri subterane din partea de vest (în direcţia lacului).

El a oferit câteva descrieri pe care le-a ilustrat cu un desen (fig. 115a, b) în care înfăţişează câteva dintre aceste compartimente subterane şi semisubterane, neputându-şi stăpâni uimirea provocată de precizia lucrărilor, de materialul folosit pentru *ashlari* - andezit dur - şi de faptul că aceste compartimente erau impermeabile. Lespezile mari care formau acoperişul compartimentelor erau căptuşite cu un strat din calcar curat, gros de câţiva centimetri, astfel încât locul devenea „complet impermeabil". Posnansky nota: „aici s-a folosit pentru prima şi pentru ultima dată calcarul într-o construcţie preistorică americană".

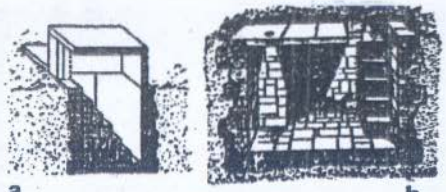

a b

Fig.115

Ce se întâmpla în aceste camere subterane şi de ce fuseseră ele construite în acest mod, Posnansky nu a putut spune. Poate aici erau depozitate comorile, deşi, susţine el, ar fi dispărut în urmă cu foarte multă vreme datorită căutătorilor de comori. Într-adevăr, la foarte puţin timp după descoperirea câtorva camere „locul a fost călcat şi jefuit de urmaşii moderni ai constructorilor de la Tiahuanacu". Pe lângă ceea ce el a săpat sau a văzut risipit prin toată aşezarea, bucăţi mari din conductele de piatră - bucăţi de toate formele, mărimile şi diametrele - puteau fi văzute în biserica din apropiere şi în podurile din La Paz. Se pare că la Tiahuanacu existau instalaţii complexe de apă, subterane şi de suprafaţă, iar Posnansky de acestea s-a ocupat într-un capitol întreg din ultima sa carte, intitulată *Hydraulic Works in Tiahuanacu*. Săpăturile recente au scos la iveală mai multe conducte de piatră şi canale de apă, confirmând concluziile lui Posnansky.

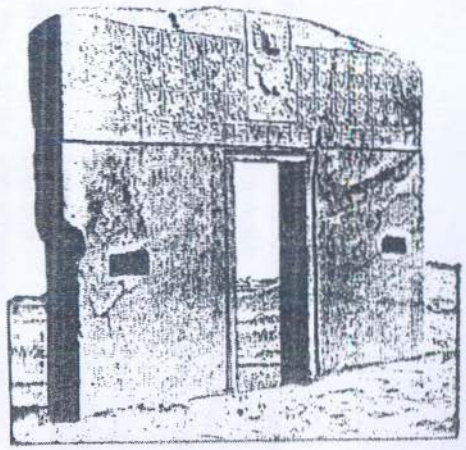

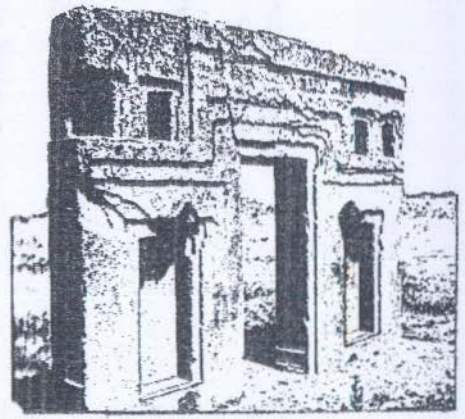

Fig.116

Al doilea edificiu uimitor din Tiahuanacu nu necesită săpături, deoarece se înalţă maiestuos pentru a fi văzut de toată lumea - o poartă colosală de piatră care se ridică deasupra platoului ca un

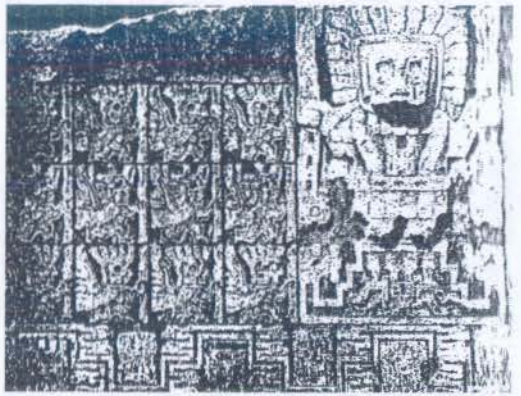

Fig.117

Arc de Triumf, cu singura diferenţă că nici o paradă nu trece pe sub el, nimeni nu îl priveşte şi nu ovaţionează (fig. 116, vedere din faţă şi din spate).

Cunoscută şi sub denumirea de Poarta Soarelui, a fost descrisă de Posnansky drept „opera perfectă... şi cea mai importantă, o moştenire şi o mărturie elegantă a culturii acelui popor, a cunoştinţelor şi civilizaţiei conducătorilor săi".

Toţi cei care au văzut-o sunt de acord cu această afirmaţie, deoarece uimeşte nu doar prin faptul că a fost tăiată şi cioplită dintr-un singur bloc de piatră (care măsura 3 pe 6 metri şi cântărea peste o sută de tone), ci şi prin sculpturile minuţioase şi nemaivăzute cu care este decorată.

Aici pot fi văzute nişe, deschizături de formă geometrică şi denivelări în partea inferioară a frontonului porţii şi pe cealaltă parte, dar cea mai mare uimire au provocat-o gravurile de pe partea superioară a frontonului (fig. 117).

Figura centrală pare tridimensională, deşi este doar sculptată în relief, flancată de trei şiruri de servitori înaripaţi. Un şir inferior de imagini, unde nu este înfăţişată decât faţa personajului central înconjurată de o linie şerpuitoare completează compoziţia.

Opinia generală este aceea că personajul central şi dominant este Viracocha, care ţine în mâna dreaptă un sceptru sau o armă, iar în mâna stângă un fulger în formă de furcă (fig. 118). Această

imagine apare pe vasele, pe ţesăturile şi pe obiectele din tot sudul statului Peru şi teritoriile învecinate şi reprezintă un indiciu al răspândirii culturii căreia oamenii de ştiinţă îi spun cultura Tiahuanacu. De o parte şi de alta a acestui zeu se află servitori înaripaţi, dispuşi în trei şiruri orizontale, câte opt pe un şir de fiecare parte a figurii centrale. Posnansky a arătat că numai primii cinci de pe fiecare parte sunt sculptaţi în acelaşi relief pronunţat, folosit şi pentru zeu, iar ceilalţi de la extremităţile şirurilor sunt doar schiţaţi.

Fig.118

Posnansky a desenat figura centrală, linia şerpuitoare de sub aceasta şi cele cincisprezece spaţii iniţiale de pe fiecare parte (fig. 119) şi a conchis că acesta era calendarul unui an de douăsprezece luni, care începea cu echinocţiul de primăvară (în septembrie în emisfera sudică) ; figura centrală a zeului reprezenta acea lună şi echinocţiul ei. De vreme ce echinocţiul semnifică acea perioadă a anului în care ziua este egală cu noaptea, el a presupus că segmentul aflat imediat sub figura centrală, dispus în centrul şirului şerpuitor, reprezintă cealaltă lună a echinocţiului, martie.

A repartizat apoi celelalte luni succesiv la restul de segmente care formau şirul. Posnansky a arătat că segmentele de la capete şi capul zeităţii formează o goarnă, şi a sugerat că cele două segmente de la extremităţi reprezintă lunile când Soarele se îndepărtează cel mai repede, lunile de solstiţiu din iunie şi decembrie, când preoţii sună goarna pentru a chema Soarele înapoi. Cu alte cuvinte, Poarta Soarelui era un calendar în piatră.

Posnansky presupunea că era un calendar solar, care începea cu echinocţiul de primăvară, dar marca şi celelalte echinocţii şi solstiţii. Calendarul avea unsprezece luni a câte

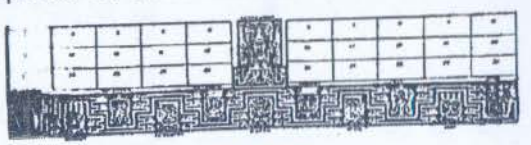

Fig.119

treizeci de zile (numărul servitorilor înaripati aflaţi deasupra liniei şerpuitoare), la care se adăuga o „lună mare" de treizeci şi cinci de zile, Luna lui Viracocha, alcătuind anul solar de 365 de zile.

Ar fi trebuit să menţioneze şi că anul solar de douăsprezece luni care începea cu echinocţiul de primăvară era caracteristic calendarului din Orientul Apropiat, inventat în Sumer, la Nippur, în jurul anului 3800 înainte de Cristos.

Zeul şi servitorii săi înaripaţi, precum şi feţele lunilor par înfăţişaţi cu realism, dar imaginile sunt de fapt alcătuite din multe componente, fiecare având forma sa, în majoritatea cazurilor o figură geometrică. Posnansky a studiat cu deosebită atenţie aceste diverse componente. Ele apar şi pe alte monumente şi sculpturi, ca şi pe obiecte de ceramică. Posnansky le-a clasificat din punct de vedere pictografic, în funcţie de obiectul pe care îl substituiau - animal, peşte, ochi, aripă, stea, etc - sau de conceptul pe care îl reprezentau: Pământ, Cer, Mişcare şi aşa mai departe. El a stabilit că cercurile şi ovalele înfăţişate în diverse feluri şi cu numeroase culori reprezentau Soarele, Luna, planetele, cometele şi alte corpuri cereşti (fig. 120), că legătura dintre Cer şi Pământ era adesea înfăţişată (fig 120b) şi că simbolurile dominante erau crucea şi scările (fig. 120, c, d). Scările erau pentru el „marca" oraşului Tiahuanacu, a monumentelor şi a civilizaţiei sale - sursa din care acest simbol, credea el, s-a răspândit pe tot teritoriul celor două Americi. Posnansky a recunoscut că glifa respectivă se baza foarte mult pe zigguratele mesopotamiene, dar a consemnat că nu vede în aceasta o legătură între sumerieni şi Tiahuanacu.

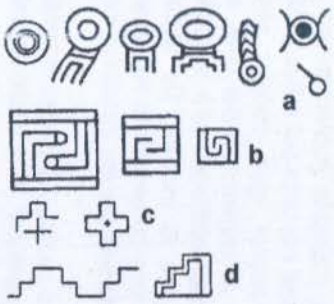

Fig.120

Toate acestea i-au întărit convingerea că Poarta Soarelui făcea parte dintr-un complex mai amplu de la Tiahuanacu, care servea în principal de observator; iar acest fapt l-a ghidat spre cele mai importante şi, după cum s-a dovedit, cele mai controversate concluzii ale sale.

Documentele oficiale ale Comisiei pentru Distrugerea şi Ispăşirea Idolatriei, înfiinţată de spanioli în acest scop (deşi unii afirmă că nu era decât un paravan pentru căutătorii de comori) atestă că membrii comisiei au sosit la Tiahuanacu în 1625. Un raport întocmit în 1621 de părintele Joseph de Arriaga enumera peste 5000 de „obiecte ale idolatriei" care au fost nimicite prin sfărâmare, topire sau ardere. Nu se ştie ce au făcut la Tiahuanacu. Aşa cum arată fotografiile timpurii, Poarta Soarelui a fost găsită în secolul al nouăsprezecelea sfărâmată în două, cu jumătatea dreaptă rezemată periculos de cea stângă.

Când şi de cine a fost îndreptată şi asamblată la loc rămâne un mister. Nu se ştie nici cum a fost sfărâmată. Posnansky nu credea că a fost opera comisiei; el credea mai degrabă că această poartă a scăpat de mânia acesteia, deoarece căzuse şi era acoperită de pământ, astfel încât nu a fost văzută de zeloşii funcţionari. De vreme ce se pare că fusese din nou ridicată în structura sa iniţială, unii s-au întrebat dacă fusese aşezată în locul său iniţial, deoarece s-a descoperit că poarta nu reprezintă o construcţie izolată, ci că face parte dintr-un edificiu imens aflat la est. Forma şi mărimea acelei structuri, denumită Kalasasaya au fost schiţate cu ajutorul unor stâlpi verticali de piatră (de unde şi numele locului, „Stâlpii care se înalţă"), scoţând la iveală o împrejmuire dreptunghiulară care măsura aproximativ 40,5 de metri pătraţi. Axa acestei structuri părea să fie est-vest, astfel încât s-au întrebat dacă nu cumva poarta ar fi trebuit aşezată în centru, mai degrabă decât în marginea de la nord a peretelui vestic al împrejmuirii (acolo unde se află astăzi).

Singurul argument în favoarea acestei teorii, greutatea porţii monolitice care ar fi făcut mutarea foarte dificilă, a fost înlăturat în urma dovezilor arheologice clare, care au demonstrat că se afla acolo unde ar trebui să fie, deoarece centrul peretelui de la apus a fost ocupat de o terasă al cărei unic centru a fost aliniat cu axa est-vest a lui Kalasasaya. Posnansky a descoperit că de-a lungul acestei axe se află diverse pietre, special cioplite pentru a permite efectuarea de observaţii astronomice. Concluzia sa, potrivit căreia aici a funcţionat un observator foarte ingenios, este astăzi acceptată ca un adevăr.

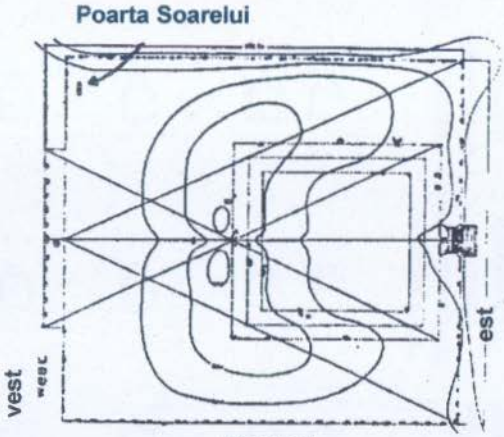

Fig.121

Cele mai clare dovezi arheologice de la Kalasasaya rămân stâlpii care formau o vagă împrejmuire dreptunghiulară. Deşi nu toţi stâlpii care funcţionaseră cândva ca ancore pentru un zid continuu se mai află acolo, se pare că numărul lor are legătură cu numărul de zile dintr-un an solar şi dintr-o lună lunară. Deosebit de importanţi pentru Posnansky erau cei unsprezece stâlpi (fig. 121) ridicaţi de-a lungul terasei care ieşea din centrul peretelui vestic. El a măsurat liniile de observaţie de-a lungul pietrelor de observaţie special plasate, orientarea structurii şi uşoarele deviaţii intenţionate de la punctele cardinale, şi a dedus că structura de la Kalasasaya a fost ridicată de nişte oameni care deţineau cunoştinţe foarte avansate de astronomie, şi care stabileau cu precizie echinocţiile şi solstiţiile.

Desenele arhitecturale ale lui Edmund Kiss (*Das Sonnentor von Tihuanaku*) care se bazează pe concluziile lui Posnansky şi pe măsurătorile şi evaluările sale, concepeau (probabil cu temei) construcţia din interiorul împrejmuirii ca pe o piramidă în trepte scobită, o structură ai cărei pereţi exteriori se ridică în trepte pentru a înconjura o curte centrală de formă pătrată. Scara monumentală principală se afla în centrul peretelui de la est; principalele puncte de observaţie se aflau în centrele celor două terase mai ample care completau „piramida" la vest (fig. 122).

În acest punct Posnansky a făcut o descoperire foarte importantă, care avea să aibă consecinţe deosebite. El a măsurat distanţa şi unghiurile dintre cele două puncte ale solstiţiului şi a realizat că oblicitatea Pământului faţă de Soare pe care se bazau calculele astronomice de la Kalasasaya nu corespundea oblicităţii de 23°30' din epoca noastră.

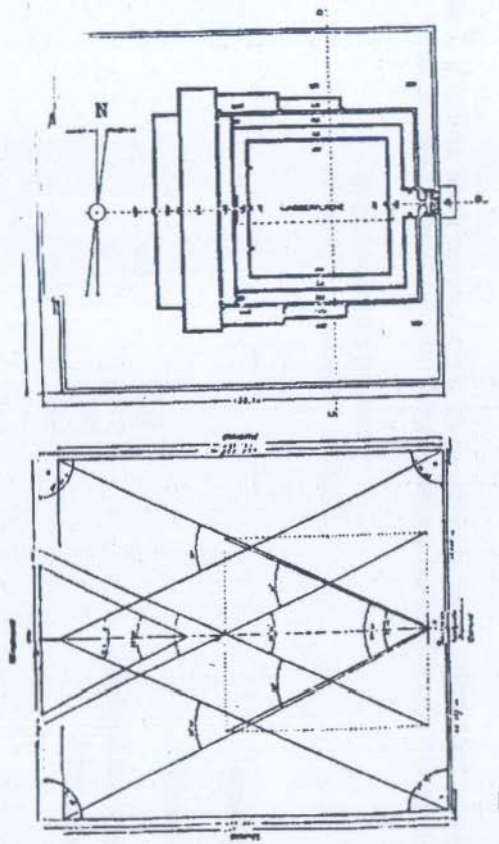

Fig.122

Oblicitatea eclipticii pentru liniile de observaţie astronomice de la Kalasasaya era de 23°8'48". Pe baza formulelor determinate de astronomii de la Conferinţa Internaţională a Efemeridelor de la Paris din 1911, care iau în calcul poziţia geografică şi altitudinea aşezării, Kalasasaya a fost construită în urmă cu aproximativ 15.000 de ani înainte de Cristos!

Susţinând că Tiahuanacu era cel mai vechi oraş din lume, „construit înainte de Potop", Posnansky şi-a atras asupră-şi în mod inevitabil mânia comunităţii ştiinţifice din vremea sa, deoarece atunci se credea, pe baza teoriilor lui Max Uhle, că Tiahuanacu a fost

înfiinţat cândva la începutul erei creştine.

Oblicitatea eclipticii nu trebuie confundată (aşa cum au făcut unii critici ai lui Posnansky) cu fenomenul de precesiune. Acest ultim fenomen schimbă cadrul stelar (constelaţia de stele) în care soarele răsare sau se mişcă la un moment dat, de exemplu în timpul echinocţiului de primăvară. Deşi schimbarea este mică, ea însumează 1° la fiecare şaptezeci şi doi de ani, adică 30° (o casă zodiacală completă) în 2160 de ani. Schimbările de oblicitate rezultă din rotaţia aproape imperceptibilă a Pământului, similară cu cea a unui vapor, care înalţă şi coboară orizontul. Această schimbare a unghiului la care Pământul este înclinat faţă de Soare poate ajunge la 1° la fiecare 7000 de ani.

Intrigat de descoperirile lui Posnansky, Comisia Astronomică Germană a trimis o expediţie în Peru şi Bolivia; membrii acestei comisii erau profesor doctor Hans Ludendorff, directorul Observatorului Astronomic şi Astrologic de la Potsdam, profesor doctor Arnold Kohluschütter, directorul Observatorului Astronomic din Bonn şi astronom de onoare al observatorului de la Potsdam. Ei au făcut măsurători şi observaţii la Tiahuanacu între noiembrie 1926 şi iunie 1928.

Cercetările, măsurătorile şi observaţiile lor au confirmat în primul rând faptul că la Kalasasaya funcţionase, într-adevăr, un observator astronomico-calendaristic. Au descoperit, de exemplu, că terasa de la vest, cu cei doisprezece stâlpi, datorită lăţimii stâlpilor, distanţei dintre ei şi poziţiilor lor, permitea măsurarea cu precizie a mişcărilor soarelui în fiecare anotimp, luând în calcul mica diferenţă între numărul de zile de la solstiţiu la echinox şi invers.

Mai mult, studiile lor au confirmat că în privinţa celui mai controversat aspect Posnansky avusese dreptate: oblicitatea pe baza căreia fuseseră efectuate calculele astronomice de la Kalasasaya era foarte diferită de cea din vremea noastră. Pe baza unor date care se pare că oferă informaţii despre oblicitatea folosită în China antică şi în Grecia astronomii sunt siguri în privinţa curbei aplicabile a mişcarii sus-jos, care nu datează decât de câteva mii de ani. Echipa de astronomi a tras concluzia că rezultatele puteau indica atât data de 15000 de ani înainte de Cristos, cât şi cea de 9300 de ani înainte de Cristos, în funcţie de curba folosită.

Nu mai este nevoie să o spunem, nici ultima dată nu era acceptabilă pentru comunitatea ştiinţifică. Rolf Muller a cedat în faţa criticilor şi a efectuat studii suplimentare în Peru şi Bolivia, unindu-şi efortul cu cel al lui Posnansky la Tiahuanacu. Ei au descoperit că rezultatele s-ar putea schimba dacă s-ar lua în calcul alte variante. în primul rând, dacă observarea punctelor solstiţiului nu se făcea din locul sugerat de Posnansky, ci din alte puncte posibile, unghiul dintre extremităţile solstiţiului (şi astfel oblicitatea) ar fi uşor diferit; de asemenea, nu se putea spune dacă astronomii din antichitate fixau momentul solstiţiului atunci când soarele se afla deasupra liniei orizontului, în mijlocul acesteia sau se afla sub ea. Având toate aceste variante, Müller a publicat un raport în revista ştiinţifică *Baesseler Archiv* (vol. 14), în care prezenta toate alternativele şi conchidea că dacă unghiul de 24°6' trebuie acceptat ca fiind cel mai exact, curba de oblicitate ar stabili această dată fie la 10000, fie la 4000 înainte de Cristos.

Posnansky a fost invitat să ia cuvântul pe această temă. la cel de-al XXIII-lea Congres internaţional al americaniştilor. El a susţinut că unghiul corect de oblicitate era de 24°6'52.8", astfel încât se ajungea la o dată între 10150 şi 4050 înainte de Cristos. El a fost de acord că această problemă era „spinoasă" şi nu a mai abordat-o, spunând că este nevoie de cercetări suplimentare.

Astfel de cercetări au fost, într-adevăr, efectuate, chiar dacă nu direct la Tiahuanacu. Am menţionat deja că începutul, potrivit calendarului incaşilor, se afla în Zodia Taurului, nu în cea a Berbecului. Müller însuşi, după cum am arătat, stabilea anul 4000 înainte de Cristos ca fiind data aproximativă a vestigiilor megalitice de la Cuzco şi Machu Picchu. Şi ne-am referit şi la cercetările pe care Maria Schulten de D'Ebneth le a efectuat plecând de la niste piste complet diferite, ajungând la concluzia că pătratul lui Viracocha corespunde unei oblicităţi de 24°8' şi obţinând astfel data de 3172 înainte de Cristos (după calculele ei).

Pe măsură ce se descopereau tot mai multe obiecte de artă cu imaginea lui Viracocha -pe ţesături, pe veşmintele mumiilor, pe vasele de ceramică - în sudul statului Peru şi chiar mai departe, la nord şi la sud, au putut fi făcute comparaţii cu alte date din alte locuri. Pe baza acestora, şi unii arheologi încăpăţânaţi ca Wendell C.

Bennet au continuat să împingă înapoi în timp data construcţiei oraşului, de la mijlocul primului mileniu e.n. până la începutul mileniului întâi înainte de Cristos.

Datarea cu carbon radioactiv împinge datele şi mai departe în timp, dincolo de limitele general acceptate. Cu începere din 1960, CIAT, *Bolivian Centro de Investigaciones Arqueologicas en Tiwanaku*, a efectuat săpături sistematice şi lucrări de conservare în această aşezare. În primul rând a excavat şi restaurat în întregime „micul templu" scufundat aflat la est de Kalasasaya, unde au fost găsite statui şi capete de piatră. A scos la iveală o curte semisubterană, probabil pentru jertfe rituale, înconjurată de un zid de piatră în care erau înfipte capete de piatră - ca la Chavin de Huantar. Raportul oficial din 1981 al lui Carlos Ponce Sangines, directorul Institutului Naţional de Arheologie din Bolivia (*Description sumaria del templete semisubterraneo de Tiwanaku*), afirmă că mostrele de materie organică prelevate din această aşezare au fost supuse redatării cu carbon radioactiv, rezultând o dată în jurul anului 1580 înainte de Cristos; ca urmare, Ponce Sangines, în amplul său studiu *Panorama de la arqueologia boliviana* a considerat acea perioadă ca fiind începutul etapei antice de la Tiahuanacu.

Datele obţinute în urma datării cu carbon radioactiv indică vârsta materiei organice găsite la aşezare, dar nu exclud o dată mai timpurie pentru edificiile din piatră care alcătuiesc aşezarea. Ponce Sangines însuşi a susţinut într-un studiu ulterior (*Tiwanaku: Space, Time and Culture*) că noile tehnici de datare prin hidratare obsidiană indică o dată mai timpurie, respectiv 2134 înainte de Cristos pentru obiectele din obsidian găsite la Kalasasaya.

În acest context, citim în scrierile lui Juan de Betanzos (*Suma y narracion de los Incas*, 1551) că, în momentul colonizării oraşului Tiahuanacu, sub conducerea şefului Con-Tici Viracocha, „acesta era însoţit de o mână de oameni". După ce a ieşit din lagună, s-a îndreptat spre un loc din apropiere, unde astăzi se află satul Tiaguanaco. Ei spun că odată, când oamenii lui Con-Tici Viracocha se stabiliseră deja acolo, peste ţinut s-a lăsat întunericul, dar Viracocha „i-a poruncit Soarelui să se mişte în direcţia în care se mişcă astăzi; deodată, a făcut Soarele să înceapă ziua."

Întunericul care s-a lăsat după ce Soarele s-a oprit şi începutul

zilei, atunci când Soarele a început să se deplaseze din nou, reprezintă, fără îndoială, o evocare a aceluiaşi eveniment pe care noi l-am situat pe ambele părţi ale Pământului în jurul anului 1400 înainte de Cristos. Potrivit legendelor înregistrate de Betanzos, zei şi oameni locuiau deja în Tiahuanacu din cele mai vechi timpuri - poate tot atât de vechi pe cât indică datele arheoastronomice.

Dar de ce a fost Tiahuanacu înfiinţat pe aceste locuri, din vremuri atât de îndepărtate?

În ultimii ani arheologii au descoperit caracteristici arhitecturale similare între aşezarea Teotihuacan din Mexic şi Tiahuanacu din Bolivia. Jose de Mesa şi Teresa Gibert (*Akapana, la piramide de Tiwanacu*) au subliniat că Akapana avea un plan la bază (pătrat cu acces pronunţat) asemănător cu cel de la Piramida Lunii de la Teotihuacan, aproximativ aceleaşi măsurători la bază cu acea piramidă şi aceeaşi înălţime (în jur de 15 m) ca primul nivel al Piramidei Soarelui şi raportul înălţime/lăţime al acesteia. Având în vedere propriile concluzii, potrivit cărora scopul iniţial (şi practic) al oraşului Teotihuacan şi al edificiilor sale era reprezentat de instalaţiile de apă, dispuse în interiorul şi de-a lungul celor două piramide, canalele de apă din interorul Akapana şi cele care străbăteau Tiahuanacu aveau un rol fundamental. Să fi fost Tiahuanacu ridicat acolo unde se aflau instalaţii de apă? Şi dacă da, din ce?

Dick Ibarra Grasso (*The Ruins of Tiahuanacu* şi alte opere) a propus varianta unui Tiahuanacu extins, care includea Puma-Punku şi se întindea cale de câţiva kilometri pe axa principală est-vest, într-un mod similar „Drumului Morţilor" de la Teotihuacan, cu unele artere principale nord-sud. La marginea lacului, acolo unde Kiss îşi închipuise nişte chei, ei văd dovezi arheologice pentru existenţa unor ziduri masive care erau construite în meandre şi care creau adevarate diguri pentru apă adâncă la care bărcile încărcate cu mărfuri puteau acosta. Dar, dacă aşa stau lucrurile, ce importa şi ce exporta Tiahuanacu?

Ibarra Grasso spune că s-au descoperit „nişte pietricele verzi", găsite şi de Posnansky la Akapana, în altă parte a aşezării Tiahuanacu, în ruinele unei mici piramide asemănătoare cu Akapana, dar aflată la sud, unde bolovanii care o susţineau dobândiseră culoarea verde, în zona structurilor subterane de la vest de Kalasasaya şi în

cantităţi foarte mari în ruinele de la Puma-Punku.

Semnificativ este faptul că bolovanii din zidurile digurilor de la Puma-Punku s-au înverzit la rândul lor. Aceasta nu poate însemna decât un singur lucru: expunere la cupru, deoarece cuprul oxidat are proprietatea de a înverzi pietrele şi solul (tot aşa cum prezenţa fierului oxidat colorează în roşu-închis).

Să fi fost cuprul prelucrat la Tiahuanacu? Probabil; dar acest proces s-ar fi putut desfăşura într-un loc mai accesibil, aflat mai aproape de minele de cupru. Se pare că acest cupru era adus la Tiahuanacu, nu transportat de acolo.

Semnificaţia oraşului Tiahuanacu ar fi trebuit să fie foarte clară dacă s-ar fi luat în considerare numele lacului din care provine acest nume: Titicaca. Numele lacului vine de la numele uneia dintre cele două insule aflate în largul peninsulei Copacabana. Acolo, pe insula Titicaca, spun legendele, razele soarelui au căzut prima oară pe Titicaca, stânca sacră, imediat ce soarele a apărut după Potop. (Prin urmare este cunoscută şi sub numele de Insula Soarelui). Acolo, la stânca sacră, Viracocha i-a dăruit bagheta magică lui Manco Capac.

Şi ce înseamnă toate aceste nume? Titi, în limba *aymara,* era numele unui metal, plumb sau cositor, în opinia lingviştilor.

Titikalla, după părerea noastră, însemna „Stânca Cositorului". Titicaca însemna „Piatra Cositorului". Iar lacul Titicaca era lacul unde se găseşte cositor.

Cositorul şi bronzul, acestea erau produsele pentru care a luat naştere Tiahuanacu - exact pe locul unde ruinele sale încă ne mai uimesc.

11
Pământul de unde au venit lingourile

„În ţinutul Uz trăia un om al cărui nume era Iov; şi era acest om drept şi cinstit şi cu frica lui Dumnezeu, şi se ferea de cele rele". Era binecuvântat cu o familie numeroasă şi cu mii de oi şi de vite. Era „cel mai de seamă om de la Răsărit".

„Până când, într-o zi, cântecul zeilor s-a înfăţişat dinaintea lui Iahve, Satana fiind printre aceştia. Şi Iahve l-a întrebat unde fusese; iar Satana a răspuns: Am cutreierat Pământul, l-am străbătut în lung şi-n lat."

Astfel începe legenda biblică a lui Iov, omul cinstit care a fost încercat de Satana pentru a vedea care sunt limitele omeneşti ale credinţei în Dumnezeu. Pe măsură ce o nenorocire era urmată de alta şi Iov începea să pună la îndoială Căile Domnului, trei dintre prietenii săi au sosit din alte ţări pentru a-l consola şi a-l linişti. În timp ce Iov se plângea şi se îndoia de înţelepciunea divină, prietenii i-au arătat feluritele minuni ale Cerului şi Pământului, care nu-i erau cunoscute decât lui Dumnezeu; printre acestea se numărau şi minunile metalelor, ale surselor acestora, priceperea pe care trebuia să o ai să le găseşti şi să le extragi din adâncimile Pământului:

Cu siguranţă există o mină de argint
Şi un loc unde aurul este rafinat:
Unde fierul se obţine din minereuri
şi cuprul este scos din pietre.

Întunericului El îi pune capăt,
Caută ceea ce e folositor,
Pietrele, în adâncimi întunecoase.
Ajunge la pârâul aflat departe

Unde trăiesc oameni uitaţi şi stranii.

Există un ţinut de unde vin lingourile,
Al cărui pământ e răscolit de parcă a ars focul;
Un loc unde se află pietrele verzi-albastre,
Unde sunt minereurile de aur.
Nici vulturii nu ştiu drumul într-acolo,
Nici ochiul şoimului nu l-a zărit încă.

Acolo El a pus mâna pe granit
A răsturnat munţii din temelii.
A tăiat galerii prin stânci,
Şi tot ce este preţios ochii Lui au văzut,
A îndiguit izvoarele acelor ape,
Şi ceea ce este ascuns El a scos la lumină.

„Ştie omul unde sunt toate aceste locuri?" a întrebat Iov. A descoperit omul de unul singur toate tehnicile metalurgice? Şi le-a pus prietenilor săi următoarea întrebare: de unde vine toată această ştiinţă despre minerale şi metale?

Unde poate fi găsită ştiinţa?
De unde vine înţelegerea?
Nici un om nu-i ştie rostul;
Nu poate fi înţeleasă de muritori.

E mai valoroasă decât aurul curat
E de nepreţuit în comparaţie cu argintul.
Nu este întrecută de aurul roşu al lui Ophir,
Nici de preţioasele cornaline sau lapislazuli.
Aurul şi cristalul nu se pot compara cu ea,
Nici atâta aur cât încape în nave întregi.
Nici coralul negru, şi nici alabastrul.
Ştiinţa e mai presus de perlele cele mai valoroase.

E limpede, a tras Iov concluzia, toată această ştiinţă vine de

la Dumnezeu - cel care îl îmbogăţise şi apoi îl lipsise, şi care îi putea face dreptate.

Dumnezeu singur înţelege căile sale,
Şi îi ştie rostul.
Deoarece El poate vedea până la capătul Pământului
Şi tot ceea ce se află sub ceruri.

Este posibil ca includerea minunilor metalelor în discuţia lui Iov cu cei trei prieteni ai săi să nu fie întâmplătoare. Deşi nu se ştie nimic despre identitatea lui Iov însuşi sau despre pământul unde a trăit el, numele celor trei prieteni ne pot oferi nişte indicii. Primul era Elipaz din Teman, din sudul Arabiei; numele lui însemna „Dumnezeul meu este aurul meu curat". Al doilea era Bildad din Shuha, o ţară despre care se credea că se află la sud de Karkemish, oraşul hittit; numele locului însemna „Locul puţurilor adânci". Cel de-al treilea era Zophar din Na'amah, un loc numit după sora lui Tubal-Cain, „cel mai priceput dintre fierari", din câte spune Biblia. Prin urmare, toţi trei veneau din ţinuturi asociate cu mineritul.

Punând aceste întrebări, Iov (sau autorul cărţii lui Iov) dădea dovadă de vaste cunoştinţe în domeniul mineralogiei, mineritului şi metalurgiei. Fără îndoială, punea aceste întrebări la multă vreme după ce omul utilizase pentru prima oară cuprul prin modelarea bulgărilor de minereu natural, în plină perioadă a metalelor, când acestea erau obţinute din minereuri care trebuia rafinate şi turnate. În Grecia clasică din primul mileniu înainte de Cristos arta mineritului şi a prelucrării metalelor era considerată un mijloc de pătrundere a secretelor naturii; însuşi cuvântul „metal" venea din cuvântul grecesc *metallao*, care însemna „a căuta, a găsi lucruri ascunse".

Poeţii şi filozofii greci, urmaţi de cei romani, au continuat viziunea lui Platon asupra istoriei omenirii, în funcţie de patru epoci ale metalelor, aur, agint, bronz (cupru) şi fier, în care aurul reprezenta era ideală, când omul se aflase cel mai aproape de zei. O împărţire biblică ce face parte dintr-o viziune a lui Daniel începe cu argila înaintea celorlalte metale şi este o versiune mai exactă a progresului omului. Epoca mijlocie a pietrei a început în Orientul Apropiat în jurul anului 11000 înainte de Cristos, imediat după potop. Cu aproxi-

mativ 3.600 de ani mai târziu, oamenii din Orientul Apropiat au coborât din munţi în văile fertile, au început să practice agricultura, să crească animale şi să utilizeze metalele naturale (pe care le găseau în albiile râurilor sub formă de pepite care nu necesitau nici extragere, nici rafinare.) Oamenii de ştiinţă au denumit aceasta perioada neolitică (nouă a pietrei), dar a fost de fapt perioada când argila a înlocuit piatra la fabricarea vaselor de şi a altor obiecte, aşa cum se arată în *Cartea lui Daniel*.

Prin urmare, cuprul a fost mai întâi folosit sub forma pietrelor, şi din acest motiv cercetătorii preferă să denumească perioada de tranziţie de la epoca pietrei la cea a metalului nu perioada cuprului, ci perioada calcolitică, a pietrelor de cupru. Cuprul era bătut cu ciocanul până ajungea la forma dorită sau printr-un proces de călire, în decursul căruia piatra de cupru era mai întâi înmuiată la foc. Această modalitate de prelucrare a cuprului (şi ulterior a aurului) îşi are originea, se pare, în zonele înalte care înconjurau câmpiile fertile din Orientul Apropiat şi era posibilă datorită unor condiţii specifice acelor zone.

Aurul şi cuprul pot fi găsite în stare naturală nu doar ca vâne ascunse în stâncile din adâncul pământului, ci şi sub formă de pepite (şi chiar praf în cazul aurului). Pe care forţele naturii - furtunile, inundaţiile sau curgerea continuă a izvoarelor şi râurilor le smulg din roci. Astfel de pepite naturale de metal pot fi apoi găsite lângă şi în albiile râurilor; metalul se spală cu apă sau se cerne prin sită pentru a fi separat de nămol şi pietriş. Deşi această metodă nu presupune sfredelitul de puţuri şi tuneluri, i se spune totuşi minerit localizat. Majoritatea specialiştilor cred că această metodă a fost practicată în munţii din jurul câmpiilor fertile ale Mesopotamiei şi pe coastele estice ale Mediteranei încă din mileniul cinci înainte de Cristos, si cu siguranţă înainte de anul 4000 înainte de Cristos.

Acest procedeu a fost folosit de-a lungul timpurilor; puţini oameni ştiu că „minerii" renumitului secol al nouăsprezecelea, porniţi în goana lor după aur, nu erau de fapt mineri care sfredeleau adâncimile pământului în căutarea acestui metal, cum se întâmplă, de exemplu, în minele de aur din sudul Africii. Ei practicau de fapt mineritul localizat şi cerneau pietrişul adus de râuri căutând pepite sau praf de aur. În timpul goanei după aur în Yukon din Canada, de

exemplu, „minerii", care utilizau o săpăligă, un stăvilar şi o tigaie au adunat, conform spuselor lor, peste un milion de uncii de aur în fiecare an în perioadele de vârf de acum un secol; producţia reală era probabil de două ori mai mare. Chiar şi astăzi astfel de mineri găsesc în albiile râurilor Yukon şi Klondike şi ale afluenţilor acestora sute de mii de uncii de aur anual.

Trebuie remarcat că, deşi ambele metale, aurul şi cuprul, erau disponibile în starea lor naturală, iar aurul corespundea şi mai mult scopurilor tehnice, deoarece nu se oxida; omul din Orientul Apropiat din acele milenii nu utiliza aur, ci exclusiv cupru. Acest fapt nu este în general explicat, dar după părerea noastră el are legătură cu ideile bine cunoscute în Lumea Nouă, potrivit cărora aurul este metalul zeilor. Aurul a fost folosit, la începutul mileniului al treilea înainte de Cristos sau cu câteva secole mai înainte, pentru decorarea templelor (literal, „casa Domnului") şi pentru vasele de care se serveau zeii în temple. Abia în jurul anului 2500 înainte de Cristos aurul a început să fie folosit de către familiile regale, ceea ce indică o schimbare de mentalitate ale cărei origini sunt încă cercetate.

Civilizaţia sumeriană a înflorit în jurul anului 3800 înainte de Cristos; conform descoperirilor arheologice din nordul şi sudul Mesopotamiei, ea începuse deja să se dezvolte în anul 4000 înainte de Cristos. Tot atunci au apărut adevăratul minerit, procedeele de prelucrare a minereurilor şi tehnicile metalurgice complicate; un întreg ansamblu de cunoştinţe despre care (la fel ca despre toate celelalte ştiinţe) oamenii de atunci spuneau că le fusese dăruit de Anunnaki, zeii care au venit pe Pământ de pe Nibiru. L. Aitchison (*A History of Metals*) trece în revistă etapele utilizării metalelor de către oameni şi ajunge uimit la concluzia că în anul 3700 înainte de Cristos „fiecare cultură din Mesopotamia se baza pe metalurgie". El concluzia, plin de admiraţie, că procedeele avansate la care ajunseseră sumerienii trebuiau în mod inevitabil puse pe seama geniului lor tehnic.

Ei obţineau nu doar cupru şi aur, care puteau fi extrase din pepitele naturale, ci şi alte metale, care trebuia extrase din filoanele aflate în interiorul rocilor (precum argintul) sau care presupunea extragerea şi rafinarea minereurilor (de exemplu, plumbul) şi care erau apoi prelucrate şi folosite. Cunoşteau şi arta aliajului - com-

binarea chimică într-un furnal a două sau mai multor metale. Bătutul primitiv cu ciocanul a fost înlocuit de turnare; procedeul foarte complex cunoscut sub numele de *cire perdue* („ceara pierdută"), care a permis turnarea şi modelarea unor obiecte de mare frumuseţe şi utilitate (statuetele de zei şi animale sau ustensilele din temple) tot în Sumer a fost inventat. Progresul înregistrat acolo s-a răspândit în lumea întreagă. În cuvintele lui R.J. Forbes, (*Studies in Ancient Technology*), „în jurul anului 3500 înainte de Cristos metalurgia era pe deplin cunoscută de civilizaţia din Mesopotamia" (ale cărei începuturi se situează în 3800 înainte de Cristos). „Această etapă este atinsă în Egipt cu aproximativ trei sute de ani mai târziu, iar în anul 2500 înainte de Cristos întreaga regiune dintre Nil şi Indus cunoaşte prelucrarea metalelor. Tot în această perioadă metalurgia începe să pătrundă şi în China, unde nu va cunoaşte însă o dezvoltare deplină decât în timpul perioadei Lungshan, 1800-1500 înainte de Cristos.

În Europa cele mai vechi obiecte de metal datează din 2000 înainte de Cristos.

Înainte de potop, atunci când Anunnakii extrăgeau aur din sudul Africii deoarece aveau nevoie de el pe Nibiru, minereurile erau extrase şi transportate în bărci către E.DIN. Ei traversau Marea Arabiei de astăzi şi Golful Persic şi îşi descărcau încărcătura pentru a fi prelucrată şi rafinată la BAD.TIBIRA, un fel de „Pittsburgh" antediluvian. Denumirea locului însemna „Locul Stabilit Pentru Metalurgie". Numele era câteodată pronunţat BAD.TIBILA, în onoarea lui Tibil, zeul meşteşugurilor metalurgice sau al fierarilor; şi nu avem nici o îndoială că numele meşterului metalurg din neamul lui Cain, Tubal, are origini sumeriene.

După Potop marea câmpie a Tigrului şi Eufratului, unde fusese Edin, era îngropată sub namolul de nepătruns; a trebuit să treacă şapte milenii pentru ca să se usuce şi oamenii să se poată stabili acolo şi să pună bazele civilizaţiei sumeriene. Deşi în această câmpie de mâl uscat nu erau nici cariere de piatră, nici minerale, tradiţia cerea ca civilizaţia sumeriană şi centrele sale urbane să respecte „Vechiul Plan", iar centrul metalurgic sumerian a fost stabilit acolo unde fusese odinioară Bad-Tibira. Faptul că şi alte popoare din Orientul Antic utilizau nu doar tehnologiile sumeriene, ci

şi terminologia sumeriană reprezintă o dovadă a importanţei Sumerului ca centru metalurgic. În nici o altă limbă din antichitate nu s-au găsit atâţia termeni care să facă o referire atât de precisă la metalurgie. În textele sumeriene s-au găsit nu mai puţin de treizeci de termeni care denumesc diferite varietăţi ale cuprului (URU.DU), prelucrat sau neprelucrat. Mulţi termeni erau prefixaţi ZAG (uneori ZA), semnificând strălucirea metalului, şi KU, semnificând puritatea metalului sau a minereurilor din care era extras. Aveau termeni pentru diferite varietăţi şi aliaje de aur, argint şi cupru, ba chiar şi pentru fier (despre care se crede că a fost utilizat peste un mileniu de la apogeul civilizaţiei sumeriene). Fierului i se spunea AN.BAR, şi avea o duzină de nume, în funcţie de calitatea sa şi a minereurilor din care era extras. Unele texte sumeriene erau adevărate dicţionare care enumerau termeni pentru „pietrele albe", mineralele colorate, sărurile obţinute prin minerit şi substanţele bituminoase. Din textele scrise şi din descoperiri se ştie că negustorii sumerieni ajungeau în locuri foarte îndepărtate unde se găseau metale, oferind la schimb nu doar mărfurile Sumerului, grâne şi haine de lână, ci şi produse finite din metal.

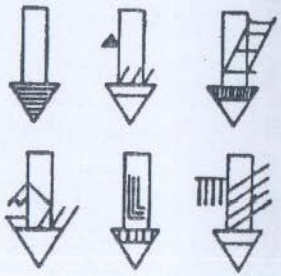

Fig.123

Toate acestea pot fi puse pe seama cunoştinţelor şi priceperii sumerienilor; ceea ce trebuie explicat este însă faptul că tot ei erau cei care deţineau şi terminologia şi simbolurile scrise (iniţial pictograme) referitoare la minerit, activitate care avea loc în ţinuturi foarte îndepărtate, nu în Sumer. Astfel, pericolele pe care le implica mineritul în Africa erau prezentate într-un text intitulat *„Coborârea lui Inanna în lumea de sub pământ"*, iar suferinţele îndurate de cei osândiţi să muncească în minele din peninsula Sinai erau detaliate în *Epopeea lui Ghilgameş*, când tovarăşul acestuia, Enkidu, a fost osândit de zei să-şi sfârşească zilele acolo. Scrierea pictografică sumeriană conţine un număr impresionant de simboluri (fig. 123) legate de minerit, multe denotând diverse puţuri de mină, în funcţie de structura lor sau de minereurile extrase de acolo.

Unde erau toate aceste mine - deoarece cu siguranţă nu se a-

flau în Sumer - nu este întotdeauna foarte clar, multe locuri rămânând neidentificate. Unele inscripţii regale fac referire la pământuri îndepărtate. Un bun exemplu este oferit de acest citat de pe *Cilindrul A, coloana a XVI-a a lui Gudea, regele ţinutului Lagash* (mileniul 3 înainte de Cristos), în care se consemnează materialele rare folosite la construcţia templului E.NINNU, închinat zeului său:

Gudea a construit templul strălucitor cu metale
L-a făcut să strălucească cu metale.
El a construit E. ninnu din piatră,
Şi l-a făcut strălucitor cu bijuterii.
Cu aramă amestecată cu cositor l-a construit.
Un fierar, un preot al stăpânei cereşti a acelui pământ,
A lucrat la faţada sa;
Cu două şiruri de piatră strălucitoare
El a încadrat cărămizile
Cu un şir de diorit strălucitor.

Unul dintre fragmentele-cheie ale textului (pe care Gudea l-a repetat pe Cilindrul B, pentru a se asigura că posteritatea nu-i va uita faptele pioase) menţionează arama amestecată cu cositor folosită la construcţia templului. Deoarece piatra se găsea în cantităţi foarte mici în Sumer, se inventase cărămida din argilă arsă, din care au fost construite cele mai înalte şi mai impunătoare ediicii. Dar Gudea ne spune că la acest templu s-au folosit pietre special importate, iar cărămizile au fost încadrate „de un şir de diorit" şi două şiruri din altă piatră, mai puţin rară. Pentru această construcţie uneltele din cupru nu au fost de ajuns; a fost nevoie de unelte mai dure, făcute din „oţelul" lumii antice, bronzul.

Aşa cum corect afirma Gudea, bronzul era „un amestec" de aramă şi cositor, nu era un metal natural. Era produs dintr-un aliaj de cupru şi cositor într-un cuptor, rezultând astfel un produs complet artificial. Proporţiile în care le amestecau sumerienii erau de 1:6, adică 85% cupru şi 15% cositor, ceea ce reprezintă un raport foarte bun. Bronzul era şi o realizare tehnologică. Nu putea fi modelat decât prin turnare, nu prin batere cu ciocanul sau călire; iar cositorul utilizat în acest aliaj trebuia extras din minereuri prin topire şi recuperare, deoarece se găseşte foarte rar în natură în stare pură. Minereul din care se extrage este denumit casiterită. Acest minereu ia naştere în general în depozitele aluvionare formate în urma desprinderii din roci a vânelor de cositor, în urma acţiunii forţelor naturii: ploile torenţiale, inundaţiile, avalanşele. Cositorul este recuperat dn minereu prin topire, în general prin combinare cu calcar, în prima etapă. Chiar şi această prezentare extrem de simplificată a procedeului metalurgic respectiv este suficientă pentru a înţelege ce metal complex era bronzul, necesitând cunoştinţe metalurgice avansate în fiecare etapă a obţinerii sale.

Pentru a complica şi mai mult lucrurile, era un metal greu de găsit. Sursele din apropierea Sumerului, dacă au existat vreodată, se epuizaseră repede. Două texte sumeriene vorbesc de doi „munţi de cositor" într-un ţinut îndepărtat necunoscut. Unii, precum B. Landsberger în cartea sa *Journal of Near Eastern Studies*, vol. XXI, sugerează că ar fi vorba de zonele bogate în cositor din Orientul Îndepărtat: Birmania, Thailanda şi Malayezia, care sunt în zilele noastre o sursă importantă de cositor. S-a presupus că negustorii sumerieni plecaţi în căutarea acestui metal preţios ar fi ajuns, prin Asia Mică, la minereurile de cositor de-a lungul Dunării, în special în provinciile cunoscute astăzi drept Boemia şi Saxonia (unde minereurile de cositor s-au epuizat de mult).

Nu numai Gudea şi alţi regi sumerieni, în ale căror inscriptii este menţionat cositorul, trebuia să depună efort pentru a-l obţine (probabil în forma sa finită), ci şi faimoasa zeiţă Ishtar, care a fost nevoită să treacă munţii pentru a găsi locul unde se află cositor. într-un text intitulat *Inanna şi Ebih* (Inanna fiind numele sumerian al lui Ishtar şi Ebih numele unui lanţ muntos îndepărtat, neidentificat) Inanna cere permisiunea zeilor atotputernici, spunând:

Lăsaţi-mă să pornesc la drum spre minereurile de cositor
Lăsaţi-mă să aflu mai multe despre minele lor.

Din toate aceste motive, şi poate şi pentru că zeii - Anunnakii- trebuiau să-l înveţe pe om cum să obţină cositor din minereu prin topire, cositorul era considerat de sumerieni un metal „divin". Îi spuneau AN.NA, literal „Piatra Cerească". (Tot aşa, atunci când pentru

obţinerea fierului trebuia topit minereul, i s-a spus „Metalul Ceresc"). Bronzului, aliajul dintre cupru şi cositor, i se spunea ZA.BAR, „Metalul Străucitor Dublu".

Termenul pentru cositor, AN.NA, a fost împrumutat de hittiţi care nu l-au modificat prea mult. Dar în limba akkadiană, limba babilonienilor, a asirienilor şi a celorlaltor popoare vorbitoare de limbi semite, termenul a suferit o uşoară modificare, devenind Anaku. În general se crede că înseamnă „cositor pur" (Anak-ku), dar ne întrebăm dacă nu cumva modificarea reflectă o asociere mai strânsă a metalului cu zeii Anunnaki, deoarece s-a descoperit ortografiat şi sub forma Annakum, care semnifică ceea ce aparţine sau ceea ce vine de la Anunnaki.

Termenul apare de câteva ori în Biblie. Datorită particulei finale *kh*, el semnifică o linie de plumb şi cositor, ca în profeţia lui Amos care l-a văzut pe Domn ţinând un *anakh* pentru a-şi întări promisiunea de a nu mai părăsi niciodată poporul lui Israel. Ca şi Anak, termenul însemna „colier", semnificând valoarea deosebită pe care o avea acest metal pe măsură ce minele se epuizau şi devenea la fel de preţios ca argintul. Termenul mai însemna „uriaş" - o interpretare evreiască (aşa cum am sugerat într-un volum precedent) a cuvântului mesopotamian „Anunnaki". Această interpretare conduce la asociaţii bizare cu legende atât din Antichitatea europeană, cât şi din Lumea Noua, care atribuie o trăsătură sau alta „uriaşilor".

Toate aceste asocieri ale cositorului cu Anunnaki se pot datora rolului iniţial pe care l-au avut zeii, de a le dărui oamenilor metalul şi modul de prelucrare a acestuia. De fapt, modificarea mică dar semnificativă a cuvântului sumerian AN.NA în varianta sa akkadiană Anaku sugerează un anumit cadru temporal. În urma descoperirilor arheologice şi din texte vechi se ştie că marea trecere spre epoca bronzului a cunoscut un ritm mai lent în jurul anului 2500 înainte de Cristos. Întemeietorul dinastiei akkadiene, Sargon din Akkad, aprecia metalul atât de mult, încât a ales cositorul în locul aurului sau argintului pentru statuia sa comemorativă (fig. 124), în 2300 înainte de Cristos.

Istoricii metalurgiei au găsit o confirmare a reducerii rezervelor de cositor în faptul că procentajul de cositor din bronz scădea în permanenţă, şi din texte în care se spunea cum multe obiecte de

Fig.124

bronz erau făcute din bronz vechi; obiectele din bronz erau topite, iar aliajul topit era amestecat cu mai mult cupru, uneori conţinutul de cositor ajungând până la 2%. Apoi, din motive neştiute, situaţia a luat o intorsătură neaşteptată.

„Abia cu începere din epoca mijlocie a bronzului, să zicem din 2200 înainte de Cristos", scrie Forbes, „se utilizează adevărate forme de bronz şi apar în mod regulat procentaje ridicate de cositor, şi nu doar pentru structuri complicate, ca în epocile precedente".

Anunnakii au dăruit omenirii bronzul cu care să pună bazele marilor civilizaţii din mileniul al patrulea înainte de Cristos, şi din câte se pare au venit din nou în ajutorul oamenilor peste un mileniu. Este posibil ca sursele neidentificate de cositor din epoca precedentă să fi fost cele din Europa, dar cele din a doua perioadă constituie un mister total.

Iată îndrăzneaţa noastră teorie: noua sursă de cositor era Lumea Nouă.

Dacă, aşa cum credem noi, cositorul din Lumea Nouă a ajuns în principalele centre ale civilizaţiei din Europa şi Orientul Antic, nu ar fi putut proveni decât dintr-unsingur loc: de la Lacul Titicaca.

Credem aceasta nu pentru că numele lacului înseamnă, după cum am arătat, lacul „pietrelor de cositor", ci pentru că această parte a Boliviei rămâne şi în zilele noastre o importantă sursă de cositor. Deşi nu este considerat un metal rar, cositorul nu se găseşte totuşi în cantităţi mari decât în câteva locuri. Astăzi, 90% din producţia mondială de cositor vine din Malaiezia, Tailanda, Indonezia, Bolivia, Congo-Brazaville, Nigeria şi China (în ordine descendentă). Unele surse mai vechi, din Orientul Apropiat sau din Europa, au fost epuizate. Peste tot, sursa de cositor o constituie casiterita aluvionară, minereul de cositor desprins din stânci de forţele naturii. Minereul de cositor nu a fost găsit în stare pură decât în două locuri: în Cornwall şi în Bolivia. Primul zăcământ a fost epuizat; cel

de-al doilea continuă să producă, acolo fiind adevăraţi „munţi de cositor", aşa cum se afirmă în textul sumerian despre Inanna.

Aceste zăcăminte importante, dar greu de atins, aflate la înălţimi de peste 3600 de metri, se află în principal la sud de capitala La Paz şi la est de Lacul Poopo. Casiterita aluvionară poate fi obţinută mai uşor din zona de coastă aflată la est de Lacul Titicaca. De acolo se extrăgeau în antichitate preţioasele minereuri şi de acolo se extrag şi în ziua de azi.

Unele dintre cele mai fundamentate cercetări privind extragerea de cositor în antichitate pe malul bolivian al Lacului Titicaca au fost efectuate de David Forbes (*Researches on the Mineralogy of South America*), în urmă cu mai bine de un secol. El a reuşit să ofere o imagine cât mai apropiată de cea din vremea cuceririi spaniole, înainte de apariţia procedeelor mecanizate din secolul al douăzecilea, care au modificat zona şi au înlăturat urmele vechilor tehnici. Cositroul se găseşte foarte rar în stare pură; ca urmare, a fost foarte surprins atunci când a găsit o bucată de cositor pur care încadra o rocă -nu se afla în interorul acesteia, ci o încadra. În urma cercetărilor efectuate a tras concluzia că bucata nu provenea dintr-o mină din Oruro, ci din bogatele depozite aluvionare de casiterită. A respins imediat explicaţia potrivit căreia cositorul metalic ar fi fost produsul focurilor din pădure cauzate de „topirea" minereurilor de casiterită de către fulgere, deoarece procesul de obţinere a cositorului nu presupune doar simpla topire a minereului; acesta trebuie adesea combinat cu carbon (pentru a transforma minereul, SnO_2 + C în CO_2 + Sn) şi de multe ori din nou cu calcar, pentru purificarea zgurei.

Lui Forbes i s-au arătat apoi varietăţi de cositor metalic adus de ape pe malul lui Tipuani, un afluent al râului Beni, care curgea spre est din lanţul de munţi de lângă lac. Spre uimirea sa - acestea sunt chiar cuvintele lui - a găsit în acele locuri pepite de aur, casiterită, şi pepite şi pietricele de cositor, ceea ce înseamnă că cei care explorau zoa pentru a obţine aur cunoşteau şi procedeele de obţinere a cositorului din minereurile de cositor. Explorând zona aflată la est de Lacul Titicaca, a fost uluit - conform spuselor sale - de proporţia ridicată de cositor redus (adică recuperat) şi topit. El a afirmat că „misterul" apariţiei cositorului metalic în aceste zone „nu

poate fi pus în întregime pe seama cauzelor naturale". Lângă Sorata a găsit un obiect de bronz care a fost supus analizei, dezvăluind o compoziţie de 88% cupru şi 12% cositor, „compoziţie identică cu cea din obiectele vechi de bronz găsite în Europa şi în Orientul Apropiat. Aşezările păreau să fie foarte vechi.

Forbes a descoperit surprins că indienii care locuiau pe malurile Lacului Titicaca, descendenţi din triburile *aymara*, păreau să ştie unde se află toate aceste locuri stranii. Cronicarul spaniol Barba (1640) afirma că spaniolii găsiseră mine de cositor şi de cupru exploatate de indieni; minele se aflau lângă lacul Titicaca. Posnansky a găsit astfel de mine la şase mile de Tiahuanacu. El şi cei care au venit după el au confirmat că la Tiahuanacu şi în împrejurimi se găseau cantităţi impresionante de obiecte de bronz. El a argumentat că nişele de pe Poarta Soarelui fuseseră căptuşite cu plăcuţe de aur care se puteau roti pe balamalele proeminente care trebuia să fie din bronz pentru a susţine greutatea. El a găsit la Tiahuanacu blocuri de piatră cu nişe care susţineau buloane de bronz, ca la Puma-Punku. La Puma-Punku văzuse o piesă de metal, fără îndoială bronz, care, „datorită ieşiturilor sale părea un dispozitiv pentru ridicat greutăţi". A văzut şi a desenat această piesă în 1905, dar la vizita următoare nu a mai găsit-o acolo. Având în vedere jaful sistematic de la Tiahuanacu, atât cel din perioada incaşă, cât şi din perioada modernă uneltele de bronz găsite pe insulele sacre de pe lacurile Titicaca şi Coati ne dau o idee despre obiectele care se găseau cândva la Tiahuanacu. S-au descoperit diverse obiecte, printre care: bare de bronz, leviere, dalte, cuţite şi topoare - unelte care ar fi putut fi folosite şi în construţii, şi în minerit.

Posnansky şi-a început tratatul în patru volume cu o introducere în care vorbeşte despre mineritul în vremurile preistorice pe platoul bolivian în general şi în împrejurimile lacului Titicaca în special. „În lanţul muntos Altiplano" - podişul înalt - „se găsesc tuneluri sau grote, pe care locuitorii le-au săpat pentru a obţine metalele folositoare. Aceste grote nu trebuie confundate cu cele săpate de spanioli, aflaţi şi ei în căutare de metale preţioase, deoarece vestigiile metalurgice din ele se situează cu mult înaintea obiectelor produse de spanioli. În vremuri foarte îndepărtate... o rasă foarte inteligentă şi întreprinzătoare... a scos din adâncurile munţilor metale

folositoare, chiar dacă nu foarte preţioase."

„Ce fel de metal căuta omul preistoric în adâncimile munţilor Anzi într-o perioadă atât de îndepărtată?" se întreba Posnansky. „Să fi căutat aur sau argint? În nici un caz! Un metal mult mai folositor i-a determinat să urce pe cele mai înalte vârfuri ale Anzilor: cositorul." Aveau nevoie de cositor, care, în aliaj cu arama, dă „nobilul bronz". Acesta era scopul principal al activităţilor de la Tiahuanacu, lucru dovedit de descoperirea a numeroase mine de cositor pe o rază de 60 de kilometri în jurul oraşului.

Dar aveau nevoie oamenii din Anzi de acest cositor pentru a-şi face unelte de bronz? După toate aparenţele, nu. Într-un studiu foarte important al renumitului metalurgist Erland Nordenskiod (*The Copper and Bronze Ages in South America*) se demonstrează că nici una dintre cele două etape nu avusese loc acolo. În America de Sud nu s-a descoperit nici o urmă a vreunei perioade a bronzului sau a cuprului şi concluzia era că, orice unelte de bronz şi de cupru s-ar fi găsit acolo, îşi aveau de fapt originea în şi se bazau pe tehnologiile din Europa antică şi Orientul Apropiat. „Am examinat toate armele şi uneltele din bronz şi cupru găsite în America de Sud", scrie Nordenskiod, „şi trebuie să mărturisim că destul de puţine sunt originale şi că majoritatea seamănă cu cele din Orientul antic". Şi-a formulat concluzia cu destulă şovăială: „Trebuie să mărturisim că există o asemănare considerabilă între tehnica prelucrării metalelor din Lumea Nouă şi cea din Lumea Veche în timpul epocii bronzului." Câteva dintre uneltele pe care le-a dat exemplu aveau mânere modelate precum capul zeiţei sumeriene Ninti, cu simbolul celor două tăietoare ombilicale identice, ulterior stăpâna minelor din Sinai.

Astfel, istoria bronzului din Lumea Nouă este legată de cea Lumea Veche, iar istoria cositorului din Anzi, unde îşi are originea bronzul din Lumea Nouă, este inexorabil legată de Lacul Titicaca. Tiahuanacu a jucat în acest caz un rol central, datorită minereurilor din jurul său; altfel, de ce ar fi fost construit acolo?

Cele trei centre de civilizaţie din Lumea Veche au apărut în văi fertile; cea sumeriană în câmpia dintre Tigru şi Eufrat, civilizaţia egiptean-africană de-a lungul Nilului, cea indiană de-a lungul văii Indului. Economiile lor se bazau pe agricultură; datorită fluviilor

schimburile comerciale puteau avea loc, ele furnizând materiile prime şi înlesnind exportul de grâne şi produse finite. De-a lungul râurilor au apărut oraşe, pentru comerţ era nevoie de acte scrise, negustoria a înflorit o dată cu dezvoltarea societăţii, iar relaţile internaţionale s-au dezvoltat.

Tiahuanacu nu se conformează acestui model. Ca în zicalele populare, pare să fi fost un oraş foarte important al cărui rost nu este prea clar. O metropolă a cărui cultură şi a cărui artă au influenţat aproape întreaga regiune a Anzilor, dar construită la capătul lumii, pe malul unui lac inospitalier. Chiar dacă minereurile au jucat un rol important, de ce totuşi acolo? Răspunsul îl poate oferi geografia.

Orice descriere a Lacului Titicaca începe de obicei prin a spune că este apa navigabilă situată la cea mai mare altitudine din lume, 4224 m. Este un lac destul de mare, cu o suprafaţă de 8313 km^2. Adâncimea sa variază între 30 şi 300 de metri. Are o formă alungită, o lungime maximă de 193 km şi o lăţime maximă de 70 km. Malul este accidentat datorită munţilor care îl înconjoară, formând numeroase peninsule, capuri, istmuri şi strâmtori; are foarte multe insule. Dispunerea nord-vest - sud-est a lacului (fig. 109) este impusă de şirul muntos de pe marginile sale. La est se află lanţul Cordillera Real, din Anzii bolivieni, care include muntele Illampu cu două vârfuri gemene din grupul Sorata şi muntele Illimani, la sud-est de La Paz. Cu excepţia câtorva râuri mici care izvorăsc din aceşti munţi şi se varsă în lac, majoritatea curg spre est, în marea câmpie braziliană şi în Oceanul Atlantic, la 3218 km depărtare. Aici, pe malul estic al lacului şi al râurilor şi izvoarelor care curg în ambele sensuri, au fost găsite marile zăcăminte de casiterită.

Şi marginea de nord a lacului se învecinează cu munţi impunători. Acolo majoritatea apelor curg spre nord, alimentând râuri precum Vilcanota, pe care unii îl consideră adevărata sursă a Amazonului; ele primesc apele tuturor afluenţilor şi se varsă în Urubamba, curg spre nord şi apoi spre nord-est în marele bazin amazonian. Acolo, între munţii de pe marginea lacului şi Cuzco, s-au găsit cele mai mari cantităţi de aur pe care le posedau incaşii.

Malul vestic al Lacului Titicaca, deşi cenuşiu şi mohorât, este totuşi cel mai populat. Acolo, printre munţi şi golfuri, pe coaste şi peninsule, sătenii din zilele noastre şi oraşele moderne se învec-

neazã cu aşezările străvechi, cum se întâmplă la Puno, cel mai mare oraş şi port de pe marginea lacului, în apropierea căruia se află ruinele enigmatice de la Sillustani. În acel punct au descoperit inginerii feroviari că un drum sau o cale ferată poate duce nu doar spre nord, ci şi prin una dintre rarele depresiuni ale Anzilor, spre câmpiile de pe coastă şi Oceanul Pacific, aflat la 321 km depărtare.

Geografia şi topografia terestră şi maritimă se schimbă considerabil atunci când priveşti malul sudic al lacului (care, la fel ca malul estic, aparţine Boliviei, nu statului Peru). Acolo aproape se unesc două dintre cele mai mari peninsule, Copacabana de la vest şi Hachacache la est (fig 125), lăsând doar o strâmtoare îngustă între porţiunea nordică mult mai întinsă a lacului şi cea sudică. Astfel, această porţiune sudică devine o lagună (şi a şi fost denumită

Fig.125

ca atare de cronicarii spanioli), o apă întinsă şi liniştită, spre deosebire de apele tulburate şi măturate de vânturi de la nord.

Cele două insule principale, Insula Soarelui (insula Titicaca) şi insula Lunii (Coati) se află în largul malului nordic al peninsulei Copacabana.

Pe aceste insule Creatorul şi-a ascuns copiii, Soarele şi Luna, în timpul Potopului. Din Titi-kala, o stâncă sacră de pe insula Titicaca, Soarele s-a ridicat la Cer după Potop, potrivit unei variante; potrivit altei variante, pe acea stâncă sacră au căzut pentru prima oară razele Soarelui când Potopul a luat sfârşit. Iar dintr-o peşteră de sub stânca sacră primul cuplu a fost trimis pentru a repopula pământul - acolo i s-a dat lui Manco Capac bagheta magică cu care să găsească Cuzco şi să întemeieze civilizaţia andeeană.

Principalul râu care izvorăşte din lac, Desaguadero, curge spre sud-vest; apele sale se varsă într-un alt lac mai mic, Lacul Poopo, aflat la 418 km mai la sud, în provincia boliviană Oruro. De-a lungul său, până la coasta Pacificului, la graniţa dintre Bolivia şi Chile, se găsesc cupru şi argint.

Pe malul sudic al lacului râpa umplută cu apă dintre aceste lanţuri muntoase continuă sub forma unui pământ uscat ornând valea sau podişul pe care se înalţă Tiahuanacu. Nicăieri în altă parte, pe malul lacului, nu se mai află un podiş atât de neted. Nicăieri nu se mai găseşte o lagună care să îl unească cu restul lacului, făcând posibil transportul pe apă. Nicăieri în altă parte în jurul lacului nu se mai află o aşezare ca aceasta, cu trecători printre munţi, în trei direcţii pe uscat şi pe apă spre nord.

Nicăieri nu se mai găsesc atâtea metale preţioase - aur, argint, cupru şi cositor. Tiahuanacu a fost întemeiat în acel loc, deoarece era locul ideal pentru ceea ce trebuia el să fie: capitala metalurgică a Americii de Sud, a Lumii Noi.

Toate ortografiile folosite - Tiahuanacu, Tiahuanacu, Tiwanaku, Tianaku - nu reprezintă decât încercări de a surprinde pronunţia acelui nume aşa cum era el pronunţat şi transmis mai departe de populaţiile băştinaşe. Noi credem că numele iniţial a fost TI.ANAKU: locul lui Titi şi al lui Anaku - Oraşul Cositorului.

Teoria noastră, potrivit căreia Anaku provine din termenul me-

sopotamian care însemna cositor, metalul dăruit de Anunnaki, presupune o legătură directă între Tiahuanacu, lacul Titicaca şi Orientul Apropiat. Există dovezi în sprijinul acestei teorii.

Înflorirea civilizaţiilor din Orientul Apropiat a fost însoţită de apariţia bronzului, care a început să fie utilizat în procesele metalurgice în jurul anului 3500 înainte de Cristos. Dar în jurul anului 2600 înainte de Cristos zăcămintele de cositor au început să se diminueze şi chiar să dispară. Apoi, dintr-o dată, au apărut noi zăcăminte, prin 2200 înainte de Cristos; Anunnaki au venit pentru a alunga criza de cositor şi a salva civilizaţia pe care chiar ei o dăruiseră oamenirii. Cum s-a întâmplat aceasta?

Să examinăm nişte fapte bine cunoscute.

În jurul anului 2200 înainte de Cristos, când zăcămintele de cositor din Orientul apropiat au început să crească atât de brusc, pe scenă apăruse un nou popor misterios. Vecinii îi spunea *cassites* (sau *kossean*, ca în Grecia târzie). Nu există nici o explicaţie pentru acest nume. Pe noi însă ne izbeşte asemănarea dintre acest termen şi cel de casiterită, minereul în care se găseşte cositorul, cunoscut sub această denumire din antichitate; numele implică o recunoaştere a *cassites* ca fiind poporul care putea furniza cositorul de care era nevoie sau care venea de acolo de unde se găsea cositor.

Plinius, savantul roman care a trăit în secolul I după Cristos, scria că grecii îi spuneau cositorului *cassiteros* şi că era mai valoros decât plumbul. El a afirmat că era preţuit de greci încă de pe vremea războiului troian (într-adevăr, este menţionat de Homer sub denumirea *cassiteros*). Războiul troian avusese loc în secolul al XIII-lea înainte de Cristos la marginea de vest a regiunii Asia Mică, acolo unde primii greci mediteraneeni au intrat în contact cu hittiţii (sau, poate, cu nişte rude indoeuropene ale acestora). „Legendele spun că oamenii caută acest cositor în insulele Atlanticului", mai scria Plinius în *Historia Naturalis*, „şi îl transportă în bărci făcute din răchită" - o plantă rămuroasă ca salcia - „acoperite cu piei cusute laolaltă." Insulele cărora grecii le spun *casiterite*, „deoarece sunt atât de bogate în cositor", se află în largul Atlanticului, în faţa capului denumit Capătul Pamântului. „Sunt cele şase Insule ale Zeilor, cărora unii oameni le spun Insulele Fericirii." Este o afirmaţie

curioasă, deoarece, dacă hittiţii (cei de la care grecii aflaseră toate acestea) vorbeau despre zei ca fiind Anunnaki, avem aici un termen cu toate conotaţiile lui Anaku.

Se crede, în general, că se refereau la Insulele Scilly, în largul peninsulei Cornwall, mai ales de când se ştie că fenicienii au ajuns în acea parte a insulelor britanice datorită cositorului în primul mileniu înainte de Cristos. Profetul Ezekiel, contemporanul lor, special vorbeşte despre cositor ca despre unul dintre metalele pe care fenicienii le importau.

Referinţele lui Plinius şi Ezekiel sunt cele mai clare, deşi nu sunt singurele dovezi la care recurg autorii moderni care susţin o debarcare a fenicienilor pe malurile continentului american la acea vreme. Teoria a fost aceea că, după ce asirienii au pus capăt independenţei oraşelor-state feniciene din Mediterana de est în secolul al nouălea înainte de Cristos, fenicienii au stabilit un nou centru, Cartagina (Keret-Hadasha, „Noul Oraş") în Mediterana de Vest, în nordul Africii. De la acea nouă bază şi-au continuat comerţul cu metale, dar au început să ia şi negri africani drept sclavi. În anul 600 înainte de Cristos au înconjurat Africa în căutare de aur pentru regele egiptean Necho (repetând astfel expediţia întreprinsă, cu patru secole mai înainte, pentru regele Solomon), iar în 425 înainte de Cristos, sub conducerea lui Hanno, au navigat în jurul Africii de Vest, au înfiinţat centre de exploatare a aurului şi de negoţ cu sclavi. Expediţia lui Hanno s-a întors cu bine în Cartagina, deoarece a trăit şi şi-a povestit aventurile. Dar alţii înaintea lui sau după el, spune teoria, au fost abătuţi de la cursa normală de curenţii Atlanticului şi au eşuat pe coasta americană.

Lăsăm deoparte obiectele descoperite în America de Nord, şi care ar sugera prezenţa unor popoare de sorginte mediteraneană, şi ne îndreptăm spre America Centrală şi de Sud, unde aceste dovezi sunt mai grăitoare. Unul dintre profesorii care s-a ocupat îndeaproape de această problemă a fost Cyrus H. Gordon (*Before Columbus and Riddles in History*). El le-a reamintit cititorilor de asemănarea dintre termenul Brazil şi cel semitic Barzel, care însemna fier, şi şi-a concentrat toată atenţia asupra aşa-numitei inscripţii de la Paraiba, descoperită în aşezarea cu acelaşi nume, în Brazilia, în 1872. Împrejurările vagi în care a fost descoperită acea inscripţie şi

dispariţia sa ulterioară i-au determinat pe mulţi oameni de ştiinţă să o considere un fals, mai ales că o acceptare a sa drept autentică ar submina serios teoria potrivit căreia nu a existat nici o interacţiune între Lumea Nouă şi Lumea Veche. Dar Gordon a dat dovadă de ample cunoştinţe de specialitate şi a argumentat în favoarea autenticităţii inscripţiei, un mesaj lăsat de căpitanul unei nave feniciene, pe care furtuna îl despărţise de vasul tovarăş, cu care plecase din Orientul Apropiat în 534 înainte de Cristos.

Toate aceste studii aveau în comun teoria referitoare la „descoperirea accidentală" a Americii, în urma unui naufragiu sau a unei abateri de la cursă datorită curenţilor oceanici. Toate acestea s-ar fi întâmplat în primul mileniu înainte de Cristos, cel mai probabil în a doua jumătate a acelui mileniu.

Dar noi facem referire la o perioadă mult mai timpurie, cu aproape două mii de ani mai înainte, şi susţinem că schimbul de mărfuri şi de oameni între Lumea Nouă şi Lumea Veche nu era accidental, ci era rezultatul intervenţiei deliberate a „zeilor" Anunnaki.

Se ştie cu certitudine că aceşti *cassites* nu erau britanici deghizaţi. Textele din Orientul Apropiat spun despre ei că veneau din estul Sumerului, de pe teritoriul de azi al Iranului. Erau înrudiţi cu hittiţii din Asia Mică şi cu hurianii (*horiţii*, în Biblie, „Poporul puţurilor"), care erau un fel de legătură geografică şi culturală între Sumerul din Mesopotamia de sud şi popoarele indoeuropene de la nord. Este posibil ca ei şi predecesorii lor, incluzându-i şi pe sumerieni, să fi ajuns în America de Sud navigând pe la vest, ocolind Africa şi traversând Atlanticul spre Brazilia. Sau pe la est, ocolind Indochina şi arhipelagul şi traversând Pacificul spre Ecuador şi Peru. Pentru oricare dintre aceste rute ar fi fost nevoie de adevărate fapte de vitejie marinăreşti si de hărţi ale rutelor.

Prin urmare, trebuie să conchidem că existau astfel de hărţi.

Bănuim că europenii aveau astfel de hărţi şi pe vremea lui Columb. Opinia generală, astăzi, este că ştia unde se duce, deoarece obţinuse de la Paolo del Pozzo Toscanelli, astronom, matematician şi geograf din Florenţa, copii ale hărţilor şi scrisorii pe care acesta le trimisese în 1474 Bisericii şi tribunalului din Lisabona, prin care îi îndemna pe portughezi să încerce un traseu spre India pe la vest, nu prin ocolirea Africii. Toscanelli abandonează dogmele geografice vechi de câteva secole, bazate pe opera lui Ptolemeu din Alexandria (secolul al II-lea după Cristos) şi preia ideile savanţilor precreştini greci Hipparchus şi Eudoxus, că Pământul era o sferă, precum şi măsurătorile şi mărimile acelor savanţi. A găsit confirmări ale teoriilor sale în Biblie, ca în cartea profetică *Esdras II*, parte din Biblie în prima sa traducere în latină, care vorbea limpede de o „lume rotundă". Toscanelli a acceptat această idee, dar a calculat greşit lăţimea Atlanticului. El mai credea că pământul aflat la 6276 km vest de Insulele Canare era Asia. Aici a văzut Columb pământ prima oară, insulele despre care a crezut că erau „Indiile de Vest", denumire eronată care s-a păstrat până în zilele noastre.

Cercetătorii moderni sunt convinşi că regele Portugaliei avea hărţi pe care era schiţată coasta atlantică a Americii de Sud, aflată cu 1609 km mai la est decât insulele descoperite de Columb. Teoria lor este confirmată de compromisul ordonat de Papă în mai 1493, care a trasat o linie de demarcare între pământurile descoperite de spanioli, aflate la vest de linie, şi pământurile necunoscute care s-ar fi aflat la est de ea. Această linie nord-sud de 869 km vest de Insulele Capului Verde, cerute de portughezi, le dădea lor Brazilia şi cea mai mare parte din America de Sud - spre uimirea ulterioară a spaniolilor, dar nu şi a portughezilor, care aveau, se pare, ştiinţă de acest continent.

Până în prezent a fost găsit un număr surprinzător de mare de hărţi din perioada precolumbiană; pe unele dintre ele (harta mediceană din 1351, harta Pizingi din 1367 şi altele) Japonia este înfăţişată ca o insulă mare în Atlanticul de vest; semnificativ, în mijlocul ei apare o insulă denumită Brazil. Altele conţin schiţe ale celor două Americi şi ale Antarcticii - un continent până atunci acoperit de gheaţă, ceea ce sugerează un lucru incredibil, respectiv că aceste hărţi au fost desenate pe baza unor date disponibile în momentul dispariţiei calotei glaciare, ceea ce s-a întâmplat imediat după Potop, în jurul anului 11000 înainte de Cristos şi o scurtă perioadă după aceea.

Cea mai cunoscută dintre aceste hărţi este cea a lui Piri Re'is, un amiral turc, pe care este înscrisă o dată musulmană echivalentă cu anul 1513 după Cristos. Notaţiile amiralului precizau că harta se baza pe hărţile utilizate de Columb. Multă vreme s-a crezut că

hărţile europene din Evul Mediu şi cele arabe se bazau pe geografia lui Ptolemeu. Dar studiile de la începutul secolului XX au arătat că hărţile europene foarte precise din secolul al XIV-lea se bazau pe cartografia feniciană, mai ales pe hărţile lui Marinus din Tyr (secolul al II-lea după Cristos). Dar de unde îşi obţinuse el datele? C.H. Hapgood, în unul dintre cele mai competente studii dedicate hărţii lui Piri Re'is şi hărţilor anterioare acesteia (*Maps of Ancient Sea Kings*) a conchis: „Mărturiile prezentate în vechile hărţi par să sugereze existenţa în vremuri îndepărtate... a unei civilizaţii autentice avansate"; mai avansată decât cea din Grecia şi Roma, şi în ştiinţele navigaţiei înaintea Europei secolului al XIII-lea. El a recunoscut că înaintea tuturor s-a aflat civilizaţia mesopotamiană, veche de cel puţin 6000 de ani; dar unele aspecte de pe hărţi, de exemplu schiţarea Antarcticii, îl determinau să se întrebe cine au fost cei de dinaintea mesopotamienilor.

Cele mai multe studii dedicate acestor hărţi se ocupă de Atlantic; cu toate acestea, studiile efectuate de Hapgood şi echipa sa au arătat că pe harta lui Piri Re'is sunt corect trasaţi Anzii, râurile, inclusiv Amazonul care curge spre est, şi coasta pacifică a Americii de Sud, de la 4 la 40° sud, din Ecuador prin Peru până în mijlocul statului Chile de azi. Iată ce a descoperit, uimită, echipa: „Modul în care au fost desenaţi munţii indică faptul că au fost observaţi din larg, de pe mare, şi nu închipuiţi". Coasta era desenată atât de amănunţit, încât se putea discerne peninsula Paracas.

Stuart Piggot (*Aux Portes de l'histoire*) a remarcat printre primii că fâşia de coastă pacifică din America de Sud apărea şi pe copiile europene ale Hărţii Lumii a lui Ptolemeu. Nu era totuşi prezentată ca un continent aflat dincolo de oceanul nemărginit, ci ca un ţinut mitic, Tierra Mitica, ce se întindea din sudul Chinei, dincolo de o peninsulă denumită Quersoneso de Oro, Peninsula Aurului, spre sud, spre continentul căruia azi îi spunem Antarctica.

Această remarcă l-a determinat pe renumitul arheolog sudamerican D.E. Ibarra Grasso să efectue-

a b

Fig.126

ze un studiu aprofundat al vechilor hărţi. Concluziile sale au fost publicate în cartea *La representacion de America en mapas romanos de tiempos de Cristo*. Asemenea altor cercetători, el a conchis că hărţile europene care trimiteau la Epoca Descoperirii se bazau pe opera lui Ptolemeu, care la rândul lui s-a bazat pe cartografia şi geografia lui Marinus din Tyr şi chiar pe informaţii mai vechi.

Ibarra Grasso demonstrează convingător în studiul său că schiţa coastei de vest a acelui „pământ mitic" corespunde coastei de vest a Americii de Sud, în locul unde pătrunde în Oceanul Pacific. Aici plasau legendele dintotdeauna ţinuturile mitice!

Printre copiile europene ale hărţilor lui Ptolemeu se găsea şi un nume pentru un loc din mijlocul acelui pământ mitic, Cattigara. Acest loc, scria Ibarra Grasso, este „în apropiere de Lambayeque, principalul centru al metalurgiei aurului de pe întreg teritoriul american." Fapt deloc surprinzător, tot acolo a fost înfiinţat şi Chavin de Huantar, centrul preistoric de procesare a aurului, şi s-au întâlnit olmecii africani, semiţii cu barbă şi indoeuropenii.

Să fi debarcat acolo şi *cassites*, sau au debarcat în Golful Paracas, mai aproape de Tiahuanacu?

Cassites au lăsat în urma lor numeroase produse metalurgice, în decursul secolului al treilea şi al doilea înainte de Cristos. Printre acestea se aflau obiecte de aur, argint, chiar fier, dar metalul lor preferat era bronzul; „bronzul de Luristan" a devenit o renumită sintagmă printre istoricii de artă şi arheologi. Cel mai adesea aceste obiecte erau decorate cu imagini ale zeilor (fig. 126a) sau ale eroilor, dintre care cel preferat era Ghilgameş luptând cu leii (fig. 126 b).

Incredibil, dar şi în Anzi găsim teme identice şi forme artistice similare. Într-un studiu intitulat *La religion en el antiguo Peru*, Rebecca Carrion-Cachet de Girard ilustra zeii veneraţi de peruani, folosind imagini de pe vase de ceramică găsite în zonele de coastă din centru şi din nord. Asemănarea cu bronzurile *cassites* este uimitoare (fig. 127a).

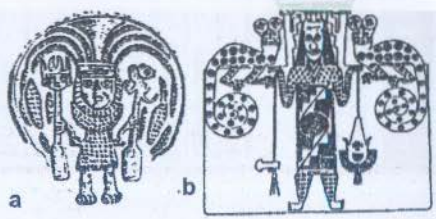

a b

Fig.127

Ne amintim că la Chavin de Huantar, unde statuile înfăţişau tipuri hittite, am văzut şi reprezentări ale scenei Ghilgameş şi leul. Oricine ar fi venit din Lumea Veche să spună şi să înfăţişeze acea poveste, a făcut acelaşi lucru şi la Tiahuanacu. Printre obiectele de bronz găsite o placă de bronz, ca în Luristan-ul *casiţilor*, reprezenta în mod clar un erou din Orientul apropiat într-o scenă identică! (fig. 127b)

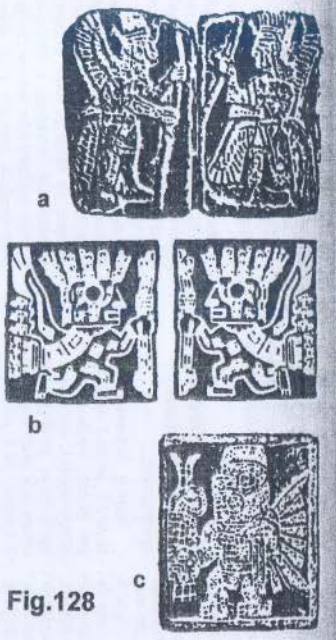

Fig.128

„Îngerii", „mesagerii cereşti" înaripati (Mal'achim în Biblie, literal „emisari") se regăsesc în arta tuturor popoarelor vechi; cei reprezentaţi de hittiţi seamănă cel mai bine cu mesagerii înaripaţi aflaţi de o parte şi de alta a zeităţii principale la Poarta Soarelui (fig. 128b).

Este semnificativ, pentru reconstruirea evenimentelor din antichitatea americană, că la Chavin de Huantar, unde noi credem că s-au întâlnit culturile din Teotihuacan şi Tiahuanacu, caracteristicile olmece le-au înlocuit pe cele mesopotamiene în plăcuţele care reprezintă zei (fig. 128c).

La Chavin de Huantar, zeitatea indoeuropeană era Zeul Taur, un animal mitic pentru ceilalţi sculptori de acolo. Dar, deşi taurul nu a existat în America de Sud până ce spaniolii nu au adus câţiva, oamenii de ştiinţă au descoperit cu surprindere că unele comunităţi indiene de lângă Puno, lângă Lacul Titicaca şi chiar la Pucara (un popas legendar pe drumul lui Viracocha spre Cuzco), venerau taurul în cadrul unor ceremonii care datează din vremurile prehispanice. (J.C. Spahni, *Lieux de culte precolombiens* în *Zeitschrift fur Ethnologie*, 1971). La Tiahuanacu şi în Anzii sudici acest zeu era înfăţişat înarmat cu un aruncător de fulgere şi ţinând în mână o baghetă de metal - imagine gravată pe o piatră, înfăţişată pe vase de ceramică şi pe ţesături. Este o combinaţie de simboluri binecunoscute din

Orientul Antic, unde zeul denumit Ramman („Cel Care Aruncă Fulgere) de babilonieni şi asirieni, Hadad („Ecoul Care Se Rostogoleşte") de popoarele semite de la vest, şi Teshub („Cel Care Aduce Vântul") de hittiţi şi casiţi, a fost înfăţişat stând pe un taur, animalul său de cult, ţinând unealta de metal într-o mână şi un fulger în formă de furcă în cealaltă (fig. 129a).

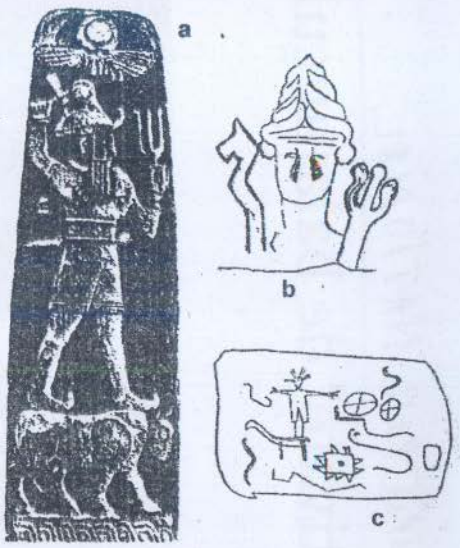

Fig.129

Sumerienii, al căror panteon a stat la baza celui din Lumea Veche, îi spuneau acestui zeu Adad sau Ish.Kur („Cel din Munţii îndepărtaţi"), şi îl înfăţişau cu o unealtă de metal şi un fulger în furcă (fig. 129b). Un alt epitet era cel de ZABAR DIB.BA („Cel Care Obţine Bronzul şi Divide"), un indiciu foarte clar.

Nu era el oare Rimac, de pe coasta de sud a Peru-ului, Viracocha din Anzii înalţi, reprezentat pretutindeni cu unealta de metal, al cărui simbol, fulgerul, apărea izolat pe nenumărate monumente? A fost chiar reprezentat călare pe un taur în sculpturile în piatră găsite la sud-vest de Lacul Titicaca de Ribero şi von Tschudi (fig. 129c). Oamenii de ştiinţă care au analizat diversele variante ale numelui „Viracocha" au stabilit că particulele componente înseamnă „Stăpân/Suprem" care din „Ploaie/Furtună" este „Făcătorul/Creatorul". Un imn incaş îl descria ca fiind zeul „care vine când tună şi când sunt nori de furtună".

Aceasta este versiunea aproape literală a modului în care această zeitate, Zeul Furtunilor, era venerat în Mesopotamia; iar discul de aur din Cuzco (fig. 85b) reprezintă o zeitate ţinând simbolul legendar al fulgerului bifurcat.

În acele vremuri îndepărtate Ishkur/Teshub/Viracocha şi-a a-

şezat simbolul, fulgerul bifurcat, astfel încât toţi să-l poată vedea, din aer şi de pe mare, pe un versant în Golful Paracas (fig. 130) - golful pe care echipa lui Hapgood l-a identificat pe harta lui Piri Re'is, golful care era probabil portul unde ancorau vapoarele care duceau cositorul şi bronzul din Tiahuanacu în Lumea Veche. Era un simbol care le spunea deopotrivă zeilor şi oamenilor:

ACESTA ESTE PĂMÂNTUL ZEILOR FURTUNII!

Deoarece, aşa cum se spune în cartea lui Iov, a existat într-adevăr un ţinut de unde au venit lingourile, al cărui teren subteran este răscolit de parcă ar fi ars un foc... un loc atât de înalt printre vârfuri, că „nici vulturii nu ştiu drumul într-acolo, nici ochiul şoimului nu l-a zărit încă". Acolo, zeul care a dăruit metalele vitale „a pus mâna pe granit... a răsturnat munţii din temelii...şi a tăiat galerii prin stâncă".

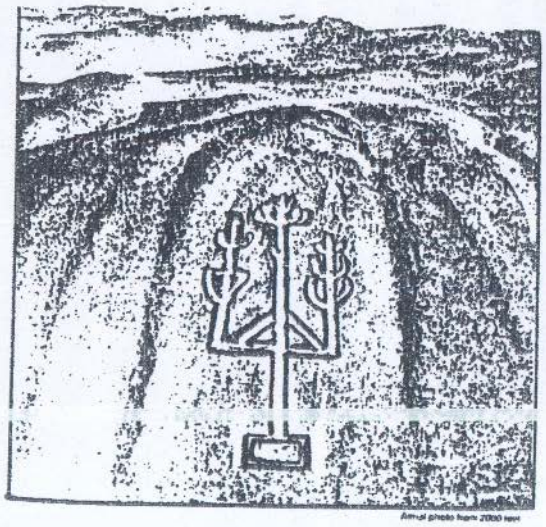

Fig.130

12
Zeii lacrimilor de aur

La câtva timp după anul 4000 înainte de Cristos, marele Anu, conducătorul lui Nibiru, a venit într-o vizită pe Pământ.

Nu era la prima călătorie de acest fel. în urmă cu 440.000 de ani pământeni - doar 122 de ani Nibiru - primul său născut, Enki, s-a aflat în fruntea primului grup de cincizeci de Anunnaki care au venit pe Pământ pentru a obţine aurul cu care fusese binecuvântată a şaptea planetă. Pe Nibiru, natura şi tehnologiile sofisticate rarefiaseră şi poluaseră aerul planetei, de care era nevoie nu doar pentru a respira, dar care şi învăluia planeta ca un fel de seră, împiedicând disiparea propriei călduri pe care o genera. Planeta Nibiru, au conchis oamenii săi de ştiinţă, nu putea fi salvată de la îngheţ şi moarte decât prin pulverizarea unor particule de aur în atmosferă.

Enki, fiind un învăţat strălucit, a debarcat în Golful Persic, unde şi-a stabilit reşedinţa, Eridu. Planul său era să obţină aurul extrăgându-l din apele golfului; dar nu a obţinut prea mult aur în acest fel şi criza de pe Nibiru s-a înrăutăţit. Sătul de asigurările lui Enki că va duce planul la bun sfârşit, Anu a venit pe Pământ pentru a vedea cu ochii lui cum stau lucrurile. L-a luat cu el şi pe moştenitorul său direct, Enlil; deşi nu era primul său născut, Enlil era moştenitorul tronului, deoarece mama sa, Antu, era sora vitregă a lui Anu. Nu avea strălucirea ştiinţifică a acestuia, dar era un excelent administrator, deloc fascinat de misterele naturii, dar crezând în asumarea sarcinilor şi ducerea lucrului la bun sfârşit. Şi toate studiile efectuate indicau un singur lucru: aurul trebuia extras de acolo de unde se găsea în cantităţile cele mai mari: din sudul Africii.

Au izbucnit certuri aprinse, nu doar din cauza proiectului în sine, cât şi între cei doi fraţi vitregi. Anu s-a gândit chiar să se stabilească pe Pământ şi să-l lase pe unul dintre fraţi regent pe Nibiru; dar ideea a provocat şi mai multe dispute, astfel încât au tras la sorţi. Enki urma să meargă în Africa şi să organizeze mineritul; Enlil rămânea în E.DIN (Mesopotamia) să construiască facilităţile nece-

sare pentru rafinarea minereurilor şi expedierea aurului înapoi în Nibiru. Anu s-a întors pe planeta Anunnakilor. Aceea a fost prima vizită.

După prima vizită a urmat a doua, provocată de o altă urgenţă. La patruzeci de ani-Nibiru după prima debarcare, Anunnakii trimişi să lucreze în minele de aur s-au răsculat. Nu se ştie cât de mult s-a datorat această răscoală muncii grele din mină şi cât invidiei şi certurilor dintre cei doi fraţi şi suporterii acestora. Fapt este că Anunnakii supravegheaţi de Enki în Africa de Sud s-au răsculat, au refuzat să se întoarcă în mină şi l-au luat ostatic pe Enlil, venit să discute cu ei.

Toate aceste evenimente au fost consemnate; le-au fost relatate pământenilor, peste câteva mii de ani, ca să ştie cum a început totul. Consiliul Zeilor s-a întrunit; Enlil a insistat să vină şi Anu şi să-l prezideze, pentru a-l judeca pe Enki. În prezenţa liderilor adunaţi, Enlil a descris şirul de evenimente şi l-a acuzat pe Enki că a condus răscoala. Dar când răsculaţii şi-au spus istoria, Anu a simpatizat cu ei. Ei erau astronauţi, nu mineri, iar truda lor ajunsese de neîndurat.

Dar cineva trebuia să facă şi asta. Cum ar fi supravieţuit viaţa pe Nibiru fără acest aur extras din mine? Lui Enki i-a venit o idee: vom crea muncitori primitivi, a spus el, pe umerii cărora va cădea tot greul! Adunării uimite i-a relatat că a efectuat experimente cu ajutorul medicului şef, Ninti/Ninharsag. Pe Pământ, în estul Africii există deja un om primitiv, un om-maimuţă. Această fiinţă trebuie să se fi dezvoltat pe Pământ din propria seminţie a lui Nibiru, ajunsă de pe Nibiru pe Pământ în timpul primei coliziuni cereşti cu Tiamat. Există compatibilitate genetică; această fiinţă nu trebuie decât să evolueze şi să primească unele dintre genele Anunnakilor. Atunci va semăna cu Anunnak, se va putea folosi de unelte şi va fi suficient de inteligent pentru a duce la îndeplinire poruncile.

Aşa a fost creat LULU AMELU, „lucrătorul amestecat" prin manipulare genetică şi fertilizarea oului unei femei-maimuţă într-o sticlă de laborator. Hibrizii nu puteau procrea; femeia Anunnaki trebuia să fie de fiecare dată zeiţa-mamă. Dar Enki şi Ninharsag i-au perfecţionat prin metoda încercare şi eroare, până au obţinut modelul perfect. I-au dat numele Adam - „Cel Din Pământ" - pământean. Cu ajutorul acestor servitori, s-a extras aur din belşug, cele şapte aşe-

zări au devenit oraşe, iar zeii Anunnaki - 600 pe Pământ şi 300 în aşezările de pe orbită - s-au obişnuit să ducă o viaţă lipsită de griji. Unii, datorită obiecţiilor formulate de Enlil, le-au luat pe fiicele omului de neveste şi chiar au avut copii cu ele. Pentru Anunnaki, obţinerea aurului devenise cel mai uşor lucru din lume; dar pentru Enlil totul începea să semene cu o misiune ce fusese deturnată de la scopul iniţial.

Totul s-a sfârşit o dată cu potopul. De multă vreme observaţiile ştiinţifice avertizau că gheaţa acumulată sub forma unei calote în continentul Antarctica devenise instabilă. Cu prima ocazie când Nibiru a trecut prin vecinătatea Pământului, între Marte şi Jupiter, forţa sa gravitaţională a determinat alunecarea acestei imense mase de gheaţă de pe continent, creând un val planetar imens, care a schimbat dintr-o dată temperatura oceanelor şi a Pământului, provocând furtuni nemaivăzute. Enlil s-a consultat cu Anu şi a dat ordin ca nava să fie pregătită pentru a pleca de pe Pământ!

Dar de omenire ce se va alege? au întrebat creatorii săi, Enki şi Ninharsag. Omenirea n-are decât să piară, a răspuns Enlil. El a pus toţi Anunnakii să păstreze secretul, ca nu cumva pământenii disperaţi să le împiedice pregătirile de plecare. Enki a jurat şi el, cu jumătate de gură; dar, pretinzând că vorbeşte cu un perete, l-a învăţat pe discipolul său credincios, Ziusudra, să construiască un Tibatu, un vapor submersibil, în care el, familia sa şi destule animale să poată supravieţui avalanşei de apă, pentru ca viaţa pe Pământ să nu dispară. Şi i-a mai dat lui Ziusadra un ghid, care să ducă vaporul la muntele Ararat, muntele cu două vârfuri, cel mai înalt din Orientul Apropiat.

Textele despre Creaţie şi Potop pe care Anunnaki le-au dictat sumerienilor conţin legende mult mai detaliate şi mai descriptive decât legendele concise pe care le cunoaştem din versiunile editate ale Bibliei. Atunci când a survenit nenorocirea, pe Pământ nu erau numai semizei. Unele dintre principalele zeităţi, membri ai cercului sacru al celor doisprezece, erau la rândul lor pământeni într-o anumită măsură: Nannar/Sin şi Ishkur/Adad, fiii mai mici ai lui Enlil, s-au născut pe Pământ; acolo s-au născut şi copiii gemeni ai lui Sin, Utu/Shamash şi Inanna/Ishtar. Enki şi Ninharsag (cărora le-a împărtăşit probabil secretul despre „Operaţiunea Noe") au sugerat,

împreună cu ceilalţi, ca Anunnakii să nu părăsească definitiv Pământul, ci să mai rămână o perioadă pe orbită pentru a vedea ce se întâmplă. Şi într-adevăr, după ce imensul val a venit şi s-a dus şi ploile s-au oprit, au început să se vadă vârfurile munţilor, iar razele soarelui s-au strecurat printre nori şi au început să picteze curcubee pe cer.

Enlil, văzând că omenirea a supravieţuit, s-a mâniat la început, dar apoi s-a mai liniştit. Şi-a dat seama că Anunnakii puteau să rămână pe Pământ, dar, dacă voiau să-şi reconstruiască oraşele şi să reînceapă să producă aur, omul trebuia să se înmulţească şi să prospere, şi să nu mai fie tratat ca un sclav, ci ca un partener.

În vremurile antediluviene, portul unde veneau şi de unde plecau Anunnakii şi proviziile lor şi de unde se expedia aurul era Sippar, în Mesopotamia. Dar toată acea vale fertilă dintre Tigru şi Eufrat era acum acoperită de milioane de tone de noroi. Au continuat să folosească muntele Ararat ca principal punct de reper pentru aterizarea navei lor, dar au ridicat şi doi munţi artificiali la a treizecea paralelă pe malul Nilului - cele două piramide de la Gizeh, semne de recunoaştere pentru aeroportul postdiluvian din peninsula Sinai. Era la fel de aproape de sursele de aur din Africa de Sud ca şi portul din Mesopotamia.

Pentru ca pământenii să poată supravieţui, să se poată înmulţi şi să le fie de ajutor Anunnakilor, lor li s-a dăruit civilizaţia în trei state. Seminţele pentru recoltele de bază au fost aduse de pe Nibiru, grânele şi animalele sălbatice au fost domesticite, oamenii au fost învăţaţi cum să prelucreze argila şi metalul. Mai ales tehnologiile de prelucrare a metalelor erau deosebit de importante, deoarece de ele depindea reuşita Anunnakilor în reluarea aprovizionării cu aur, în special acum, când vechile mine erau inundate de apă şi nămol.

De la potop, Nibiru se mai apropiase o dată de Pământ, când s-au primit materiale vitale; dar s-au trimis puţine lucruri valoroase. În vechile surse de aur trebuia acum găsite noi vâne, noi tuneluri trebuiau sfredelite prin munţi, noi puţuri săpate în pământ, stâncile sfărâmate. Omenirea trebuia să primească nişte unelte tari, pentru a putea extrage metalul din locul stabilit de Anunnaki şi a-l sfredeli cu armele lor cu raze. Din fericire, apa adusese cu ea şi ceva bun,

deoarece scosese la iveală vânele, le spălase, umpluse albiile râurilor cu pepite de aur amestecate cu noroi şi pietriş. Acest aur era mai uşor de prelucrat, dar mai greu de localizat şi de transportat; deoarece locul unde se găsea din belşug acest aur sub formă de pepite era în cealaltă parte a pământului. Acolo, printre şirurile de munţi de la marginea oceanului, erau ascunse bogăţii nemaivăzute. Era atâta aur cât puteai duce, cu condiţia ca Anunnakii să găsească o modalitate de a-l transporta.

Când Nibiru s-a apropiat din nou de Pământ, marele Anu împreună cu soţia sa Antu au venit pe Pământ în vizită, dar şi pentru a vedea cum mai stau lucrurile. Ce se obţinuse în urma înzestrării omenirii cu cele două metale divine, AN.NA şi AN.BAR, din care au fabricat uneltele tari? Ce se obţinuse prin extinderea operaţiunilor în cealaltă parte a lumii? Erau rezervele pline cu aur gata de a fi transportate, aşa cum i se spusese?

„După ce apele Potopului au măturat Pământul, când Stăpânirea a coborât pe Pământ din Cer, Stăpânirea a fost mai întâi în Kish". Aşa încep Listele Regilor din Sumer istoria diverselor dinastii şi capitale ale primei civilizaţii din Orientul Apropiat. Arheologia a confirmat vechimea acelui oraş sumerian. Din cei douăzeci şi trei de conducători ai săi, unul avea un nume care indică faptul că ar fi putut fi metalurgist; se spune limpede că al douăzecişidoilea conducător, Enmenbaragsi, „a luat ca trofeu arma aruncată a lui Elam". Elam, în munţii din sudul şi estul Sumerului, era într-adevăr unul din acele locuri unde începuse metalurgia, şi menţionarea premiului, arma aruncată, confirmă mărturiile arheologice referitoare la o metalurgie complet dezvoltată în Orientul Apropiat în jurul anului 4000 înainte de Cristos.

Dar „Kish a fost lovit de arme", poate chiar de aceiaşi elamiţi al căror pământ îl invadaseră; iar Stăpânirea, capitala, a fost transferată într-un oraş nou, Uruk (Erech în Biblie). Dintre cei doisprezece regi ai săi, cel mai cunoscut a fost Ghilgameş, faimosul erou. Numele lui însemna „lui Gibil, zeul Lovirii/Turnării [închinat]. "Se pare că metalurgia era importantă pentru conducătorii oraşului Uruk. Unul dintre ei a ales cuvântul fierar pentru a descrie noţiunea

care îl făcuse faimos. Numele primului conducător, a cărui domnie a început când Uruk nu era decât un templu sacru, conţinea prefixul MES - „Meşter Turnător". Inscripţia sa era neobişnuit de lungă:

Mes-kiag-gasher, fiul divinului Utu,
A devenit mare preot de Eanna şi rege...
Meskiaggasher s-a dus în Marea Apuseană
şi a venit spre munţi.

Însăşi neobişnuita lungime a acestei inscripţii, spre deosebire de altele unde doar numele regelui şi anii domniei erau menţionaţi, dovedeşte că transmite nişte informatii foarte importante, referitoare la nişte isprăvi renumite. Ce mare a traversat Mes-kiag-gasher, Meşterul Turnător, şi la ce munţi a ajuns, nu vom şti niciodată cu siguranţă; dar expresiile folosite sugerează cealaltă parte a lumii.

Înţelegem necesitatea perfecţionării metalurgiei din Uruk; a-vea legătură cu următoarea vizită a lui Anu. Poate oraşul Uruk fusese ridicat în cinstea sa tocmai pentru a-i da impresia că totul merge bine, iar realizările metalurgice erau scoase în evidenţă. În centrul incintei sacre a fost construit un templu cu mai multe niveluri, având colţurile din metal turnat. Numele său, E.ANNA, este interpretat în general ca însemnând „Casa lui Anu"; dar ar putea însemna şi „Casa Cositorului". Textele detaliate care înregistrează protocolul şi programul vizitei regale la Uruk dezvăluie un loc unde ploua cu aur.

Tăbliţele găsite în arhivele de la Uruk care, potrivit scribului lor, reprezentau copii ale unor texte sumeriene mai vechi, nu au fost înţelese decât de pe la mijloc. Anu şi Antu sunt deja aşezaţi în curtea templului şi trec în revistă o procesiune de zei care aduc sceptrul de aur. Între timp, zeiţele pregătesc camerele de dormit ale oaspeţilor în E.NIR - „Casa Strălucirii" - care era acoperită cu „lucrări din aurul Lumii De Departe". Pe măsură ce se lăsa întunericul, un preot a urcat în nivelul superior al zigguratului pentru a observa apariţia aşteptată a lui Nibiru, „Marea Planetă a lui Anu din Cer". După ce au fost recitate imnurile corespunzătoare, vizitatorii s-au spălat pe mâini în bazinele de aur şi au servit masa de seară din

şapte tăvi de aur; berea şi vinul au fost servite din vase de aur. După alte imnuri în cinstea „Planetei Creatorului, Planeta care este E-roul Cerului", vizitatorii, ghidaţi de o procesiune de zei care duceau torţe, s-au îndreptat spre „împrejmuirea de aur", unde urmau să-şi petreacă noaptea.

Dimineaţa, cădelniţele au fost umplute cu aur de către preoţi în timpul sacrificiilor, în timp ce zeii se trezeau şi serveau masa de dimineaţă din vase de aur. Când a sosit momentul plecării, zeităţile au fost conduse de o procesiune de zei, însoţiţi de preoţi ce cântau imnuri spre cheul unde era ancorată barca lor. Au plecat din oraş prin Poarta Ridicată, s-au îndreptat spre Drumul Zeilor şi au ajuns la „Cheul Sfânt, Digul Vaporului lui Anu", care urma să-l ducă pe Calea Zeilor. Într-o capelă, Casa lui Akitu, Anu şi Antu au rostit rugăciuni împreună cu Zeii Pământului şi au recitat binecuvântări. După aceea zeii şi-au strâns mâinile şi au plecat.

Dacă, în momentul vizitei, Anunnakii căutau deja aur în Lumea Nouă, să fi încercat Anu şi Antu să viziteze şi noile meleaguri bogate în aur? Să fi încercat Anunnaki de pe Pământ să-i impresioneze cu realizările lor, cu planurile lor, promiţând că Nibiru va primi metalul dorit în cantităţile de care avea nevoie?

Dacă răspunsul este da, atunci există o explicaţie pentru existenţa oraşului Tiahuanacu şi a multor altora. Deoarece, dacă în Sumer un oraş nou cu o incintă sacră nouă, cu o împrejmuire de aur, cu un Drum al Zeilor şi Chei Sfinte era ales drept locul vizitei, putem să presupunem că un loc asemănător a fost ales într-un oraş nou cu o împrejmuire nouă, cu un drum nou şi chei sfinte în inima Lumii Noi. Ca şi la Uruk, ne aşteptăm să găsim un observator pentru a determina momentul apariţiei lui Nibiru pe cerul serii, după ce răsar alte planete.

Doar acest paralelism, credem noi, poate explica nevoia unui observator precum Kalasasaya, foarte precis şi foarte vechi: circa 4000 înainte de Cristos. Doar o astfel de vizită, sugerăm noi, poate explica arhitectura elaborată de la Puma-Punku, stâlpii săi similari celor dintr-un palat regal, şi, bineînţeles, împrejmuirea sa căptuşită cu plăcuţe de aur. Deoarece aceasta au găsit arheologii la Puma-Punku: dovezi de necontestat că plăcuţele de aur acopereau nu doar porţiuni din porţi (cum este cazul plăcilor de pe partea interi-

oară a Porţii Soarelui la Tiahuanacu), ci şi pereţi întregi, intrări şi cornişe. Posnansky a găsit şi fotografiat şiruri de mici găuri rotunde din multe blocuri de piatră şlefuite care serveau la „susţinerea plăcilor de aur care le acopereau cu ajutorul tijelor, şi ele din aur". Când a susţinut o conferinţă pe această temă în faţa Societăţii de Geografie în aprilie 1943, a prezentat unul dintre aceste blocuri de piatră în care încă se mai aflau înfipte cinci tije de aur (celelalte fuseseră smulse de căutătorii de aur atunci când au scos plăcile).

Posibilitatea ca la Puma-Punku să se fi ridicat încă din cele mai vechi timpuri un edificiu ale cărui ziduri, cornişe şi plafoane să fi fost căptuşite cu aur aşa cum fusese E.NIR în Uruk creşte şi mai mult având în vedere că basoreliefurile care decorau porţile ceremoniale de la Puma-Punku şi unele dintre statuile gigantice ale Marelui Zeu din Tiahuanacu erau încrustate cu aur. Posnansky a descoperit şi fotografiat găurile de fixare, „având un diametru de 2 mm, rotunde deasupra reliefurilor". Poarta principală de la Puma-Punku, pe care el a numit-o Poarta Lunii, avea un relief al lui Viracocha şi chipul zeului în linia şerpuitoare de sub el încrustate cu aur „...astfel încât hieroglifele cele mai importante ieşeau în evidenţă pline de strălucire".

La fel de semnificativă a fost următoarea descoperire a lui Posnansky: acolo unde aceste figuri reprezentau ochii zeului, „în centrul pupilei erau aşezate două turcoaze rotunde. Am găsit, spunea Posnansky, multe bucăţi similare de turcoaze, găurite în mijloc, în straturile culturale de la Tiahuanacu", descoperire care l-a determinat să creadă că nu doar reliefurile de pe porţi, ci şi statuile gigantice care înfăţişau zei găsite la Tiahuanacu aveau feţele incrustate cu aur şi ochii cu bucăţi de turcoaze.

Această descoperire este extraordinar de importantă, deoarece turcoazele - pietre semipreţioase de culoare verde-albăstruie - nu se găsesc în America de Sud. Se crede că extragerea turcoazelor a început la sfârşitul mileniului al cincilea înainte de Cristos în Iran şi peninsula Sinai. Aceste tehnici de incrustaţie erau caracteristice Orientului Apropiat şi nu mai apar nicăieri în altă parte în America, şi cu siguranţă nu în acele epoci foarte îndepărtate.

Aproape toate statuile găsite la Tiahuanacu înfăţişează zei care varsă câte trei lacrimi din fiecare ochi. Lacrimile erau încrustate

cu aur, după cum se mai poate vedea la unele statui expuse în prezent la Museo del Oro în La Paz. O faimoasă statuie care a fos poreclită El Fraile (fig. 131a), înaltă de aproximativ 3 m, a fost cioplită, ca şi alte statui gigantice din Tiahuanacu, din piatră de râu, ceea ce sugerează că toate aparţin perioadei timpurii de la Tiahuanacu. Zeitatea ţine în mâna dreaptă o unealtă ferăstruită; cele trei lacrimi stilizate care îi curg din fiecare ochi, care iniţial au fost, neîndoielnic, încrustate cu aur, pot fi văzute cu claritate (ca în desen, fig. 131b). Alte trei picături similare se pot vedea pe faţa denumită Capul Uriaş (fig. 131c), pe care vânătorii de comori l-au desprins dintr-o statuie uriaşă, datorită credinţei locale potrivit căreia „constructorii de la Tiahuanacu deţineau secretul asamblării pietrei, iar statuile nu erau cioplite din piatră, ci turnate printr-un proces magic, pentru a ascunde aurul înăuntrul lor.

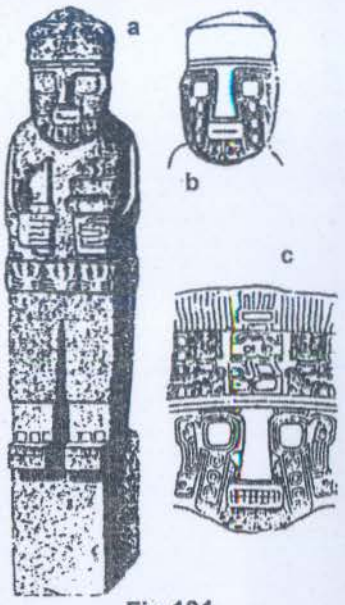

Fig.131

Este posibil ca această credinţă să fi fost întărită de obiceiul de a încrusta lacrimile cu aur, o practică ce poate explica de ce poporul din Anzi (ca şi aztecii) denumeau pepitele de aur „lacrimile zeilor". De vreme ce toate aceste statui înfăţişau aceeaşi zeitate, ca pe Poarta Soarelui, unde este de asemenea reprezentată vărsând lacrimi, a fost denumit „Zeul care Plange". Credem ca suntem îndreptăţiţi să-i spunem „Zeul Lacrimilor de Aur". Un monolit gigantic găsit la o aşezare mai mică din apropiere (Wancai) înfăţişează zeul cu un coif de formă conică şi coarne, coiful tipic al zeilor mesopotamieni, şi având fulgere în loc de lacrimi, ceea ce îl desemnează ca fiind Zeul Furtunii (fig. 132).

Fig.132

Unul dintre blocurile de piatră căptuşite cu aur

de la Puma-Punku cu acele „misterioase cavităţi" şi un canal adânc înăuntru era tăiat la un colţ pentru a susţine o pâlnie, iar Posnansky a presupus că făcea parte dintr-un altar de sacrificii. Cu toate acestea, una dintre aşezările de lângă Tiahuanacu bogată în vestigii de piatră şi artifacte din aur este denumită Chuqui-Pajcha, care în limba *aymara* înseamnă „unde este săpat aurul lichid", ceea ce sugerează mai degrabă procesul de producţie a aurului, decât sacrificii rituale.

Faptul că aurul era din belşug la Tiahuanacu şi în împrejurimi răzbate nu doar din legende sau numele aşezărilor, ci şi din vestigiile arheologice. Multe obiecte de aur clasificate de savanţi ca aparţinând perioadei clasice de la Tiahuanacu datorită formelor sau decoraţiilor lor (imagini stilizate ale Zeului Lacrimilor de Aur, scări, cruci) au fost găsite la aşezările din apropiere şi pe insule în timpul săpăturilor efectuate în 1930, 1940 şi 1950. De o importanţă aparte au fost misiunile arheologice sponsorizate de Muzeul american de istorie naturală (sub conducerea lui William C. Bennett), Muzeul Peabody de arheologie americană şi etnologie (sub conducerea lui Alfred Kidder II) şi Muzeul etnologic din Suedia (sub conducerea lui Stig Ryden şi a lui Max Portugal, apoi muzeolog la Muzeul arheologic din La Paz).

Printre obiecte se aflau ceşti, vase, discuri, tuburi şi ace (printre acestea se aflau şi unele lungi de 15 cm şi cu vârful de forma unei pene cu trei ramificaţii). Obiectele de aur găsite în timpul săpăturilor anterioare pe cele două insule sacre, Titicaca (Insula Soarelui) şi Coati (Insula Lunii), au fost descrise de Posnansky în al său *Guia general*, şi chiar mai detaliat de către A.F. Bandelier (*The Islands of Titicaca and Coati*). Decoperirile de pe Titicaca au constat mai ales în ruine neidentificabile din apropierea Stâncii sacre şi a peşterii acesteia; savanţii nu sunt de acord dacă obiectele aparţin perioadei timpurii a lui Tiahuanacu sau (aşa cum susţin unii) datează din timpul incaşilor, deoarece se ştie că incaşii au venit pe această insulă pentru a venera şi pentru a-şi ridica altare în timpul domniei lui Mayta Capac, al patrulea rege incaş.

Descoperirile de la şi din jurul oraşului Tiahuanacu constau din obiecte de aur sau bronz şi nu lasă nici o îndoială asupra faptului că obiectele de aur au precedat obiectele de bornz (de exemplu,

de cositor) în această zonă. Posnansky plasa bronzul în a treia perioadă a oraşului Tiahuanacu şi prezenta cazuri când legăturile de bronz erau utilizate pentru a repara structuri din perioada aurului. Minele din munţii din apropiere conţin dovezi că minereurile de aur şi de cositor erau obţinute din aceleaşi locuri, este posibil ca descoperirea aurului şi extragerea sa din regiunea Lacului Titicaca să fi determinat ulterior descoperirea casiteritei; cele două tipuri de minereuri sunt găsite amestecate în aceleaşi albii şi ape. Pe râul Tipuani şi pe râul care izvorăşte din Muntele Illampu, afirmă un raport bolivian oficial (intitulat *Bolivia şi deschiderea Canalului Panama*, 1912) pe lângă minereurile de cositor „ambele râuri sunt renumite pentru pietrişul care conţine cantităţi imense de aur"; la adâncimi de 90 de metri, nu se putea atinge fundul din piatră. Cu cât adâncimea este mai mare, cu atât creşte şi procentul de aur din pietriş. în raport se menţiona că aurul din râul Tipuani era de 22-23½ carate, aproape aur pur. Există o listă practic interminabilă de aşezări boliviene unde se extrăgea aur, chiar după secolele de exploatare care s-au scurs de la cucerire. Numai spaniolii, între 1540-1750 au extras din Bolivia peste 2.835 tone de aur.

Înainte ca ţinutul cunoscut astăzi sub numele de Bolivia să devină independent în secolul al XIX-lea, era cunoscut sub numele de „Peru de Sus", şi făcea parte din domeniile spaniolilor peruani. Evident, resursele minerale nu cunoşteau graniţe politice, şi am descris deja în capitolele precedente bogăţiile de aur, argint şi cupru pe care spaniolii le-au găsit în Peru şi credinţa europenilor că „vâna principală" a aurului din toată America de nord şi de sud, de est sau de vest, era în Anzii Peruani.

Dacă examinăm o hartă a resurselor minerale ale Americii de Sud, obţinem o imagine elocventă. Trei fâşii de lăţimi variate reprezentând vânele de aur, argint şi cupru se întind de a lungul Anzilor, pe direcţia nord-vest sud-est, din nord, din Columbia până în Chile şi Argentina, în sud. De-a lungul lor sunt presărate câteva dintre cele mai cunoscute zăcăminte din aceste metale, unele dintre ele alcătuind adevăraţi munţi de metale. Forţele încete ale naturii şi, neîndoielnic, apele potopului au scos la iveală metalele şi minereurile în care erau ascunse din vânele lor, aflate în stânci, le-au împins în josul versanţilor, şi în albiile râurilor. De vreme ce unele dintre cele

mai năvalnice râuri din America de Sud izvorăsc din lanţul de est al Anzilor, prin întinsele câmpii ale Braziliei, nu e de mirare că şi această parte a continentului este foarte bogată în aur şi cupru.

Dar cele mai bogate în zăcăminte rămân minele din Anzi; dacă priveşti aceste fâşii ale zăcămintelor, colorate diferit pe o hartă în vederea identificării, imaginea seamănă cu desenele colorate ale structurii duble a A.D.N-ului, împletit cu A.R.N-ul, lanţurile genetice ale vieţii şi ale eredităţii tuturor fiinţelor vii de pe Pământ. În interiorul acestor fâşii se găsesc alte minerale valoroase, chiar rare: platină, bismut, mangan, wolfram, fier, mercur, sulf, antimoniu, azbest, cobalt, arsenic, plumb, zinc şi, foarte importante pentru industria modernă, cărbunele şi ţiţeiul.

Unele dintre cele mai bogate vâne de aur, parţial vărsate in albiile râurilor, se află la est şi la nord de Lacul Titicaca. Acolo, în Cordillera Real, munţii care înconjoară lacul de la nord-est la sud-est, o a patra fâşie se alătură celorlalte fâşii: cea de cositor, sub forma minereurilor de casiterită. Devine proeminentă pe malul răsăritean al lacului, coteşte pe la vest, pe lângă bazinul Tiahuanacu, apoi o ia pe la sud, aproape paralel cu râul Desaguandero. Se uneşte cu celelalte trei fâşii lângă Oruro şi Lacul Poopo şi acolo dispare.

Atunci când Anu şi soţia sa au văzut toate bogăţiile, incinta sacră de la Tiahuanacu, cheile şi împrejmuirea sa erau deja construite. La ajutorul cui au recurs Anunnakii şi pe cine au adus aici, în jurul anului 4000 înainte de Cristos, pentru a construi toate aceste clădiri? La acea vreme, popoarele din jurul Sumerului aveau deja o tradiţie în metalurgia rudimentară şi prelucrarea pietrei, şi s-ar fi putut afla printre artizanii aduşi de peste mări. Dar cei care îşi însuşiseră adevărata tehnologie metalurgică, inclusiv cea a turnării, a construcţiilor înalte, a clădirilor ridicate în conformitate cu planurile arhitecturale şi constelaţiile cereşti erau sumerienii. Figura centrală din împrejmuirea sacră subterană este cea a unui om cu barbă, ca în multe dintre capetele de piatră ataşate de pereţii împrejmuirii care înfăţişează demnitari necunoscuţi. Mulţi au turbane, aşa cum aveau şi demnitarii sumerieni (fig. 133).

Nu ne rămâne decât să ne întrebăm unde şi cum şi-au însuşit incaşii tradiţiile sumeriene (stabilite de Anunnaki) referitoare la moştenirea tronului, continuând obiceiurile din Vechiul Imperiu. De ce,

în incantaţiile lor, preoţii incaşi invocau Cerul rostind cuvintele magice *zi-ana* şi Pământul prin cuvintele *zi-ki-a*, formule lipsite de orice sens în limbile *quechua* sau *aymara* (potrivit lui S.A. Lafone Quevado, *Ensayo Mitologico*). Dar cuvinte care în limba sumeriană înseamnă „Viaţă Cerească" (ZI.ANA) „Viaţa Pământului şi a Apei" (ZI.KI.A). şi de ce au reţinut incaşii din vremea Vechiului Imperiu termenul *anta* pentru metale în general şi pentru cupru în special - un termen sumerian, ca AN.TA, de acelaşi fel cu AN.NA (cositor) şi AN.BAR (fier)?

Fig.133

Importanţa acestor reminiscenţe de termeni metalurgici sumerieni (care au fost împrumutaţi de urmaşii lor) este sporită de descoperirea unor pictograme sumeriene referitoare la minerit. Arheologii germani conduşi de A. Bastian au găsit astfel de simboluri incizate pe stâncile de pe malul râului Manizales, în regiunea cea mai bogată în zăcăminte de aur din Columbia (fig. 134a) ; iar o misiune guvernamentală franceză condusă de E. André, explorând albiile râurilor din regiunea estică, a găsit simboluri similare (fig. 134b) gravate pe stâncile din apropierea peşterilor care fuseseră lărgite artificial.

Multe pietroglife din zonele bogate în aur din Anzi, drumurile spre acestea sau locuri unde particula *uru* intră în componenţa numelui, includ simboluri care seamănă cu scrierea cuneiformă sau cu pictogramele sumeriene, precum crucea care radiază (fig. 134c) găsită printre pietroglifele aflate la nord-vest de Lacul Titicaca - simbol pe care sumerienii îl folosiseră pentru a reprezenta planeta Nibiru.

Să adăugăm la aceasta şi posibilitatea ca unii dintre sumerienii aduşi la Lacul Titicaca să fi supravieţuit până în zilele noastre. Astăzi nu au mai rămas decât câteva sute; trăiesc pe insulele de pe lac şi navighează în bărci de răchită. Triburile *aymara* şi *kholla*, care formează astăzi marea majoritate a populaţiei din zona respectivă, îi consideră urmaşi ai primilor locuitori ai insulelor, străini din alte ţinuturi, cărora le spuneau *uru*, nume care înseamnă „Cei Din

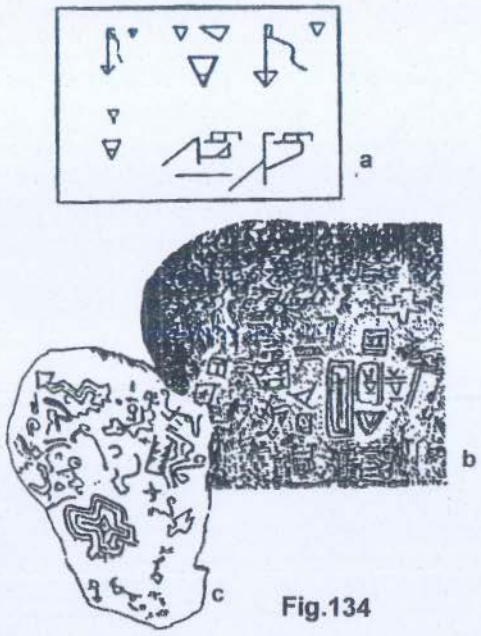

Fig.134

Vechime". Să fi fost ei denumiţi astfel deoarece veneau din capitala sumeriană Ur?

Potrivit lui Posnansky, aceşti uru denumeau cinci zeităţi, sau Samptni: Pacani-Malku însemnând Bătrânul sau Marele Stăpân; Malku, adică Stăpân; şi zeul Pământului, al Apelor şi al Soarelui. Termenul *malku* are o evidentă origine orientală, unde avea sensul (pe care îl are şi în prezent în ebraică şi arabă) de „rege". În unul dintre puţinele studii consacrate locuitorilor *uru*, W. La Barre (*American Anthropologist*, vol 43) spune despre miturile Uru că susţin că „noi, oamenii lacului, suntem cei mai vechi de pe Pământ. Suntem aici de foarte multă vreme, înainte de ziua când Soarele s-a ascuns vederii... Înainte ca Soarele să se ascundă, existam deja de foarte multă vreme în acest loc. Apoi au venit *kollas*... Ne-au folosit trupurile pentru sacrificii atunci când au pus fundaţiile templelor lor... Tiahuanacu a fost construit înainte de vremea întunericului."

Am stabilit deja că Ziua Întunericului, „când soarele s-a ascuns", a fost în jurul anului 1400 înainte de Cristos. După cum am arătat, a fost un eveniment planetar, care s-a păstrat în scrierile şi în amintirile oamenilor de pe ambele maluri ale lacului. Această legendă *uru* sau memoria colectivă afirmă că Tiahuanacu a fost construit înainte de acel eveniment,şi că *uru* fuseseră şi acolo, chiar înaintea oraşului.

Până în ziua de azi, triburile *aymara* navighează în bărci de răchită, pe care au învăţat să le facă, spun ei, de la *uru*. Asemănarea extraordinară dintre aceste bărci şi bărcile de răchită folosite de sumerieni l-a făcut pe Thor Heyerdahl să construiască o replică a bărcilor şi să pornească în călătoriile sale Kon Tiki (un epitet al lui Viracocha), pentru a dovedi că sumerienii din antichitate ar fi putut traversa oceanul.

Alte dovezi ale prezenţei sumeriene/uru-riene în Anzi: *uru* înseamnă „zi" în toate limbile din Anzi, atât în *aymara*, cât şi în *quechua*; avea acelaşi sens şi în Mesopotamia („zi"). Alte cuvinte andine, cum ar fi *uma/mayu* pentru apă, *khun* pentru roşu, *kap* pentru mână, *enu/ienu* pentru ochi, *makai* pentru lovitură, au o origine mesopotamiană atât de clară, încât Pablo Patron (*Nouvelles études sur les langues américaines*) a conchis: „S-a demonstrat în mod clar că limbile din Peru *quechua* şi *aymara* au o origine sumeriano-asiriană".

Particula *uru* este o componentă a multor denumiri geografice în Peru şi Bolivia; e cazul importantului centru minier Oruru, al Văii Sacre a incaşilor Urubamba, („Câmpia/Valea lui Uru") şi a râului ei faimos, şi multe altele. Într-adevăr, în centrul Văii Sacre încă mai trăiesc, în peşteri, urmaşii unui trib care se consideră descendenţi din poporul Uru de la Lacul Titicaca. Ei refuză să iasă din peşteri şi să trăiască în case, deoarece, susţin ei, munţii s-ar prăbuşi dacă ar ieşi din măruntaiele lor, ducând la sfârşitul lumii.

Există şi alte legături evidente între civilizaţia din Mesopotamia şi cea din Anzi. Cum să explicăm, de exemplu, faptul că, exact ca la Tiahuanacu, capitala sumeriană Ur era înconjurată de un canal care avea la nord şi la sud-vest câte un port (care duceau la fluviul Eufrat şi dincolo de el) şi cum să explicăm împrejmuirea de aur a marelui templu din Cuzco, unde pereţii erau acoperiţi cu plăcuţe de aur, ca la Puma-Punku şi Uruk? Sau „Biblia în imagini" din Co-

ricancha, care înfăţişează planeta Nibiru şi orbita sa?

Multe obiceiuri de acest fel i-au făcut pe spanioli să vadă în indieni descendenţii celor zece triburi ale lui Israel. Oraşele de pe coastă şi templele lor le aminteau exploratorilor de incintele sacre şi de zigguratele din Sumer. Şi cum să explici ţesăturile unice în America şi decorate atât de frumos, ale popoarelor care trăiau pe coastă lângă Tiahuanacu, dacă nu prin comparaţie cu ţesăturile sumeriene, în special cu cele din Ur, renumite pentru desenele lor minunate şi culorile extraordinare? De ce zeii erau portretizaţi cu coifuri conice, iar o zeiţă era înfăţişată cu tăietorul ombilical al lui Ninti? De ce aveau un calendar ca în Mesopotamia, şi un zodiac precum în Sumer, având precesiunea şi cele douăsprezece case zodiacale?

Fără a relua toate dovezile prezentate în capitolele precedente, ni se pare că toate piesele acestui puzzle despre începuturile Anzilor încep să se potrivească dacă recunoaştem prezenţa Anunnakilor şi a sumerienilor (singuri sau împreună cu vecinii lor) în această regiune, în jurul anului 4000 înainte de Cristos. Legendele despre urcarea la cer a Creatorului şi a celor doi fii ai săi, Luna şi Soarele, de pe stânca sacră aflată pe Insula Soarelui (Insula Titicaca) pot constitui evocări ale plecării lui Anu, a fiului acestuia Sin şi a nepotului său Shamash; după ce au făcut o scurtă călătorie cu barca prin Puma-Punku spre nava aeriană a Anunnakilor.

În acea noapte memorabilă de la Uruk, de îndată ce Nibiru a fost văzută, preoţii au aprins torţele, care erau un semnal pentru satele din apropiere. Acolo au fost aprinse focuri, ca semnale pentru aşezările învecinate, şi în curând tot Sumerul era luminat ca ziua de focuri celebrând prezenţa lui Anu şi a lui Antu şi apariţia Planetei Zeilor.

Fie că oamenii şi-au dat sau nu seama ca evenimentul ceresc pe care îl contemplau apărea o dată la 3600 de ani pământeni, ştiau cu siguranţă că era un eveniment care nu se întâmplă decât o dată în viaţă. Omenirea îşi doreşte în continuare să mai vadă o dată acea planetă, astfel încât acea perioadă devine pe bună dreptate o Vârstă de Aur, nu doar pentru că era astfel din punct de vedere fizic, ci şi pentru că a reprezentat apogeul unei perioade de pace şi

progres pentru omenire, care nu avea să mai fie egalată.

Dar abia s-au întors Anu şi Antu pe Nibiru (măsurând după sistemul Anunnakilor), că între triburile Anunnaki rămase pe Pământ au început iar dispute. În jurul anului 3450 înainte de Cristos, potrivit calculelor noastre, a avut loc incidentul referitor la Turnul Babel: Marduk Ra a încercat să obţină întâietatea pentru oraşul său Babilon din Mesopotamia. Proiectului de construcţie a unui turn de lansare i s-au opus Enlil şi Ninurta, iar zeii au hotărât să-i împrăştie pe oamenii care au participat la această construcţie şi să le amestece limbile. Acea unică civilizaţie şi acea unică limbă urmau să se înmulţească şi, după o perioadă de haos care a durat aproximativ 350 de ani, a apărut civilizaţia de pe Nil, cu proprie limbă şi scriere rudimentară. Potrivit egiptologilor, acest eveniment a avut loc în jurul anului 3100 înainte de Cristos.

Deoarece nu a putut obţine supremaţia în Sumer, Marduk/Ra a profitat de apariţia civilizaţiei egiptene, s-a îndreptat într-acolo şi l-a cerut de la fratele său Thoth. Acum Thoth devenise un zeu fără un popor, dar noi sugerăm că, însoţit de câţiva dintre discipolii săi, şi-a ales un adăpost în Lumea Nouă - în America Centrală.

Şi mai sugerăm că s-a întâmplat nu doar „în jurul anului 3100 înainte de Cristos", ci exact în anul 3113 înainte de Cristos - momentul, anul şi chiar ziua din care popoarele din America Centrală încep Numărătoarea lungă.

A număra trecerea timpului prin raportarea la un eveniment foarte important nu este in sine un lucru neobişnuit. Calendarul creştin numără anii care au trecut de la naşterea lui Cristos. Calendarul musulman începe cu Hegira, pelerinajul lui Mahomed de la Mecca la Medina. Sărim peste alte exemple pe care ni le oferă ţările şi monarhiile şi ajungem la calendarul evreiesc, care este de fapt adevăratul şi vechiul (şi chiar primul) calendar din Nippur, oraşul sumerian ridicat în cinstea lui Enlil. Contrar presupunerii obişnuite că numărătoarea anilor de către evrei se face de la facerea lumii (5748 în 1988), ea se face, de fapt, de la începutul calendarului nippurian, anul 3760 înainte de Cristos - momentul când, după părerea noastră, Anu a vizitat Pământul.

De ce să nu acceptăm această idee, că sosirea lui Quetzalcoatl, a Şarpelui cu Pene, în noul său tărâm, a reprezentat ocazia

pentru începerea numărătorii lungi din calendarul Americii Centrale, mai ales că acest zeu introdusese calendarul în aceste ţinuturi?

După ce a fost răsturnat de propriul frate, Thoth (cunoscut în textele sumeriene şi sub numele de Ningishzidda - Stăpânul Copacului Vieţii) a devenit aliatul firesc al duşmanilor acestuia, zeii fideli lui Enlil şi Războinicul şef Ninurta. Textele spun că atunci când Ninurta a dorit ca Gudea să ridice un templu-ziggurat în cinstea lui, Ningishzidda/Thoth a fost cel care a făcut planurile şi care, din câte se pare, a menţionat şi materialele rare de care era nevoie, şi s-a ocupat de obţinerea acestora. În calitate de prieten al fidelilor lui Enlil, trebuia să fie prieten şi cu Ishkur/Adad, şi cu întreg ţinutul Anzilor care era controlat de el în regiunea Titicaca; probabil era chiar un musafir binevenit acolo.

Avem, într-adevăr, dovezi că un Zeu Şarpe şi discipolii săi africani au dat o mână de ajutor la construirea câtorva aşezări unde se prelucrau metale de lângă Tiahuanacu. Câteva stele de piatră şi sculpturi dintr-o epocă situată între Perioada I şi Perioada II de la Tiahuanacu, sculpturi găsite în aşezări din apropiere (fig. 135) şi două busturi colosale care au fost deplasate şi aşezate de localnici ca decoraţii la intrarea în biserica satului Tiahuanacu (fig. 136) prezintă, chiar în starea erodată în care se află, trăsături negroide.

Posnansky, iritat de critica făcută „antichităţii fantastice" stabilite de el, nu a încercat să dateze tranziţia de la Perioada I, când în construcţii şi pentru statui se utilizau pietrele de râu, la Perioada II, când a început să fie folosită piatra dură de andezit. Dar această schimbare [illegible] dul ei o alta, în Tiahuanacu, mutarea centrului de interes de la aur la cositor.

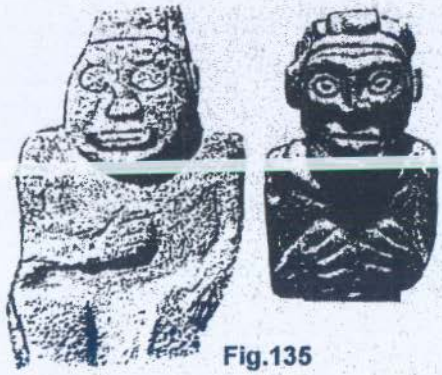

Fig.135

Dacă, aşa cum presupunem noi, zeii enliliţi care stăpâneau domeniile din Orientul Apropiat (Adad, Ninurta) plecaseră în Lumea Nouă şi puneau bazele coloniei casiţilor, aceasta explică de ce, în acelaşi timp, Inanna/Ishtar se pregătea să preia puterea în Orientul Apropiat şi de ce a început o ofensivă sângeroasă împotriva lui Marduk/Ra, pentru a răzbuna moartea iubitului ei soţ Dumuzi (pe care o provocase Marduk, din câte spunea ea).

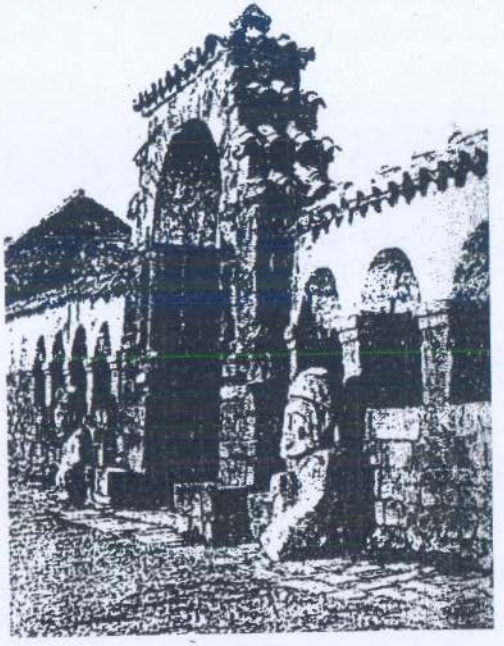

Fig.136

La acea vreme, şi probabil ca o consecinţă a instabilităţii din Lumea Veche, zeii, preocupaţi, au hotărât să creeze o nouă civilizaţie, departe de cea veche - în Anzi. Tiahuanacu trebuia să se axeze pe producţia de cositor; în Anzi existau oricum zăcăminte inepuizabile de aur, şi toate lucrurile de care era nevoie pentru a dărui omului andin cunoştinţele şi uneltele necesare pentru a extrage aurul.

Aşa se face că în urmă cu 2400 de ani înainte de Cristos, exact aşa cum stabilise Montesinos, lui Manco Capac i s-a dăruit bagheta de aur la Titicaca şi a fost trimis în regiunea auriferă din Cuz-

co.

Care era forma acestei baghete magice şi ce rol avea ea? Unul dintre studiile cele mai competente pe această temă este *Corona Incaica* al lui Juan Larrea. El a analizat artifactele, legendele şi imaginile regilor incaşi şi a conchis că bagheta era un fel de topor, un obiect denumit *yuari*, care se numea Tupa-yuari (Toporul regal) atunci când i-a fost dat pentru prima oară lui Manco Capac (fig. 137a). Dar ce era ea de fapt, o armă sau o unealtă?

Pentru a găsi răspunsul, trebuie să mergem în Egiptul antic. Cuvântul egiptean pentru „zei, divin" era *neteru*, „paznicii". Acelaşi cuvânt era folosit şi de sumerieni pentru a-şi denumi pământul, *sumer* (de fapt Shumer), „Pământul Paznicilor"; iar în traducerile timpurii ale textelor biblice şi pseudobiblice în greacă, cuvântul *nefilim* (adică Anunnaki) era redat prin „Paznici". Hieroglifa acestui cuvânt era un topor (fig. 137b). Într-un capitol special intitulat *Toporul ca simbol al lui Dumnezeu*, E. A. Wallis Budge (*The Gods of the Egyptians*) conchidea că acest simbol, ca şi termenul *neter* erau probabil împrumutate de la sumerieni. Că aşa era se poate vedea din fig. 133.

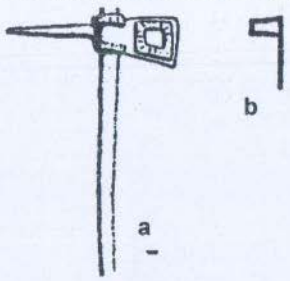

Fig.137

Aşa a început civilizaţia andeeană: omului din Anzi i-a fost dăruit un topor cu care să extragă aurul zeilor.

Legendele despre Manco Capac şi fraţii Ayar marchează, după toate probabilităţile, sfârşitul etapelor mesopotamiană şi auriferă de la Tiahuanacu. A urmat un hiatus, care a durat până ce locul a revenit la viaţă drept capitala mondială a cositorului. Casiţii au venit şi au au dus cositorul sau bronzul spre vest, peste ocean. Între timp au apărut şi alte rute. Existenţa unor aşezări unde abundă obiectele de bronz indică o rută de-a lungul râului Benis spre coasta Atlanticului în Brazilia, spre est, de unde, cu ajutorul curenţilor oceanici, au străbătut tot drumul până la Marea Arabiei, Marea Roşie în Egipt sau Golful Persic în Mesopotamia. Putea fi, şi probabil şi era o rută prin Vechiul Imperiu şi râul Urubamba, după cum sugerează şi aşezările megalitice şi descoperirea unui bulgăre de cositor pur la Machu

Picchu. Această rută ducea spre Amazon şi spre capătul de nord-est al Americii de Sud, iar de acolo traversa Atlanticul spre Vestul Africii şi Mediterana.

După ce în America Centrală au apărut câteva aşezări civilizate, a apărut a treia alternativă, mai rapidă, care oferea o legătură între Oceanul Pacific şi cel Atlantic trecând prin Marea Caraibelor - o rută care avea să fie folosită cu precădere de conchistadori.

Această a treia rută, a civilizaţiei olmece, a devenit ruta preferată după 2000 înainte de Cristos, după cum o arată prezenţa mediteraneenilor; deoarece, în anul 2024 înainte de Cristos, Anunnakii conduşi de Ninurta, temându-se ca portul din Sinai să nu fie invadat de cei credincioşi lui Marduk, l-au distrus cu arme nucleare.

Norul nuclear ucigaş, de neoprit, a plutit spre est, spre Mesopotamia de Sud, devastând Sumer şi capitala acestuia, Ur. De parcă aşa hotărâse soarta, Babilonul a fost cruţat; fără să mai piardă timpul, Marduk a năvălit în fruntea unei armate de discipoli din Canaan şi *amoriţi*, declarându-se rege peste Babilon.

Unul dintre rarele studii academice care recunoaşte originea africană a olmecilor este *Africa and the Discovery of America*, studiul lui Leo Wiener, profesor de slavă şi alte limbi la Universitatea Harvard. Pe baza caracteristicilor rasiale şi plecând de la analiza lingvistică, el a decis că limba *olmecă* aparţinea grupului de limbi *mande* care îşi aveau originea în Africa de Vest, între râurile Niger şi Congo. Dar scriind în 1920, înainte ca veritabila epocă olmecă să devină cunoscută prin vestigiile sale, a atribuit prezenţa lor în America Centrală unor călători arabi şi negustori de sclavi din Evul Mediu.

A trebuit să treacă mai bine de o jumătate de secol pentru ca un alt studiu academic major, *Unexpected Faces in Ancient America*, al lui Alexander von Wuthenau, să abordeze din nou această problemă. Având o mulţime de fotografii de portrete semite şi negroide din tezaurul cultural al Americii Centrale, el a presupus că primele legături dintre lumea veche şi cea nouă au apărut în timpul domniei faraonului egiptean Ramses III (secolul XII înainte de Cristos) şi că *olmecii* erau *kushiţi* din Nubia, principala sursă de aur a Egiptului). Alţi negri africani, credea el, ar fi putut veni „pe vase feniciene şi evreieşti" între 500 înainte de Cristos şi 200 după

Cristos. Ivan van Sertima, al cărui studiu *They Came Before Columbus* îşi propunea să acopere jumătatea de secol dintre lucrările academice anterioare, tindea să adopte teoria kushită; este posibil ca regii negri din Kush care au urcat pe tronul Egiptului ca cea de-a XXV-a dinastie, în secolul al VIII-lea înainte de Cristos, făcând negoţ cu argint şi bronz, să fi ajuns şi în America Centrală, în urma naufragiilor.

Această concluzie se bazează pe teoria potrivit căreia giganticele capete olmece datează din acea vreme, dar astăzi ştim că începuturile olmece datează din 2000 înainte de Cristos. Atunci, cine erau aceşti africani?

Noi susţinem că studiile lingvistice ale lui Leo Wiener au fost corecte, deşi nu şi cadrul temporal ales. Dacă se compară uriaşele capete olmece (fig. 138a) cu cele ale africanilor din Africa de Vest (cum ar fi acesta a liderului nigerian General ! B Banagida - fig. 138b), golul de o mie de ani este umplut de asemănarea evidentă.

Thoth şi-ar fi putut aduce discipolii experţi în minerit din acea parte a Africii, deoarece acolo se găseau din belşug aurul, cositorul, şi cuprul necesar obţinerii bronzului. Nigeria este renumită pentru figurinele sale de bronz, modelate prin aşa-numitul procedeu al „cerii pierdute"; în câteva aşezări s-a efectuat recent datarea cu carbon; unele dintre cele mai vechi se situează în jurul anului 2100 înainte de Cristos.

a b

Fig.138

Acolo, în Africa de Vest, ţării căreia astăzi i se spune Ghana i s-a spus timp de secole Coasta de Aur, deoarece a fost o binecunoscută sursă de aur, de care aveau ştiinţă şi fenicienii.

Iar în zonă trăiesc triburile *ashanti*, renumite pe tot continentul pentru priceperea cu care prelucrează aurul. Printre lucrările de artizanat se numără greutăţi din aur care împrumută adesea forma unor piramide în trepte (fig. 139), pe un pământ unde nu există astfel de construcţii.

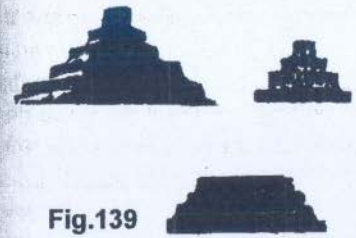

Fig.139

Teoria noastră este aceasta: când ordinea Lumii Vechi a fost tulburată, Thoth şi-a luat asupră-şi sarcina de a-şi duce discipolii spre un alt pământ, pentru a începe o nouă viaţă, o nouă civilizaţie, noi lucrări miniere.

Cu timpul, după cum am văzut, aceste lucrări şi cei care le executau, olmecii, s-au deplasat spre sud, mai întâi spre coasta Pacificului din Mexic, apoi au traversat istmul şi au ajuns în nordul Americii de Sud. Ultima lor destinaţie a fost zona Chavi; acolo s-au întâlnit cu lucrătorii din minele de aur ai poporului Adad, poporul baghetei de aur.

Vârsta de Aur a Lumii Noi nu a durat o veşnicie. Aşezările olmece din Mexic au fost distruse, iar olmecii înşişi şi tovarăşii lor cu barbă au avut parte de un sfârşit tragic. Vasele de ceramică *mochica* înfăţişează uriaşi biruitori şi zei înaripaţi care duc războaie înarmaţi cu arme de metal. În Vechiul Imperiu izbucniseră tot felul de revolte şi invazii. Iar în munţii din jurul Lacului Titicaca, legendele *aymara* vorbesc despre invadatori care au urcat pe munţi venind dinspre coastă, şi i-au înjunghiat pe albii care mai erau acolo.

Să fi fost acestea consecinţe ale disensiunilor dintre Anunnaki, care la rândul lor îi implicau tot mai mult pe oameni? Sau totul a început după ce zeii au plecat pe mare, pentru a urca la cer?

Oricând s-ar fi întâmplat, este sigur că în timp legăturile dintre Lumea Noua şi cea Veche au fost întrerupte. În Lumea Veche cele două Americi au devenit o amintire vagă, sub forma unor aluzii în operele vreunui scriitor clasic, legende despre Atlantis spuse de preoţi egipteni sau chiar hărţi năucitoare în care sunt desenate continente necunoscute. Să fi fost totul mit, să fi existat cu adevărat ţinuturi bogate în aur şi cositor dincolo de Stâlpii lui Hercule? Cu timpul, Lumea Nouă a devenit, pentru occidentali, Lumea Pierdută.

În Lumea Nouă, vârsta de aur a devenit doar o amintire, odată cu trecerea secolelor. Dar amintirile nu vor să se şteargă, iar legendele au rămas - legende despre cum şi unde a început totul,

despre Quetzalcoatl şi Viracocha, despre întoarcerea lor într-o bună zi.

Astăzi găsim capete uriaşe, ziduri megalitice, aşezări abandonate, o poartă izolată cu un Zeu Care Plânge, şi ne întrebăm: Să fi avut popoarele americane dreptate atunci când ne-au spus că aceşti zei se află printre ei, şi că îi aşteaptă să se întoarcă?

Deoarece, înainte ca oamenii albi să se întoarcă şi să aducă numai nenorociri, popoarele din Anzi, acolo unde a inceput totul, au privit împrejmuirile de aur şi au sperat din tot sufletul că într-o bună zi îl vor revedea pe înaripatul lor Zeu Care Varsă Lacrimi de Aur.

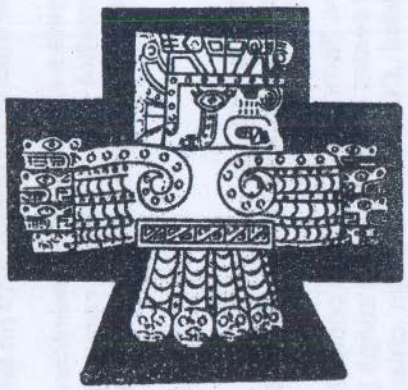

Fig.140

SURSE

Pe lângă referinţele exacte din text, următoarele reviste, studii şi opere individuale s-au aflat printre materialele consultate:

I Studii, articole şi reportaje publicate în diverse numere ale următoarelor periodice şi reviste de specialitate:

Academia Colombiana de Historia: Biblioteca de Antropologia (Bogota)
Acta Antropologica (Ciudad de Mexico)
American Anthropological Association, Memoirs (Menasha, Wisc.)
American Anthropologist (Menasha, Wisc.)
American Antiquity (Salt Lake City)
American Journal of Anthropology (Baltimore)
American Museum of Natural History: Anthropological Papers (New York)
American Philosophical Society; Transactions (Philadelphia)
Anales del Instituto Nacional de Antropologia e Historia (Ciudad de Mexico)
Annals of the New York Academy of Sciences (New York)
Anthropological Journal of Canada (Ottawa)
Anthropology (Berkeley)
Archaeoastronomy (College Park)
Archaeology (New York)
Arqueologia Mexicana (Ciudad de Mexico)
Arqueologicas (Lima)
Atlantis (Berlin şi Zürich)

Cuprins

Prefață.....5
Cap. 1. **EL DORADO**.....7
Cap. 2 **PĂMÂNTUL PIERDUT AL LUI CAIN?**.....26
Cap. 3 **ȚINUTUL ZEILOR ȘERPI**.....51
Cap. 4 **OBSERVATORUL DIN JUNGLĂ**.....73
Cap. 5 **STRĂINII DE PESTE MĂRI**.....94
Cap. 6 **TĂRÂMUL BAGHETEI DE AUR**.....116
Cap. 7 **ZIUA ÎN CARE SOARELE S-A OPRIT**.....139
Cap. 8 **CĂILE CERULUI**.....164
Cap. 9 **ORAȘE PIERDUTE ȘI REGĂSITE**.....185
Cap. 10 **„UN BAALBEK ÎN LUMEA NOUĂ“**.....214
Cap. 11 **PĂMÂNTUL DE UNDE AU VENIT LINGOURILE**.....237
Cap. 12 **ZEII LACRIMILOR DE AUR**.....263
Surse.....287